NOTOS 14

NOTOS ÖYKÜ İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2009/01 • ŞUBAT-MART 2009 • 9 YTL

Onat Kutlar
Demir Özlü
Haruki Murakami
Arkadiy Averçenko
küçük İskender
Joyce Carol Oates
Semih Gümüş
Lal Laleş
Remzi Karabulut
Yalçın Tosun
Ethem Alpaydın
Reyhan Yıldırım
Cengiz Akın
Aslı Solakoğlu
Nalan Karaduman
İnci Aral
Ömer Ayhan
Serpil Gülgün
Hande Öğüt
Cem Erciyes
Yasemin Yazıcı
Z. Heyzen Ateş
Kaya Genç
Serdar Soydan
Deniz Yalım Kadıoğlu
Ayten Görgün
Ezgi Umut
Hülya Sürer

Edebiyatımızda geleceğin ustaları

Notos'un üçüncü büyük soruşturması

Milan Kundera

Roman bilinçaltını Freud'dan önce biliyordu

(Kadın) Yazar

Joyce Carol Oates: "Oysa 'erkek yazar' görmedim."

Mehmed Uzun ve bir Doğu dilinin diriltilmesi

Süryani Edebiyatı

Bilinmeyen bir edebiyatın binlerce yıllık geçmişi

Avignon Festivali ve Portekiz'de yaz güneşi

ISSN 1307-1181
14
9 771307 118002

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 14 • Şubat-Mart 2009 • 9 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

Katkıda Bulunanlar
Burcu Aktaş, Şavkar Altınel, Z. Heyzen Ateş, Ömer Ayhan, İnan Çetin, Turgut Çeviker, Faruk Duman, Gülbin Eriş, Bedia Ceylan Güzelce, Derviş Şentekin, Faruk Ulay

Kapak ve Logo
Mehmet Ulusel

Grafik Uygulama
Songül Arslan

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bank. hesap no: 068-6612006
EUR: Garanti B. hes. no: 068-9090072
USD: Garanti B. hes. no: 068-9090073

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yazışleri Sorumlusu
Semih Gümüş

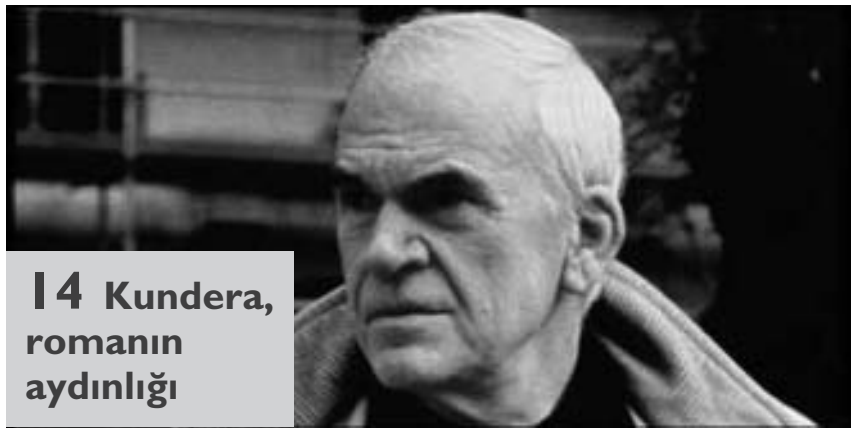
Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu
34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 10 YTL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Gezegen Basım, Yeşilce Mahallesi, Ulubaş Caddesi, No: 54
Seyrantepe İstanbul
0212 325 71 25

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

içindekiler

14 Kundera, romanın aydınlığı

AGANTA

3 Ceset dergisi, Cornwell, Bulgakov, Yayın dünyası ve kriz, Pinter.

ÖYKÜ

25 **Demir Özlü**
Deniz Kaptan Sokağı

27 **Haruki Murakami**
Ayna

31 **Arkadiy Averçenko**
Yalan

36 **küçük İskender**
Losh'tan

58 **Remzi Karabulut**
Kebap

62 **Yalçın Toısun**
Masumiyet

65 **Ethem Alpaydın**
Astroloji

68 **Reyhan Yıldırım**
Öyle Bir Çift

70 **Cengiz Akın**
Babamın Odası

73 **Aslı Solakoğlu**
İki Yüz Elli

77 **Nalan Karaduman**
Suya Gelen

112 **Deniz Yalım Kadıoğlu**
Fil

114 **Ayten Görgün**
Cehennemin Dibi

118 **Ezgi Umut**
Resim Dersi

122 **Hülya Sürer**
Ormanda

GÜNÜN KONUSU

42 **Edebiyatımızda Geleceğin Ustaları**
Semih Gümüş

SÖYLEŞİ

14 **Milan Kundera**
"Roman bilinçaltını Freud'dan önce biliyordu."

106 **Kaya Genç**
"Alıştığım estetik dünyanın kendine ihtiyacı yok gibi."

GÜNLERİN GETİRDİĞİ

98 **Edebiyatımızda 2008'in İz Bırakanları**
İnci Aral, Ömer Ayhan, Serpil Gülgûn, Hande Öğüt, Cem Erciyes

YAZI

47 **Joyce Carol Oates**
(Kadın) Yazar

54 **Lal Laleş**
Bir Doğu Dilinin Diriltilmesi ve Sürgün Bir Ruh

82 **Yasemin Yazıcı**
Orada Mistral'di Rüzgârın Adı

86 **Z. Heyzen Ateş**
Portekiz, Avrupa'nın Sınırlarında

89 **Gabriyel Akyüz**
Süryani Edebiyatı

96 **Onat Kutlar**
Çevirmen

101 **Serdar Soydan**
Çingene Kızı Halide Edip'in Bilinmeyen İlk Eseri mi?

Okurun öne çıkması çözer sorunu *Semih Gümüş*

Notos'un değerleri arasında yayıncılık dünyasının sorunlarıyla ilgili bir odak oluşu da var. Bizde yayıncıların hemen tümü aynı sorunları yaşar, ama dile getirmekten kaçınır. Bazen üşenir, bazen yazma tembelidir, bazen de sorumluluk taşımaz. Şu sıralarda bir kıpırdanma var. Hem kitap ve dergi yayıncılığının sorunları üstüne yazılanlar çoğalmaya, hem de ortaklaşa bir hareketin ipuçları görülmeye başladı. Yayıncılar Birliği, üyelerini ivedi sorunları görüşmeye çağırdı. Görüşülecek konular arasında *Notos*'un gündeme getirdikleri de vardı. Umarım topyekûn bir ilgi kalkışması olur da, yayıncılık kendini bir sektör gibi hissetmeye başlar.

Krizin etkisinin en azından 2009'un ilk yarısına ağırlaşarak taşınacağı elbette belliydi, ama hemen Ocak ayında *Tempo* ve *Aktüel* dergilerinin haftalık yayınlarına son vermesi, bu arada büyük medya holdinglerinin, aralarında kimi nitelikli dergilerin de bulunduğu pek çok derginin yayınına son verme hazırlığını yapması, bana kalırsa iç karartıcı bir durum. Bizim dünyamızı paylaşmadıkları kuşkusuz olan büyük medya holdinglerinin bunca yıl sonra bu denli önemli geri adımlar atması, ciddi bir çöküntünün göstergesi. Üstelik bu kararlar, medyada işten çıkarılacakların sayısının artacağını da gösterir.

Buna karşı biz ne yapıyoruz? Koşullar öylesine ağırlaştı ki, hangi önlem bu koşulları yerinden oynatabilir, bilmiyorum. Kendimizi koruyabilirsek, şimdiki kısıtlarımızla da yetinebiliriz. Bu arada 1. sayısından, yani yirmi sekiz aydan bu yana fiyatında hiçbir değişiklik yapmayan *Notos*'un fiyatını yalnızca 1 TL (bir lira) artırdık. Aynı dönemde *Notos*'un maliyeti yüzde 56 artmıştı ki, Ocak 2009'da YaySat'ın bizden koşulsuz aldığı dağıtım bedeline de yüzde 17,5 zam geldi (dolayısıyla toplam maliyetimize yüzde 4,5 zam daha bindi) ve toplam maliyet artışı yüzde 61,5'a dayandı. Üstelik artık dergimizi bastırabilmek için kâğıt parasını peşin ödüyoruz. Bunun da yüzde 3 dolayında bir maliyet yükü getirdiğini belirtebiliriz.

Demek ki toplam yüzde 64,5'luk maliyet artışına karşı, yirmi sekiz ay sonra yalnızca yüzde 12,5'luk bir fiyat artışı!

Bu süre boyunca öteki bütün edebiyat dergileri bir ya da birkaç kez zam yapmışken, bir tek *Notos* fiyat artışına karşı direndi. Bu arada okurlarımıza öteki dergilerle *Notos*'un kâğıt ve baskı özelliklerini karşılaştırmalarını da öneririm: En ucuz edebiyat dergisinin *Notos* olduğu görülebilir.

Bu çetin mi çetin kriz koşullarından ayakta çıkabilmenin öteki ekonomik nedenlerinden önce, artık birinci dayanak okurlarımızdır. Boşuna söylenmiş bir söz değil bu. Geçenlerde *Radikal Kitap*'ta yayıncılara, okurları harekete geçirmek için bir okuma ve satın alma kampanyası başlatılmasını önerdim. Nasıl bir sonuç çıkar, bilmiyorum.

Önümüzdeki iki ay içinde en çok istediğim şeyin ne olduğu sorulsaydı ve bir dilek tutmam istenseydi, *Notos*'un satışının bir tane bile düşmemesi, yüzde 1 bile olsa yükselmesi, karşılığını verirdim. Her *Notos* okuru fazladan bir dergi de yakınlarına aldırmaya çalışırsa, bu hedefi de aşabiliriz...

Ceset dergisi Arapları karıştırıyor

“İnanılmaz bir dergi. Tanrım, n’olur izin ver, Lübnan’da dağıtılsın.”

Söz konusu ülke “görece olarak hoşgörülü” diye bilinen Lübnan olsa da, bir Arap ülkesinde seks dergisi yayımlamak her babayiğidin harcı değil. Bu işe girişen bir genç kadın olursa güçlüklerin daha da artacağı düşünülebilir. Ama, ünlü bir şair ve yedi dil bilen bir çevirmen olmasının yanı sıra, Beyrut’un en prestijli gazetesi *An-Nahar*’ın kültür editörü de olan Cumana Haddad kolay yılmıyor olmalı ki “boş vakitlerinde” ortaya çıkardığı *Ceset* (Arapçada yalnızca “gövde” anlamına geliyor) geçtiğimiz yılın son aylarında bayilere ulaştı.

Haddad: Ünlü bir şair, yedi dil bilen bir çevirmen.

Yılda dört kez yayımlanacak, iki yüz sayfalık, kuşe kâğıda basılı, renkli, resimli bir dergi olan Ceset’in bu ilk sayısında yamyamlık, fetişizm ve eşcinsellik gibi konularda yazılarla birlikte, “Röntgencinin Gözüyle” ve “Bekâretimi Nasıl Kaybettim?” türünden adları olan, sürekli olacağı bildirilen köşeler yer alıyor. İlerideki sayılarda okurlara Mısır, Fas, Suriye ve Filistin’in önde gelen yazarlarından cinsel içerikli hikâyeler de sunulacağı bildiriliyor.

Bu sonuncu ayrıntının ima ettiği gibi, ortada belli kültürel iddiaları olan bir yayın organı var. Haddad, İngiliz *Guardian* gazetesinin kendisiyle yaptığı söyleşide, *Ceset*’in, “yetişkinlere yönelik” olmakla birlikte, “porno” nitelikli olmadığını, dergiyi çıkarmaktaki amacının cinselliği tekrar, bir zamanlar Arap kültüründe sahip olduğu önemli konuma getirmek olduğunu belirtiyor. Genç şair ve gazeteciye göre, din bugün cinsel konuları sözü edilemez kılmış olsa da, eski Arap yazarlarının “Sade’ın yüzünü kızartacak” yapıtları var ve *Ceset* de bu geleneğe geri dönmeyi hedefliyor. Derginin tabulara ve yasaklara son verme misyonu, kapağında yer alan, kırmızı bir yatak çarşafıyla örtülü kadın vücudu ve *Ceset*’in tersine dönük Arapça “C’sinin bir kelepçenin açık halkasına dönüştürüldüğü başlığı tarafından da simgeleniyor.

Bütün bunlara gelen tepkilerin bazıları kolaylıkla tahmin edilebilecek türden. Beyrut Kitap Fuarı’nda *Ceset* standındaki posteri “haram” olduğu gerekçesiyle yırtan öfkeli adam ya da al-Arabiya TV’nin web sitesinde “bu adilik ve müstehcenlik durdurulmalı” diye yazan öfkeli site ziyaretçisi gibi düşünenler az değil. Kendisi de Hıristiyan kökenli olan Haddad, yalnız Müslümanlardan değil, Hıristiyan Araplardan da dergiye olumsuz tepkiler geldiğini belirtiyor.

Ceset’e umutla kucak açanlar da yok değil. Başka bir al-Arabiya ziyaretçisi, “İnanılmaz bir dergi. Tanrım, n’olur izin ver, Lübnan’da dağıtılsın,” diye yazmış. Bu arada zengin bir Suudi Arabistanlı’nın “açık fikirli kimselere” ücretsiz olarak gönderilmek üzere dergiden 50.000 tane almayı planladığı da söyleniyor. Yıllık aboneliğin 138 dolar olduğu düşünülürse, okur kitlesinin bu tür yayınları zaten yabancı dillerde izleyebilen küçük zengin bir çevreyle sınırlı kalmaması açısından bu elbette önemli bir girişim.

Ceset seneye bu zamanlarda hâlâ bizlerle mi olur, yoksa sansürün hışmına mı uğrar, bilemeyiz. Ama Tahran’da kısa bir süre önce açılan bir İngiliz mağazasının “tahrik edici” iç çamaşırları reyonu gibi, onun da tartışmalı olacağı açık. Daha fazla bilgi için derginin

www.jasadmag.com/en/index.html

adresindeki İngilizce sitesine bakabilirsiniz. Haddad’ın kendi sitesi ise **www.joumanahaddad.com** adresinde.

TEMUR GÜNAY, Londra

Ben bir canavar yarattım

Cornwell'ın en büyük hayali kurduğu cümlelerin iyi olduğunun fark edilmesi...

Cornwell'in Baba Bush ile arkadaşlığı da tepki çekmişti.

Polisiye edebiyatın son kraliçesi hiç tartışmasız, yarattığı Dr. Kay Scarpetta karakteriyle dünya çapında üne kavuşan Patricia Cornwell. Adli tıp doktoru kahramanı tarafından zengin edilen yazarınsa artık tek bir isteği var: Biraz saygı görmek. *Guardian, Scarpetta* adlı yeni romanı yayımlanmak üzere olan Cornwell'le ilgili uzun bir çalışma hazırlamış. Rowling'den sonra dünyanın sayılı multimilyoner kadın yazarlarından olan ve kitapları *CSI*, *Cold Case* ve *Dexter* gibi dizi ve romanlara ilham veren polisiye yazarı, tahmin edebileceğiniz üzere, röportaj veren hemen hemen tüm meşhur yazarlar gibi, elinde olsa sıradan bir hayatı tercih edeceğini ama özel güvenliğe, lüks bir eve, helikoptere, birkaç özel asistan, halkla ilişkiler görevlisi ve makyöze işi gereği ihtiyacı olduğunu söylüyor.

Ama bu haberden söz etmemin nedeni Cornwell'in yeni *Scarpetta* romanı, lüks konağı ya da sıradan alçakgönüllülüğü değil. Yazarın, dünya çapında milyonlar satan romanlarına rağmen best-seller tarzında yazdığı için kendisine yeterince saygı gösterilmediğine yönelik sözleri. Kendi durumunu Stephen King ve Thomas Haris'inkiyle kıyaslayan Cornwell şöyle diyor: "En büyük hayalim bir gün birinin çıkıp da kurduğum cümlelerin gerçekten iyi olduğunu fark etmesi."

Cornwell'in yakındığı konu uzun zamandır tartışılıyor. Best-seller ve edebiyat ayrımı, satan kitap-edebi kitap ayrımı ve para-saygı dengesi. Özellikle ABD kaynaklı olan bu ayrım belirli bir noktaya gelen bütün çok satan yazarların başlıca tartışma konusuna dönüşüyor. Stephen King de bu konuyu açmıştı, Asimov da. Şimdi de Cornwell, romanlarının polisiye olduğu ve çok sattığı için saygı görmediğinden söz ediyor. Cornwell bu sorunu çözmek için Karındeşen Jack üzerine bir araştırma-yorum yazmış ama o kitap da eleştirmenlerin ikiye bölünmelerine yol açmıştı. ABD'li eleştirmenler ona "Scarpetta romanları yazmaya devam etmesini" önermişlerdi. (Gerçi yazarın Baba Bush ile arkadaşlığı da ABD'de tepki görmesine yol açmıştı. Corwell'in birkaç kere ailenin Kennebunkport'taki evine yemeğe gittiği biliniyor.) Son seçimlerde Hillary Clinton'ı destekleyen Cornwell 90'larda özel hayatıyla da gazetelere manşet olunca aradığı saygınlık şansını hepten kaybetmişti. (Kocasını FBI ajanı Margot Bennett için terk etti, Bennett'in kocası ise karısını kaçırmaya kalkınca dergilere kapak oldular.)

Her neyse. Bu tartışmaya son noktayı koyacak kişi ben değilim ama uzun soluklu bir kitap serisi yaratmanın ve on yıl aynı kaliteyi tutturmanın –tamam son *Scarpetta* romanları çok iyi değildi belki ama kötü oldukları da söylenemez– kolay olmadığını ve Cornwell'in saygıyı hak ettiğini kabul etmek gerekiyor.

Z. HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Yazarlara film çekme önerisi

Amazon da "en iyi kitap videoları" listesi verdi.

2008, yazarların ilk kez "romanının tanıtımı için bir video hazırlamalıyız" sözünü sık sık duymaya başladıkları yıldı. İnternet ve beraberinde getirdiği olanakları daha erken keşfeden Stephen King gibi yazarlar kitap tanıtımlarını zaten büyük ölçüde bu ortama kaydırmıştı (*Dark Tower*'ın internet sitesi ve ünlü kampanyasını hatırlayalım). 2008'e baktığımızda büyük küçük tüm yazarların artık bu tür kampanyalara giriştiklerini, en azından bir facebook ya da myspace sayfası yaptıklarını-yaptırdıklarını görüyoruz.

www.amazon.com bu yıl bir ilke imza atıp "en iyi kitap videoları" listesi de yayımlandı. İlgilenenler internet sitesini kontrol edebilir. Eğer yazarların kitaplarıyla ilgili konuşmalarını dinlemek istiyorsanız, kaçırmayın.

Paylaşılamayan Bulgakov

Bulgakov'un nereli olduğu kararını Ruslar ve Ukraynalılar yerine tarih verecek gibi görünüyor. Zaten iki ülkenin başında Bulgakov'dan önce Çehov derdi var.

Rusya'da 2008 yılında yapılan bir anketin sonuçlarına göre ülkenin yetiştirdiği en büyük yazar Puşkin. İkinci en büyükse Bulgakov. *Usta ve Margarita*'nın yazarı Mihail Afanasyeviç Bulgakov. Ukraynalılar bu sonuçtan rahatsız olmuş. Büyüklük sırasında ve konusunda bir anlaşmazlık yok, anlaşmazlık Bulgakov'un Ukraynalılarca Ukraynalı bir yazar olarak kabul edilmesinden çıkıyor. Nitekim yine geçen yıl Ukrayna'da yapılan ve ülkenin en büyük oyun yazarını belirlemeyi amaçlayan anketin sonuçlarına göre Bulgakov üçüncü sırada. Anketlerle alevlenen "Bulgakov nerelidir?" tartışması iki ülke arasında kültürel bir soğuk savaş başlatmış. Gerçekte politik bir çekişme. Sovyetler dağıldığından beri Rusya'dan hızla uzaklaşmakta olan Ukrayna Avrupa'da bir yer edinmek istiyor kendine. Kültürel mirasa sahip çıkmak, Avrupa yolunun başındaki Ukrayna için önemli. Başkent Kiev'de yedi yıldır yapılagelen Bulgakov Uluslararası Sanat Şenliği de mirasın gündemde tutulması için ciddi bir çaba harcandığını gösteriyor. Şenlik uluslararası olmasına karşın ulusal değerlerin hararetle tartışıldığı bir ortam yaratmış. Rusya'nın Ukrayna'nın kültürel değerlerine sahip çıkmaya çalışmasından duyduğu hoşnutsuzluk da bu şenlikte uluslararası platforma taşınıyor.

İki ülkeyi Bulgakov'dan önce de Çehov ayırıyor.

Rusların Bulgakov'u Puşkin'den sonra en büyük yazarları sayması Ukraynalıları kızdırıyor.

Bulgakov'u Ukraynalı kılan onun Kiev'de doğmuş olması ve adından söz ettiren ilk önemli yapıtı Beyaz Muhafız'ı bu kentte, bu ülkede yazmış olması. Yazarın Ruslarca kendilerinden biri olarak görülmesiyse Bulgakov'un yirmi bir yaşında Moskova'ya taşınıp ölene değin Rusya'dan ayrılmamasından kaynaklanıyor. Ruslar, "Kişinin doğduğu değil yaşadığı yer önemlidir, hele hele en önemli yapıtlarını yaşadığı yerde yazmışsa o kişi yaşadığı yerin malıdır," demeye getiriyor. Ukraynalılarsa, "Kiev'de doğmuş ve kenti konu alan en güzel yapıtlardan birine imza atmış yazar elbette bizden biri olacaktır," diyor. Arabuluculuk yapma işini yine Avrupalı entelektüeller üstlerine alınmış, "Arkadaşlar yapmayın, yazar büyükse dünyanın malıdır, nerede doğup nerede yaşamış olduğunun ne önemi var," diyorlar ama örnek göstermeye gelince Batı dünyasında da bu konuda belirli bir standardın kullanılmadığı ortaya çıkıyor. Örnekse Tom Stoppard Polonya'da doğmuş olmasına karşın İngiliz bir oyun yazarı olarak biliniyor. Öte yandan İrlanda'da doğmuş ama tüm yaşamını İngiltere'de geçirmiş Bernard Shaw ise İrlandalı bir yazar olarak tanınıyor.

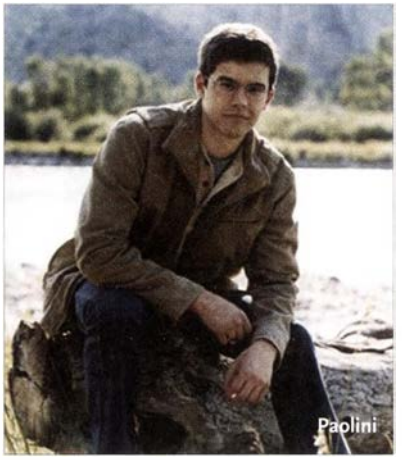
Bulgakov'un nereli olduğu kararını Ruslar ve Ukraynalılar yerine tarih verecek gibi görünüyor. Zaten iki ülkenin başında Bulgakov'dan önce Çehov derdi var. Daha doğrusu Çehov'un Kırım'daki yazlığının kim tarafından onarılacağı sorunu. Rusya'da doğmuş, Rusya'da yaşamış, Rus yazarı Çehov'un yazlığı Ukrayna'da olduğu için Rus hükümeti yapının Ukrayna hükümetinin sorumluluğunda olduğunu söylüyor. Ukraynalılarsa, "Rus yazarın evini biz neden onaralım," diyor. Çehov, *Üç Kızkardeş*'i ve *Vişne Bahçesi*'ni bu evde yazmış ve ev yıkılmak üzere.

FARUK ULAY, Los Angeles

Yayın dünyası ve kriz

Artık edebiyattan önce popülizm ve ticaret geliyor.

Rowling

Paolini

Ekonomik kriz ülkelerin ekonomilerini sarsarken yayın dünyası da bu felaketten payını aldı. İlk aşamada Avrupa ve ABD'de pek çok küçük ölçekli işletme özellikle geri çağrılan kredi borçları yüzünden ciddi sorunlar yaşamaya başladı. Satışların düşmesiyle başlayan ikinci aşamaysa zaten online satış şirketleriyle baş etmekte zorlanan kitapçıların kapanışını beraberinde getirdi.

Geri kalan kitapçılar ve yayınevleri neler olacağını görmek için Noel'i bekler hale geldi. Rowling'in yeni kitabı, hediye alışverişleri ve düşürülen fiyatlarla hareketlenmesi beklenen satışlar pek çok kurumun yeni yılda vermek zorunda kalacağı kararları belirleyecek. Ama büyük çaplı kurumlar bile yeniden yapılanmadan kurtulamazken, Amerika gibi ciddi vergi yükleriyle uğraşmak zorunda kalınan ülkelerde küçük yayıncıların işi zor.

Bu yayınevleri arasından en köklü yapılanmadan geçen Random House adlı yayıncılık grubu oldu. Onlarca yayınevini bünyesinde barındıran Random House'da kilit pozisyonlardaki adlar değiştirildi; sanattan çok popülist ve ticari bir yaklaşımla yönetilen yayınevleri korunurken daha edebi kitaplar yayımlayan örnekler bu yayınevlerinin alt yayın kurumlarına dönüştürüldü; yardımcı editörler de dahil olmak üzere yüzde 20'ye varan bir küçülmeye gidildi. Bu da yetmedi.

Yayınevlerinin krizi aşmakta kullandıkları yöntemlerden biri de harcamalardan kısmak, alımı artırmak, daha büyük kitlelere yönelerek ürünleri kolay ulaşılabilir hale getirmek. Bu, küçük yayınevleri için kâğıt harcamasından kaçınabildikleri e-kitap'lar demek ya da isteğe göre basım yöntemleri.

Büyük yayınevleri içinse e-kitap genelde daha eski basımlar için kullanılan bir yöntemdi. Kâğıt baskıların satışı durgunlaşmadan kitapları e-kitap olarak piyasaya sürdüklerini görmüyorduk. Zaten Rowling gibi yazarlar da kitaplarının e-kitap olarak piyasaya sürülmesine –hem korsanı daha kolay olduğu hem de kâğıt baskıların satışını azalttığı için– izin vermiyorlardı.

Random House yayın politikasında bunu da değiştirdi ve elindeki ciddi satış yapan kitaplardan bazılarını e-kitap olarak piyasaya süreceğini açıkladı. Bu kitaplara iphone'lar aracılığıyla ulaşılabilecek. Random'un listesinde Christopher Paolini, Phillip Pullman ve Peter Matthiessen ise ödüllü kitabı *Shadow Country* ile yer alıyor.

2008'in çok satanları

Dünyanın en büyük kitap satış kurumu olan Amazon, 2008'in en çok satan kitaplarını açıkladı. Buna göre ilk basımlarını 2008'de yapan kitaplardan hazırlanan liste şöyle:

1. *Northern Clemency*, Philip Hensher (Tracey Emin'le, "aptal" dediği için mahkemelik olan yazar)
2. *Hurry Down Sunshine*, Michael Greenberg (Batı'daki bütün gazetelerin öve öve bitiremedikleri kitap)
3. *Nixonland*, Rick Perlstein (Ölüm Meleği makalesi *CosmoPolitik* dergisi 2001 Ekim sayısında görülebilir)
4. *The Forever War*, Dexter Filkins (Kuzey Irak'tan yazan *Herald Tribune* muhabiri)
5. *The Story of Edgar Sawtelle*, David Wroblewski (Kitabın İngilizce aslı Pandora Kitabevi'nde bulunabilir)
6. *The Likeness*, Tana French (Öbür kitapları Artemis Yayınları'nda Zeynep Heyzen Ateş'in çevirisiyle yayımlandı)
7. *Serena*, Ron Rash (*New York Times* Rash'ın yaşayan en iyi Amerikan yazarlarından biri olduğunu yazdı)
8. *So Brave, Young and Handsome*, Leif Enger
9. *The Lazarus Project*, Aleksandar Hemon (yanlış yok, adı böyle)
10. *The Ten-Cent Plague*, David Hadju

New York Times'ın 2008'in en iyi romanları listesinin ilk beşi de şöyle:

1. *Dangerous Laughter*, Steven Millhauser
2. *A Mercy*, Toni Morrison (Öbür kitapları Can Yayınları'nda)
3. *Netherland*, Joseph O'Neill (*Guardian*'ın da favorisiydi ama İngiltere'de yalnızca 281 adet sattı!)
4. *2666*, Roberto Bolaño (Öbür kitapları Metis'te)
5. *Unaccustomed Earth*, Jhumpa Lahiri

ATTİLÂ ŞENKON

yeni öyküleriyle Turkuvaz Kitap'ta

Sustum Duydun Mu?

Adıyla ezeli bir suskunluğu daha en başından işaret eden *Sustum Duydun Mu*'daki öyküler, erkeğin aldatılışına ilişkin o büyük sansürü satır satır yıkıyor. Haksızlığa uğramış erkek ruhunun, ihanetin karşısına intikamla çıkmasının acılı durumları, *Attilâ Şenkon*'un her zamanki duyarlı, incelikli, usta işi anlatımıyla iz bırakacak öykülere dönüşüyor.

"Attilâ Şenkon'un yazı dili kuşların ötüşü gibi kendiliğinden, coşku dolu, renkli ve parıltılı. Bu güzel dille ve şaşırtıcı, görkemli düş dünyasıyla bize gerçekliğin öteki yüzünü zenginlikle ve farklı boyutlarıyla yansıtan Şenkon, usta, özgün, ayrıksı, önemli bir yazar."

İnci Aral, *İmge Öyküler*

DOĞAN AKHANLI

yeni romanıyla Turkuvaz Kitap'ta

Babasız Günler

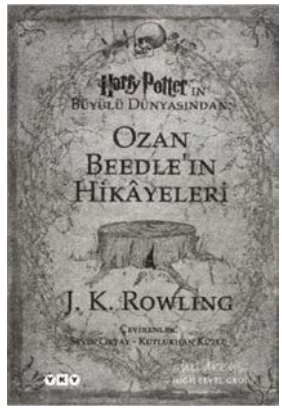
İstanbul'da yaşayan edebiyatçı bir kadının perspektifinden, yaşanmış ve bitmiş bir aşkın hüzünlü anıları... Bütün hayatını mesleğine adayan matematik profesörü bir baba ile siyasal çalkantıların ülkesinden kopardığı müzisyen oğlu arasındaki çatışmanın ve fırtınalı bir ilişkinin romanı.

"Mehmet Nazım'la sellerin, nehir taşmalarının can kaybına yol açmadığı bir şehirde kazaya uğramışlardı. Gerçeküstü düşlere, aşk üzerine söylenmemiş sözlere, tutkulu bakışlara rağmen, basit, sıradan bir soru her şeyi mahvetmeye yetmişti. ...Aşkın gözle değil, sesle başladığını ise Ren Nehri'nin taştığı geceden aylar sonra olup biteni düşünmeye cesaret ettiği bir anda hatırlamıştı."

TURKUVAZ KİTAP
İnternet Satış: www.turkuvazkitap.com.tr info@turkuvazkitap.com.tr
Barbaros Bulvarı No: 153 Kat:8 Balmumcu - Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0212 388 50 68 - 0212 384 30 00 Faks: 0212 388 50 67 - 0212 347 06 20

Dünyayı deliye döndüren kitap

Rowling'in yolunun *Harry Potter*'dan sonra da açık olduğu görünüyor.

Aslında daha fazlasının yazılmasına gerek yok, çünkü Rowling ve Rowling'in kitaplarıyla gelen her tür deliliğe alışmaya başladık. Türkiye'de yazara gösterilen ilgi her ne kadar İngilizce konuşulan ülkelerde süregeldiği boyutta olmasa da, Harry Potter'larla ilgili haberlerden yeni bir kitabın nasıl bir paniğe/insan akınına yol açabileceğini biliyoruz. Ama yazar son kitabı *Tales of Beedle the Bard* ile Rowling'in büyüsü Harry Potter'ın bitmesiyle sona mı erdi sorusuna güzel bir yanıt veriyor ve yazmaya devam ettiği sürece kitaplarının para basan yapıtlar olacağını kanıtlıyor.

Kitabı bir hafta daha erken alabilmek için Yeni Zelanda ve Avustralya'dan İngiltere'ye gidenler olduğunu biliyor muydunuz? Rowling'in çok akıllıca bir hareketle Noel'den hemen önce piyasaya sürdüğü beş hikâyeden oluşan kitap İngiltere'de öbür ülkelerden daha önce yayımlandı. (Rowling'in, eline geçen her fırsatta İngiltere'ye öncelik tanıdığı, örneğin Harry Potter filmlerinde İngiliz oyuncuların tercih edilmelerinde ısrar ettiği biliniyor.) Ne var ki, kitabın kendi ülkelerinde yayımlanmasını bekleyemeyen pek çok anglofon ülke vatandaşı kendilerini İngiltere'ye attı. Öyle az buz rakamlardan söz etmiyoruz, *Guardian*'a haber olacak sayıda insan söz konusu.

Rowling yeni kitabıyla herkesin övgüsünü hak eden ve artık klasikleşmiş bir harekette daha bulundu: Kitabın gelirlerini Doğu Avrupalı çocukların yaşam koşullarının düzelmesiyle ilgilenen bir vakfa bağışladı. Bilindiği gibi, Children's High Level Group geçtiğimiz yıl 100.000 Romanyalı çocuğa yardım etmişti.

Yedi *Harry Potter* romanının satış rakamları dünya çapında 400 milyonu geçti. *Tales Of Beedle the Bard*'ın ne satacağı henüz bilinmese de, yardım kuruluşunun en az 12 milyon sterlin kazanması bekleniyor. Rowling'in bu kitabı da Yapı Kredi Yayınları'nca geçtiğimiz ay içinde *Ozan Beedle'ın Hikâyeleri* adıyla yayımlandı.

Tüm zamanların en iyi romanları

Observer gazetesinin düzenli biçimde gözden geçirip yenileyerek yayımladığı "Tüm Zamanların En İyi 100 Romanı" listesinin son biçimi yayımlandı. *Observer*'ın yeni listesinde yer alan ilk 15 roman şunlar:

1. *Don Kişot*, Cervantes
2. *Pilgrim's Progress*, John Bunyan
3. *Robinson Crusoe*, Daniel Defoe
4. *Güliver'in Seyahatleri*, Jonathan Swift
5. *Tom Jones*, Henry Fielding
6. *Clarissa*, Samuel Richardson
7. *Tristram Shandy*, Laurence Sterne
8. *Tehlikeli İlişkiler*, Pierre Choderlos de Laclos
9. *Emma*, Jane Austen
10. *Frankenstein*, Mary Shelley
11. *Nightmare Abbey*, Thomas Love Peacock
12. *The Black Sheep*, Honoré de Balzac
13. *Parma Manastırı*, Stendhal
14. *Monte Cristo Kontu*, Alexander Dumas
15. *Sybil*, Benjamin Disraeli

PEN USA 2008 ödülleri

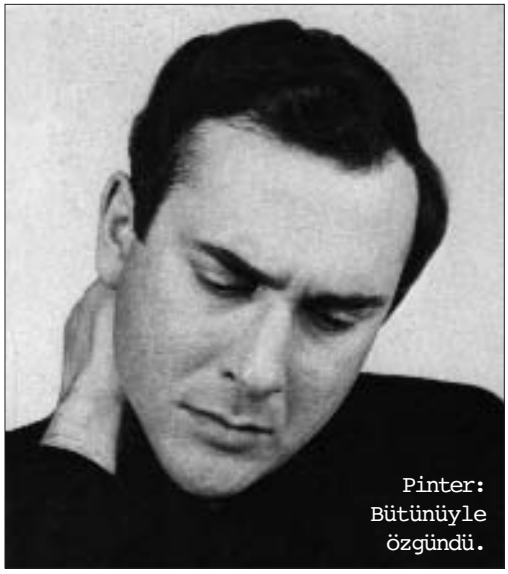

PEN USA'nın bu yılki Edebiyat ödüllerini kazananlar açıklandı. Hayatları pahasına da olsa ifade özgürlüğünü savunanlara verilen "First Amendment Award" bu yıl ABD Yazarlar Sendikası'na verildi. Geçmişte Jeff Bezos, Robert Shaye, Otis Chandler, Lawrence Ferlinghetti, Ray Bradbury, Walter Mosley, Jane Smiley, Kevin Starr, Gloria Steinem, Gore Vidal, ve Billy Wilder gibi yazarlar tarafından kazanılan PEN ödülleri bu yıl şöyle dağıtıldı:

Roman: Daniel Alarcon, *Lost City Radio*
Kurgu-dışı: Julia Whitty, *The Fragile Edge*
Araştırma: William T. Vollman, *Poor People*
Şiir: Juan Felipe Herrera, *187 Reasons Mexicanos Can't Cross the Border*
Çocuk Kitabı: Ron Koertge, *Strays*
Çeviri: *A Season in Hell by Arthur Rimbaud* ile Donald Revell.
Makale: Jesse Katz, "The Test of Their Lives"
Drama: Shem Bitterman, *Harm's Way*
Senaryo: Paul Thomas Anderson, *There Will Be Blood*

Pinter'ın kimseye borcu var mı

"İngiltere'de yaşayan en büyük oyun yazarı..."

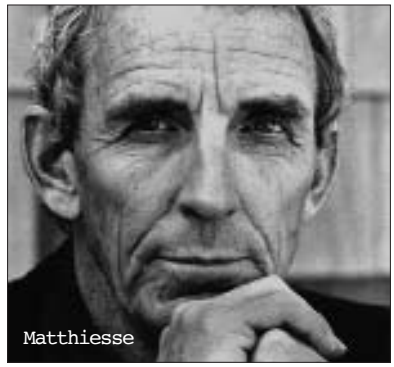

Pinter: Bütünüyle özgündü.

Geçtiğimiz yılın son günlerinde kansere yenilen İngiliz oyun yazarı Harold Pinter pek az sanatçıya nasip olacak bir şekilde uğurlandı. Oyun ve senaryo yazarı Joe Penhall, "Shakespeare ve Çehov zaman zaman insanı büyüler, ama Pinter bambaşkaydı. Genç bir oyun yazarının onun piyeslerini görüp de onu kopya etmek, onun gibi olmak, onun gibi yazmak istememesi mümkün değildi," biçiminde konuşurken, yönetmen Rupert Goold da Pinter'ın ölüler dünyasına geçmesinin zor olmayacağını çünkü "daha sağlığında zaten devler arasına girdiğini" söyledi. Savaş sonrası İngiliz tiyatrosunda Pinter'ın tek rakibi olarak görülebilecek olan David Hare ise yazarın ölümünün ertesi gün verdiği demeçte, "Dün birisi, 'İngiltere'nin yaşayan en büyük oyun yazarı,' deseydi herkes kimden söz ettiğini bilirdi; bugün artık bu sözün hemen akla getirdiği kimse yok," dedi.

Pinter'a tiyatro çevrelerinden bu tür övgüler yağarken, televizyon kanalları ve basın daha çok yazarın batılı güçlere ve özellikle de Amerika'ya karşı sergilediği "muhalif" tutum üzerinde durdu. Kanal 4, Pinter'ın "Amerika'nın dünya çapında işlediği suçlar sistematik, sürekli, soğukkanlı, acımasız ve son derece iyi belgelenmiş durumda, ama kimse çıkıp da bu konuda bir şey demiyor" sözünü andı. *Observer* gazetesi ise yazarın yapıtları kadar ünlü olan muhalifliğinin, çoğu insanda görüldüğünün aksine, yaşı ilerledikçe arttığını, ama gerçekte köklerinin çok eskilere uzandığını belirtti. Okurlarına Pinter'ın soğuk savaş sırasında nükleer silahlanmaya karşı çıkarak askerlik yapmayı reddetmesi nedeniyle neredeyse hapse girdiğini hatırlatan gazete, başka bir hapis tehlikesinin de yazarın 1950'li yıllarda bir halk kitaplığından Samuel Beckett'ın yapıtlarından birini çalması üzerine doğduğunu açıkladı.

Observer, bazılarının bu "hırsızlığı" simgesel olarak görebileceğini, ama Pinter'ın yapıtlarının, zaman zaman uzaktan uzağa Beckett'ı (ve Kafka'yı) çağrıştırsa da, sonuçta bütünüyle özgün olduğunu ve Pinter'ın hiç kimseye herhangi bir borcunun bulunmadığını ileri sürdü. Akla, Pinter'ınkilerden çok, Beckett'ın karakterlerini getiren bir şekilde, 2005 yılında Nobel'in Orhan Pamuk'a verileceğine dair girdikleri bahislere onlarca sterlin yatırdıktan sonra ödülü Pinter alınca paralarını kaybedenlerin görüşünü soran ise olmadı. Ama söz konusu kumarbazlar da ertesi yıl bahsi kazandıklarından Pinter'ın bu dünyadan onlara da borçsuz olarak ayrıldığı söylenebilir.

2008'in ödülleri

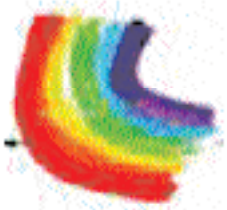

Matthiesse

2008 yılı boyunca dağıtılan ödüllerin bazıları şunlardı:
Nobel Ödülü Jean-Marie Gustave Le Clézio'ya verildi.
Booker Ödülü Hindistan'daki sınıflar arası çatışmayı anlatan *White Tiger* romanıyla Aravind Adiga'nın oldu.
Pulitzer Ödülü'nü roman dalında New Jersey'deki hayatını anlattığı *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao* kitabıyla Oscar "Wao" De Leon kazandı. (Oysa pek çok kişi Vietnam'ı ve CIA'yı konu eden *Tree of Smoke* kitabıyla Denis Johnson'ın alacağını düşünüyordu.) Book Critic ödülü de aynı yapıtın oldu.
Bram Stoker Korku ödülü *Missing* romanıyla Sarah Langan'a; En İyi İlk Roman ödülü ise Stephen King'in oğlu Joe Hill'e verildi. (2008'de 2007'nin kazananları açıklandı. 2008'inkileri gelecek Mart ayında öğreneceğiz.)
RITA'lar ise şöyle:
İlk kitap: Terri Garey, *Dead Girls are Easy*; Dizi: Janice Johnson, *Snowbound;* Roman: Kristan Higgins, *Catch of The Day*.
National Book Award ise Amerikan destanları denince akla gelen ilk yazar olan Matthiessen'in oldu. *Shadow Country* yapıtıyla ödülün tartışmasız sahibi olan Peter Matthiessen, *Killing Mister Watson*'dan beri yaşayan en büyük Amerikan yazarlarından kabul ediliyor. Edgar'ın sahibiyse, *Down River* romanıyla John Hart.

NOTOS EDEBİYAT ATÖLYESİ

"Yazmak bir alışkanlıktır. Alışması kolay, bırakması zordur."*

Notos Edebiyat Atölyesi edebiyatı bütüncül bir kültür olarak kurgulamayı, katılımcılarına yazma eylemini başlıca dikkat alanlarını çözümleyip metodik bir edebiyat farkındalığını kazandırmayı amaçlıyor. **Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi**, Edebiyat Atölyesi'nin ilk atölyesi olarak, yeni yazar adaylarına yaratıcı yazarlığın gösterilmesi için başladı, çalışmalarını sürdürüyor. **Şiir Sanatı ve Şiir Nasıl Yazılır?** atölyesi çalışmalarına başlıyor.

Notos Edebiyat Atölyesi

- Çalışma grupları en çok 20 kişiden oluşur.
- Haftanın bir günü, iki buçuk saat yapılır. Derslere devamı zorunludur.
- Her eğitmen on haftalık iki buçuk aylık tamamlanır.
- On haftalık ders programı önceden belirlenmiştir.
- Atölye çalışmalarını tamamlayan katılımcılara Notos Edebiyat Atölyesi Sertifikası ile kitap armağanları verilir.
- Dersler dinlemekten çok, tartışmaya, yaratıcılığa, yoğun uygulamaya dönüktür.
- Metin çözümlemesi derslerinde ünlü yazarlardan seçilmiş örnek metinlerin yanı sıra, katılımcıların yazdığı metinler de tartışılıp çözümlenir.
- Katılımcıların kendi ilgi alanlarında birer metin yazıp tamamlamaları amaçlanır. Verilen destek gerekirse birebir ilişkilerle artırılır.
- Atölye çalışmalarının sonunda yayımlanmaya değer metinlerin ortaya çıkarılması amaçlanır.

Yaratıcı Yazarlık Atölyesi

Edebiyat ve Felsefe dersi (bir hafta), Cemal Bali Akal
Edebiyatta Yazınsallık (bir hafta), Şehnaz Gökçeoğlu Bakır
Şiir Dersi (bir hafta), Turgay Fişekçi
Öteki dersler (yedi hafta), Semih Gümüş

Şiir Sanatı ve Şiir Nasıl Yazılır?

Atölye yöneticisi, Turgay Fişekçi
Reha Mangut'tan (bir hafta)
Küçük İskender (bir hafta)

Atölye kayıtları başladı. ➤

EDEBİYAT ATÖLYESİ YÖNETİCİSİ Semih Gümüş

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ Tel: 0212 245 49 07 - Faks: 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

*Şebnem Susam-Sarajeva
Dedem Yalnız Kalmasın

§

EVEREST "GİZLİ" ROMANCILARA ŞANS VERMEYE DEVAM EDİYOR!

Son dönemde, özellikle "genç" Türk edebiyatına ilgisinde sıkça yer vermesiyle dikkat çeken Everest Yayınları, ilk kez 2006 yılında düzenlediği "Everest Yayınları İlk Roman Yarışması"nın bu yıl dördüncüsünü düzenliyor.

"İLK ROMAN" YARIŞMASINA KATILIM KOŞULLARI

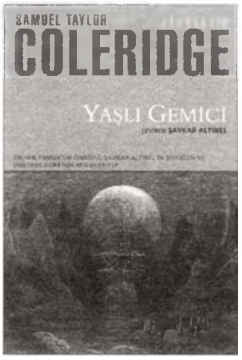
- Everest Yayınları, Türk edebiyatına yeni yazarlar kazandırmak amacıyla, 2006 yılından bu yana her yıl bir roman ödülü vermektedir.
- Daha önce edebi hiçbir türde kitabı yayımlanmamış yazarların ilk romanlarıyla katılabilecekleri yarışmada yaş sınırı yoktur.
- Yarışmaya katılacak eserler, daha önce başka bir yarışmada ödül almamış olmalıdır.
- Yarışmaya gönderilecek roman dosyaları, bilgisayarda, A4 boyutunda dosya kâğıdına 12 puntoyla ve 1,5 satır aralığıyla yazılıp, 6 nüsha çoğaltılmış olmalıdır. Bu standart dışında kalan dosyalar değerlendirilmeyecektir. Ayrıca her nüshaya, romanın CD veya disket kopyası eklenmelidir.
- Yarışmacılar, yarışmaya tek bir eserle katılabilirler.
- Yarışmaya katılmak isteyenlerin dosyalarıyla beraber ayrı bir zarfla kısa yaşamöykülerini, posta ve e-posta adreslerini, telefon numaralarını içeren bilgileri Everest Yayınları, Ticarethane Sok. No: 53 Cağaloğlu-İstanbul adresine APS, kargo veya kurye ile göndermeleri gerekmektedir.
- Yarışmaya son katılma tarihi 29 Mayıs 2009'dur.
- Yarışma sonucu Eylül 2009'da basın yoluyla açıklanacaktır.
- Ödülü alan roman dosyası Ekim ayı içinde Everest Yayınları'nca kitaplaştırılacaktır.
- Ödül tutarı 3.000 TL'dir. (Bu tutar, romanın ilk baskısının telifidir.)
- Seçici Kurul: Müge İplikçi, Semih Gümüş, Erendiz Atasü, İnci Aral ve Cemil Kavukçu'dan oluşmaktadır.
- Yarışmaya gönderilen dosyalar iade edilmeyecektir.

Tevkifhane Sk. No: 53 34110 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: 0212 513 91 00 (8 Hat) Faks: 0212 513 91 70
www.everestyayinlari.com

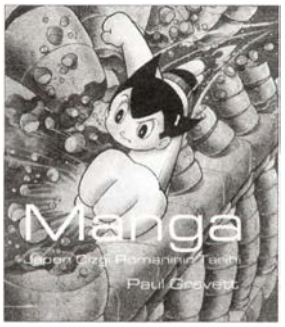
EVEREST

Yaşlı Gemici

1772-1834 yılları arasında yaşamış olan İngiliz şair, filozof ve eleştirmen Samuel Taylor Coleridge'in ünlü şiiri *Yaşlı Gemici* (*The Rime of the Ancient Mariner*) Şavkar Altınel'in çevirisiyle İletişim Yayınları'ndan çıktı. Coleridge'in 1797-1798 yılları arasında yazdığı *Yaşlı Gemici*, ilk olarak yine 1798'de William Wordsworth ve Samuel Taylor Coleridge'in şiirlerinin toplandığı ve İngiliz edebiyatında romantik hareketin başlangıcı kabul edilen Lyrical Ballads'da yayımlandı. Orhan Pamuk'un önsözü, Şavkar Altınel'in sonsözü ve Gustave Doré'nin resimleriyle yayımlanan *Yaşlı Gemici*, İngiliz edebiyatının en büyük şiirlerinden kabul ediliyor.

Manga Rehberi çıktı

Dünyanın dört bir yanında ilgiyle takip edilen ve manga adı verilen Japon çizgi romanları, Japonya'da her yıl yayımlanan bütün kitap ve dergilerin yüzde 40'ını oluşturuyor. Gazeteci, küratör ve yayıncı olarak yirmi yılı aşkın bir süredir çizgi roman üzerine çalışan Paul Gravett tarafından hazırlanan *Manga: Çizgi Romanın Tarihi*, bugüne kadar yayımlanan en kapsamlı manga rehberi. Rüstem Baksoy ve H. Can Erkin tarafından Türkçeye çevrilen ve PlanB Yayınları tarafından basılan kitap, Osuma Tezuka gibi ustaların hikâyelerini, mangaların başyapıtlarını, türlerini, film uyarlamalarını 400'e yakın resimle anlatıyor.

Calvino'nun *Yeni Bir Sayfa*'sı

Italo Calvino'nun dergi ve gazetelerde 1955 ve 1978 arası yayımlanan yazılarını bir araya getiren *Yeni Bir Sayfa* adlı eseri Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlandı. Calvino'nun arzusu doğrultusunda, yazarın entelektüel biyografisini ortaya koymak üzere hazırlanan bu seçkide edebiyat ve toplum üzerine eleştirel değerlendirmeler, yazar profilleri ve yazı, üslup, dil ve yazı tekniklerine ilişkin metinler yer alıyor. YKY; *Paris'te Münzevi*, *Amerika Dersleri*, *San Giovanni Yolu*, *Klasikleri Niçin Okumalı?* ve *Kum Koleksiyonu*'ndan sonra *Yeni Bir Sayfa*'yı yayımlayarak, Calvino'nun sağlığında bir araya getirip kitaplaştırdığı kuramsal metinlerin ve denemelerin tümünü Türkçeye kazandırmış oldu.

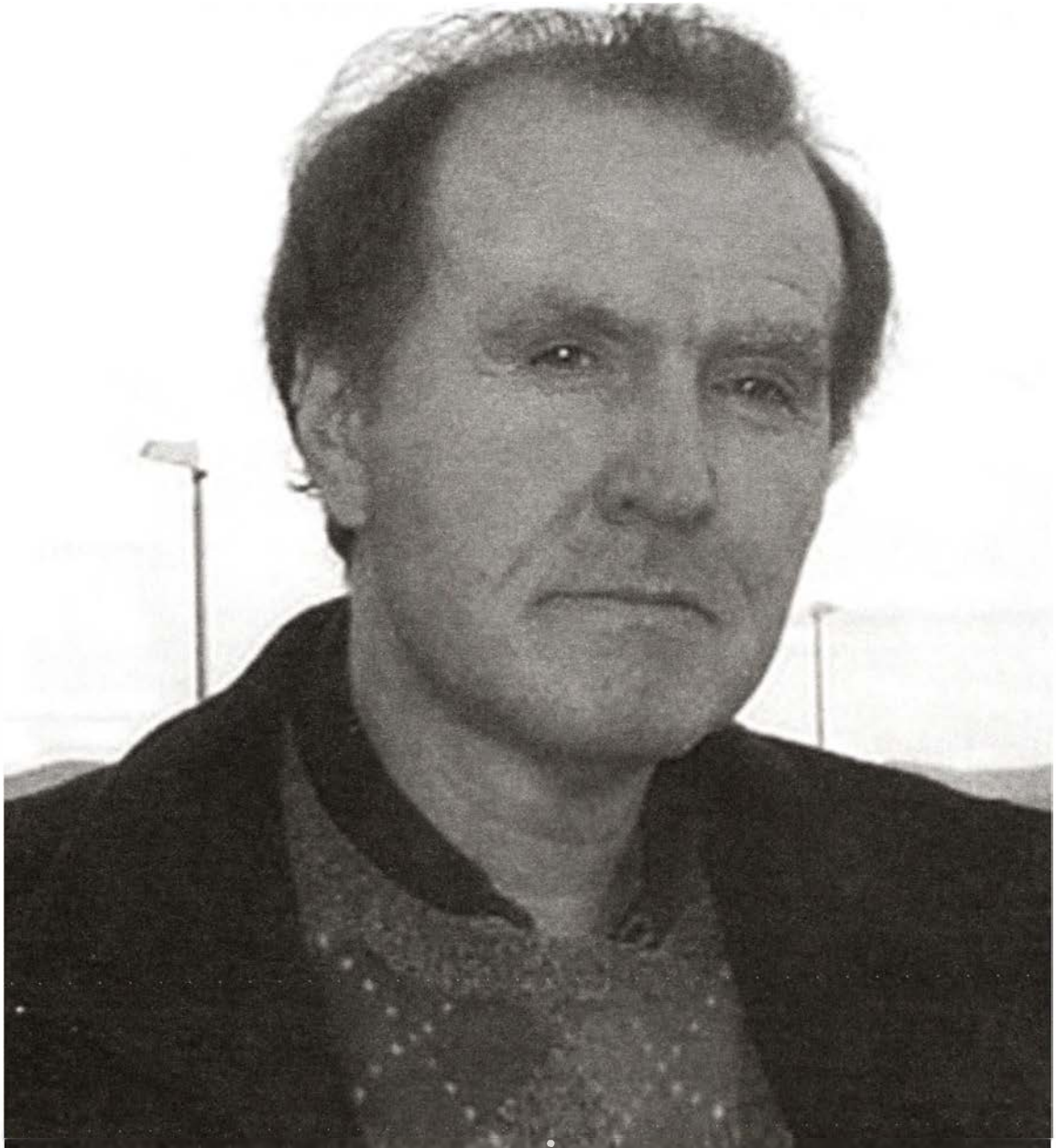
Che Guevara Burada

Ernesto Che Guevara'nın ölümünün otuzuncu yılı anısına 1997'de yayımlanmış olan ilk baskının genişletilmiş hali olan *Che Guevara Burada* Everest Yayınları'ndan çıktı. Guevara'nın yapıtlarını kararlılıkla basmayı sürdüren Everest Yayınları'nın, Yıldız Ersoy Canpolat çevirisiyle yayımladığı kitabın temel amacı önsözde; "Hem İngilizce, hem İspanyolca konuşan okurların, onun makaleleri, konuşmaları ve mektuplarından önemli bir seçkiye ulaşmalarını sağlayarak bir yaşamöyküsüne ya da benzer amaçlarla öteki yapıtlarının yeniden basılmasına gereksinme duyulmasıdır," şeklinde belirtilmiş.

Berger ve Galeano'dan dayanışma

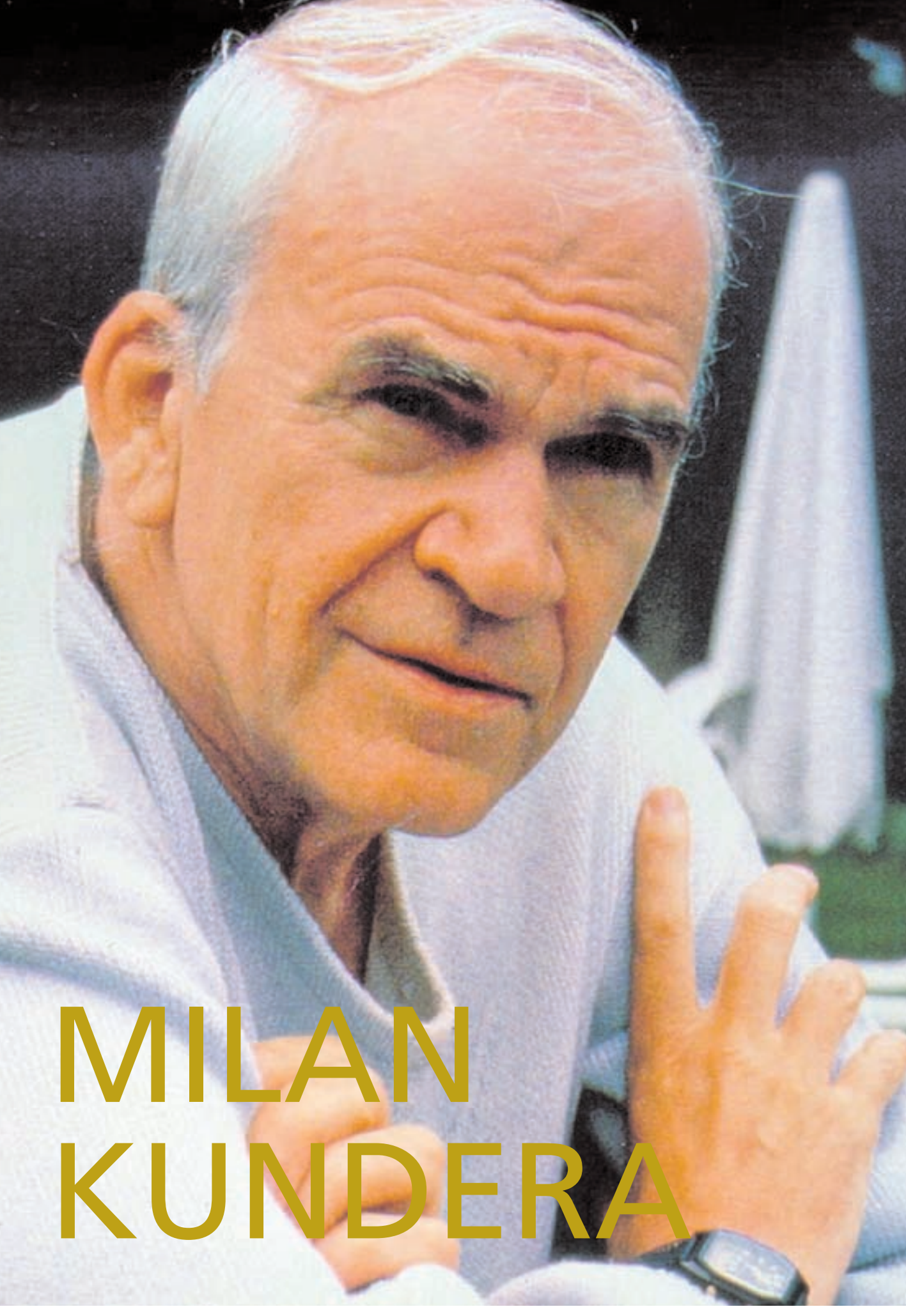
John Berger ve Eduardo Galeano, İsrail ordusunun Gazze'ye düzenlediği askeri operasyonlara karşı bir dayanışma mesajı yayımladı: "İsrail ordusunun, yapılan saldırıları öne sürerek Gazze'ye düzenlediği bombalı saldırılarda 300'den fazla insan öldü. Bizler simdi İsrail ve Filistin halkı arasındaki altmış yıllık çatışmanın son ve belki de kesin bir sondan önceki perdesini izliyoruz. Bugün İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları karşısında, aslında bu çatışmanın arkasında her zaman üstü örtük olarak ortada duran hesaplar açıkça gün ışığına çıkarıldı. Yahudi halkının bunu kabul etmesi, tüm dünyanın aynı fikirde olması, tarihin ironik şakalarından biri."

ŞAVKAR ALTINEL'İN
EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

Bence "etki" diye bir şey gerçekte yoktur. Bir yazar başka bir yazara rastgele bir şekilde değil, zaten işin başından aralarında bir benzerlik olduğu için bağlanır. Ama tabii gençliğimizde, olduğumuz kimseyi ve hayata bakışımızı tam olarak tanımayız. Bu koşullarda benzerimiz olan bir yazarla karşılaşmak insanın bütün hayatını karanlık bir odada geçirdikten sonra dışarı çıkıp bir aynada ilk defa yüzünü görmesine benzer. Karşısında donup kaldığımız hayaletin kendimiz olduğumuzu anlamak zaman alır.

Ben bu deneyimi on altı yaşımdayken **F. Scott Fitzgerald**'ın ***Muhteşem Gatsby***'siyle yaşadım. Kitabın sonsuz lirizmi, unutulmaz simgeleri ve hayatın vaat ettikleriyle getirdikleri arasındaki fark karşısında sergilediği düş kırıklığı soluğumu kesti. Ama gerçekte beni olduğum yere mıhlayan şey, kendi içimdeki yazarla karşılaştığımı, yazmak bir işe, "ünlü olmaya" vb. değil de, gerçek bir işe yarayacaksa, benim de böyle yazıp bunları anlatmam gerektiğini sezmemdi. Fitzgerald sonuçta beni "etkilemedi", yalnızca kendimi görmemi sağlayan bir ayna oldu.

MILAN
KUNDERA

ROMAN bilinçaltını Freud'dan önce biliyordu...

Milan Kundera, bir zamanlar adı çevresinde hangi tartışmalar yapılmış olursa olsun, günümüz Avrupa edebiyatının önde gelen değerlerinden. Romanları, öyküleri yanında, edebiyat üstüne eleştiri ve deneme yazıları da derinlikli çözümleme biçimleriyle hep göz önünde. Düşünen yazılar yazıyor. Yazdıklarından öğrenecek çok şey var. Bu sayıda yayımladığımız söyleşi *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği* zamanlarından. Hiç eskimemiş düşünceleri nedeniyle, bu sayımızın söyleşisi olarak onu seçtik.

CHRISTIAN SALMON

Sohbetimiz senin kişisel estetik anlayışının karakteristik özellikleri üstüne yoğunlaşsın istiyorum. Nereden başlamalıyız?

Şu iddia ile; benim romanlarım psikolojik değil. Daha doğrusu psikolojik roman çağının çok uzağında.

Peki, o zaman psikolojik roman ne? Ya da psikolojik olmayan roman ne? Tüm romanlar kaçınılmaz olarak psikolojik değil mi? Romanlar her zaman insan ruhunun gizleriyle uğraşmaz mı?

Şöyle demek daha doğru; tüm romanlar her zaman "ben"in gizleriyle uğraşmıştır. İnsan hayali bir kişi, bir roman figürü yarattığında –hiçbir roman, en deneysel olanı bile, roman kişisi olmadan olmaz– otomatik olarak şu soruyu sorar; şu "ben" ne? "Ben"i nasıl ele almalı? Ne tür olursa olsun, bir romanın temel sorunu budur. Bu soruya verilen cevap roman tarihini değişik eğilim ve dönemlere ayırmamıza olanak verir.

Avrupalı ilk romancılar psikoloji diye bir şeyin farkında bile değildi. Bu tür romanın öncüsü Boccaccio yalnızca olayları ve serüven-

leri anlatır. Ama anlattığı gülünç öykülerin arkasında insanların, herkesin herkese benzediği tekdüze hayattan cylemleriyle koptukları anlayışı vardır. İnsanlar eyledikleriyle kendilerini öbürlerinden farklılaştırıp birey olur. Dante bunu çok önceleri söylemiştir: "Her eylemenin gerisinde, eyleyenin kendini görünür kılma amacı vardır."

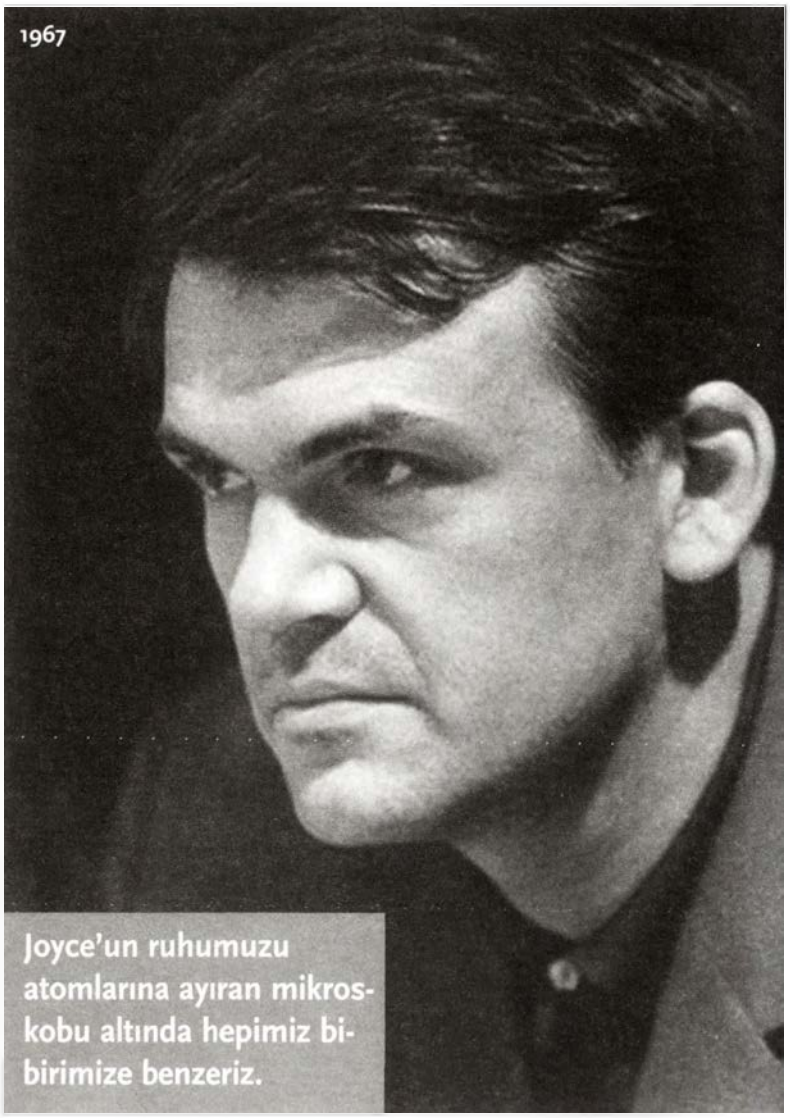
Çok eskilerde davranış kişiliğin aynası olarak görülürdü. Boccaccio'dan dört yüz yıl sonra Diderot bu soruna daha kuşkucu yaklaştı: Kaderci Jacques arkadaşının karısını baştan çıkartır. Neşeyle içip sarhoş olur. Babası onu falakaya yatırır. Jacques askere gider ve katıldığı ilk savaşta dizinden yaralanıp topal olur. Bir aşk serüvenine başladığını düşünürken, kaderine sakatlanmak düşmüştür. Artık kendi davranışlarına yabancılaşmıştır. Davranışlarıyla kendisi arasında bir yarık ortaya çıkmıştır. Davranışlarıyla kendi resmini yapmaya çalışırken, bu resmin kendine benzemediğini görür. Romanın en büyük keşiflerinden biri, davranışların paradoksal karakterini keşfetmesidir.

Peki eğer davranışlar "ben"i ele geçirmemize izin vermiyorsa, bunu nasıl yapacağız? İşte o zaman "ben"in peşindeki roman, iç yaşantının görünmez dünyasına dalabilmek için, davranışların görünür dünyasına bir an için sırtını dönmek zorunda kalır. 1700'lerin ortalarında Richardson, kişilerin düşünce ve duygularını itiraf ettikleri mektup romanları keşfetti.

Ve psikolojik romanın doğumu başladı...

Ben, bu ifadeyi kullanmak yerine, şu genel kanıyı dillendirme yanlısıyım: Richardson romana insanın iç yaşantısının araştırılmasını yerleştirir. Onu tanıdık adlar izler; Rousseau, Goethe, Costant, bir ölçüde Stendhal ve çağdaşı yazarlar.

Bu gelenek bana Proust ve Joyce'la doruğuna ulaşmış gibi gelir. Joyce daha kavranılamaz bir şeyi, "geçmiş zaman"ı çözümler, daha doğrusu "şimdi"yi. "Şimdi"den daha açık olan bir şey yoktur, daha belirgin bir şey. Üstelik de sürekli olarak bizden uzaklaşır. Hayatın bütün acıları "şimdi"nin içindedir. Yalnızca bir saniye içinde görme, işitme ve koku alma organlarımız –bilinçli ya da bilinçsiz– bir sürü şeyi kaydeder ve kafamızın içinden duyu algılarıyla yüklü bir tren geçer. Her an küçük bir dünya ortaya çıkar ve bir sonraki an tarafından yok edilir. İşte Joyce'un devasa

mikroskobu bu geçen anı yakalayıp bize gösterir. Ama "ben"i ele geçirmek için gösterilen çaba, bir kez daha, bir paradoksa tosiar: "Ben"e ne kadar büyük bir mikroskopla bakarsak, "ben" ve özellikleri, bizden o kadar çok uzaklaşır. Joyce'un ruhumuzu atomlarına ayıran mikroskobu altında hepimiz birbirimize benzeriz.

Ama peki "ben" ve onun özel karakteri insanın iç yaşantısında ele geçirilemiyorsa, onları nerede ve nasıl ele geçireceğiz? İşte artık romanın, Richardson, Stendhal ve Proust'un "ben"i yakalama çabasını geride bırakma vakti gelmiştir.

Proust, Joyce ve Kafka'nın adları, genel olarak, modern romanın kutsal üçlüsü olarak anılır. Ama sana göre, Proust ve Joyce'dan sonra, Kafka'yla roman tarihinde yeni bir dönem başlar.

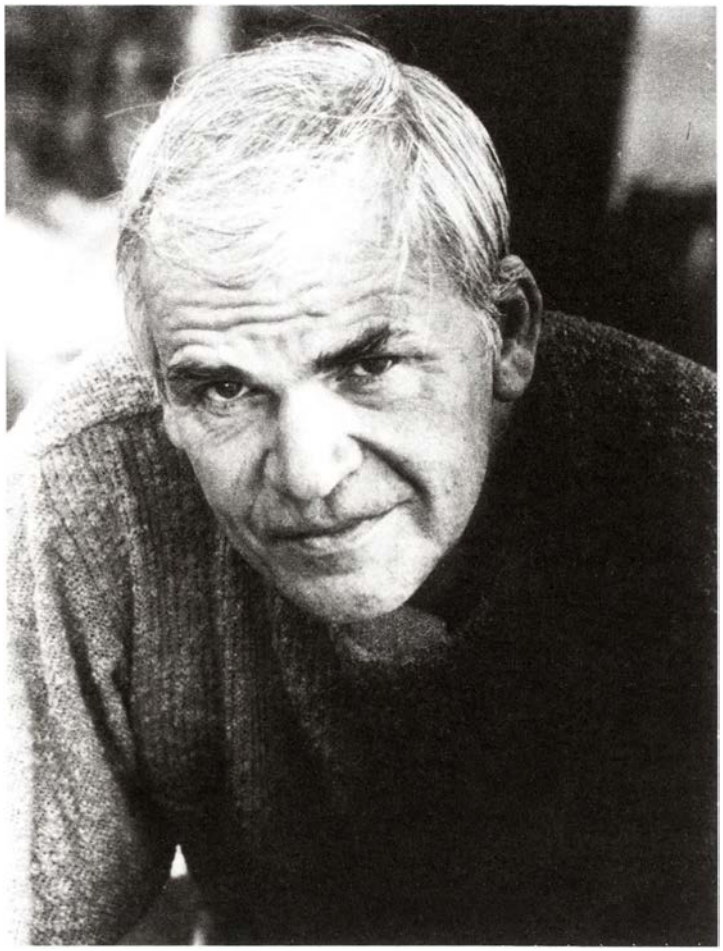
Kafka'nın "ben" tasavvuru Proust'unkinden bütünüyle farklıdır. K.'yı eşsiz yapan şey nedir? Ne fiziki özellikleri –ki bu konuda bir şey bilmiyoruz– ne biyografisi –bu konuda da bir fikrimiz yok– ne de belleği, arzuları ya da kompleksleridir. Davranışları? Ama davranışları acınacak ölçüde sınırlanmıştır. İç düşünceleri? Bu da çok önemli değil, Kafka sürekli olarak K.'nın yansımalarını izler ama K.'nın davranışları hep şimdiki zamana çevrilidir; tam şu anda ne yapacak? Sorguya gidecek mi yoksa bundan kaçınacak mı? Papazın çağrısına uyacak mı, uymayacak mı? K.'nın tüm iç yaşantısı bu durum tarafından yutulmuş, bu durum tarafından esir alınmıştır ve K'nın belleği, metafizik yansımaları ve başkalarına dair kanıları hiçbir biçimde bu durumdan kurtulamaz. Bizim için açık olan bunlardır.

Proust için insanın iç yaşantısı, şaşırtacak kadar mucizevi ve baş döndürecek kadar bitimsizdir. Ama K.'yı şaşırtan hiçbir mucize yoktur. İnsan davranışlarını belirleyen iç nedenleri sormaz. Başka bir radikal soru sorar: Dış baskıların bu kadar yıkıcı olduğu ve temel davranış kurallarının artık bir ağırlığının kalmadığı bir dünyada insan ne tür olanaklara sahiptir? K.'nın eşcinsel eğilimleri olsaydı ya da Oidipus kompleksine yakalanmış olsaydı, yazgısı ve davranışları değişecek miydi? Hiç değişmeyecekti. Ama böyle bir durumda Proust'un kişisi bütünüyle değişirdi.

O zaman dünya bir tuzak mı?

Dünyanın bir tuzak olduğunu insan hep bildi. İnsan istemeden doğuyor, kendi seçimi olmayan bir bedenin içine kapatılıyor ve ölüme yazgılı. Buna karşılık dünya evi sürekli bir kaçış olanağı sunuyor. Bir asker, komşu bir ülkeye kaçıp başka bir hayata başlayabilir. Ama içinde yaşadığımız çağda dünya birdenbire üstümüze kapanıyor. Bu dönüşümü başlatan belirleyici olay büyük olasılıkla 1914-1918 yıllarında yaşanan savaştı, ki bu savaşa –tarihte ilk kez– dünya savaşı dendi. Aslına bakılırsa bu bir dünya savaşı değildi. Avrupa'da olup bitti, o da bütününde değil. Ama artık bölgesel felaketler bütün dünyayı ilgilendiren felaketlere dönüşüyor ve bizi dışarıdan gittikçe daha çok belirleyen, kaçış imkânlarımızı da yok ederek bizi birbirimize daha çok benzeten bir dünyada "dünya savaşı" sözcüğü kulağa daha hoş geliyor.

İzin ver bir özet yapalım. Sana göre psikolojik roman çağı iki nedenle son bulmuştur: Birincisi, psikolojik roman arayışı kendi imkânlarını tüketmiştir. İkincisi ise dünyanın ezici baskısı, insanın iç dünyasının sonsuzluğuna dair, Proust'un duyduğu türden bir merakı unutmamıza neden olmuştur.

Her şeyden önce Proust'tan sonra ortaya çıkan durumun altını çizmek istiyorum. Proust müthiş bir güzellik olarak uzaklaşıyor ve ne yazık ki dünyamızı bir daha dönmemek üzere terk ediyor. Gombrowicz'in gülünç olduğu kadar dahiyane de olan bir fikri var. "Bizim 'ben'imizin," diyor, "dünyanın nüfusuna bağlı bir ağırlığı var." Demokritos insanlığın dört yüz milyonda biriydi. Brahms bir milyarda biri, Gombrowicz ise bir milyarın yarısı. Bu matematiksel bakış açısının dışında, Proustçu sonsuzluğun ağırlığı, bir hayatın ağırlığı daha hafif çeker. Ve daha hafif bir hayata doğru ilerleyerek, daha şimdiden, felaket sınırlarını aştık.

İnsan "ben"inin "dayanılmaz hafifliği" daha ilk romanlarında aklına takılmış. Örneğin, *Gülünesi Aşklar*'daki Edvard ve Tanrı'yı düşünü-

İnsan istemeden doğuyor, kendi seçimi olmayan bir bedenin içine kapatılıyor ve ölüme yazgılı. Buna karşılık dünya evi sürekli bir kaçış olanağı sunuyor.

yorum. Edvard küçük Alice'le seviştiği daha ilk gecede tuhaf bir isteksizliğe kapılır. Küçük kız arkadaşını incelerken şöyle düşünür: "Alice'in düşünceleri gerçekte onun yazgısının yalnızca bir kılıfı ve bu yazgı da bedeninin bir kılıfıydı ve Alice'i rastlantıyla bir araya gelmiş bir beden olarak gördü, birkaç düşünce, bir biyografi, organik olmayan, keyfi ve dengesiz bir toplam. Alice'i hayal etti (Alice onun omzuna yatmış derin derin soluyordu). Bir yandan onun bedenini, öbür yandan da düşüncelerini görüyordu, kızın bedeni ona hoş gelirken, düşünceleri gülünç geliyordu. Kızın bedeni ve düşünceleri bir bütün oluşturmuyordu..." ve başka bir romanın *Yaşam Başka Yerde*'de kim olduğuna bir türlü karar veremeyen genç kız burnunu çekerek, "Ben benim, ben benim, ben benim..." diye kendi kendine tekrar eder.

Bu, ruhun kararsız sonsuzluğu karşısında bir şaşkınlık değil, daha çok "ben"in ve "ben"in belirsizliğinin karşısında duyulan bir şaşkınlık.

Biraz önce formüle ettiğin konuya dönelim. Eğer "ben"i insanın iç yaşantısında yakalayamıyorsak, o zaman nerede ele geçireceğiz? Örneğin senin romanlarındaki iç konuşmalarda, kayıp olan "ben"i tam olarak bulabilir miyiz?

Joyce, Bloom'un kafasına bir mikrofon yerleştirmişti. İç diyalogları kaydeden bu fantastik casusluk faaliyeti sayesinde ne olduğumuza dair çok şey öğrendik. Ama kişisel olarak ben böyle bir mikrofon kullanamam. Bir sürü bayağılıkla dolmuş uzun bir kaseti ne yapacağımı bilemem. Ben bundan uzak durmayı ve roman karakterlerimi uzun süre gözlemleyip, meditasyon yapmayı tercih ederim.

Joyce'un romanlarında uzun iç diyaloglar var, bunlar romanın yapısını belirlemede temel bir görev üstleniyor; Joyce'un romanlarının yapısını belirleyen yöntem bu. Senin romanlarının temel ağırlığının felsefi meditasyon olduğunu söyleyebilir miyiz?

Hayır, felsefi değil. Filozof, düşüncesini soyut bir mekânda geliştirir, ne karakterler, ne de durumlar vardır.

***Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*, Nietzsche'nin sonsuz dönüş düşüncesine atıfla başlıyor. Bu; mekân, karakter ve durumlardan uzak geliştirilmiş bir çeşit soyut felsefi meditasyon değil mi?**

Hayır, hayır! Bu yansıma, daha romanın ilk satırlarında, roman karakteri Tomas'ın içinde bulunduğu temel durumu anlatıyor, onun boğuştuğu en önemli sorunu ifade ediyor; sonsuz dönüşün olmadığı bir dünyada var olmanın hafifliğini. Bak işte yine aynı soruya geldik; psikolojik roman denen şeyin karşıtı ne? Ya da başka bir deyimle, psikolojik olmayan hangi yöntemle "ben"i ele geçirebiliriz? "Ben" i ele geçirmek benim için "ben"in varoluş şifresinin aslını ele geçirmek anlamına geliyor. *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*'ni yazarken, bir karakterin varoluş şifresinin birkaç sözcükten oluştuğunu sanıyordum. Tereza için bu; beden, ruh, baş dönmesi, zayıflık, düşsel güzellik ve cennetti. Tomas için, hafiflik ve ağırlıktı. Anlaşılmayan Sözcükler başlıklı bölümde Franz ve Sabina'nın varoluş şifresini birkaç sözcüğü yoklayarak analiz ettim: Kadın, sadakat, ihanet, müzik, karanlık, aydınlık, kortejler, güzellik, anayurt, mezarlık ve güç. Bu sözcüklerden her biri bir başkasının varoluş şifresinde başka bir anlam kazanıyor.

Psikolojik roman denen şeyin karşıtı ne? Ya da başka bir deyimle, psikolojik olmayan hangi yöntemle "ben"i ele geçirebiliriz? "Ben"i ele geçirmek benim için "ben"in varoluş şifresinin aslını ele geçirmek anlamına geliyor. *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*'ni yazarken, bir karakterin varoluş şifresinin birkaç sözcükten oluştuğunu sanıyordum.

Tabii ki varoluş şifresi davranış ve durumlarda yavaş yavaş ortaya çıkıyor. *Yaşam Başka Yerde*'nin üçüncü bölümünü ele alalım. Kahramanımız utangaç Jaromil hâlâ bir kadınla yatmamış. Bir gün kız arkadaşıyla gezintiye çıkıyor ve kız başını birden onun omzuna yaslıyor. Jaromil mutlulukla kendinden geçiyor, ayrıca fiziksel olarak da uyarılıyor. Bu tür küçük olaylarla ilgileniyorum ve şunları saptıyorum: "Jaromil'in yaşadığı en büyük mutluluk genç bir kadının başını omuzunda hissetmesi." Dışarıdan bir bakışla Jaromil'in cinsellik kavramını anlamaya çalışıyorum: "Genç bir kadının başı onun için genç bir kadın bedeninden daha çok şey ifade ediyor." Şunu eklememe izin verin; bu, Jaromil'in bedene karşı ilgisiz olduğu anlamına gelmez, aksine: "Genç bir kızın çıplak bedenini arzu etmiyordu. Çıplaklığın ışığında aydınlanmış

Lirik tutum neyi içerir? Lirik gençlik yılları nedir? Şu üç şeyin birleşimi ne anlama gelir: Lirik, devrim, gençlik. Şair olmak ne demektir?

Karısı Vera Kundera ile, 1973.

genç bir kızın yüzünü arzu ediyordu. Genç bir kızın bedenine sahip olmak istemiyordu. Genç bir kızın yüzüne sahip olmak istiyordu ve bu yüzün, aşkın bir işareti olarak, ona bir beden bağışlamasını istiyordu."

Bu davranışa bir ad vermeye çalışıyorum. Ve "şefkat" sözcüğünü buluyorum. Ve bu sözcüğü anlamak için çaba sarf ediyorum: Nedir şefkat? Bir dolu başarılı yanıt buluyorum: "Şefkat ergenlik çağımızın eşiği aşılırken ortaya çıkıyor ve çocukluğumuzun, o zamanlar çocuk olduğumuz için anlayamadığımız avantajlarını pişmanlıkla anlamaya başlıyor." Ardından: "Şefkat gençlik çağımızın kapısında tecrübe ettiğimiz korkudur." Bir tanım daha: "Şefkat öbürlerine çocuklarmış gibi bakmak zorunda olduğumuz yapay bir odadır."

Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği'nde Tomas'la yaşayan Tereza, aşkı için bütün güçlerini seferber ediyor ve dayanamayacağı bir noktaya geliyor. Artık "aşağı", geldiği yere dönmek istiyor. Ve ben kendime soruyorum: Ona ne olacak? Ve cevabı buluyorum: Baş dönmesine yakalanacak. Peki, baş dönmesi ne? Yanıtı arıyorum ve, "Bir sarhoşluk, karşı konulamaz bir düşme arzusu," diyorum. Ama birden kendimi toparlıyorum ve tanımı bütünlüyorum: "... baş dönmesi zayıflık sarhoşluğudur. İnsan zayıflığını biliyor ve karşı koymayıp kendini zayıflığına bırakıyor. İnsan kendi zayıflığı ile sarhoş oluyor. Daha da zayıf olmak istiyor, herkesin gözü önünde bir sokakta yere yıkılmak istiyor. Yerde yatmak istiyor, olabilecek en aşağı seviyelere düşmek."

Bir sorun olarak ele alınan bu durum istisna da değildir. Tüm roman, tek, uzun bir sorgulamadır. Meditasyona tabi tutulan bu sorun –senin sorun buydu– romanımın bütününe yayılır. *Yaşam Başka Yerde*'de biraz duralım. Bu romana önce "O Lirik Yıllar" adını vermiştim. Bu başlığı, yavan ve rahatsız edici bulan arkadaşlarımın etkisiyle, son anda değiştirdim. Arkadaşlarımın baskılarına boyun eğdikten sonra, daha önce bir aptallık yaptığımı anladım. Çünkü bir romanın ele aldığı sorunu anlamakta başlığın çok önemli olduğunu düşünüyorum. *Şaka*, *Gülüşün ve Unutuşun Kitabı*, *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*, hatta *Gülünesi Aşklar*'a bir bakalım. Romanın başlığından hareketle kitabın "komik aşk öyküleri" anlatan bir şey olduğu düşünülmemeli. Aşk düşüncesi her zaman ciddiyetle ele alınmıştır. Modern insan için belirleyici bir kavram. Neyse, *Yaşam Başka Yerde*'ye dönelim. Birkaç soru üstüne inşa edilmiş bir roman: Lirik tutum neyi içerir? Lirik gençlik yılları nedir? Şu üç şeyin birleşimi ne anlama gelir: Lirik, devrim, gençlik. Şair olmak ne demek-

tir? Romanı yazmaya defterime not ettiğim şu hipotezle başlamıştım: "Şair, bir türlü içine giremediği dünyada görünür olmak için annesi tarafından zorlanan genç bir adamdır." Bu ne sosyolojik, ne estetik, ne de psikolojik bir tanım gibi görünüyor.

Fenomenolojik bir tanım.

Kötü bir sıfat değil ama bunu ucuzlatmak istemiyorum. Profesörlerden korkarım, çünkü felsefi ya da teorik akımları başlatma sanatına yalnızca onlar sahip. Romanın, bilinçaltını Freud'dan önce bildiğini unutmayalım, sınıf savaşının Marx'tan ve fenomenolojinin de (insani durumların özünün araştırılması) fenomenologlardan önce. Heidegger'e büyük saygım var. Ama benim yazım tarzımı etkilemedi. Daha çok romanın bütün öyküsünün "pratik fenomenoloji", fenomenolojiden önce fenomenoloji olduğunu anlamamı sağladı.

Roman varoluşun araştırılmasıdır ve ben romanın bunu felsefeden yüz kere daha iyi yaptığına kalıbımı basarım! *Sein und Zeit*'da (*Varlık ve Zaman*) Heidegger birçok kategoriyi ele alır: Huzursuzluk, merak, konuşkanlık, kaygı gibi. Analizleri etkileyici ama o kadar ikna edici değil. Örneğin huzursuzluğu çok soyut ele alıyor, somut yaşamdan ve somut durumlardan uzak. Sabina için müziğin, Franz için olduğundan daha başka bir anlam ifade etmesi gibi, huzursuzluğun, merakın, konuşkanlığın değişik insanların varoluş şifresinde değişik anlamlar ifade etmesi gibi. İşte bu nedenle roman yazarları "deneysel bir ego", bir karakter bulur.

Bir özet yapalım. Sana göre roman, "ben" nasıl ele geçirilmelidir, sorusunun çevresinde değişik tarihsel dönemlere ayrılabilir. Davranışlar incelenerek bu soruya yanıt arandı. İç yaşamda arandı. Ve sen, "ben"in, varoluş sorunsalının özü tarafından belirlendiğini iddia ediyorsun. Bu tutum seni bir sürü sonuca götürüyor. Örneğin, durumların özünü kavramak için gösterdiğin inatçı girişim, geleneksel romanın analiz tekniğini senin gözünde eskitmiş gibi görünüyor. Karakterlerinin fiziki görünüşü hakkında neredeyse hiçbir şey söylemiyorsun. Durumları çözümlemeye psikolojik nedenlerden daha fazla önem verdiğin için, karakterlerinin geçmişi konusunda oldukça ketum davranıyorsun. Peki, bu tehlikeli bir tutum değil mi? Roman, kişilerin üç boyutlu özelliklerinden yoksun kalmaz mı? Karakterler yaşayabilir mi böyle?

Bir an beni unut ve bu soruları Kafka ya da Musil'e yönelt. Bu tür sorular Musil'e soruldu da. Hatta birtakım kültürlü ruhlar onu gerçek bir roman yazarı olmamakla suçladı. Walter Benjamin zekâsına hayran oldu ama sanatına değil. Musil'in roman karekterlerinin cansız olduğunu düşünen Edouard Roditi, izlemeye değer bir örnek olarak Proust'u öneriyordu; Diotima'yla karşılaştırsak, Madam Verdurin canlı biri! Son iki yüzyılın psikolojik romanları neredeyse aşılamaz normlar yarattı: Bir roman karakteri hakkında azami bilgi verilmeli; görünüşü, konuşma tarzı, davranış tarzı. Şimdiki davranışlarının nedenlerini anlayabilmek için geçmişi hakkında aydınlatıcı bilgiler verilmeli. Roman kahramanı bütünüyle bağımsız olmalı, yani okurun illüzyona kapılabilmesi ve hayali gerçek gibi yaşayabilmesi için, romanın yazarı ve düşünceleri kaybolmalı. Musil yazarla okuyucu arasındaki bu anlaşmayı çiğnedi, öbür yazarlar da Musil'i. Broch'un en önemli karakteri Esch'in fiziki özellikleri hakkında ne biliyoruz? Kocaman dişleri dışında hiçbir şey. K.'nın ya da Svejk'ın çocukluğu hakkında da ne biliyoruz? Ne Musil, ne Broch ne de Gombrowicz romanlarının içine dalmaktan rahatsız olmuştur.

Peki sana dönelim, fiziki ve psikolojik tanımlardan uzak kalma perhizinde tehlikeli bir şeyler olmadığından ve bu perhizin okuru roman kişisini gerçek, yaşayan biri olarak hayal etme mutluluğundan yoksun bırakmayacağından emin misin?

Şato'yu ilk okuduğumda on dört yaşındaydım. O zamanlar bizim oturduğumuz eve yakın oturan bir buz hokeyi oyuncusunun da hayranıydım. K.'yı onun yüzüyle hayal etmiştim.

K.'yı hâlâ öyle görüyorum. Demek istediğim okurun fantezisi yazarın fantezisini otomatik olarak bütünler. İşte bu nedenle okuyucuya bir dizi bilgi sunmanın gereksiz olduğunu düşünüyorum. Tomas'ın gözleri siyah mı, mavi mi? Babası bakanın şoförü müydü, yoksa hayvanat bahçesi bekçisi mi? Bunların bir önemi yok. İnanın hiçbir önemi yok. Bir roman karakterini ete kemiğe büründürmek, inandırıcılık kazandırmak için psikolojik romanların tekniği hiç de vazgeçilmez değil. *Don Quijote* sana şematik mi geliyor, kendi kendisinin cansız gölgesi gibi mi? Kuşkusuz öyle gelmiyordur. Hem de Proust'tan daha

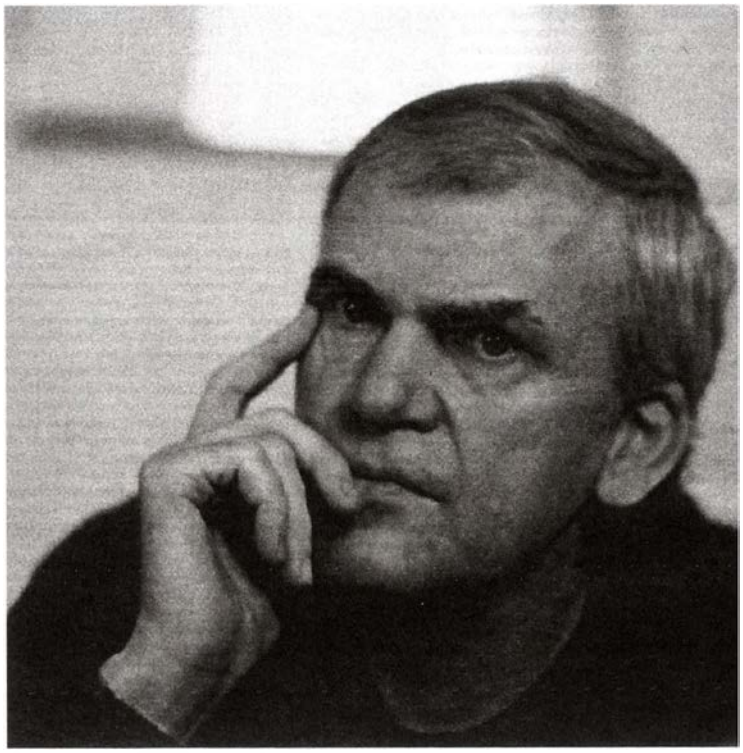
çok Kafka'nın tarzında ele alınmasına karşın.

Diyelim öyle olsun ama bu durumda kendinle çelişiyorsun. *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*'nde Tomas'ın geçmişi yok ama Tereza'nın yalnızca çocukluğu değil annesinin geçmişi de anlatılıyor.

Romanda şöyle bir paragraf var: "Onun hayatı tıpkı annesinin hayatının yalnızca bir devamı, tıpkı bilardo masasının oyuncunun hamlesinin devamı olması gibi." Yani anne hakkında konuşmamdan, Tereza hakkında bilgi vermek istediğim sonucu çıkarılamaz. Yalnızca annenin Tereza'nın en önemli teması olduğunu, Tereza'nın "annesinin devamı" olduğunu ve bundan dolayı da acı çektiğini çıkarabiliriz. Aynı zamanda Tereza'nın göğüslerinin küçük olduğunu da biliyoruz; "göğüs uçlarının çevresinde çok geniş siyah halkalar" olduğunu, bu halkaların "müstehcen bir ifade vermeye çalışan" köylü bir ressamın fırçasından çıkmış gibi durduğunu. Bu bilgiler zorunlu, çünkü Tereza için bir başka önemli tema da kendi bedeni. Buna karşılık Tereza'nın kocası Tomas'ın, ne çocukluğunu, ne anne-babasını, ne de akrabalarını –bir soyadı bile yok– anlatıyorum. Çıplak bedeni, yüzü hakkında da bir şey bilmiyoruz, çünkü onun sorunsalı başka bir temaya gömülü. Bu tür bilgilerin olmaması onu daha az canlı yapmaz. Çünkü bir karaktere hayat vermek onun varoluş sorununu sonuna kadar izlemek demektir. Bu da şu demektir; bazı durumların dibine kadar git, nedenlerin, hatta birbirine geçmiş sözcüklerin dibine in. Hepsi bu.

Sen romanlarının var olmak hakkında şiirsel bir meditasyon olduğunu söylüyorsun ama her zaman böyle algılanmıyor. Romanlarında sosyolojik, tarihsel ya da ideolojik yorumları besleyecek çok sayıda olay var. Toplumun tarihine duyduğun ilgiyle, romanın her şeyden önce varoluşun gizlerini araştırdığına dair inancını nasıl birleştiriyorsun?

Heidegger, varlığı şu tanınmış formülle açıklar, "in-der-welt-sein", dünyada-bulunmak. İnsan dünyayla uyuşmaz değildir, nesneyle özne, gözle tablo gibidir. Dünya ve insan, salyangozla kabuğu gibidir. Dünya insanın bir parçasıdır, insanın ölçüsüdür, yavaş yavaş değişirken varlık da değişir. Balzac'ın, varlık "dünya"mızda, tarihi bir karakter olarak var olduğu günden beri, kişiler belirli bir tarihi süreç içinde hareket eder. Romanın Balzac'ın

Romanın Balzac'ın bıraktığı bu mirastan kurtulması hiçbir zaman mümkün olmayacaktır.

bıraktığı bu mirastan kurtulması hiçbir zaman olanaklı olmayacaktır. Hatta inanılmaz fantastik öyküler uyduran, bütün güvenilirlik yasalarını çiğneyen Gombrowicz bile bundan kurtulmayı başaramamıştır. Onun romanları da belli bir tarihi dönem içinde olup biter. Ama şu iki şeyi birbirine karıştırmamalıyız: Bir tarafta insan varlığının tarihi boyutlarını ele alan romanlar, öbür yanda da tarihsel bir durumu resmeden, verili tarihsel bir anı ele alan, roman formunda tarih yazımı. Fransız devrimi hakkında yazılmış romanları biliyorsundur, Marie Antoinette ya da 1914 hakkında, Sovyetler'deki kolektifleştirme –karşı ya da yandaş olan– hakkında yazılan romanlar ya da 1984 hakkında, romanın dışında duran bir bilene yatırım yaparak, roman dilinde tarihi popülerleştiren romanlar. Ama ben Broch'un şu sözünü tekrar etmekten hiç bıkmayacağım: "Romanın tek yetkisi yalnızca romanın söyleyebileceği şeylerdir."

Roman, tarih hakkında ne söyleyebilir? Romana özel bir söyleme tarzı var mı? Ya da sen tarihi nasıl ele alırsın?

Benim ilkelerim şunlar:

Birincisi; tarihi durumlara mümkün olduğu kadar ekonomik yaklaşırım. Tarih söz konusu olduğunda, yalnızca oyun için kaçınılmaz olan eşyaları kullanarak soyut bir sahne ku-

ran sahne tasarımcısı gibi davranırım.

İkincisi; benim romanlarımda tarihi olan her şey başka bir yer ve zamanda yaşayanlar için kesinlikle anlaşılır olmalı.

Üçüncüsü; bütün o tarihsel durumlardan yalnızca kişilerimin varoluş durumunu açığa vuranları korurum. Örneğin; *Şaka*'da Ludvik, arkadaşlarının, kendisinin üniversiteden atılma kararı için kayıtsız bir tavırla el kaldırdığına tanık olur. Oysa bu karar onun bütün hayatını kararta cak tır. Söz konusu olan idam kararının onaylanması da olsa aynı şekilde davranacaklarından emindir. Ludvik bundan bir sonuç çıkarır; bir yaratık her durumda başka bir yaratığı ölüme gönderebilir. Ludvik'in bu temel antropolojik deneyiminin tarihsel kökleri vardır ama bu tarihin irdelenmesi –partinin rolü, terörün politik kökleri– beni ilgilendirmez, benim romanımda bu tür şeyler bulamazsın.

Dördüncü ilkem; tarihçi, insanın değil, toplumun tarihini yazar. Bu nedenle de benim romanlarımın anlattığı tarihsel olayları genellikle unutur. Örneğin Rusya'nın Çekoslovakya'yı işgal ettiği 1968 yılını izleyen yılları ele alalım. Köpeklere uygulanan resmi, organize katliam, halka karşı uygulanan terörün gölgesinde kalmıştır. Bu katliam bütünüyle unutulmuş, tarihçiler ya da politikacılar için önemsiz bir epizottur. Ama antropolojik içeriği ile son derece önemlidir. Ben *Ayrılık Valsi*'nin tarihsel ikliminde yalnızca bu önemsiz epizoda yer verdim.

Başka bir örnek; *Yaşam Başka Yerde*'nin belirleyici bir yerinde tarih, kirli, çirkin bir don olarak işe karışır. Ayağındaki donla çok komik görüneceği korkusuyla soyunmaya cesaret edemeyen Jaromil, hayatının en önemli erotik deneyim fırsatını kaçırır. Şıklık eksikliği! Komünist rejimlerin bütünüyle unuttuğu bir başka durum. Ama bu durumu yaşamak zorunda kalan bireyler için çok önemli bir şey!

Altıncı ilke; tarihsel durumlar roman kişileri için yalnızca belirsiz varoluşsal durumlar yaratmamalı ama tarihin kendisi varoluşsal bir durum olarak kavranmalı ve analiz edilmelidir. Örneğin, *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*'nde Rus ordusu tarafından rehin alınan, hapsedilen, tehdit edilerek Brejnev'le anlaşmaya zorlanan Dubcek, Prag'a döner ve bir radyo konuşması yapar. Ama konuşması bozuktur. Bir cümleden öbürüne geçerken uzun aralar verir, nefes almaya çalışır. Bu tarihsel dilim –ki bütünüyle unutulmuştur– bana zayıflığı anlatır. Varoluşun temel kategorilerinden biri olan zayıflığı. İnsan, Dubcek gibi atletik bir vücuda sahip olsa da, üstün bir güçle karşı karşıya geldiğinde zayıftır. Tereza bu zayıflığa katlanamaz, onur kırıcı bulur; bu duruma katlanmaktansa ülkeyi terk etmeyi tercih eder. Ama Tomas'ın sadakatsizliğiyle karşı karşıya kaldığında, Brejnev'in önündeki Dubcek gibidir; silahsız ve zayıf. Baş dönmesinin ne olduğunu biliyorsun. Kendi zayıflığınla sarhoş olmak, karşı konulmaz düşme isteği. Tereza birden, o zayıf insanlardan olduğunu, zayıfların grubundan, zayıfların ülkesinden olduğunu anlar. Ve zayıflara, zayıf oldukları için sadık olmalıdır, kurdukları cümlelerin ortasında nefes almaya çalıştıkları için sadık olmalıdır. Ve kendi zayıflığından sarhoş olan Tereza, Tomas'ı bırakıp Prag'a, "zayıfların şehri"ne döner. Tarihsel bir durum, bir arka plan, önünde insani durumların sergilendiği bir tiyatro dekoru değildir. Kendi başına bir insani durum, yüksek düzeyde bir varoluşsal durumdur.

Gülüşün ve Unutuşun Kitabı'nda Prag baharı benzer sosyal-tarihsel-politik boyutta değil, başka bir temel varoluşsal durumda tanımlanır: insanlar (bir kuşak) eylem içindedir (devrim yapar) ama davranışları, davrananların kontrolünden çıkar, artık onlara itaat etmez (devrim kasıp kavurur, öldürür, yok eder). Kontrolünü kaybettikleri şeyi tekrar ele geçirmeye çalışırlar (söz konusu kuşak karşı reform hareketi geliştirir) ama boş bir çabadır bu. İnsan kaybettiği davranışlarını bir daha asla ele geçiremez.

Kaderci Jacques'ın öngördüğü gibi.

Yüzyıldan beri insan –romanlarda– eylemleri üstünde kaybettiği kontrolü ele geçirmek için umutsuz bir çaba harcıyor. Ama romanın içinde bu, kolektif, tarihsel bir durum olarak kavranmaz.

Romanlarını anlamak için Çekoslovakya'nın tarihini bilmek mi gerekir?

Hayır, kesinlikle gerekmez. Bilmeniz gereken her şeyi romanın içinde bulabilirsiniz.

Ve Avrupa'nın tarihini.

Bin yıl öncesinden günümüze kadar Avrupa'nın tarihi, tek, ortak bir serüvendir. Bu serüven, bizi ve davranışlarımızı içerir, bireysel ya da ulusal. Eylemlerimizin belirleyici içeriği ancak bu serüven içinde açığa çıkar. İspan-

ya'nın tarihini bilmeden *Don Quijote*'u anlayabilirim. Ama hiç değilse Avrupa'nın tarihi serüveni hakkında genel bir bilgim yoksa anlayamam, örneğin şövalyeler hakkında, ortaçağdan modern zamanlara geçiş hakkında...

Yaşam Başka Yerde'de Jaromil hayatının her evresinde Rimbaud, Keats, Lermontov'un hayatından fragmanlarla karşılaşır. Prag'daki 1 Mayıs korteji 1968 Paris'indeki Mayıs gösterileriyle iç içe geçer. Bu yolla kahramanına bütün Avrupa'yı kapsayan uçsuz bucaksız bir sahne sunuyorsun. Ama yine de bu, oyunun Prag'da sergilenmesini engellemiyor. Doruk noktasına 1948'de, Prag'da darbe girişimiyle ulaşıyor. Bütün Avrupa ima edilse de, daha çok Çek komünist dünyasında yoğunlaşıyor.

Benim için Avrupa devrimi ya da buna benzer bir şeyin romanı.

Moskova'dan ithal edilmiş bir darbe girişimi, nasıl olur da öbür devrimler gibi, bir Avrupa devrimi olarak algılanabilir?

Ne kadar sahte olursa olsun, bu darbe girişimi bir devrim gibi yaşandı. Retoriği, yanılsamaları, refleksleri, jestleri ve suçlarıyla Avrupa devrim geleneğinin parodik bir özeti gibiydi. Avrupa devrimlerinin grotesk devamı ve sonu gibi. Victor Hugo ve Rimbaud'nun "devamı" gibi duran Jaromil, kendini Avrupa şiirinin bittiği yerde bulur, hatta bu grotesk sonun kendisidir. *Şaka*'nın Jaroslav'ı, halk sanatının bütünüyle yok olmaya yüz tuttuğu bir çağda, bu sanatın bin yıllık tarihini sürdürmeye çalışır. *Gülünesi Aşklar*'ın Doktor Havel'i Don Juan'lığın artık mümkün olmadığı çağın Don Juan'ıdır. *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*'nin Franz'ı, Avrupa solunun uzun yürüyüşünün melankolik son yankısıdır. Ve Böhmen'in meyhanelerinden birinde Tereza, yalnızca kendi ülkesinin kamusal hayatından değil, "doğanın efendisi ve sahibi" olan insanlığın yürüdüğü yoldan da ayrılır. Bütün bu kişiler yalnızca kendi kişisel tarihlerine değil, Avrupa serüveninin bireysel olmayan tarihine de son noktayı koyarlar.

Sana göre Avrupa serüveni son bulmakta.

Modern çağ, Decartes'ın, insanın "doğanın efendisi ve sahibi" olduğu düşüncesi üstüne inşa edilmiştir. Bütün o bilimsel ve teknik gelişmelerden sonra, "doğanın efendisi ve sahibi" hiçbir şeye sahip olmadığını, ne yok ettiği doğanın, ne ondan kaçan tarihin, ne de kendi kendinin efendisi olmadığını –ruhunun rasyonel olmayan güçleri tarafından yönetilmektedir– anlamaya başlamıştır. Peki, Tanrı uzaklaştığına ve insan artık efendi olmadığına göre, efendi kim? Dünyamız boşlukta efendisiz dönüyor...

Son dört yüz yılın tarihinin temel paradoksunun sonuna yaklaşılıyor. Senin kitaplarında bu paradoksla yan yana giden, daha küçük diyebileceğimiz paradokslar var; müziğin son bulan paradoksu, dilbilgisi kuralları çığı altında yok olmaya yüz tutan edebiyat, kendini bütün tabulardan kurtardıktan sonra varlık nedenini kaybeden erotizm. Peki, Avrupa tarihinin bu çok net yorumu, bir roman yazarının felsefi gerçekler vaazından uzak durup daha çok, şeylerin ikili anlamını yakalamaya yönelmesi

MİLAN KUNDERA

Ayrılık Valsi, Çev: Aydın Emeç, Can Yayınları
Anahtar Sahipleri, Çev: Rekin Teksoy, Remzi Kitabevi
Şaka, Çev: Zehra Gençosman, Can Yayınları
Gülüşün Ve Unutuşun Kitabı, Çev: Erhan Bener, Can Yayınları
Yaşam Başka Yerde, Çev: Levent Kayaalp, İletişim Yayınları
Saptırılmış Vasiyetler, Çev: Özdemir İnce, Can Yayınları
Yavaşlık, Çev: Özdemir İnce, Can Yayınları
Jacques İle Efendisi, Çev: H. Haluk Kuruoğlu, Can Yayınları
Kimlik, Çevi: Aykut Derman, Can Yayınları
Bilmemek, Çev: Aysel Bora, Can Yayınları
Roman Sanatı, Çev: Aysel Bora, Can Yayınları
Ölümsüzlük, Çev: Aysel Bora, Can Yayınları
Gülünesi Aşklar, Çev: Serdar Rifat Kırkoğlu, Can Yayınları
Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği, Çev: Fatih Özgüven, İletişim Yayınları
Perde, Çev: Aysel Bora, Can Yayınları

gerektiğine dair düşüncenle çelişmiyor mu? Modern çağın sonuna geldiğimizden gerçekten emin misin? Bu çok sıradan bir yanılgı değil mi? İçinde bulunduğumuz dönemin ayrıcalıklı bir an, şimdiye kadar olanların en önemlisi, son an olduğu düşüncesi bencil bir serap değil mi? Avrupa, sonuna geldiğini çok sık söylemedi mi! Belki bir gün, tarih yorumumun yanlış olduğu ortaya çıkar da, temel dayanağı çökecek olan romanlarım ıskartaya çıkabilir, diye korkmuyor musun?

Bir romanın ne olduğunu iyi anlamalıyız. Bir tarihçi olup bitmiş şeyleri anlatır. Buna karşılık Raskolnikov'un suçu hiç gerçekleşmedi. Roman gerçeği değil, varlığı araştırır. Var olmak olup bitmiş bir şey değil, insanın önünde açılan olanaklar tarlasıdır. Roman yazarı varoluşun ya da insanlığın olanaklarını keşfederek varlığın haritasını çizer. Bir kez daha belirtelim, var olmak "dünyada bulunmak" tır, "in-der-welt-sein". Dolayısıyla roman kişisi ve dünyasını bir olanak olarak görmeliyiz. Kafka'da bunu açıkça görürüz; Kafka'nın dünyasında hiçbir şey bilinen gerçekliğe benzemez, insanlık dünyası için, gerçekleşmemiş, büyük olanakların olduğu bir dünyadır bu. Bu olanağın bizim gerçek dünyamızın ötesinde açığa çıktığı ve gelecekte bizi bekleyen şeyin resmi olduğu doğru. Kafka'nın kehanetlerinden söz edilmesinin nedeni bu. Ama onun kitaplarında kehanet olmasaydı da değerinden bir şey kaybetmezdi. Çünkü onun kitapları varoluşun olanaklarını ifade ediyor –insanın dünyası ve bu dünyanın olanaklarını– ve bize ne olduğumuzu, nelere gücümüzün yeteceğini gösteriyor.

Ama senin romanların bütünüyle gerçek bir dünyayı anlatır!

Broch'un Uyurgezerler'ini hatırla. Üçlemeye ait kitaplardan her biri, bir öncekinden on sekiz yıl sonrayı anlatır. Her roman Avrupa tarihinin otuz altı yılını kapsar. Broch için bu tarih, değerlerin kesintisiz çöküşüdür. Kişiler tıpkı bir kafese kapatılmış gibi bu sürecin içine kapatılmıştır ve bu ortak değerlerin çöküşüyle uyumlu bir davranış tarzı bulmak zorundadırlar. Broch, tabii ki, tarihi yargısının doğruluğundan emindir. Başka bir deyişle, potansiyel olanak diye tanımladığı dünyanın olanaklı olduğuna ikna olmuştur.

Bir an Broch'un yanıldığını düşünelim. Bu çöküş sürecine paralel olarak gelişen, olumlu başka bir sürecin varlığını Broch görememiş olsun. Bu, Uyurgezerler'in değerini azaltır mıydı? Hayır, çünkü bu çöküş süreci insanlık dünyası için tartışılmaz bir olanaktır. Hesaba katılması gereken tek şey, bu sürecin anaforuna atılmış insandır, jestleri, davranışları... Broch varoluşun bilinmeyen alanını keşfetti. Varoluşun alanı, varoluş olanaklarından biri demektir. Bu olanağın gerçeklik kazanıp kazanmayacağı ikincildir.

Yani senin de romanlarına sahne olan, bu son paradokslar çağı bir gerçeklik değil, bir olanak olarak mı ele alınmalı?

Avrupa için bir olanak, insanlık durumu için bir olanak.

Peki, bir gerçeği değil ama olanağı ele geçirmenin peşindeysen, o zaman insanlar, örneğin, Prag ve orada olan olaylara dair çizdiğin resmi niçin ciddiye alsınlar ki?

Yazar, verili tarihi bir durumu, insanlığın henüz tanımadığı, deşifre edici bir olanak olarak görür. Onu gördüğü gibi tarif eder, hatta portresini çizmekten gurur bile duyar. Tarihi gerçekliğin romanın değer ölçütleri arasında ikincil olduğu inancı bunu engellemez. Romancı ne tarihçi ne de kâhindir, o varlığın araştırmacısıdır. □

Fransızcadan çeviren **Ali Arda**

DEMİR ÖZLÜ

Deniz Kaptanı Sokağı

KENTİN BU OLDUKÇA DÜZENLİ BÖLÜMÜNDEKİ ANA CADDEDE YENİ açılmış, "Avrupai" pastanelerin birinde oturduk, akşam vaktini bekledik. Gergin bir yaşam süren erkek kardeşimle onun yedi yaşındaki çocuğu.

Onlar, ikisi, benim yerlisi olduğum, ama terk ettiğim, bu büyük kente gelmişlerdi. Yerlisi değillerdi bu kentin, uzaklarda, uzaklarda yaşamışlardı. Sanırım gelişlerinin ikinci günüydü. Fakat bu ışıklı pastaneye ulaşıncaya kadar geçtiğimiz yollar, kardeşimde, bu kentte bir gece gezisi yapmak hevesi uyandırmamıştı.

Kalabalıklaşmış bir kent. Sadece ana caddede yan yana açılmış bu aydınlık pastaneler güzeldi. Sarımtırak ışık gözleri rahatsız etmeyecek kıvamdaydı. Garsonlar da arkadaşça davranıyorlardı insana.

Caddeye çıktığımızda evlerimize dönmekten başka bir düşüncemiz yoktu. Kardeşime:

"İnsan bu kente geldiğinde elbette kardeşinin evinde kalır," dedim. "Buraya çok yakın. Arkada. Orada annemiz de yaşıyor."

Dalgındı. Hiçbir şeyle yakından ilgilenecek gibi bir hali yoktu. Söylediklerimle de. Sonra yavaşça:

"Ama ben dün gece –söylediği isim kentin tanınmış, modern bir ailesinin ismiydi– onlarda kaldım. Bu gece de oraya gideceğim."

Bu seçim hoşuma gitmese de, üzerinde durmadım. "İnsanlar işte böyle aldırışsız oldular," diye düşündüm. Kardeşim o tanınmış ailenin yanında kalmakla ne umuyordu ki? Ne zevk veriyordu bu ona?

"Ama bu çocuk, nereye gidecek o?"

Kardeşim:

"Kendi yolunu bulur o. Dün gece kaldığı eve kendi başına gitti. Baksana ne güzel konuşuyor."

"Ama gene de bırakamam ben onu."

Elbette çocuğum gibi seviyordum bu küçük erkek çocuğunu. İncecik bir çocuktu. Gerçekten çok iyi konuşuyordu. Hemen hemen dildeki, kullanılan sözcüklerin hepsini biliyordu.

Pastaneden çıkmıştık. Biraz ötedeki dörtyol ağzındaydık.

"Sen benimle gel bari," dedim ona. "Benim de oraya, evimize, bu ziyaretimde ilk gidişim olacak. Sen de benim yanımda kalırsın."

"Olmaz," dedi çocuk alçak bir sesle. Sanki şimdi dili biraz unutmuş ya da tutulmuş gi-

biydi. "Olmaz. Ben de dün gece gittiğim eve gitmeliyim."

Üstelemenin olumlu bir sonuç doğurmayacağını anladım.

"Hangi sokakta o ev? Kuşkusuz buraya yakın, değil mi?"

"Deniz Kaptanı Sokağı'nda."

"Deniz Kaptanı Sokağı mı? Hiç duymadım." Üstelik küçük yeğenim bu sokak ismini bir kuzey dilinde söylemişti. Onu zihnimde kendimce Türkçeye çevirdim. "Şimdi seni bıraksam, oraya dün akşamki gibi, gidebilir misin?"

"Bilmiyorum," dedi çocuk. "Şimdi biraz şaşkınım... Tam bilmiyorum doğru yolu bulabilir miyim?"

Elinden tutup ileriye doğru yürüdüm.

"Bak, bu kent Ankara olsa, şu hafif meyille ileriye doğru uzanan sokak Paris Sokağı'dır, derdim sana. Ama asıl kentim burası da olsa, bu Deniz Kaptanı Sokağı'nı hiç duymadım."

O zaman bir düşümde, birbirine karışan, birbirini keserek uzanan birçok sokak gördüğümü anımsadım. Bütün bu sokaklar, şimdi birdenbire fark ettiğim gibi, hiçbir yere çıkmıyorlardı. Eski yıllarda gezdiğim arkaik kentlerdeki labirentlere benziyorlardı. Belki kafamızın içinde olan –arada bir akla gelen– sabah uykularında düşünülebilen değil de, gerçek labirentlerdi.

Hafif meylin başladığı yerde bir süre durakladık. Bu sevgili çocuk hiçbir şey söylemedi bana. Biraz önce pastanedeyken daha mutlu gibiydi. Şimdiyse bir sessizliğe gömülmüştü. Bilmiyorum, Deniz Kaptanı Sokağı'nı bulabilecek miyiz? Ya ben, ya ben evime dönebilecek miyim? Dönebilirsem, kardeşimle, kendi çocuğum saydığım yeğenim, benimle birlikte gelmedikleri için, kendimi çok yalnız duymayacak mıyım? □

HARUKİ MURAKAMİ

Ayna

BU GECE ANLATTIĞIN BÜTÜN ÖYKÜLER İKİ KATEGORİYE AYRILIR GİBİ görünüyor. İlkinde, bir yanda canlıların dünyası öbür yanda ölülerin dünyasının olduğu ve belli bir gücün bir yandan öbürüne geçmeye izin verdiği öyküler var. Bunlar hayaletler ve benzerlerini içeriyor. İkinci tür ise; doğaüstü yetenekler, önseziler ve geleceği tahmin edebilme yeteneğiyle ilgili. Bütün öykülerin bu iki gruptan birine ait.

Aslında deneyimlerinin nerdeyse bütünü bu kategorilerden birine ya da öbürüne denk düşme eğiliminde. Söylemek istediğim, hayalet gören insanlar yalnızca hayalet görür ve asla önsezilere sahip olmazlar. Ve önsezilere sahip olanlar hayaletleri görmez. Neden bilmiyorum ama biri ya da öbürü için kişisel bir tercih varmış gibi görünüyor. En azından benim edindiğim izlenim böyle.

Elbette bazı insanlar bunların ikisine de denk düşmez. Örnekse, ben. Otuz küsur yıllık hayatımda ne bir hayalet ne de bir kez olsun bir önsezi ya da kâhince bir rüya gördüm. Bir keresinde birkaç arkadaşımla birlikte asansöre binmiştim ve arkadaşlarım asansörde bizimle birlikte giden bir hayalet olduğunu gördüklerine yemin etti, fakat ben hiçbir şey görmedim. Dediklerine göre, tam yanımda dikilen gri elbiseli bir kadın vardı, fakat yanımızda kadın yoktu, en azından benim görebildiğim kadarıyla. Üçümüz asansörde yalnızdık. Dalga geçmiyorum gerçekten. Ve bu iki arkadaş bile bile benimle dalga geçecek tipler değildi. Olayın tümü gerçekten de tuhaftı, fakat benim hâlâ bir hayalet görmediğim gerçeği apaçık.

Bir keresinde –yalnızca bir kere– aklımı başımdan alan bir olay yaşamıştım. On yıldan fazla geçti üstünden ve kimseye anlatmadım. Olayla ilgili konuşmaktan bile korkuyordum. Bana öyle geliyordu ki, eğer anlatsaydım, tümü yeniden başıma gelebilirdi, bu yüzden kimseye söz etmedim. Fakat bu gece her biriniz kendi korku deneyimini anlattı ve ev sahibi olarak kendimden bir şeyler eklemezsem olmaz. Böylece ortaya çıkıp öyküyü anlatmaya karar verdim. İşte geliyor.

LİSEDEN, öğrenci hareketinin en serbest olduğu 1960'ların sonunda mezun oldum. Ben de hippi kuşağının bir parçasıydım ve üniversiteye gitmeyi reddettim. Üniversite yerine, orada burada işçilik yaparak tüm Japonya'yı dolaştım. Böyle yaşamanın en dürüst yol olduğuna ikna olmuştum. Sanırım, genç ve düşüncesiz olduğum söylenebilir. Oysa şimdi geriye doğru bakınca, oldukça eğlenceli bir hayatım vardı. Doğru seçim olsun ya da

olmasın, yeniden yaşama fırsatı verseler, kesinlikle aynısını yapardım.

Ülkenin her yerini dolaşmamın ikinci yılının sonbaharında, birkaç aylığına bir lisede gece bekçisi olarak iş buldum. Okul, Niagata bölgesinde küçük bir kasabadaydı. Yaz boyu çalışmaktan epey yorulmuştum ve bir süre rahatlamak istedim. Gece bekçisi olmak roket bilimi değil sonuçta. Gündüzleri hademenin odasında uyudum, geceleriyse tek yapmam gereken okulun çevresini iki kere kolaçan etmek ve her şeyin yolunda olduğundan emin olmaktı. Geri kalan zamanda müzik odasında plakları dinledim, kütüphanede kitap okudum, spor salonunda kendi başıma basketbol oynadım. Gece vakti okulda tek başına olmak hiç de kötü değil, gerçekten. Korkuyor muydum? Asla. On sekiz ya da on dokuzundaysanız, hiçbir şeyden korkmazsınız.

Sizden birinin, hayatında bir kez olsun gece bekçisi olarak çalıştığını sanmıyorum, o halde bekçinin görevlerini anlatmalıyım. Her gece, biri akşam dokuzda öbürü sabaha karşı üçte olmak üzere iki tur yapmanız gerekli. Program bu şekilde. Okul, on sekiz yirmi sınıftan ibaret oldukça yeni üç katlı beton bir bina. Sınıflara ek olarak bir tane müzik odası, ev ekonomisi odası, sanat atölyesi, çalışanların odası ve müdür ofisi bulunuyor. Okulda ayrıca kafeterya, havuz, spor salonu ve toplantı salonu var. Benim işim bunların hepsini hızlı biçimde kontrol etmekti.

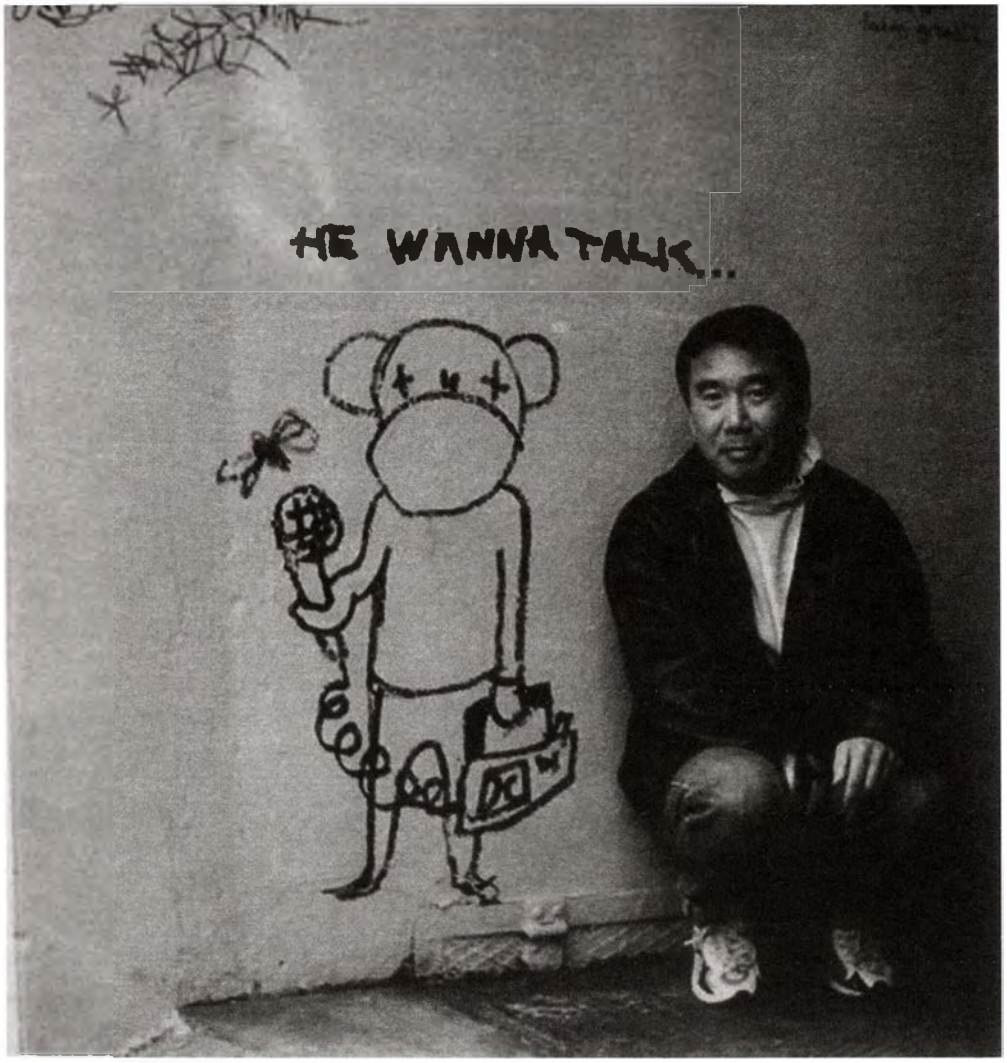
Gece turlarımı atarken, yirmi noktalık kontrol listesine göre hareket ediyordum. Seçtiğim noktaların yanına, kontrol edildi anlamında işaretlemek için birer boşluk bırakmıştım –çalışanların odası, kontrol edildi, laboratuvar, kontrol edildi. Aslında yalnızca hademenin odasındaki yatakta uzanabilir ve çevreyi dolaşma zahmetine katlanmadan tümünü işaretleyebilirdim. Fakat vurdumduymaz bir çocuk olduğum söylenemez. Gece turlarını yapmak çok fazla vakit almıyordu hem ayrıca uyuduğum sırada eğer birisi içeri girerse ilk saldırıya uğrayan kişi ben olurdum.

Her neyse, işte böyle her gece dokuzda ve üçte sol elimde fener sağ elimde tahtadan bir kendo kılıcıyla turluyordum okulu. Lisedeyken kendo çalışmıştım ve kendimi birisini alt etme konusunda oldukça güvenli hissediyordum. Eğer saldırgan amatörse, yanında gerçek bir kılıç bile olsa beni korkutmuyordu. Hatırlatmak isterim, o sıralar gençtim. Eğer şimdi böyle bir şey olsa arkama bakmadan kaçarım.

Neyse, anlatacağım olay ekimin başlangıcında rüzgârlı bir gecede meydana geldi. Hava yılın bu mevsimine göre oldukça sıcaktı. Bir grup sivrisinek akşam boyunca vızıldayıp durmuştu ve ben onları uzak tutmak için birkaç tane sivrisinek kovucu tablet yaktığımı hatırlıyorum. Rüzgâr epey gürültülüydü. Yüzme havuzunun kapısı kırıktı ve cereyandan kapı bir açılıp bir kapanıyordu. Tamir etmeyi aklımdan geçirmiştim fakat dışarısı çok karanlıktı, anlayacağınız gece boyu çarpıp durdu.

Akşam dokuz turunda herhangi bir problem çıkmamıştı, listemdeki tüm öğeler düzgün biçimde işaretlendi. Tüm kapılar kilitliydi, her şey yerli yerindeydi. Sıra dışı hiçbir şey yoktu. Böylece hademenin odasına döndüm, saatimi gece üçe kurdum ve uykuya daldım.

Gece üçte alarm çaldığında kalkmama karşın bir tuhaflık hissettim. Bunu açıklayamam fakat kendimi farklı duyumsadım. İçimden hiç kalkmak gelmiyordu sanki bir şey yataktan kalkmama engel olmak için irademe baskı yapıyordu. Yataktan hemen çıkan tiplerden olduğumdan olan biteni anlayamıyordum. Kalkıp görevimi yerine getirmeye hazırlanmak için kendimi zorlamam gerekliydi. Havuzun kapısı ritmik gürültüsüne devam ediyordu fakat sesi sanki öncekinden farklıydı. Ortada kesinlikle bir tuhaflık var diye düşündüm, gitmeye hiç niyetim yoktu. Fakat ne olursa olsun işimi yapmak zorunda olduğuma kendimi ikna ettim. Eğer görevinizi bir kere aksatırsanız, tekrar tekrar aksatmaya

HARUKİ MURAKAMİ
İmkânsızın Şarkısı, Çev: Nihal Önol; *Zemberekkuşu'nun Güncesi*, Çev: Nihal Önol; *Yaban Koyununun İzinde*, Çev: Nihal Önol; *Sınırın Güneyinde Güneşin Batısında*, Çev: Pınar Polat (Türkçedeki kitapları Doğan Kitap'ta)

başlarsınız ve ben böyle bir duruma düşmek istemiyordum. Fenerimle kılıcımı kaptığım gibi yola koyuldum.

Her şeyiyle garip bir geceydi. Zaman ilerledikçe rüzgâr daha şiddetleniyor, hava daha da nemli hale geliyordu. Vücudum kaşınmaya başladı ve dikkatimi kaybettim. Öncelikle; spor salonuna, konferans salonuna ve yüzme havuzuna gitmeye karar verdim. Her şey yolundaydı. Havuzun kapısı, sırayla kafasını öne arkaya ileri geri sallayan bir deli gibi çarpıp duruyordu. Çarpmaların belli bir sırası yoktu. Önce birkaç, evet evet –sonra, hayır hayır hayır. Biliyorum kıyaslamak çok tuhaf ama benzerlik ortadaydı.

Okulun içinde durum olağandı. Ortalığa bakındım ve listemdeki yerleri işaretledim. İçimdeki tuhaf duyguya karşın sıra dışı hiçbir şey olmamıştı. Rahatlamış biçimde gerisingeri hademenin odasına yollandım. Listemdeki son yer binanın doğu kısmındaki kafeteryanın yanında bulunan kazan dairesiydi. Hademenin odası binanın Batı tarafında kalıyordu, yani geri dönerken ilk kattaki uzun koridoru geçmem gerekiyordu. Her yer zifiri karanlıktı. Dışarıda ayın olduğu gecelerde koridorda az da olsa bir ışıma oluyordu ancak ay olmadığı zaman bir şey görebilmek olanaksızdı. Nereye doğru gittiğimi görmek için feneri önümde tutmak zorundaydım. Bu anlattığım gece, bir tayfun çıkabilirdi, yani ortada ay falan yoktu. Ara sıra bulutların aralandığı oluyordu ama sonra her şey yeniden karanlığa gömüldü.

Koridordan aşağı her zamankinden daha hızlı yürüdüm, basketbol ayakkabılarımın kauçuk tabanı muşamba zeminde gıcırtılar çıkarıyordu. Zemin, yeşil bir muşambayla kaplıydı, soluk bir yosun rengine benziyordu, hâlâ daha aklımda.

Okulun girişi koridordan aşağı ilerlerken yarı yoldaydı, tam oradan geçerken içimden, Bu da ne? dedim, karanlıkta bir şey gördüğümü sanmıştım. Bir anda vücudumdan terler boşaldı. Tahta kılıcı sımsıkı kavrayıp gördüğüm şeye doğru döndüm. Feneri ayakkabıların konduğu rafın yanındaki duvara doğru tuttum.

Ve işte ben. Başka bir ifadeyle bir ayna. Gördüğüm, aynadaki yansımamdan başka bir şey değildi. Bir gece önce orada ayna falan yoktu yani aynayı buraya o arada koymuş olmalıydılar. Vay be, amma şaşırmıştım. Uzun bir boy aynasıydı karşımdaki. Aynada görünenin yalnızca kendim olduğunu anladığımda rahatlamıştım, böylesine şaşırdığım için kendimi biraz da salak hissetmedim değil hani. Yani her şey bundan ibaretmiş dedim kendi kendime. Amma aptallık. Feneri yere koydum, cebimden bir sigara çıkardım, yaktım. Sigaradan bir nefes çekerken, aynadaki kendime baktım. Dışarıdaki caddeden hafif bir ışık camdan geçip aynaya ulaşıyordu. Arkamda yüzme havuzunun kapısı rüzgârda çarpıp duruyordu.

Sigaradan birkaç nefes çektikten sonra ansızın bir tuhaflık olduğunu hissettim. Aynadaki görüntü benim görüntüm değildi. Dıştan bakınca aynı benmişim gibi görünüyordu, ancak görüntü kesinlikle bana ait değildi. Hayır, öyle değil. Görünen bendim elbette ama bu ben başka bir bendi. Asla olmaması gereken öteki ben. Nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Hissettiğim şeyi açıklamak epey zor.

Anladığım tek şey öteki kişiliğin benden nefret ettiğiydi. İçten içe bu nefret karanlık bir denizde yüzen buzdağı gibiydi. Böyle bir nefreti hiç kimse azaltamazdı.

Orada bir süre şaşkın durumda dikildim durdum. Sigaram parmaklarımın arasından kaydı ve yere düştü. Aynanın içindeki sigara da aynı anda yere düştü. Gözlerimizi birbirimize dikmiş durumda bir süre karşılıklı dikildik durduk. Sanki elim ve ayağım bağlanmış gibiydi, yerimden kıpırdayamadım.

Sonunda onun eli hareket etti, sağ elinin parmaklarının ucu çenesine dokunuyordu ve sonra yavaşça aynı bir böcek gibi yüzüne doğru uzandı. Birden benim de aynı şeyi yaptığımı fark ettim. Sanki aynadaki şeyin görüntüsü bendim ve o şey beni kontrolü altına almaya çalışıyordu.

En son gücümü toplayıp, kocaman bir bağırtı koyuverdim ve beni o noktaya sabitleyen bağlar çözüldü. Kendo kılıcımı havaya kaldırıp bütün gücümle aynaya doğru hamle yaptım. Aynanın kırılma sesini duydum fakat gerisingeri odama doğru koşarken arkama dönüp bakmadım. Odaya girdikten sonra aceleyle kapıyı kilitledim, kendimi örtülerin altına attım. Yere düşürdüğüm sigara beni kaygılandırıyordu ama geri dönmem olanaksızdı. Rüzgâr uğulduyordu ve havuzun kapısı günün ilk ışıklarına kadar gürültüye devam etti. Evet evet, hayır, evet, hayır hayır, hayır...

Eminim hikâyemin sonunu şimdiden tahmin ediyorsunuz. Ortada ayna falan yoktu.

Güneş doğduğunda, tayfun çoktan sona ermişti. Rüzgâr dinmişti ve hava güneşliydi. Okulun girişine doğru yürüdüm. Fırlattığım sigara izmariti tıpkı tahta kılıcım gibi yerinde duruyordu. Ama ayna yoktu. Orada asla bir ayna olmamıştı.

Gördüğüm şey hayalet değildi. Yalnızca, kendimdi. O gece ne çok korktuğumu bir daha hiç unutmadım. Ne zaman o geceyi hatırlasam hep aynı şey aklıma gelir: Dünyadaki en korkutucu şey kendimizden başkası değildir. Ne dersin?

Burada yani evimde bir tane bile ayna olmadığını fark etmişsindir. İnan, ayna olmadan tıraş olmayı öğrenmek hiç de kolay değildi. □

İngilizceden çeviren **Hüseyin Günal**

Arkadiy Averçenko

Yalan

ÇİNLİLERİ VE KADINLARI ANLAMAK ZORDUR.

Fındık kadar bir fildişi parçasını, iki üç yıl özene bezene işleyip duran Çinliler tanıyordum. Çinli, bir sürü minicik bıçak ve eğe yardımıyla bu şekilsiz parçadan bir gemi oyuyordu –cinliğin ve sabrın mucizesi işte: geminin bütün donanımı, yelkeni, gerekli tayfası vardı, hatta her bir tayfanın boyu haşhaş tanesi kadardı, halatlar da o kadar inceydi ki gölgeleri bile yoktu– ve bütün bunlar gereksizdi... Bu gemiyle en ufak bir gezi yapılamayacağını söylemeye bile gerek yok, geminin kendisi o kadar kırılgan ve dayanıksızdı ki, avuç içiyle bir bastırmak, salak Çinlinin işini kolayca yok ediyordu.

Kadınların yalanları fındık kadar Çin gemisini bana sık sık hatırlatıyor –sabır ve kurnazlık yığını, fakat bütün bunlar bir amacı olmayan, hiçbir sonuç getirmeyen şeyler, tek ve basit bir dokunuşla yok oluveriyor.

***

Oyunun gece saat 12'de okunması kararlaştırıldı.

Ben biraz daha erken gelmiştim ve sigara içip ev sahibi avukat Lyazgov ile çene çalarak tembel tembel zaman öldürüyordum.

Az sonra oturduğumuz çalışma odasına, bir saat önce rastlantıyla tiyatroda ortak arkadaşımız Tanya Çernojukova'nın yanında oturduğunu gördüğüm Lyazov'un karısı, pespembe ve heyecandan uçarcasına girdi.

– Bu nasıl olur, diye neşeyle bağırdı. Saat hemen hemen 12, millet hâlâ yok!

Kocası,

– Gelirler, dedi. Simoçka,[1] nereden böyle?

– Ben... Basseynaya'daki[2] buz patinajındaydım, Tarskiy'in kız kardeşiyle birlikte.

Koltukta yavaş, usulcacık dönüp Serafima Petrovna'nın yüzüne baktım.

Niye yalan söyledi ki? Ne demek bu?

Düşünmeye başladım.

Ne diye yalan söyledi peki? Burada bir gönül işi olduğunu düşünmek de zor... Tiyatrodayken hep Tanya Çernojukova'nın yanında oturuyordu ve tiyatrodan da, saate bakılırsa, dosdoğru evine gelmiş... Demek, ya tiyatroda bulunduğunu ya da Tanya Çernojukova ile görüştüğünü saklamak istiyor.

Şu da aklıma geldi; ben yanındayken Lyazgov, karısından Çernojukova ile olabildiğince seyrek görüşmesini iki üç kez rica etmişti, ona göre Çernojukova budalaca, mağrur bir salaktı ve karısı üstünde kötü bir etkisi vardı... Çok da şaşırdım. Ne kadar ufak tefek, hiçten bir neden bazen bir kadına yalan söyletebilir...

***

Üniversite öğrencisi Konyakin geldi. Bizimle selamlaşıp Lyazgov'un karısına döndü, sordu:

– Ee, bugünkü oyun nasıldı... Acaba?

Serafima Petrovna hayret içinde omzunu silkti.

– Bundan haberim olduğunu nereden çıkardınız peki? Tiyatroya gitmedim ki.

– Nasıl gitmediniz? Ben Çernojukov'lara uğramıştım da sizin Tatyana Viktorovna ile tiyatroya gittiğinizi söylediler.

Serafima Petrovna, başını eğdi ve eteğini düzelterek alaylı güldü:

– Tanya o kadar salaksa benim suçum yok, evden çıktığında başka bir yalan söyleyebilirdi...

Merak etmeye başlayan Lyazgov karısına baktı:

– Ne diye yalan söylemeliydi peki?

– Gerçekten anlamıyor musun? Herhalde şairine gitmiştir o!

Üniversite öğrencisi Konyakin heyecanla Serafima Petrovna'nın tarafına döndü:

– Şairine mi? Gagarov'a mı? Olamaz. Gagarov geçenlerde Moskova'ya gitti, onu şahsen uğurladım.

Serafima Petrovna inatla başını salladı, uçuruma atlama niyetinde olan biri gibi:

– Fakat o burada! dedi.

Üniversite öğrencisi Konyakin omuzlarını silkti:

– Anlamıyorum... Gagarov benim çok yakın arkadaşım ve dönseydi ilk önce beni haberdar ederdi.

Ayakkabının ucuyla halıya hafifçe vuran Serafima Petrovna,

– Saklanıyormuş galiba. Takip ediliyormuş, diye konuştu.

Son cümle amaçsızca söylenmişti herhalde, Gagarov hakkındaki bu tehlikeli sohbete son vermek için.

Fakat üniversite öğrencisi Konyakin endişelendi:

– Takip mi ediliyor? Eden kim?

– Onlar, şey... ajanlar.

Arkadiy Averçenko ilk mizah öykülerini 1903 yılında yayımlamaya başladı. 1906-1907 yıllarında çeşitli dergilerde redaktörlük yapan Averçenko'yu, 1907 yılından itibaren St. Petersburg'da yayımlamaya başladığı *Satirikon* dergisi, ülke çapında üne kavuşturdu. 1910 yılında çıkan Neşeli İstridyeler adlı kitabı ona Mizah Kralı ünvanını kazandırdı. Anlattığı her duruma saçmalık düzeyine varana dek komiklik ekleyen yazarın öyküleri birçok tiyatroda sahnelendi.
1917 Devrimi'nden sonra *Satirikon* Bolşevikler tarafından kapatıldı; tutuklanmaktan kurtulmaya çalışan Averçenko da gemiyle İstanbul'a geçip göçmen hayatına başladı. Hem İstanbul'da, hem de sonra kaldığı Berlin'de ve Prag'da yazdıkları çeşitli ülkelerde yayımlandı. Lenin, Averçenko'nun 1921 yılında Paris'te yayımlanan Devrimin Sırtına Bir Düzine Bıçak adlı hiciv kitabını, "hayata delirecek kadar küsmüş Beyaz Ordu'lu birinin kitabı," sözüyle karşıladı.

– Affedersiniz Serafima Petrovna... Söylediklerinız çok tuhaf, ne diye ajanlar Gagarov'u takip etsin ki? Bir devrimci değil, politika ile asla uğraşmıyordu zaten!

Serafima Petrovna kindar bir bakışla üniversite öğrencisi Gagarov'u süzdü ve dilini kurumuş dudakları üstünde gezdirip, teker teker söyledi:

– Uğraşmıyordu da, artık uğraşıyor. Ama niye hep Gagarov hep Gagarov. Beyefendiler, çay ister mi?

***

Bir misafir daha geldi: gazete eleştirmeni Blyuhin.

– Soğuk, dedi, ama güzel. Korkunç soğuk. İki saattir buz pateni yapıyordum. Basseynaya'daki patinaj sahası harika.

Lyazgov bardaktan çay yudumlayarak,

– Karım da oradan yeni geldi, dedi. Görüştünüz mü?

Blyuhin şaşırdı:

– Ciddi misiniz? Ben hep kayıyordum ama sizi Serafima Petrovna, göremedim.

Serafima Petrovna gülümsedi:

– Ama oradaydım. Marya Aleksandrovna Şemşurina ile beraber.

– Hayret bir şey... Ne sizi ne de onu gördüm. Çok tuhaf, patinaj alanı küçücük bir yer, avuç içi kadar.

Serafima Petrovna:

– Biz daha çok oturuyorduk... müziğe yakın, dedi, patenimde bir vida sallanmaya başlamıştı da.

– Öyle mi? İsterseniz hemen düzeltelim. Ben bunun uzmanıyım. Nerde o?

Ayak halıya sinirle vurmaya başladı.

– Tamire verdim artık.

Lyazgov,

– Tamire nasıl verebildin ki? Gece gece? diye sordu.

Serafima Petrovna kızdı.

– Öyle verdim işte. Niye takıldın ki? Tamircinin acil işi vardı da açıktı. Ben de verdim. Tamircinin adı Matvey, istersen...

***

Sonunda, dört gözle beklenen yazar Selivanskiy geldi, elinde rulo biçiminde dürülmüş ve bir kurdele ile bağlanmış oyunu. Başını eğerek herkesi selamladı:

– Geciktiğim için çok özür, bir cinsi latif geciktirdi.

Lyazgov gülümsedi:

– Drama yazarları bugünlerde rağbet görüyor. Ee, seni alıkoyan kimdi acaba?

– Şemşurina, Marya Aleksandrovna. Ona oyunumu okuyordum.

Lyazgov el çırpmaya başladı:

– Yalan, yalan söylüyor yazarımız! Aşk maceralarını gizlemeye çalışıyor. Hiçbir Şemşurina'ya oyun falan okumadın sen.

Selivanskiy, arkadaşlarına şaşkın, kuşkulu bir bakışla,

– Nasıl okumadım yani? diye haykırdı. Okudum. Tam da ona okudum.

Lyazgov güldü:

– Ha ha! Hadi Simoçka, suçüstü yakalandığını söyle; Şemşurina seninle buz patinajın-

daydı ya.

Serafima Petrovna, soğuk soğuk bizlere bakarak,

– Evet, benimle birlikteydi, diye başıyla onayladı.

– Ne zaman? Sekiz buçuktan on ikiye kadar ondaydım ve "Komet"imi okuyordum.

Serafima Petrovna omuzlarını silkti:

– Bir şeyi karıştırıyorsunuz herhalde.

– Ne? Neyi karıştırabilirim ben? Saatleri mi, Şemşurina'yı mı başkasıyla karıştırabilirim yoksa oyunumu yaprakları koparılan takvim ile mi karıştırdım? Ne demek karıştırmak?

Serafima Petrovna,

– Çay ister misiniz? diye sordu.

– Yok, durumu aydınlatalım. Şemşurina sizinle saat kaçta buz patinajındaydı?

– Saat on, on bir gibi işte.

Yazar ellerini çırptı:

– Tebrikler size, tam o saatlerde evinde ona oyunumu okuyordum.

Serafima Petrovna alayla bir kaşını kaldırdı:

– Öyle mi? Galiba dünyada iki tane Şemşurina var. Yoksa yabancı bir kadını mı ona benzettim? Yoksa, buz patinajına dün mü gittim acaba... Ha ha!..

Selivanskiy hayrette kaldı:

– Hiçbir şey anlamıyorum!

Serafima Petrovna ise,

– Yaa yaa, diye güldü. İşte! Ah Selivanskiy, Selivanskiy...

Selivanskiy omuzlarını silkti ve elyazmasını açmaya başladı.

Salona geçilirken ben çalışma odasında bir dakika oyalanarak Serafima Petrovna'ya bir işaret verip onunla baş başa kaldım.

Kayıtsızca,

– Bugün buz patinajına gittiniz mi? diye sordum.

– Evet. Şemşurina ile birlikte.

– Bense, sizi bugün tiyatroda gördüm. Tanya Çernojukova ile.

Kızarıverdi.

– Olamaz. Yalan mı söylüyorum ben?

– Tabii yalan söylüyorsunuz. Ben sizi çok iyi gördüm.

– Başkasına benzetmişsiniz...

– Hayır. Bakın acemice yalan söylüyorsunuz, bir yığın insanı karıştırıyorsunuz, yakalanmanıza rağmen yine de bir yalanı başka bir yalanın üstüne yığıyorsunuz... Buz patinajı hakkında kocanıza ne diye yalan söylediniz örneğin?

Ayağıyla yine halıya vurmaya başladı.

– Benim Tanya ile görüşmelerimi sevmiyor.

– Ben de şimdi oraya gidip herkese, sizi Tanya ile tiyatroda gördüğümü söyleyeceğim.

Elimi yakaladı, korka korka, dudakları titreyerek:

– Bunu yapmayacaksınız!

– Neden yapmayayım ki?.. Yapacağım.

– Yaa, canım... söylemezsiniz... değil mi? Söylemeyeceksiniz?

– Söyleyeceğim.

Ellerini omuzlarıma koyuverip beni sertçe öptü ve bana sımsıkı sokularak kesik kesik,

– Şimdi söylemeyeceksiniz, değil mi? diye fısıldadı.

***

Oyun okunduktan sonra akşam yemeği vardı.

Serafima Petrovna ısrarla bakışını kaçırıyordu ve hep kocasının yanındaydı.

Sohbet arasında kendisine sordu:

– Sen neredeydin bu akşam? Hani saat üçten itibaren yoktun.

Merakla yanıtını bekliyordum. Lyazgov ile çalışma odasındayken, o günü gayet serserice geçirdiğini bana açıkça anlatmıştı: Odessa'dan tanıdığı bir Fransız kadını gelmiş, pavyon şarkıcısı; kadınla Kontan'da,[3] özel odada, öğle yemeğini yemiş; öğleden sonra kadının otomobiliyle dolaşmışlar, sonra kadının yanında Grand Otelde'ymiş, akşam ise kadını "Buff"a getirip bırakmış.

– Ee, bugün neredeydin?

Lyazgov, karısına döndü, birkaç saniye düşündü ve şöyle bir cevap verdi:

– Kontan'daydım. Öğle yemeği yendi. Odessa'dan bir müşterim geldi, Fransız karısıyla beraber. Sonra Usaçevskiy davasından kadın müvekkilimin yanına gittim ve onun otomobiliyle –bu arada çok zengin o– emlağını hacizden kurtarma işlerini tamamlamaya gittik. Sonra Grand Otel'de bir büyük çiftlik sahibinin yanındaydım, akşam ise bir dakika için "Buff"a[4] uğradım bir tanıdığımı görmeye. Bu kadar.

İçimden gülüp, "Evet. İşte yalan budur!' diye düşündüm. "Yalan budur!" □

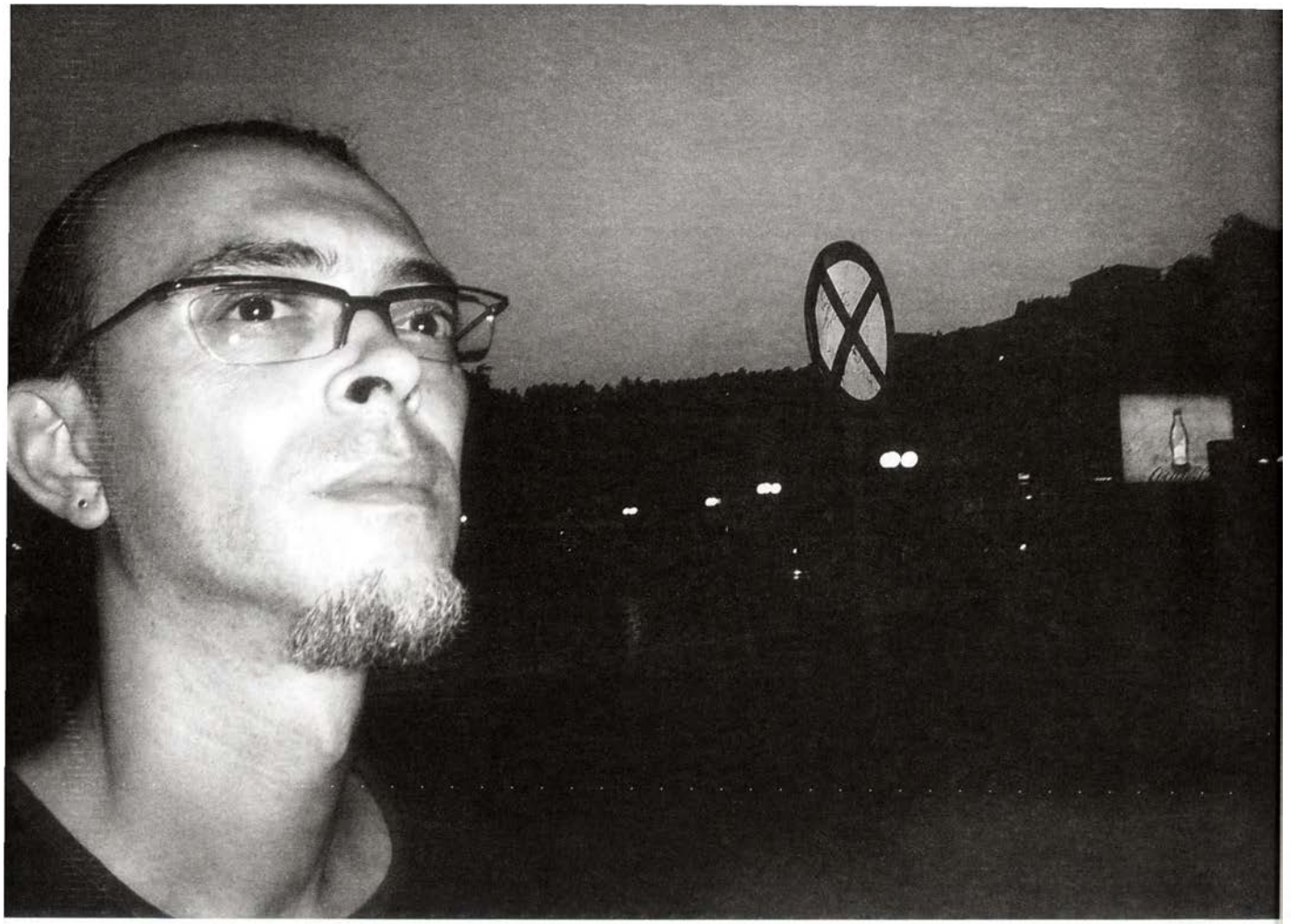
Rusçadan çeviren **İnna Ossiptsuk**

[1] Simoçka: Metinde geçen Serafima (Serafima Petrovna) isminin sevimli bir tarzda kısaltması; aile üyeleri ve arkadaşlar tarafından kullanılır.

[2] Basseynaya: St. Petersbug'un merkezinde bulunan sokak.

[3] Kontan: On dokuzuncu yüzyılın sonunda St. Petersbug'un en seçkin ve özel lokantalarından biri.

[4] Buff: Rusya'nın en eski müzikal tiyatrolarından biri (1870). Repertuvarı; müzikal komedi, şov.

küçük İskender

Losh'tan

SÖZÜ UNUTUŞ, KUVVETLE YANSIYOR. BİÇİMİN TEKRARI YÖNLENDİRİŞİ kimseyi tedirgin etmiyor. Dışarısı için meraklanmıyorum. Çekirdek Aşk Kavramı üzerine yoğunlaştım bu aralar. Çekirdek Aşk'ın içerdiği şiddet. Herkesin yer yer düşündüğü, büyüsüne kapıldığı, içine alma –sindirme– akla uygun hale getirme planları kurduğu rastlantısal şiddet. Neler yaşandı bu kentin altında / üstünde?! Bütün olup bitenleri kâbus diye adlandırıp gerçeklerden sıyrılmak, o tehlikeli performansı hâlâ yüksekte muhafaza etmez mi?!

Evet, ölenler geri çekildi. Doğru. Ama, ya kaybolup giden onca insanın cinnetini biçimlendiren, tekrarını sağlayan, yönlendirilişini kontrolünde tutan enerjiye ne oldu?! Bu sorunun yanıtına ihtiyacım var.

Gözlerim kararıyor.

Korkuyorum.

küçük İskender'in *Flu'es* adlı romanı 1998 yılında yayımlandı; roman ana hatları dışında kalmayı, daha özgür bir kurguya yaslanmayı seçen kitapta popüler kültürün spiral kaslarla kuşatılmış ağına yakalanmış bir grup insanın düş ile gerçek, akılcılık ile şizofreni arasındaki telaşı resmediliyordu. Üçüncü Dünya insanının akıl rahatsızlıklarının diğer coğrafyadakilerden farklılıklar taşıması, yalnızca sağlık ya da tıp sorunu değil; aynı zamanda bir sanatsal dil avantajı. İskender'in de dediği gibi, "kimileri bir hayat yaşar, kimileri yalnızca hayat sözcüğünü kullanarak bir ömür tüketir."

Şimdi, *Flu'es* devam ediyor; bu kere adı, *Losh*. Fluluk gibi, loşluk da özgün değil bazı kara parçalarında; adındaki bilinçli bozukluk oradan kaynaklanıyor. Kimi bulanık kimliklerin özentiye dayandığı, oyun gibi başlayıp trajediyle bittiği gerçeği bu kez de farklı bir alanda, "arthome-internet-sanal agorafobi"de ortaya çıkıyor. Ergenlik çağının yaşlarla sınırlı bir ara dönem olmadığı, aslında o döneme dair şiddet ve kişilik çatışmalarının insanın varoluş mekanizmasını elinde tuttuğu ve her yaşta aynı sıkıntılarla boğuşup zavallılığını örtecek kompleksler geliştirdiği inceleniyor. Ana izlek, ürpermek ve "canlı nedir" onu sorgulamak. Sonuç, yabanilik, vahşet başlıklarına ulaştırıyor bizi.

Bir üçleme olacağı ve Net adlı üçüncü kitapla kapanacağı iddia edilen bu kaotik zincirlemenin ikinci halkası *Losh*'tan kimi bölümleri kanıt olarak okurlara sunuyoruz.

– Norman Bates, *New Q Magazine*

✶

Flu'yum.

NORMAN

Not: Hurbert Huncke yaşasaydı, her şeyi anlatabileceğim kadar uyuşturucu bulabilirdim. Naylon yanıyor sanki içimde. Oryantalizm. Şu kavramı araştırmalı.

* * *

Norman'ın Çalışma Defteri:

Oje. Tırmık / Tırmalamak. Pençe! Tırnak kırılması. Tırnak uzaması. Tırnak yeme. Şeytan tırnağı. Keratin.

Onlar, zengin aile çocuklarının kayıtlı olduğu bir kolejde tanıştılar. Sorunlu okul arkadaşlarını öldürüp bütün tırnaklarını söküyorlardı; kendilerine lakaplar takmışlardı: Nail, Claw, Hoof.

Haklarında daha fazla bilgiye ulaşamadım henüz.

Nail'in veterinerlik fakültesinde okuduğuna dair kimi ipuçları masamın üzerinde.

* * *

Nail'in Hafızası:

küçük İskender'in son kitabı, *Rimbaud'ya Akıl Notları.*

Bazı hayvanları kesmek gerek. Tanrılar bazı hayvanların içinde. Bazı hayvanların kurdukları cümleleri anlamaya çalışmakla geçiyor ömrümüz. Tekrar edilen tek, kısa bir cümle uğruna bütün bir hayatı feda etmek. O yüzden, konuşabilen bazı hayvanları kesmek gerek. Claw, günlerini bir mezbahada geçirdiğini yazmış son mailinde. Oradaki adamların güvenini kazanmış bir şekilde; kamyonlardan hayvanların indirilmelerine, derilerinin yüzülmesine yardımcı oluyormuş.

Hoof, kayıp. Aylardır bilgisayarını açmıyor. Maillere karşılık vermiyor. Onun adına endişeleniyorum.

Belki ben de yüzümü uzun uzun kaybettim; asla bir şair gibi yazmak istemiyorum. Daha çok gencim; okulumu bitirmek ve başımızdan geçenleri unutmak istiyorum. Aslında, Claw'u ve Hoof'u unutabilsem, başımızdan geçenlerin hepsi geçmişte kalacak. Bir sabah uyanınca, onları hatırlamayınca, tamamı silinecek; biliyorum; ama olmuyor. Claw'un sarı saçları, sarı dişleri, sarı gözleri, sarı tırnakları hep aklımda. Ondan nefret mi ediyorum, yoksa korkuyor muyum; kestiremiyorum. Hoof'u, zaten hiç düşünemiyorum: Onunla tanışmam bir lanetti. Ona uymam, onunla işbirliği yapmam.. tanrım, ben nasıl bir adamım; Claw'la aynı sınıftaydık; tamam, o deliydi, hoşuma gitti: Hocalara bağırıyor, anarşist olduğunu söylüyor, aklına geleni yapıyordu; etkilendim. Doğru. Güçlüydü. Ya da güçlü görünüyordu. Başlangıçta her-şey oyundu. Başlangıçta her şey onundu. Şaka yaptığını sanıyorduk tüm sınıf. Ders aralarında:

– "Hey, coğrafyacıyı kesip her bir parçasını ülke haritasında bir şehrin üstüne yapıştıralım."

– "Hey, matematikçiyi kesip içaçılarına bakalım."

– "Hey, kimyacıyı kesip asitlerine bazlarına ayıralım."

gibi.

laf atıyordu.

biz de gülüyorduk.

en az ben gülüyordum. Gerçek mi, yalan mı; kestiremediğimden. Korka korka gülüyordum. Bu çocuk manyaktı. İnsan, on yedi yaşında delirmiş olamazdı. Herkes on yedi yaşındayken Allah'a inanır. Sanki o, inanmıyordu.

ACTION; MY SECTION!

bu tür bir adamdı; her yere bunu yazıyordu durmadan:

ACTION; MY SECTION!

Tuhaf bir ailesi vardı; babasının emekli imam olduğunu söylemişti bir keresinde. Ya da ağzından kaçırmıştı. Ağzı yassıydı. Evet, gerçekten yassıydı. Çok konuşuyor diye, çocukken, annesi ağzına çekiçle vurmuştu. Sonra oturup dua okumuştu ölmesin diye.

Kırık dişler, kırık tırnaklar: Claw'u duygulandırırdı.

Claw duygulandı mı, sınıftan çıkar, dünyadan çıkar, otuz bir çekerdi.

Claw'un organı bütün vücuduna yayılmıştı.

Boşaldı mı, kan akardı.

Kanı ders aralarında bize gösterirdi. Pantolonu.

Pantolonunda daima kan lekesi olurdu.
Hoof, önce gülümser, ardından yürür giderdi. Konuşmazdı.
Claw, işte o zaman bağırırdı sıranın üstüne çıkıp:

ACTION; MY SECTION!

Bunu bir filmden araklamıştı.
Bazı hayvanları hemen kesmek gerek.
Cinayetler henüz başlamamıştı.

Bir gün okuldan kaçıp *Se7en*'ı izlemeye gittik.
Sinemadan çıkışta Hoof:
– İlerde bu filmi izleyen çocuklarla ilgili bir senaryo yazarlar, çekerler; biz de götümüzle güleriz, dedi. Topluca masum olarak, son kez orada güldük.

O adamı bir gecede tanıdık. *Se7en*'ı seyrettiğimiz günün gecesi. Muhabbet için +18 sınırını iplemeyen bir rock bara takılmış, bayağı da içmiştik. Claw, bira bitti mi bardağın ağzından bir ısırık alıyor, camı yiyordu. Kan bekliyorduk.
– Kan başka yerde, diyerek önünü gösteriyordu. Kalabalıkta, dipte bir masada dağılmıştık iyice. Hoof, o iri göbeğini hoplatarak, ses çıkartmadan, içine kahkaha atıyordu. Biraların üzerine ikişer de tekila söyledik.

FONDİP BEYLER!
ACTION; MY SECTION!

Üstüste dizilmiş üç kibrit kutusu kadar bir bardı; Dune Bar; David Lynch bir kez gelip bile bile tam ortaya kusmuştu ve alkışlar arasında çekip gitmişti; barın adı ertesi gün onun anısına değiştirilmişti; hastalıklı canlı, doğasına en yakın kıyıda seferdedir; böyle anlatılıyordu.

O adamı Dune Bar'da tanıdık.

* * *

Norman'ın Çalışma Defteri:

Claw'un Amerika'da bir psikiyatri kliniğinde yattığına dair kimi bilgiler ele geçirdim; babası muhafazakâr bir partide üst düzey yöneticisi ve uluslararası bir bilgisayar şirketinin Ortadoğu departmanının başında; oğlunun karıştığı olayları bilse de susmayı tercih ediyor. Basından uzak; genellikle uzun yat gezilerine çıkıyor ve işlerini yattan idare ediyor. Tekerlekli iskemleye çakılı, suskun karısı da hep yanında. Kadının en son ne zaman konuştuğunu hatırlayan yok. Oğulsuz yaşıyorlar.

* * *

"Üstüste dizilmiş üç kibrit kutusu kadar bir bardı; Dune Bar; David Lynch bir kez gelip bile bile tam ortaya kusmuştu ve alkışlar arasında çekip gitmişti."

Claw'un Lise Günlüğü:

"Onlar cennete gidebilir, ama biz melek olacağız" diyen cellatların yaşadığı bir adaya düştüm. Onlar diye tanımladıkları insanlar, çocukların çıplak ayak altlarına taban şeklinde nallar çakan ve bu büyük acıyı gotik şarkı sözlerine dönüştürüp "hack-rock" adını verdikleri, fazlaca naif bir müzik tarzında yerini intikam şarapnellerine bırakan adil sapkınlığın güzel köpekleriydi aslında. Adadaki herkes ateşböcekleri gibi aydınlıktı; vücutlarında salgılanan luciferan enzimi nedeniyle parıldıyorlardı.

Korku, adanın ileri gelenlerince uzun zaman önce yasaklanmıştı. Hızla uzayan tırnaklar sabahları özenle kesiliyor, akşamında sahilde canlandırılan ateşlere atılarak yakılıyorlardı. Amaç, korkuya zemin oluşturabilecek her sesi, bu kokuyla uzaklaştırmaktı; sesler, kokulardan hep çekinirdi çünkü. Hack-rock'ı kokular öldürecekti. Hack-rock, kokunun tahakkümüne boyun eğecekti. Yanan tırnak kokusu, çocukların ayaklarından akan kanı yere damlamadan donduracaktı.

Kan Dondurması: O, lezzetli olacaktı. □

10 soruda Bedri Rahmi Eyüboğlu

1 Bedri Rahmi Eyüboğlu resimlerinde hangi motifleri daha çok kullanmıştı? Geleneksel halk sanatının unsurlarıyla modern teknik ve motifleri birleştiren Bedri Rahmi, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptığı 1938-1941 yılları arasında Edirne ve Çorum'da kaldığı süre içinde bu yönünü daha da ortaya çıkardı. Artık köy kahveleri, faytonlar, geleneksel giysileri içindeki gelinler onun ana malzemeleriydi.

2 Şiirlerinde doğanın en çok hangi nimetine yer verdi? Çukurova Üniversitesi'nden Bedri Aydoğan'ın araştırmasına göre; "Hiçbir şair meyvelerden onun kadar söz etmemiş ve şiirinde onun kadar yararlanmamıştır." Bütün şiirlerinde toplam on yedi kez üzüm, on dört kez erik, on üç kez elma sözcüğünü kullanmıştır; kendisi için çok derin bir anlamı olmasına karşın, karadutu ise yalnızca üç kez geçirmiştir.

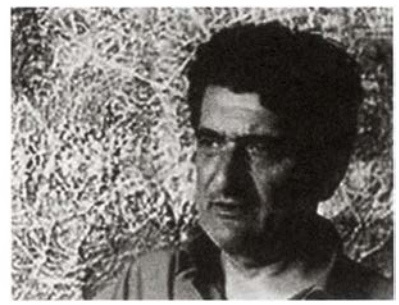
3 Yazarlık ve ressamlık dışında hangi işlerle uğraştı? 1934'te Akademi'nin diploma yarışmasında üçüncülük alan Bedri Rahmi, bu dereceyi yeterli bulmayıp yarışmaya yeniden hazırlandı. Bu hazırlık sürecinde Çerkeş demiryolunun yapımında ve Tekel Genel Müdürlüğü'nde çalıştı.

4 Yaşamının sonuna dek birlikte yaşadığı Eren Eyüboğlu ile nasıl bir hayat yaşadı? 1931'de Paris'teki ağabeyi Sabahattin Eyüboğlu'nun yanına giden Bedri Rahmi, burada André Lhote'un atölyesine gidip gelmeye başladı. Daha sonra Eren adını vereceği Ernestino Letoni ile de yine bu atölyede tanıştı. Eren Eyüboğlu da Bedri Rahmi gibi ressamdı. 1932'de tanışan çift 1936'daki evliliklerine kadar mektuplaşarak aşklarını sürdürdü. Bu mektuplar dört cilt olarak yayımlandı.

5 "Karadut" şiiri Bedri Rahmi için niçin önemliydi? Eşi Eren ile evlilikleri sürerken Akademi'deki resim derslerine katılan Ermeni asıllı öğrenci Mari Grekmezyan'a âşık oldu. 1940-1946 yılları arasında süren bu ilişkide Mari'nin mahlası "Karadut" idi. Karadut'un menenjit-tüberküloza yakalanmasıyla Bedri Rahmi'nin de hayatının sonuna kadar çekeceği ıstırap başlamış oldu. Ressam, Karadut'un tedavisi için gerekli pahalı ilaçları almak uğruna tablolarını sattıysa da çabaları onu iyileştirmeye yetmedi. 1946'da Karadut'un ölmesi ile yıkılan şair, aynı adı taşıyan şiiri ona yazdı.

6 Paris'te kimlerden etkilendi? Bedri Rahmi kübist ve konstrüktif yaklaşımları izlemek yerine, Dufy ve Matisse gibi ressamlardan etkilendi. Matisse, renkleri kullanışındaki ustalıkla modern sanatın kurucularından kabul edilirken, Dufy emresyonistti. Resimlerindeki parlaklıkla izleyicide özgürlük duygusu yarattığı belirtilir. Bedri Rahmi'de her ikisinin etkilerini olabilecek en özgün yorumla görmek mümkündür.

7 Resim ve edebiyat dışında hangi alanlarla ilgilendi? Bedri Rahmi, yirmi dört kitap ve sayısız resmin yanı sıra, vitray, seramik, heykel, duvar kabartması ve mozaik de çalıştı. İstanbul ve Ankara'nın yanı sıra, Brüksel'deki NATO binasında bir mozaiği bulunan Bedri Rahmi, Karye müzesini düzenlerken Bizans mozaiklerinin kendisinde uyandırdığı heyecanı keşfetti ve Ankara'daki Marmara Oteli ile İstanbul'daki Eğitim Araştırma Hastanesi'ndeki mozaik örneklerini yaptı.

8 Sanatın işlevselliğini nerede, nasıl fark etti? 1950 yılında Paris'teki insan müzesi (Musee del'Homme) Bedri Rahmi'nin sanat yaşamında bir dönüm noktası oldu. Eşsiz bir sanat yapıtı gözüyle baktığı bir hayvan başının aynı zamanda bir davul kasnağı olduğunu öğrendiği an oldukça önemliydi. Ona göre sanat eseri yüzde yüz işe yarayan bir varlığa dönüşebilirdi. Türkiye'ye döner dönmez yazmacılık ve çömlekçilik çalışan Bedri Rahmi, böylece sanatı günlük yaşamın içine soktu.

9 Öğrencileri arasında kimler vardı? Akademi'de çalıştığı dönemde birçok sanatçı yetiştiren Bedri Rahmi'nin öğrencileri arasında Ferhan Şensoy, Devrim Erbil, Hanefi Yeter gibi sanatçılar var.

10 Ne zaman öldü? Uluslararası sergilerde imzası en çok aranan, tabloları büyük tutarlara satılan ve çalışmaları yerli yabancı koleksiyoncuların ilgisini çeken Bedri Rahmi Eyüboğlu, 21 Eylül 1975'te soluk alıp vermekten yorgun düştü.

Edebiyatımızda geleceğin ustaları

54 seçicinin önerdiği 82 yazar arasından seçilen 25 yazar.

Edebiyatımızın son büyük genç kuşağı içinden geleceğin ustaları olarak görülen yazarlar büyük bir kurulun oylarıyla seçildi. Aynı zamanda edebiyatımızın bugününe dönük tarihsel bir dönem saptaması olarak alınabilecek bu sonuç, gelecekte geçmişi sorgulayanlar için sağlam bir veri oluşturacak. Öte yandan bu soruşturmanın belki de en önemli sonucu, edebiyatımızın bugünkü genç kuşağı içinden pek çok nitelikli, değerli yazarın kesintisiz biçimde geldiğinin görülmesidir. Sayıları sanki pek değişmeyen nitelikli edebiyat okurları, bu soruşturmanın sonucu olarak adları verilen yirmi beş yazarın doğrudan kitaplarına yönelirse, soruşturmanın en anlamlı sonuçlarından birine ulaşılmış olur.

Semih Gümüş

Geçmiş kuşaklarla gelecek kuşaklar arasındaki ilişkiyi dışavurmanın çeşitli biçimleri arasında, şimdiki kuşakların geçmişin büyük ustalarının izini sürüp sürmediği, onların yanında anılmaya değer olup olmadığı da var. İster istemez yapılan bu karşılaştırmalar edebiyat dünyasının konuları arasındaki yerini her zaman korur. Burada herkesin kendi yaptığı seçimler vardır; ona göre de öncelikle izlenenler, yeni yayımlanacak kitabı merak edilen genç yazarlar olduğu gibi, belki hiç okunmayacaklar da olur. Her seçim gibi, bu yakınlıklar ve uzaklıklar da özneldir.

Notos, edebiyatımızın bugünkü verimini yansıtmaya çalışırken, onu yenilikçi öğeleriyle vermeyi özellikle önemsiyor. Kendine göre seçtiği bir edebiyat anlayışı var mı? Hayır, yalnızca, ne yazılırsa yazılsın, iyi yazılan'dan yana ve onun sözcüsü olmaya çalışıyor. Onu yayımlayanların kendi beğenileri varsa da, Notos'ta o beğenilerin damgasının görünmesi düşünülemez. Bu tür kısıtlar onun varoluş nedenleriyle çelişir.

Sonunda Notos bugün yayımlanıyor, edebiyatımızda bugün yazılanın nitelikli bir temsilcisi ve taşıyıcısı olmaya çalışıyor. Gelecek kuşaklar günümüz edebiyatını anlamak için, kitaplardan sonra bir de Notos'a dönüp bakacaksa, pek çok şeye değer. Öyleyse günümüz edebiyatının değerlerini süzüp ortaya koyma gibi temel bir amacımız var. Metinler, araştırmalar, incelemeler, eleştiri yazıları, söyleşiler, soruştur-

malar aracılığıyla...

Notos'un yaptığı soruşturmalar geniş bir kamuoyunun ortalama değerlerini yansıtıyorsa, gelecekteki araştırmacılar tarafından da vazgeçilmez kaynaklar olarak kullanılabilir. Geçen yılki ikinci büyük soruşturmamızla ilgili tartışmalar sırasında şunu da dile getirmiştim: Aslında bir antolojiyle nitelikli bir soruşturmanın sonuçları aynı düzeyde karşılıklar yaratır. İkisi de kendince öznellikler taşır; bu arada bir antolojinin öznelliği yalnızca hazırlayanınkiyle sınırlıyken, bir soruşturmanın sonuçları katılanların ortalama seçimini yansıtır ve katılanların sayısı ne denli yüksekse, sonuç da o denli güçlüdür. Dolayısıyla iki çalışma da eksikler ve tartışmaya değer yanlar bırakır, olumlu ve yararlı yanları yanında.

Soruşturma nasıl hazırlandı

Notos'un bu sayıda sonucunu yayımladığımız üçüncü büyük soruşturmasının konusu, Edebiyatımızda geleceğin ustaları.

Bu soruşturmanın benzerleri edebiyat dergiciliğimizin tarihinde, daha sınırlı biçimlerde, önceden de yapıldı. Bu arada önde gelen Fransız edebiyat dergilerinden *Lire*'in 2005 yılında yaptığı, dünya edebiyatında geleceğin ustaları'nı seçmeyi amaçlayan soruşturması da (Aslı Erdoğan da o elli yazar arasında yer almıştı) Notos'u esinleyenler arasında oldu. 1980'den sonra neredeyse iki yeni edebiyat kuşağının verimi içinde yaşadık ve geçen yirmi yıl içinde bu kuşaklarla ilgili çoğu olumsuz, azı olumlu pek çok tartışma yürütüldü. Demek ki gelecekte değerlendirilmesi gereken kalın bir tortu da bırakmış bu büyük kuşağın çeşitli biçimlerde ortaya konması gerekir. Notos'un edebiyat kamuoyunun bir bölüğünün seçimini yansıtan soruşturması, bu değerlendirmenin biçimlerinden yalnızca biridir; dolayısıyla kendi ölçeğinde alınmalıdır. Burada yalnızca bugünün bakış açı-

Geleceğin ustaları

SEMA KAYGUSUZ (1972)
FARUK DUMAN (1974)
BEHÇET ÇELİK (1968)
AYFER TUNÇ (1964)
MURAT UYURKULAK (1972)
SİBEL K. TÜRKER (1968)
BARIŞ BIÇAKÇI (1966)
ELİF ŞAFAK (1971)
MURAT GÜLSOY (1967)
YAVUZ EKİNCİ (1979)
ASLI ERDOĞAN (1967)
MURAT YALÇIN (1970)
AHMET BÜKE (1970)
MÜGE İPLİKÇİ (1966)
KÜÇÜK İSKENDER (1964)
ŞEBNEM İŞİGÜZEL (1973)
ABDULLAH ATAŞÇI (1973)
ONUR CAYMAZ (1977)
AYHAN GEÇGİN (1970)
TÜRKER ARMANER (1968)
İNAN ÇETİN (1966)
KARİN KARAKAŞLI (1972)
ETHEM BARAN (1962)
ORÇUN TÜRKAY (1976)
KAYA GENÇ (1981)

Sema Kaygusuz

Faruk Duman

Behçet Çelik

sından süzülen bir seçim ortaya çıkarılıyor.

Belki şu birkaç nokta baştan belirtilmeli. Edebiyatımızda geleceğin ustalarının kimler olabileceği sorusu, bugünün yazarlarından hangilerinin gençlik kimliğini taşımayı sürdürdüğünü de sorgular mı? Notos buna kesin bir tanım getirmeyi özellikle düşünmedi. Sonunda yaş sınırı konabilir miydi; konacaksa neydi o yaş, otuz mu, kırk mı, elli mi? Yazılanların niteliğine bakarak gençliği saptamak da düşünülemezdi. Gerçek yaşlarıyla gençlik yıllarını geçirmiş olanlar, yeni yazıp yayımlamaya başladıkları için genç mi sayılacaktı?

Bu sorulara verilecek karşılıklar ne denli tam olursa olsun, belirsizlikler gene de bütün bütüne ortadan kalkmayacaktı. Bu nedenle sorulara en anlamlı karşılıkları bulmayı soruşturma sorumuzu kendilerine yönelttiğimiz yazarlara bırakmayı uygun gördük. O arada belki soruşturmanın amacının dışına da çıkılabilirdi, az sayıda böyle örnek de oldu. Sözgelimi 1950 Kuşağı'ndan adlar da verildi, artık bizim kuşağımızdan olup genç sayılmak yerine, şimdiden usta sıfatıyla anılabilecek adlar da. En çok birkaç adla sınırlı bu yanıtların soruşturma sonuçlarının dışında tutulması daha doğru olacaktı.

Sonunda kendiliğinden, 1962'nin üstü doğumlu, dolayısıyla elli yaşına gelmemiş yazarların oluşturduğu bir sonuç çıktı ortaya. Sınırlı sayıda kişiyle yapılan soruşturmaların taşıyabileceği eksikler, böylece kendiliğinden en aza inmiş oldu. Edebiyatımızda geleceğin ustaları soruşturmasına 53 kişi yanıt verdi. On üç kişi yanıt vermeyeceğini bildirdi. Adları belirtilen 82 kişiden en çok seçilen ilk yirmi beş yazarın soruş-

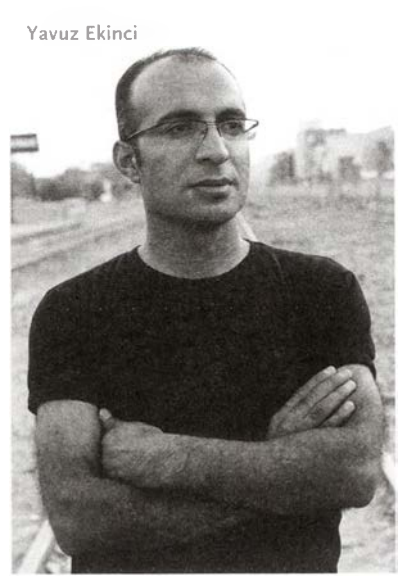

Murat Uyurkulak

Sibel K. Türker

Ayfer Tunç

Elif Şafak

Murat Gülsoy

Yavuz Ekinci

turmanın sonucu olarak verilmesi uygun görüldü.

En genci yirmi yedi, en yaşlısı kırk altı yaşındaki (ortalama yaşları 37,7) yazarların adları, denebilir ki, yayımlamaya hemen 1980'den önce ya da hemen sonra başlamış, yaş ortalaması elliyi geçmiş ya da geçti geçecek, artık edebiyatımızın geçmişine bağlanmış bizim kuşaktan hemen sonra gelmeye başlayan kuşağın yazarlarını gösteriyor. Soruşturmamızın amacı da bu sonucu ortaya çıkarmaktı.

Belli ki şairler bu soruşturmanın kapsamı içinde değildi. Şiirin ve şairlerin özel bir alan içinde bulunduğu ve o alanın kendine özgü değerleri olduğunu düşündüğümüz için. Bu arada şiirin dışında ürün vermeyi sürdüren varsa, öyle görülüyor ki, onlar o alan içindeki yerlerine göre; şiiri yaratıcı etkinliğinin öncelikli alanı olarak öne çıkarmamış olanlar da öncelikli verimleriyle değerlendirildi.

Gelecekte anılmak

Geçmişin ustaları gibi anılarak geleceğe kalacak, neden sonra gelecek olgunluk ve geç dönemlerinde de edebiyatımızın ustaları olarak benimsenecek yazarları, geçmişin ustalarının ruh ikizleri olarak düşünmeyelim. Romancı ve öykücü olarak bilip okuduğumuz bu yazarlar da bizim edebiyatımızın geleceğinde Sait Faik, Tanpınar, Yaşar Kemal, Vüs'at O. Bener, Orhan Kemal, Adalet Ağaoğlu, Bilge Karasu, Leyla Erbil, Oğuz Atay, Füruzan, Ferit Edgü ya da Selim İleri gibi anılacak ve hiç kuşku yok ki kendilerinden sonra gelecek kuşaklar için de dönüp bakılacak ustalar olarak değerlendirilecektir.

Elbette buraya adlarını aldığımız yazarların kimileri bugünün de us-

Edebiyatımızda Geleceğin Ustaları'nın Seçicileri

Abdullah Ataşçı, Abdullah Uçman, Adnan Binyazar, Adnan Özer, Behçet Çelik, Beşir Sevim, Celal Özcan, Celal Soycan, Celâl Üster, Cenk Gündoğdu, Derviş Şentekin, Elif Sofya, Emin Özdemir, Ethem Baran, Faruk Duman, Hakan Ergül, Hakan İşcen, Hakan Şenocak, Hande Öğüt, Hasan Özkılıç, Hatice Meryem, Hikmet Temel Akarsu, Hüseyin Avni Cinozoğlu, Hüseyin Ferhad, İhsan Yılmaz, İnan Çetin, Kadir Aydemir, Kawa Nemir, Kemal Selçuk, Kemal Varol, Lal Laleş, Mehmet Ulusel, Menekşe Toprak, Metin Kaygalak, Muharrem Erbey, Murat Özyaşar, Nihat Ziyalan, Okay Gönensin, Ömer Ayhan, Ömer Yalçın, Özge Baykan, Özgen Ergin, Remzi Karabulut, Saba Kırer, Sadık Yalsızuçanlar, Selim Temo, Sema Kaygusuz, Semih Gümüş, Sezer Duru, Şavkar Altınel, Şeref Bilsel, Turgay Fişekçi, Yavuz Ekinci, Yıldız Ecevit.

Aslı Erdoğan

Ahmet Büke

Müge Gürsoy Sökmen

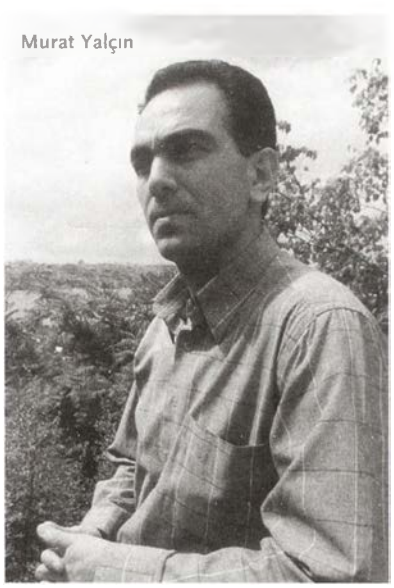
taları olarak anılabilir. Böyle görülüyorsa, bundan kuşku duymak için neden yoktur. Ya da kimimize öyle gelen, kimimize henüz öyle gelmeyebilir; her değerlendirme kendi içinde doğru kabul edilmelidir. Ben de pekâlâ bundan başka bir liste yapabilirdim, ama ne benim kendi başıma yaptığım ve yalnızca beni ilgilendiren seçim başkaları için önemlidir ve herkesi ilgilendirir, ne de bir başkasininki.

Notos'un soruşturmasının sonucu, edebiyatımızı yalnızca bir kamuoyunun yaptığı seçimin ortalama sonucu olarak ilgilendirir. Bir de elbette, bugünkü bakış açısını yansıtma değeriyle. Gelecekte dönüp baktığımızda bu adlardan kimileri daha öne çıkarken, kimileri geride kalabilir. Yaratıcı yazının, edebiyatın doğal serüvenidir bu.

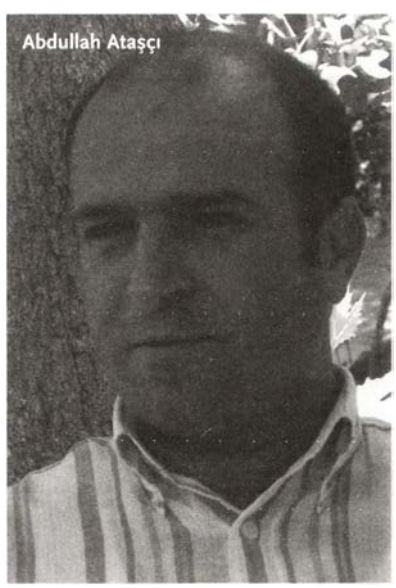
Sözgelimi *Lire* dergisinin yaptığı seçimde bizim edebiyatımızın gençlerinden yalnızca Aslı Erdoğan'ın yer alması da bunun gibi, oradakilerin öznelliğiyle sınırlı bir doğruydu, ama o öznellik içinde, yanlış değildi.

Notos, üçüncü büyük soruşturmasıyla da kendi gündemini izliyor. Edebiyat dergiciliğinin geleneksel anlayışın dışında hangi etkinlik alanlarını, hangi biçimlerle yaratabileceğini örneklemeye çalışıyor.

Sanırım son zamanlarda edebiyat dergilerinin pek çoğunun krizin yarattığı sert koşullar karşısında zayıf düşmesi de uyarıcı olmaktadır. Kararlılık ve direnç, edebiyat dergiciliğini alışılmış kalıplardan çıkarmayı gerektirir. Hiç kuşku yok ki, bunu doğru dürüst yapabildiğimiz ölçüde bulunduğumuz yeri hak edeceğiz, yaşama savaşını kazanacağız. Notos, kendisine önerilenle sınırlanmamaya çalışıyor... □

Murat Yalçın

Şebnem İşigüzel

Abdullah Ataşçı

(Kadın) Yazar

Joyce Carol Oates

Yazar bir kadın olduğum için pek çok kişinin yüzünde "kadın yazar" olduğumu anlatan bir ifadeye tanıklık ederim. Oysaki bugüne kadar hiç "erkek yazar" olarak tanımlanan yazar bir erkek görmedim. Bazen tıpkı hediye olarak alınan bir buket çiçeğin yüzüme fırlatılması gibi, "erkek gibi yazıyorsunuz" türünden "sıra dışı" övgülerle de karşılaşıyorum. (İnsanın hangi erkek diye sorası geliyor.)

Aynı zamanda kadın olan bir yazarın ontolojik konumu nedir?

Öncelikle kendisini bir yazar olarak deneyimler: kaçınılmaz olarak bir nesne, kategori, öz –kısacası "temsilci"– olarak değil. Sanatını icra ederken vücutsuz ve görünmez olabilir. Düşündükleri, düşledikleri, kurguladıkları, inşa ettikleri üzerinden kendisini tanımlar. Böylelikle öbür insanların onu konumladıkları yerin tam karşısına konumlanır. Emerson'ı ustaca açımlarsak, hayat insanın günbegün düşündüklerinin toplamıdır.

Bunun peşi sıra muhtemelen şu sorular gelir. Bir kadın yazar dille, dil aracılığıyla sanat yapıtı üretmek gibi sıkı bir işle baş başayken kendisini "kadın" olarak tanımlar mı? Cinsiyetinin özgüllüğüne gereksinim duyar mı? Belleği cinsiyetine mi bağlıdır? İzlenimleri cinsiyet prizmasında kırılarak mı şekillenir? Su götürmez biçimde dişi ya da kadınsı bir ses var mıdır? Yoksa bu anlamda "cinsiyet", dışarıdan dayatılan bir ontolojik kategori midir? Benzersizce bireysel olanı soyut olanın, Melville'in bütünüyle farklı bir bağlamda tanımladığı "tiksindirici, katlanılamaz Alegori'nin" içinde eriten bir kategori midir?

Tüm sanatçılar idealist ve romantiktir; sinizm bile sıklıkla fark edildiği gibi, sanat yüklüdür. Sanatçının, anahtarı yalnızca kendisinde bulunan özel hatta gizli bir dünyaya sahip olması gerektiği söylenir. Hem akla hem deneyime duyulan –saçımızın veya gözlerimizin rengi gibi masum, maksatsız– koyu bir sadakatin, sürdürülebilir yaratıcılık için gerekli tüm motiflerin temelini oluşturduğu da doğrudur. "Sadakat" düşe, sanrıya veya "gerçekliğe" dayalı herhangi bir nesneyle ilintilendirildiği için kötü bir üne sahiptir. Gelgelelim yazmaya devam edeceksek, kanma olasılığını kabullenmemiz gerekir. (İsterseniz buna kanma *umudu* da diyebilirsiniz.) Nasıl ki ideal okur, ciddi kurmaca sayesinde kurduğu duygudaşlıkların haznesini genişletiyorsa, bütün o duygudaşlıkların içine gömülmüş durumdaki "sadık" yazar da kendi vizyonunu bu şekilde genişletir.

Aşağıda sanatsal üretim için gerekli gizli motife yoğunlaşan cinsiyetsiz bir meditasyonu okuyacaksınız. Yirminci yüzyılda İngilizcede ürün vermiş olan yazar, dilin sonsuz varyasyonlarıyla büyülenmiş, mest olmuş,

Bir kadın yazar olarak Virginia Woolf artık yok, kadın olarak da öyle. Romanlarından, denemelerinden, taslaklarından, mektuplarından ve güncesinden oluşan külliyatını ise okuyabiliyoruz. Woolf kamusal yapıtlarında –hayatın kendiliğindenliğini yansıtmaya niyetlendiğinde bile– kılı kırk yaran bir sanatçı olarak karşımıza çıkar.

onlara saplantıyla tutularak biçemini bütün zamanların en zorlu yapılarını doğuracak şekilde ilmek ilmek örmüştü. Sonuç kimilerine göre bürokratik soğuklukta ve okunamayacak karmaşıklıktaki metinleri, kimilerine göreyse zamanımızın yazınsal dehalarından birini doğurdu:

Ne zaman bir insana duyduğum aşkı düşünsem, kişisel bir konunun hassas çekirdeğinden evrenin devasa uzaklıktaki noktalarına yarıçaplar çizerim. Bir şeyler beni, ölçülemez uzaklığı deliliğe karşılık gelen nebulanın hareketleri gibi, sonsuzluğun ürkütücü tuzakları gibi, bilinmeyenin ötesindeki bilinmeyenler gibi, acizlik gibi, zaman ve uzamın hasta edici kıvrımlarla birbirlerine nüfuz etmesi gibi hayal edilemez, hesaplanamaz şeylere duyduğum aşkın bilinçliliğini ölçmeye zorlar. Bu yavaş çekimde ilerleyen sessiz aşk patlaması içime yerleştiğinde, eriyen saçakları çözüldüğünde, muazzam bir duyu beni boğduğunda... Zihnim gerçekten uyanık olup olmadığını anlamak için kendi kendini çimdikler. Evrenin hızlı bir envanterini çıkarmalıyım, tıpkı rüya gören birisinin rüya gördüğüne emin olarak durumunun absürdlüğünü görmezden gelmeye çalışması gibi. Bütün zamanı ve uzamı kendi duyguma, kendi ölümsüz aşkıma dahil etmek zorundayım. Aşkımın ölümlü ucunu törpüleyerek, engin bir duyum ve düşünce denizini sonlu bir varoluş içine sıkıştırmış olmakla yaptığım kavgada bana yardımcı olacaklardır.[1]

Bu etkileyici yargı yalnızca kişisel duygu ile sanat motifi –kurmacanın gizemli motifi ve metafor– arasındaki nadiren anlaşılan bağlantıya değinmiyor, aynı zamanda ona temel oluşturan "ölümlülük ucu" hakkında açıkça görüş bildiriyor: Yıllar geçtikçe keskinleşen şimdiki zaman duyumuz –inkâr edilemez ve mükemmel biçimde gerçek olan duyumuz– geçmişe hızlıca döndüğü anlarda dilediğimiz kadar gerçek değildir. Hatta geçmişe dönen şimdiki zaman duyusunun on yıllar önce yazılmış bir romanı "şimdi" okuma deneyiminden bile daha az gerçek olduğu söylenebilir. Zaman geleceğe kalan yazınsal yapıtlara, yazınsal olması umulan yaratımlara âşıktır. Aslında yazma edimi "deneyime" karşıt konumda değildir ve *şimdiki zamanın* deneyimlenmesinden kaçtığı söylenemez. Öte yandan sislerin arasından da olsa gözlerini gelecek zamana dikmiştir. Şimdiki zamanda harcanan emek gelecek zamana dayanıklı olmalıdır.

Bazen kendime yazarlığın –tıpkı bir çocuğun gümüş bir küreyle kandırılması gibi– hayat tarafından hipnotize edilmek olup olmadığını sorarım. Hızlı, parlak ve heyecan vericidir bu hipnoz. Ama belki de yüzeyseldir. Küreyi ellerime almaktan hoşlanmalıyım, onu hafifçe hissetmeliyim. Yuvarlak, pürüzsüz, ağır küre... Ellerimden hiç düşmemeli.[2]

Bu doymak bilmeyen ölmeden önce yazma isteği, hayatın kısalığını ve telaşını duyumsatan bu tahrip edici duyu, tıpkı azgın dalgalarla dövülen kayalıkların üstündeki birisi gibi beni tek dayanağıma sıkıca sarılmaya iter.[3]

* * *

Kadın oldukları halde yazdıkları sırada kendilerini –cinsiyetlerini açığa vuracak kadar– kadın görmeyen yazarlar vardır. Öte yandan, yazdıkları sırada cinsiyetleri tarafından koşullandıklarını düşünen kadın yazarlar da vardır. Bunların çoğu, ses perdelerinin arasındaki nüansları pek de dikkate almadan tarif edilmesi güç bir "Dişi Ses"ten söz eder. Biçemsel bir sestir elbette bu. İçerik bağlamında ise en bayağı, en pespaye konuların bile işlendiğini görürüz. (Modernist estetiğin vardığı en dik başlı sonuçlardan biri, sanatçıların istedikleri konuyu işlemekte özgür olmaları değil midir zaten?)

Ölümünün üzerinden kırk yıldan fazla zaman geçen Virginia Woolf'un ontolojik konumu nedir? Bir kadın yazar olarak Virginia Woolf artık yok, kadın olarak da öyle. Romanlarından, denemelerinden, taslaklarından, mektuplarından ve güncesinden oluşan külliyatını ise okuyabiliyoruz. Woolf kamusal yapıtlarında –hayatın kendiliğindenliğini yansıtmaya niyetlendiğinde bile– kılı kırk ya-

ran bir sanatçı olarak karşımıza çıkar. (O kadar akıcı ve akışkan bir dil kullanmıştır ki, bir gözlemci "yazdıkları zihnimden su gibi akıyor" diyerek Woolf için endişelenmiştir.) Mektuplarında ve güncesinde ise çalışılmış-bilinçlilikten uzak, daha sıcak bir Virginia Woolf vardır. Ne var ki yazarın kişiliğinin tam olarak nerede konumlandığını anlayabilir miyiz? Bir yazarın kişiliği yazınsal (dolayısıyla yapay) üretiminde mi, yoksa önceden tasarlamaksızın yazdıklarında mı yatar? Aslında günceler ve mektuplar da eninde sonunda sanatsal biçimlerdir –enerjileri şimdiki zamanda, çekim merkezleri ise gelecektedir. Bir de yaşamöyküleri var elbette, uçsuz bucaksız yaşamöyküleri denizimiz var. Yazarla ilgili anekdotlar, küçük portreler, okuyanları şaşırtacak cinsten meraklandırıcı anıştırmalar da var. (Edward Albee'nin yapıtının *Kim Korkar Virginia Woolf'tan?* adını taşıması gibi.) Sonuçta tek bir Virginia Woolf yoktur, bir kadın olarak ölmüş de olsa, baş döndürücü bir çokluk halinde var olmaya devam eden bir Virginia Woolf vardır. Bir sözcükler toplamını oluşturur ve bunların çoğu üst düzey sanat ürünleridir. Ama kişilik, sözcükler gibi bir olgunun neresinde yatar ki? Üstelik cinsiyet neresindedir bunun? El yazısı bile cinsiyetle ilgili özellikleri iletişime sokmaktan aciz kalırken basılmış, tasarımlanmış sözcükler kotarabilir mi bunu?

Kimisi belli bir yönüyle Virginia Woolf'u çok iyi bildiğini düşünebilir, ama aslında yalnızca farklı ellerden çıkmış farklı metinleri bilmektedir. Öyleyse yazar Virginia Woolf, öncelikle ve özellikle bir sözcükler toplamıdır ve başka bir dile çevrildiğinde –ne denli yetkince çevrilmiş olursa olsun– o artık Virginia Woolf değildir. Hele *bir kadın olarak* Virginia Woolf hiç olamaz. (Yapıtlarımızın başka dillere çevrilmesi ne ilginç bir durum değil mi? Çeviri sonucunda ortaya çıkan metne dolaylı bir yakınlık duysak da dokunaklı bir yitirme duygusuyla biliriz ki, artık ne bu dil bizim dilimizdir ne de bu yapıt bizim yapıtımız.)

Sözcüklerin sanatsal toplamı olarak tanımlanması gereken bir kitaba verdiğimiz ilk tepki onun diline duyduğumuz tepkidir, tıpkı ilk kez dinlediğimiz bir müziğe verdiğimiz tepki gibi. Büyüleyici mi? Merak uyandırıyor mu? Rahatsızlık verici mi? Kışkırtıcı mı? Eğlendirici mi? Kafa karıştırıcı mı? Sıkıcı mı? Sinirlendirici mi? Vasat mı? Bir sanat sevdalısı bu tayf çizgisinin (*spektrumun*) belirli kesitlerine oturan yapıtlarla hayatının çeşitli aşamalarında baş başa kalacaktır. Hesaplanmamış, öngörülmemiş, amaçsızca verilen tepkiler sahici tepkiler olacaktır. Bir sanat yapıtının öldüğü halde efsaneleştirilmiş yaratıcısı yaşadığı dönemde *erillik* ya da *dişilik*le özdeşleştirildiği için kendimizi o yapıttan hoşlanmak üzere mi kurmalıyız? Mezarlarında çürümekte olan kemikleri düşündüğümüzde, *erkek* ve *dişi* ne anlama gelmektedir ki?

Sonuçta tek bir Virginia Woolf yoktur, bir kadın olarak ölmüş de olsa, baş döndürücü bir çokluk halinde var olmaya devam eden bir Virginia Woolf vardır.

Tüketim odaklı bir kültürde çoklukla kaba biçimlerde görünürlüklerini açığa vurdukları halde pek çok sanatçı sanat yoluyla görünmezliği arzular. Pek çok romancı –hepsi değil elbette– dilin içine sistemli ve disiplinli biçimde gömülerek varoluştan mükemmellik damıtmaya çalışır. (Bunun tersi yola sapan bir yazar başka birisine dönüşür: politikacı, vaiz, dansçı ya da aktör. Kişileşmiş vü-

cuduyla kamusal alanda performansını sergileyen birisidir artık o. Oysaki yazar olmak bu kamusal kimliği ya da kişiliği feshetmekten geçer. Yazarlığın yalnızlara özgü bir edim olduğu söylenegelir, tersini öne süren varsa, ondan pekâlâ kuşkulanabiliriz.) Yazı sanatına, yazarlık konumuna duyduğum sadakati kısa ve etkili bir ifadeyle tanımlayacak olursam, bu –başkalarının da belirttiği gibi– bir "duygudaşlık biçimidir". Öykünmeci, vücutsuz ve yalnızca sözcüklerden oluşan bu duygudaşlık dünyası üstünde bir şeylerin yer değiştirmesine, sınırların aşılmasına illa ki gereksinim duymaz; salt kendi varlığı nedeniyle coşkuludur.

II

Hor Görülmenin Lüksü

> İntikamda ve aşkta, kadınlar
> Erkeklerden daha barbardır.
> Nietzsche

Alaycı bir nida sokakta,
anatomik dişi
uzanmış boylu boyunca bilboarda: St Paul'ün
horgörüsü.

Uyarıyor bizi Montaigne: şiir kadınlara
özgüdür,
iffetsiz ve kurnaz, süslü ve dilbaz,
hep zevk,
hep gösteri: tıpkı kadınlar gibi...
ve Freud kadınlarda yoktur adalet duygusu
diyor.
bütün öfkesiyle De Kooning, Freud'u
yankılıyor:
ah şu kadınlar
ne kaba, ne tantanalı yaratıklar...

Ateşli bakışların,
büyük göğüslerin,
manyakça göz kırpmaların
hepsi bizimdir.
hepsi ateşli, hepsi doğurgan.
gizlice sızan kan...
varsa yoksa etiz bizler.
kişilik ne gezer.

Ne mutluluk böyle hor görülmek:
baştan aşağıya etiz işte,
hor görücü Kilise Babaları
Protestan bağnazlığı,
duyuyor musunuz sesimizi?
ruhsuz olduğumuza göre özgürüz!
Ne mutluluk.

Senindir huysuz parçaları etinin.
boş bakışların,
karton kalbin.
Ve bonendir bekaretin,
pis bir sırıtış gibi giydiğin.

Yazarın vücutsuz olduğu, sanat yoluyla dönüşerek görünmezlik zırhına büründüğü doğru olsa da kadın yazarın durumu nedir? Bir kadın yazar, çok daha farklı bir uzamda mı yer alır? Ontolojik varoluşunun *nesnel* konumu nedir?

Yazan bir kadın kendi tanımıyla yalnızca bir *yazar*dır, ancak başkalarının tanımıyla bir *kadın yazara* dönüşür. Yoğun, kimi zaman da nahif bir sadakatle bağlandığı yapıtları sözcüklerin sanatsal toplamıdır. Öte yandan cinsel kimliğinin yapıtlarında eridiği ya da aşkınlaştığı söylenemez. Yapıtlar –bu bağlamda kitaplar– cinsiyetsiz nesnelerdir. Kadın ya da erkek olan, yazarlardır. Bu anlamda kadınlık ve erkeklik eninde sonunda anatomik yapımıza özgü ontolojik bir gerçekliktir, yazarlığımızı ondan damıtmayız. Elbette birisi Virginia Woolf'tan söz ederken onun yapıtından söz ediyor olabilir. ("Virginia Woolf'u okuyorum," örneğindeki gibi.) Veya başka birisi "Artık Virginia Woolf'a doyduk," diyerek karmaşık bir konuyu pervasız bir söze indirgerken eleştirel bir yargıda bulunabilir. Gelgelelim her ne kadar İngilizce dilbilgisinde *yapıt* üçüncü tekil/cinsiyetsiz kişiye, *Virginia Woolf* ise üçüncü dişi kişiye karşılık gelse de, örneklenen yargının cinsiyetin geleneksel kullanımını ihlal ettiği söylenemez. Bir okur Virginia Woolf'un yapıtlarındaki özgül pasajlara sahici bir varoluşsal tutkuyla anbean gömülmekten gittikçe uzaklaşıp yazar hakkında başkalarının yazdığı eleştirileri, tanıtım ve anı yazılarını, biyografileri okumaya koyulursa, yazarın kendi yazdıklarıyla yazar hakkında yazılanlar iç içe geçebilir. Böylece okurun duyarlılıkları puslanır, tembelleşir, kasvetli bir hal alır. Bir süre sonra da Virginia Woolf'a ait olan her şey, onun bir kadın olduğunu söyleyen biyografik gerçeklik tarafından yutulur.

Yazar bir kadın olduğum için pek çok kişinin yüzünde "kadın yazar" olduğumu anlatan bir ifadeye tanıklık ederim. Oysaki bugüne kadar hiç "erkek yazar" olarak tanımlanan yazar bir erkek görmedim. Bazen tıpkı hediye olarak alınan bir buket çiçeğin yüzüme fırlatılması gibi, "erkek gibi yazıyorsunuz" türünden "sıra dışı" övgülerle de karşılaşıyorum. (İnsanın hangi erkek diye sorası geliyor.) Çağdaş romancılarımızdan birisinin yazdığı romanın sert biçimde eleştirisine odaklanan bir metinde, yazar "Joyce Carol Oates'in erkek versiyonu" olmakla suçlanıyordu. *Kadın* Joyce Carol Oates'in belli çevrelerce hor görülebilmesi bir yana, gördüğüm en can sıkıcı hakaretlerden biriydi bu.

Bir kadın yazar olarak kendimi, doğuştan kazanılmış bir hak gereğince daha iyi ya da daha kötü olmamı belirleyen gayrişahsi bir kategorinin içinde buluyorum. Elbette ki kadınların tümü erkekler tarafından hor görülmüyor, hiç değilse her zaman böyle olmuyor. Öte yandan –bilinçlice, açıkça söylensin ya da söylenmesin– bir erkeğin kendi doğasındaki kadınsı tarafla girdiği tartışma, kadınlarla gireceği tartışma olarak hayatına yansıyor. Bu itki soyut ve psikolojik olabilir, gelgelelim meyveleri her zaman somuttur. Çağlarca süren kadın düşmanlığını incelemenize gerek yok, o artık çok tanıdık ve depresif. İyi niyetle hazırlanmış edebiyat forumlarını da içeren, haklarında uzun uzadıya düşünmemize zaman yetmeyecek kadar fazla sayıda örnek var. Sözgelimi 1979 Harvard basımı Çağdaş Amerikan Yazarları Antolojisi. Standart bir referans kitabı bu. "Entelektüel Özgeçmiş", "Yazınsal Eleştiri", "Deneysel Kurmaca", "Drama", "Kadın Edebiyatı" gibi başlıklar altında sıralanan bölümlerde aklınıza gelebilecek kim var kim yoksa tümünün yapıtlarından oluşan bir karma yapılmış. Ne var ki bütün bunların arasına "kadınsı konulara" yoğunlaşan yazarlar diye kaçınılmaz bir kategori de serpiştirilmiş. İnsanın yüreği kaldırmıyor böyle bir şeyi. Bu şekilde gettolaştırılmak ilk bakışta hakaret gibi gözükse de bir kadın yazar gettonun da var olunabilecek bir yer olduğunu anladığında bütün sorun çözülecektir. Kafanızı sokacak hiçbir yeriniz olmasa bile var olabilirsiniz.

John Berryman'ın şu yaltaklanmasında erkek şairlerin kendi saygıdeğer eşleriyle ilgili örtük önyargılarını nedense göremiyoruz:

Hanımefendi şairler evlenmemelidir, ortak.
Miss Dickinson'ı Amherst'te yatağa attığını,
Sappho ile kaçamak yaptığını,
Miss Moore'u çalılar arasına yatırdığını,
Charlotte kızarırken Emily ile keyif çattığını,
düşünsene.
Miss Bishop fazla mı aristokrat kaçar bu işlere?

Takımımız böyle.
İkisi elimizin altında.
Sylvia Plath nerede ama?
O evraklarını teslim etti, ortak.
İki velet, bir de koca.[4]

Berryman, bizleri *takımın* üyeleri konusunda kazara uyarıyor. Böylece bir sarhoşun çocukça lakırdıları sayesinde –grotesk bir durum olarak– kadın şairlerin yüzyıllarca göz ardı edildikleri gibi, aralarından göz önüne alınmayı hak edenlerin yalnızca "hanımefendi şairler" olduğunu da öğreniyoruz. Şairlerin toplumsal konumlarının düzeyini temel alan son derece aşağılayıcı bir kategori bu.

Ve elbette Robert Graves'in ünlü açıklaması var: "Bir kadın ya ilham perisidir, ya da koca bir hiçtir."

Bir kitabı gelişigüzel karıştırırken gözüm şu önemli gözleme takılıyor: "Bir kadın yazarda (Doris Lessing) salt itiraf olarak baş gösteren şey, Knut Hamsun'da sezgileri yeteneğe dönüştüren bir deha olarak karşımıza çıkar."[5]

Şurası açık ki, kendisini ana akım edebiyata –erkeklerin edebiyatına– asimile edilmiş olarak hayal eden kadın yazar yanılmıştır, kandırılmıştır ama belki de umutludur: var olana gösterdiği inançlı direncin yanına, *bir gün var olabilecek olana* duyduğu sadakati koymuş olabilir. Aslında bir kadın yazarın tarihsel varoluşundan habersizmiş gibi davranması safçadır; çünkü hor görülmüş olma gerçekliğini bir çırpıda kenara itmek histerinin çeşitlemelerinden biri olan inkâr etme hastalığının belirtilerindendir. Yine de akla şöyle bir soru gelmiyor değil: İnsan durmaksızın adaletsizliğe, yitirilenlere, hakaretlere ve acılara mı yoğunlaşmak zorundadır? Doğrusu hor görülmenin lüksü bir yandan acılı ve hicvedicidir, bir yandan da insanın bazı teşvik edici güçler sayesinde kendi benliğinden uzaklaşıp yapıtlara/yapıtlarına gömülmesine

olanak sağlar; görünürlüğün gündelik eğlencesinden, anlık memnuniyetinden uzaklaştırır; sanatsal sürekliliğe yönlendirir.

Sonuçta kadın yazar benliğini adadığı sanatın yüceliğine sadakatle bağlanmasına bağlanır ama kendi göreceli konumunu ölçerken aptal değildir. İdealizm ve karamsarlık kutupları arasında öfori (*euphoria*) ve umutsuzluk sınırları içerisinde dolanır, klişeleşmiş ifadeyle söylersek bir orta yol tutturarak mizah duyusunu daima korumaya çalışır. Bir yazar sayısız ejderha tarafından kuşatılmış olabilir, ama yalnızca bir kadın yazar kendi temel kimliği tarafından kuşatılmıştır. Bu paradoks nasıl çözülür diye soracak olursanız, *çok zor* demekten başka yanıtım yok. □

İngilizceden çeviren **Barış Özkul**

[1] Vladimir Nabokov, *Speak, Memory: An Autobiography Revisited*, New York, Pyramid Books, 1968, s. 219.

[2] Virginia Woolf, *A Writer's Diary*, Editör: Leonard Woolf, New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1954, s. 135.

[3] Woolf, a.g.e., s. 117.

[4] John Berryman, *The Dream Songs*, New York: Farrar, Straus & Giroux, 1969, s. 206.

[5] John Updike'ın *Picked-Up Pieces* adlı yapıtının içinde, New York: Knopf, 1975, s. 151.

Hülya Soyşekerci'nin tasarıları...

Eleştiri ve inceleme yazılarınızın yanında öyküleriniz de var. Sizde hangisi ağırlıkta, niçin?

Daha çok inceleme ve eleştiri yazıları ağırlıkta. Eleştiri, inceleme yazmak; sabır, dikkat, yoğunlaşma, araştırma, analitik düşünce gerektiren, sorumluluklarla dolu, yaratıcı bir çaba. Öykü yazmak; duyarlılıklar, düşsellikler ve farklı zihinsel süreçler üzerinde ilerleyen bambaşka bir yaratıcılık. Eleştiri ve incelemeye yönelişimde; kurmaca yapıtların içerdiği yoğun anlamları, yazarla yapıt arasındaki o gizemli ilişkiyi keşfetme merakım, araştırma tutkum, analitik düşünceye yatkınlığım, eleştirel metinler oluşturmaktan daha çok tat alıyor oluşum... gibi nedenleri sayabilirim.

***Yazarlara ve Yapıtlara Yönelik Okumalar*, geçen Mart'ta yayımlandı. Sırada kitap tasarınız var mı?**

Edebiyatımıza yön veren kadın yazarlardan biri hakkında kapsamlı bir inceleme-araştırma yazmayı tasarlıyorum. Ayrıca, uzun zamandır gerçekleştirmek istediğim ve kütüphanelerde yoğun mesai gerektiren bir düşüm var: Bilge Karasu Sözlüğü hazırlamak. Onun dil zenginliğini, dil tarihi bağlamında ele almak...

Bir de blogunuz var. İnternet edebiyatı nasıl etkiledi sizce?

Bilgisayarlarla 1970'lerden beri ilgilenen biri olarak, teknolojideki gelişmelerin edebiyatın yararına olduğunu düşünmekteyim. Basılı kitapların yeri ayrı ama

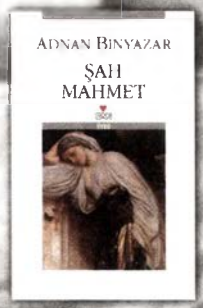

Onun da düşü: "Bilge Karasu Sözlüğü hazırlamak."

önemli e-kitaplar da yayımlanıyor. Son olarak Ayfer Tunç'un *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi* adlı romanından bir bölümü önce internet ortamında okudum. İnternetin Hayalet Gemi'sinden birçok önemli yazar da öykünün anakarasına çıkmıştı, biliyorsunuz.

Sizi etkileyen yazarlar kimler?

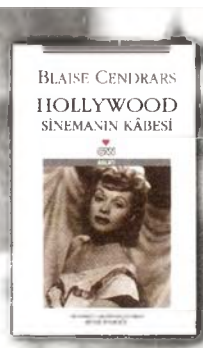
Bilge Karasu, Oğuz Atay, Yusuf Atılgan, Adalet Ağaoğlu, Leylâ Erbil, Selim İleri, Hasan Ali Toptaş, Latife Tekin gibi dil ve yazınımıza yeni dokular kazandıran tüm yaratıcı yazarlar...

Öykü

Uzaklığın acısını bilen, en yakın uzaklığa bile dayanamıyor...

Usta yazarımız **Adnan Binyazar**'dan okurlarına bir kış armağanı. Binyazar, 2005'te yayınladığı *Şairin Kedisi*'nden sonra yazdığı öyküleri ***Şah Mahmet***'te topladı. Aşkın, tutkulu cinselliğin, yalnızlığın, gençliğin beklentilerle dolu günlerinin ve yaşama sevincinin öyküleri. Unutamayacaksınız.

Anlatı

Sinema endüstrisinin kalbine eleştirel bir bakış

Blaise Cendrars'ın 1936'da Paris-Soir muhabiri olarak gittiği Hollywood'dan yazdığı yazılardan oluşan bir kitap. Göz kamaştırıcı bir dünyanın arka planındaki umut, hırs ve hayal kırıklığı öyküleri. 1930'ların Hollywood'una ve Amerika'sına mizah yüklü, alaycı ve eleştirel bir yaklaşım. Jean Guérin'in desenleri eşliğinde...

Roman

Raffaello'nun büyük aşkı

Rönesans'ın büyük ustası Raffaello'nun "Fırıncı Kız" tablosundaki modeli, Margherita Luti adında genç bir kadındır. Peki bu kadının parmağındaki yüzük niye sonradan silinmiştir? Raffaello ile Margherita evlenmiş ve bunu gizlemiş olabilirler mi? **Diane Haeger**, tarihçilerin araştırmalarından yola çıkarak hem tutkulu bir aşk hikâyesi anlatıyor, hem de okuru İtalyan Rönesansı'nın görkemli ve entrikalarla dolu dünyasına götürüyor.

Öykü

Japonya'nın Edgar Allan Poe'sundan fantastik öyküler

Lafcadio Hearn sizi Uzakdoğu'nun sihirli ve tekinsiz dünyasına davet ediyor! Ruhlar ve hayaletler âleminden garip, afallatıcı, unutulmaz kesitler aktaran bu kitabın ilk bölümünde on yedi "tuhaf öykü", ikinci bölümünde ise kelebekler, sivrisinekler ve karıncalar üstüne hikâyeler yer alıyor. ***Kvaidan***'ı, Zeynep Avcı'nın İngilizce aslından yaptığı çeviri ve eski Japon resminden örneklerle sunuyoruz.

www.canyayinlari.com

Kuşaktan kuşağa edebiyatla | CAN

Bir Doğu Dilinin Diriltilmesi ve Sürgün Bir Ruh

Lal Laleş

Uzun, bir dil yaratmamıştır, fakat güzelliğiyle, kaleminin gücüyle, arkeolojik araştırmalarıyla can çekişen sözcükleri kurtarmış, bir tas su olup gırtlaklarından akmıştır. Yaralı sözcüklere ilaç olmuştur. Dile bir hareket getirmiş, söyletmiş, ölü kelimeleri diriltmiştir. Unutulmamalarını sağlamıştır.

Mehmed Uzun'un temsil ettiği gerçek, onun dil sevgisinde, yaşamını birlikte sürdürdüğü sevgili kahramanlarının ruhlarında yatar. Soru, vicdan ve hümanizm siperi, onun dil damarlarında dolaşan bir kandı. Onun yurdu, sözcüklerdi. Onun sürekli aklında tuttuğu şey, dil ile kültür arasındaki bağ koparsa, soru'nun da ortadan kalkacağıydı. Sorulardan yoksun kalmak, aynı zamanda yazarın düşüncelerinin ortadan kalkması, felsefesinin yıkıma uğramasıdır. Özellikle dil felsefesi ortadan kalkınca, dillerini yitiren insanlar sakatlanır. Hiç kuşku yok ki sesleri solukları kesilecek, talihsiz Kürtlere, insanlık tarihine sürekli bir dilsizliği şakıyor olacaklardır.

Boş vermişlik umuda galebe çalmasın diye, acı ve hüzün insan ruhunu örtmesin diye, beden ile akıl varlığının yaratılışı ve ahlakı ezilip tuzla buz olmasın diye, Mehmed Uzun durmadan, inatla Kürt dilinin gelişmesi için çaba sarf etmiştir. Her Kürt yazarı gibi onun da yazarlığı, kendi ruhunu yenilemesinin ta kendisidir. Onun itaatsizliği, dil Azrail'inedir. Çünkü iktidar sahipleri tırpanlarıyla bir dilin, bir kültürün kellesini uçurmaya çabaladıkça, tüm Kürt yazarları, sözcüğün boğazlanmasını kendilerinin boğazlanması olarak gördü ve buna karşı çıktı. Bu yazarlardan bazıları, sözcüğü anlatarak, ona ruh vererek, gücünü bir bölgenin motiflerinden, geleneğinden, reflekslerinden, acı ve yoksunluklarından, mazlum ve mahzun, kanayan bir coğrafyadan alan evrensel bir edebiyat oluşturmuş, özgün bir anlatı yaratmışlardır.

Uzun, bir dil yaratmamıştır, fakat güzelliğiyle, kaleminin gücüyle, arkeolojik araştırmalarıyla can çekişen sözcükleri kurtarmış, bir tas su olup gırtlaklarından akmıştır. Yaralı sözcüklere ilaç olmuştur. Dile bir hareket getirmiş, söyletmiş, ölü sözcükleri diriltmiştir. Unutulmamalarını sağlamıştır. Marifet, bir tek ölmek üzere olan sözcükleri kullanmakta da değildir! Başarı, sözcüğü metnin ve insanın yüreğine işlemektir. Bunun için de anlatımda ustalık, kurgu ve başarılı bir edebiyatın özelliklerinin tümü gereklidir.

Mehmed Uzun'un dille ilişkilenme sürecinde bazı çok güçlü ve sağlam taşları vardır. Ondan önce sözcükleri, sesleri ve renkleri sahiplenmiş bazı önemli kişiler ona yol göstermiştir.

Denilebilir ki, yaşamı boyunca üstünde yürüdüğü Sırat Köprüsü'nden savrulup düşmemesini sağlayan bazı mert adamlar vardı. Onun sağ ve sol omzundaki melekler kimler miydi? Pekâlâ, onları sizlere kısaca söyleyeceğim:

1. Yurdun dengbêjleri (Evdalê Zeynikê, Apê Qado, Ehmedê Fermanê Kîkî, Rifatê Darê).

2. Hawar Ekolü (Celadet Alî Bedir-Xan, Kamûran Alî Bedir-Xan, Cegerxwîn, Osman Sebrî, Qedrî Can, Reşîdê Kurd, Nûredîn Zaza).

3. Kürt klasikleri (Ehmedê Xanî, Feqiyê Teyran, Melayê Cizîrî, Baba Tahirê Uryanî).

4. Kürt yaşamının, toplumunun ve geleneğinin dili.

5. Ereb Şemo, İbrahîm Ehmed ve Rehîmê Qazî gibi romancılar.

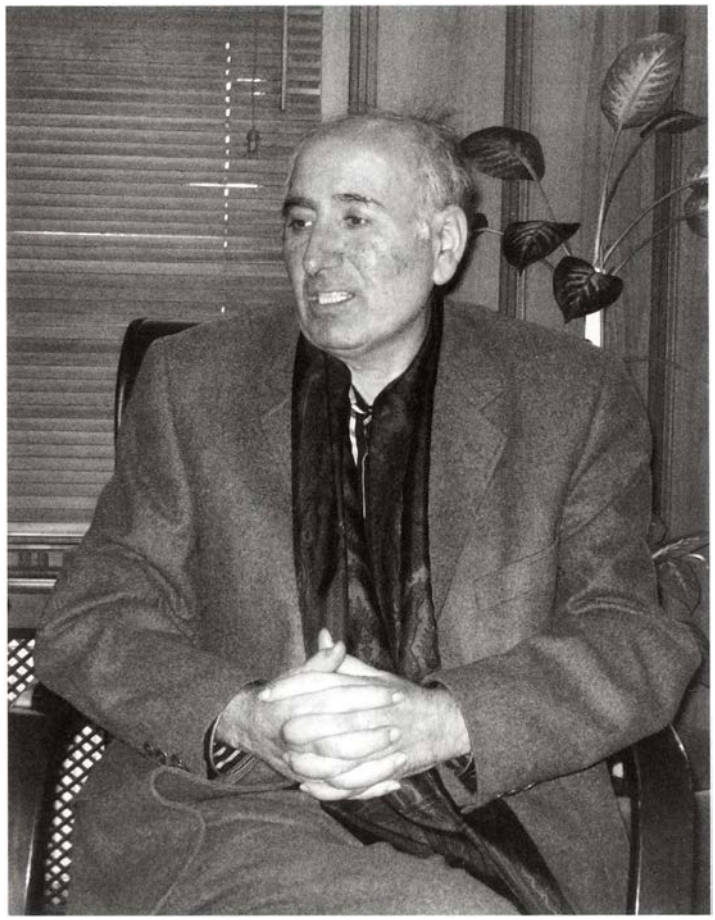
6. Dünya Edebiyatı Antolojisi (William Faulkner, Yaşar Kemal, Toni Morrison ve daha birçok başka ad).

Mehmed Uzun, romanının dilini belirttiğim maddelerin üstüne kurdu.

Mehmed Uzun'un güçlü ve etkili bir dil kurmasına neden olan şey, onun dil-halk ilişkisini bilinçli bir biçimde tahlil etmesidir. Yani o, halkın dilini takip etti. Kendi dilini kurmada dengbêjlerin dilini, başka bir deyişle Kürt folklorunu, halkın dilini ve Hawar Ekolü'nü esas aldı. Kürt edebiyatının geleneğini unutmadan, gündelik hayatın ve halkın dilinin üstüne modern ve uluslararası bir edebiyat inşa etti. Şüphesiz bu kurma çabasında romanı için sonradan tehlikeye dönüşen bazı zayıf şeyler de yaptı. Fakat geçen yüzyılın modern edebiyatının kurucularından, büyük şair T.S. Eliot'un, "Modernizm ancak gelenek üstüne kurulur," cümlesini kendisine yol gösterici olarak aldı.

Mehmed Uzun'un dilinin doğası ve coğrafyası, ilginç bir biçimde, Cumhuriyet'in kuruluşundan önceki bir zamana aittir. İnsan onun tüm kaynaklarına, en azından kaynaklarının çıktığı yerlere baktığında –hem Kürt klasikleri, hem etkilendiği yazarlar (Celadet ve diğerleri), hem de dengbêjler–, Cumhuriyet'in kuruluşundan önceki dilin sahiplerine ait olduğunu görür, yani bu dil, asimile edilmemiş dildir. Mehmed Uzun, Osmanlı metinlerinden de etkilenmiştir. Fakat Mehmed Uzun'un modern bir edebiyat kurmasına yol açan şey, onun Cumhuriyet öncesinin dilini, yad ellerin geleneğini, çokkültürlülüğünü, Batı edebiyatının anlatım biçimlerini, biçem ve temalarını keşfetmesidir.

Kürt dili, son seksen yılda, sadece sözcük bakımından yıkıma uğramadı; anlayış bakımından da, yaradılış ve psikoloji bakımından da zayıflatıldı. Mehmed Uzun, o dili üstün bir çaba sayesinde elde etti, çünkü yaşamını sürdürmüş olduğu bölgede, Diyarbakır'da, asimilasyonun baskısı daha fazlaydı, o zamanlardaki durumun onun etrafındaki çemberi daha da daraltmış olduğuna kuşku yok. Dil üstüne yaptığı çeşitli çalışmaları, sözcük araştırmaları, deyişleri sistematize etmesi, deyim ve atasözlerini tespit etmesi ve bunları

Mehmed Uzun Auerbach'ın Umudu adlı büyük tasarısını yazmakla belki de Auerbach'ın uluslarüstü dil umudunu gerçekleştirecekti. Bu roman, Mehmed Uzun'un hem dil hem de kurgu açısından bambaşka bir döneme geçmesine yol açacaktı.

romanlarında ustaca kullanması, Uzun' un dilinin kuruluşunda önemli bir rol oynadı. Dilde kendilerini daha fazla korumuş bölgelerin yazarları, kendilerini asimilasyon dalgasından korumuşlardı ve doğal olarak güçlü bir dile sahiptiler. Örneğin, Mardin ve Urfa bölgesi, Diyarbakır'ın Silvan ilçesi ve birkaç başka yer. Suriye Kürtlerinin deyişiyle Serxet, Mardinli ve Urfalılara göreyse, tren rayının öteki tarafından olan, yani sınırın bizim Binxet dediğimiz öteki tarafı dil bakımından kendisini korumayı bildi ve o bölgelerden çıkan yazarlarsa, Mehmed Uzun'un bin bir güçlükle elde ettiği dili doğal bir biçimde, rahatça elde etmişti. Örneğin, Uzun yıllarca Be-

dirhanîler üstüne çalışmalar yapmıştı, *Hawar* dergisini neredeyse ezberlemişti, Serxet ile Binxet yazarları, Celadet Alî Bedir-Xan'ın ruhundan geliyordu, zengin bir dile sahiptiler.

Peki, birkaç Serxet ve Binxet yazarı dışında, güçlü bir dile sahip olmalarına rağmen, neden hiç kimse uluslararası ve başarılı bir edebiyat yaratamadı da Uzun yarattı. Çünkü Uzun uluslararası ve hümanist bir felsefesi olan bir insandı, aynı zamanda çok yönlü okumaları olan, çokkültürlülüğü ve çokdilliliği seven biriydi, bu nedenle büyük bir edebiyat kurdu. Ve bu da, bu konuda sızlanmalar hâlâ sürse de, kimi Kürt yazarlarının fazlaca öne çıkamamalarını açıklar.

Rewşen Ekolü, dilin diriltilmesinde ve kımıldanmasında, 90'lı yıllardan itibaren önemli bir rol oynadı. Kürt dili, 90'lı yıllarda serbest olduktan sonra, birçok kişi Mezopotamya Kültür Merkezi'nin desteğiyle, bir grup yazar ve özellikle şairin eliyle çıkarılmış olan *Rewşen* dergisinin etrafında toplanıp eserlerini yayınlatıp dağıtıma soktu. Modern ve başarılı bir edebiyatın kuruluşunda büyük bir hamle yaptılar. Bu hamlede şair, yazar, çevirmen ve editör Kawa Nemir'ın rolü belirgindir; o, Celadet Alî Bedir-Xan'ın 30'lu yıllarda oynadığı rolü, *Hawar* dergisi mirasından aldığı güçle 90'lı yıllarda oynadı. Ama ne yazık ki, birçoğu yaş ve edebi süreklilik bakımından tecrübe sahibi olmadıklarından, denemeleri ve dili diriltme ve kendi kişisel dillerini kurma çabaları çok çabuk sonuç vermedi, yavaş yavaş olgunlaştılar ve şimdilerde Kürt dili ve edebiyatı için bir güç haline gelmişlerdir. Çünkü Rewşen Ekolü'nün özgün ve güçlü bir anlatımı vardır. Moderndir. Dünya edebiyatıyla alışverişi vardır. Goethe'nin "Dünya Edebiyatı" arzusunu gerçekleştirmeye uğraşıyorlar.

Uzun'un romanlarının dili, bir temel üstünden boy atmış olsa da, her romanında cümle kuruluşunda bazı farklı yol ve yöntemler kullanmıştır. Belki de her romanı kahramanlarına göre, konularına ve tarihsel gerçekliklerine göre bir dil yaratmıştır. Uzun'un dilinin kuruluşunda, tarih ile *Hawar* dergisi temel bir rol oynamıştır.

Yazarın *Sen* adlı romanında bu romanın dilinin yaratılmasına neden olan birkaç nokta vardır. Uzun, ilk romanını yazan birçok yazar gibi, hem dil alanında, hem de bilgi alanında, engin okumalarından elde ettiği bütün kodlarla ya doğrudan ya da farklı farklı örgüler ve cümlelerle, beslendiği kavramlara ve yazarlara işaret etmiştir. Örneğin, Kafka ve *Hawar* dergisi.

Yaşlı Bir Rind'in Ölümü'nde *Sen*'e yakın bir dil vardır. Fakat bu roman, *Sen* romanına göre, dil bakımından kendisiyle Mehmed Uzun arasına biraz mesafe koymuştur.

Yitik Bir Aşkın Gölgesinde'nin dilinde farklı bir durum vardır. Bu romanın dili, şu benzetmeyle anlatılabilir: Gümbür gümbür akan bir derenin üstünden karşı kıyıya geçmek ve yoluna devam etmek için, insan, kuşkusuz azıcık geriye gider, sonra son hızla koşup dereden atlar. Uzun, *Yitik Bir Aşkın Gölgesinde* romanında kendi diline bir yol açmak, roman dilinin akması için, birçok cümlesinde cümlenin özü sayabileceğimiz en etkili sözcüğü çoğunlukla cümle sonuna, ara sıra da cümlenin en stratejik yerine yerleştirmiştir. Yani, o sözcüğü başka bir cümlenin kuruluşuna atlama tahtası yapmıştır. Kendisinden sonra gelen cümleyi yaratan o büyülü sözcük, çoğu kez cümlenin ilk sözcüğü olur. O kısa ve dopdolu dizecümleler, Uzun'un romanına şiirsel bir ruh, akıcı bir metin, dilde ve anlayışta bir akıcılık vermiştir. Sıfat, romanda iç sesin terennümüdür. Bu yüzdendir ki, *Yitik Bir Aşkın Gölgesinde*, bir edebi yürek sızlatmadır.

Abdalın Bir Günü romanı, modern bir zamana ait, bir dengbêjin diliyle eski bir zamanın anlatımıdır. Romanın dilinin ruhu, iki zaman arasında ete kemiğe bürünmüştür. Epik ve sade bir anlatımdır.

Kader Kuyusu romanında farklı zaman ve mekânlarda iki farklı dil vardır. Celadet Alî Bedir-Xan'ın dili (*Hawar* dergisinin dili) ve Mehmed Uzun'un dili (anlatıcının dili). Mehmed Uzun'un roman dili, *Kader Kuyusu* romanında öbür romanlarının dilinden ayrılır. Uzun, eski dilinin yanı sıra yeni bir dil kurmak için harekete geçer. Bu değişimde konu, kurgu ve biçemi de önemli rol üstlenir. Çünkü Kürt tarihi ve folkloru, *Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık*'a kadar onun dilinin kuruluşunda önemli bir rol üstlenmişti. Romanlarının konuları ya tarihi kişiliklerdi ya da tarihe yaslanıp kendilerini kuruyorlardı. Ama *Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık*'la gündemde olan mitolojik-güncel bir konuya el atar. Romanın dili, eski-yeni bir dildir. Mehmed Uzun, bu romanda, sözcük ve deyim tekrarı alışkanlığının yanı sıra ilk kez

uzun ve daha çetrefilli cümleler kurmaya başlar ki, Mehmed Uzun'un bu romanı, bu açıdan bir dönüm noktasıdır.

Dicle'nin Çığlığı, *Abdalın Bir Günü*'nün dilini esas almıştır. Romanda yer yer gergin bir dil kullanılmıştır. Dengbêjlerin derin ve bitimsiz nefesleri kadar uzun cümleler vardır. Uzun, bu kapsamlı romanında iki üç sayfalık cümleler kurar. Önceki romanlarına –*Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık* bir yere kadar bunun dışındadır– kısa cümleler egemendi, fakat insan onun romanlarını kronolojik sırayla okuduğunda, romancının gitgide uzun cümleler kurduğunu görür. Bunun kendisi dili güçlendirmenin işaretidir. Çünkü yazılı Kürtçe'nin durumunu ve sürekliliğine karşın birçok kez tarihinden koparılmış geleneğini hatırlarsak, Kürtçe uzun cümleler kurmanın güçlüğünü anlarız. Üstüne üstlük anlam karışıklığına ya da bozulmasına yol açmadan akıcı ve uzun cümleler kurmak, çok daha zordur. Mehmed Uzun, uzun cümleler kurmak ya da söylemek istediğini daha etkili kılmak için, ara sıra Kürtçe, Arapça, Farsça ve Osmanlıca sözcükleri arka arkaya sıralamıştır. Uzun'un dilinin bu özelliğinin romana ara sıra yük olduğuna kuşku yok.

Kanımca, Mehmed Uzun Auerbach'ın Umudu adlı büyük tasarısını yazmakla belki de Auerbach'ın uluslarüstü dil umudunu gerçekleştirecekti. Ayrıca hastalığı sırasında onunla aramızda geçen diyaloglardan hatırlayabildiğimiz kadarıyla bu roman, Mehmed Uzun'un hem dil hem de kurgu açısından bambaşka bir döneme geçmesine yol açacaktı. Tahmin edebildiğimiz kadarıyla, bu gelişme, o büyük etkisini tüm Kürt romancıları üstünde hemen gösterecek, bununla birlikte, büyük bir olasılıkla, o roman dünya arenasına çıkacaktı. Bu roman projesi Mehmed Uzun'la birlikte mezara gitmiş olsa da, sadece adıyla bile romanımızın yol haritasını veriyor ki, bu romanımızı daha da yoğunlaştırma ve genişletme eğilimi bugün Helîm Yûsiv, Jan Dost, Hesenê Metê, Şener Özmen, Yunus Eroğlu ve başka birkaç adla kendisini her geçen gün daha da öne çıkarıyor.

Bu da bizim Mehmed Uzun'un romancılığının tüm romancılık geleneğimizi oluşturan o miras olmadığını, ama mirasının çağdaş bir roman yazma çabamızı güçlendirdiğini, peşinde olduğumuz şeyin gerçekleşebileceğinin işaretlerini verdiğini söylememize yol açıyor. Mehmed Uzun, otuz yılı aşkın çabasıyla bu alandaki mirasımızı okudu, elden geçirdi, kaldığı yerden tutup ona bir köşe taşı ekledi ve mirası yeni gelen kuşağa teslim etti. □

Kürtçeden çeviren **Kawa Nemir**

Qedri Can'ın "Yemin" öyküsü

Kürt yazar, şair Qedri Can'ın *Notos*'un 13. sayısında yayımlanan "Yemin" adlı öyküsünün Ömer Seyfettin'in "And" adlı öyküsünden intihal olduğuna ilişkin çeşitli uyarılar aldık. Okurlarımızdan aldığımız uyarıların benzerleri kimi Kürt yazarlarca da aynı doğrultuda konu edilince, *Notos*'un bir açıklama yapması gerekti. Qedri Can'ın öyküsünü bir "intihal" olarak değerlendirmediğimi öncelikle belirtmem gerekir. Qedri Can yalnızca bir *uyarlama* yapmıştır.

Qedri Can 1911 doğumlu, bu öyküyü de 1941'de yazmış. Bizim coğrafyamızda Kürtçe yazılan edebiyatın her şeyden önce dil üstündeki sert baskı nedeniyle kendini ortaya çıkaramadığı, bu yüzden bütüncül bir edebiyat denmesini zorlaştıracak kısıtlar içinde kaldığı, verebildiği çok az örnekle modernitesinin ancak başlangıç döneminde durduğu göz önünde tutulursa, Qedri Can'ın yaptığı da sıradan bir uyarlama olarak değerlendirilmelidir. Tanzimat romancıları özellikle Fransız romanından yaptıkları uyarlamalarla roman sanatıyla nasıl buluşmuşsa, Qedri Can da Ömer Seyfettin'in öyküsünü Kürtçeye uyarlayarak Kürtçeyi bir edebiyat dili olarak sınamıştır. Öyküsünün adını bile Ömer Seyfettin'inkiyle aynı bırakmışsa (*Notos*'taki çeviride "Yemin"), buna "intihal" denebilir mi? Öte yandan, bire bir aynı olmadığı için, Qedri Can'ınki Türkçeden Kürtçeye çeviri de değildir. Kürtçenin en az seksen yıl boyunca yaşadığı baskıları düşününce, bu tür çabaları yeni bir edebiyatı oluşturma sürecindeki adımlar biçiminde değerlendirebiliriz. Olmasaydı iyi olurdu, da denebilir; ama bunu da demediğim gibi, Qedri Can'ın niyetini "intihal" olarak değerlendirmeyi de düşünmüyorum. Bu arada kimi genç Kürt yazar ve çevirmenlerinin, bunları düşünmeksizin, Qedri Can'ın öyküsünü daha ilk bakışta "intihal" olarak değerlendirmesi de, bana kalırsa düşündürücü, düpedüz bir eksik-bilinç örneğidir. • **Semih Gümüş**

Remzi Karabulut

Kebap

Tabelası, büyük olasılıkla yazısının güzel olduğunu söyleyen birileri tarafından kötü yazılmış, yazılırken de boyası akıtılmış Meşhur Kebapçı Süleyman Usta'nın dükkânına doğru gidiyorlardı. Adamın ayaklarında yıpranmış tozlu terlikler vardı. Bir kavgadan yeni ayrılmış gibi öfkeli yürüyordu. Elindeki sigara izmaritini atıverdi bir yerlere. Kadın çok sevdiği bluzuyla çiçekli şalvarını giymişti, adamsa günlerce tarlada çalışmış gibi bakımsızdı.

Kebapçı Süleyman, kebap şişliyordu. Ön tarafı yer yer delinmiş, uzun süre yıkanmamış beyaz bir iş önlüğü vardı üstünde. Numaralı gözlükler kullandığından gözleri belli belirsiz fark ediliyordu. Yapma bir gülümsemeyle "Hoş geldiniz!" dedi.

Kadın, adamın arkasından çekinerek girdi. Birkaç kişi yemek yiyordu içeride. Adam etrafı boş olan bir masa seçti, tavana bakarak sandalyeyi çekti. Uzun bir yoldan gelmiş gibi derin bir of çekip oturdu. Kadın ağrısı varmış gibi yavaşça oturduktan sonra çantasını kucağına aldı, açmaya yeltendi, sonra vazgeçti. Adamdan olumsuz bir söz duyacağını biliyormuş gibi korkulu gözlerle baktı ve eliyle burnunun etrafındaki teri sıldı.

Masalar beyaz plastiktendi, yer yer çatlaklar vardı, bazı yerlerinde de sigara yanıkları. Bardaklardan biriyle az önce, eli yağlı biri su içmişti. Kadın, sandalyesinin yerini değiştirdi. Uzun saçlarını toplayıp bıraktı. Boynunu yukarıdan aşağıya sildi. Bir kez daha kaçamak baktı adama.

Masaya bakan garson tıraşsızdı ve çenesinde mercimek büyüklüğünde kötü bir ben vardı. Müşterilerinin yüzüne bakmadan masanın ortasına doğru göstermelik bir temizlik hareketi yaptı.

"Kebap, kuşbaşı, ciğer, yürek?"

Adam, karnını kaşıyarak, "Kebap, kebap," dedi.

Garson, bezi tuttuğu elinin tersiyle burnunu kaşıdı ve masadan ayrıldı.

Adam sağa sola göz gezdirdikten sonra elini şalvarının cebine attı. Modası geçmiş cep telefonunu çıkardı, karıştırdı, kulağına götürdü. Fazla beklemeden çekti, yeniden karıştırdı telefonu. Sonra masaya peçete yerine konan pembe kâğıtların yanına koydu. Garson, soğan salatası, maydanoz ve marul salatası bıraktı masaya. Bırakırken marul salatasının birazı masaya döküldü. Dökülen adam eliyle alıp ağzına attı. Kadın bakmadığı halde bunu gördü, yutkundu.

"Kebap, kebap diye diye kulağımın etini yedin, bok mu var kebapta?" dedi adam telefonuna bakıp yeniden yerine koyarken. Kadın bunu bekliyordu sanki. Yüzüne bir gölge

düştü, kızardı, eliyle boynunun sıcaklığını bastırdı.

Adam kadına hiç bakmadan salataların neredeyse yarısını yedi, yarım limonu somurdu, kabuğunu kül tablasına koydu, sonra kebaplar geldi.

"Kebap diyordun, al sana kebap," dedi ve ne dediğini duymamış gibi birdenbire açık ekmeğe atıldı.

"İçecek ayran, şalgam, kola?" diye sordu garson.

"Su," dedi adam gözlerini kebaptan ayırmadan.

Kadın yemeğe başlamakta biraz gecikince, "Yesene salak," dedi adam, "kebap kebap diyordun, işte sana kebap, yesene!"

Kadın, çantasını masanın köşesine koydu, çekine çekine, üçgen şeklinde kesilmiş açık ekmekten bir parça aldı. Sigara kâğıdı gibi iki parmağının arasına aldı, bir parça kebap koydu, ince kıyılmış sumaklı soğandan aldı, kebabın üzerine yaydı ve mini bir dürüm yapıp ısırdı.

Daha ilk lokmasını doğru dürüst yutmazken, adam, "Bir aydır kebap kebap diyordun, başın göğe erdi mi?" deyince, görünmez bir el, kadının havada kalan yarım lokmasını tuttu sanki. Adamsa olan bitene aldırmadan sürekli tıkınıyordu.

Kadın, elindeki yarım lokmayı yavaşça tabağın kenarına bıraktı. Su içmek için elini bardağa uzatıp geri çekti. Lokma açıldı. Arasındaki kebap ve soğan yeni konmuş gibi dümdüz duruyordu.

Adam çok hızlı yiyordu. Lokmaları art arda atıyor, boğulacak gibi oluyordu. Yemeği bir an önce bitirip birilerini dövmeye gidecekti sanki.

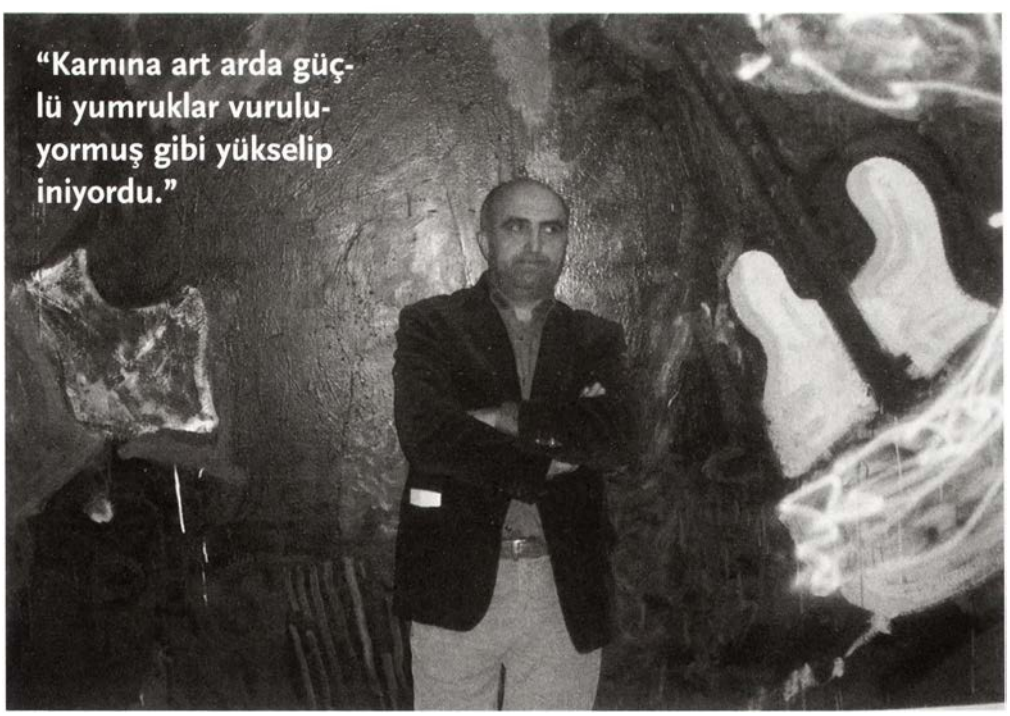
Kadın iki şiş kebaptan birini, ölü eti yemiş gibi zorlanarak bitirebildi.

Adam yemekten sonra hayvani bir böğürmeyle geğirdi. Kürdanları rasgele dişlerinin arasına saplayıp çıkardı, kırdığı birkaç parçayı kebap tabaklarına attı.

Kalkıp Süleyman Usta'nın bulunduğu tezgâha yürüdü.

Kadın da çantasını alıp toparlandı.

Adam ne kadar ödeyeceğini sordu.

Süleyman Usta dişlerini göstere göstere sırıtarak ödeyeceği parayı söyledi.

"Ne bu kardaşım, bana koyun mu sattınız?" dedi adam.

"Normaldir abi..." dedi Süleyman Usta. "Bizim kebap meşhurdur, el kıymasıdır..."

"Bu kadar da olmaz kardeşim!" dedi.

Kadın konuşulanları daha fazla duymak istemez gibi başını öne eğerek yavaşça dışarı çıktı. Adam, parayı Süleyman Usta'nın önündeki kıymanın üstüne fırlattı.

"Bir su bile vermediniz, içine edeyim böyle işin!.."

Süleyman Usta seslenmedi, sırıttı yalnızca.

Adam önde, kadın bir adım gerisinde yürüyüp karşı kaldırıma geçtiler. Kadın birdenbire yere çöktü. Sol yanını oradaki kasabın dolabına dayamıştı. Dolapta sıra sıra etler vardı.

"Ne oldu?" dedi adam.

Kadının uzun saçları yüzüne düşmüş, şalvarı yere kapanmıştı.

"Ne oldu ya?" dedi yeniden adam.

Kadın kusuyordu.

Karnına art arda güçlü yumruklar vuruluyormuş gibi yükselip iniyordu. Kasabın yardımcısı çıktı, baktı, suratını ekşitip içeri geçti.

"Kebap yemiş," dedi ustasına.

"Allah canını alsın, kustun mu?" dedi adam. "Çiğnemeden yutarsan böyle olur. O kadar da para vermiştim, gönlü razı olmayınca kocanın, kurban olduğum böyle burnundan getirir işte."

Kadın, ayıbını öyle bırakıp gitmek istemiyormuş gibi zorlanarak kalktı.

Kocası kolundan tutup çekince, kaldırımdaki kıyma ve maydanoz parçaları ortaya çıktı.

Kasabın yardımcısı, yağ tenekesinden bozma kovayla su döktü. Kaldırım temizlendi. Kıyma taneleri asfalta dağıldı.

Kadının yeni şalvarının çiçeklerine kusmuk bulaşmıştı.

Karı koca oradan ayrılırken, küçük bir yavru köpek yaklaştı ve asfalttaki kıyma parçalarını yalamaya başladı. □

Remzi Karabulut öyküye çok emek verdi. Şu sıralarda onu en çok, Arasta adını verdiği yeni kitabının Can Yayınları'nda bu yıl içinde yayımlanacak olması heyecanlandırıyor.

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

www.gunisigikitapligi.com

günışığı kitaplığı

Eğlence sürüyor!

Korkunç Gıcık III. Hıçkıdık'ın yeni macerası çıktı!

1. kitap
EJDERHANI NASIL EĞİTİRSİN

2. kitap
NASIL KORSAN OLURSUN

Viking şefi Korkunç Zebella, oğlu Hıçkıdık'ı kendisi gibi sert ve acımasız bir lider olarak yetiştirmek niyetinde. Oysa, çelimsiz kahramanımız Hıçkıdık çok farklı düşünüyor... Dünya çocuklarının severek okuduğu komik dizi, her yaştan okur için eşsiz bir armağan!

3. kitap
YENİ

EJDERHACA NASIL KONUŞURSUN

Düşman-Gemisine-Borda-Etmece dersi başarısızlıkla sonuçlanan Korkunç Gıcık III. Hıçkıdık, yine eğitim için, bu kez en yakın arkadaşı Balıkayak'la birlikte denize açılır. Siste yollarını kaybeden iki çocuk, yanlışlıkla bir Roma gemisine çıkar ve Romalılar'ın gizli planlarına kulak misafiri olurlar. Hıçkıdık'ın küçük ejderhası Dişsiz'i esir alan Romalılar, Viking kabilelerini birbirine düşürmek ve bütün ejderhaları çalıp arena gösterilerinde kullanmak istemektedirler. Peki, bu korkunç planın akıl hocası kim olabilir?..

Korkunç Gıcık III. Hıçkıdık Dizisi

Yazan ve resimleyen
Cressida Cowell

Türkçe yayın editörü
Müren Beykan

Türkçesi
Mine Kazmaoğlu

ilk kitaplar • çocuk kitaplar • genç kitaplar

E. info@gunisigikitapligi.com T. (0212) 212 99 73
A. Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 26/28 B3 Mecidiyeköy 34387 İstanbul F. (0212) 217 91 74

YALÇIN TOSUN

Masumiyet

ALP'İN DOĞUM GÜNÜNÜ MAHVETMEK GİBİ BİR NİYETİM YOKTU. DOkuz yaşındaydım henüz. En azından böyle bir kötülüğü bilinçli olarak yaptığıma inanmak istemiyorum. Yine de bu sonuçta ufak da olsa bir payım olduğunu inkâr edemem.

Evimiz sokaktaki en kırık dökük evdi. Bir bodrum katında oturuyorduk o zamanlar. Babam evimizin bulunduğu apartmanın da sahibi olan, devasa ellere sahip yaşlı işadamının şoförlüğünü yapıyordu. Yan apartmanda oturan Alp'in beni bu nedenlerle sevmediğine neredeyse emindim. Başka bir sebep aklıma gelmiyordu. Genelde sevilen ve sakin bir çocuktum. Futboldaki yeteneksizliğimin böyle bir sonuca yol açabileceğini kabul edemiyordum. Zaten Alp'in yer aldığı herhangi bir maçta oynamam mümkün değildi. Beni sevmediğini gizlemiyordu, aksine bunu eline geçen her fırsatta hissettiriyordu.

Birkaç gündür bir sürü çocuğu benim gözlerimin önünde doğum gününe davet etmişti. Hatta bu davetler sırasında bazen gülen bir suratla bana bakarken yakalıyordum onu. Beni davet etmemenin onda yarattığı mutluluk açıkça okunuyordu gözlerinden. Bir gün öncesine kadar yine de davet edilmeyi bekledim. Her oyun dönüşü beni daha da mahzun gören anneme hiçbir şey söylemedim.

O sabah uyandığımda aklımda sadece bir düşünce vardı. Doğum gününde Alp'e bir hediye vermeliydim, böylece utancından yerin dibine girsin. Ve –belki de– beni sevsin. Bu düşüncelerle evden çıkarak Salih'in yanına gittim.

Salih ne iş yaptığını bir türlü anlayamadığım babasının, evimizin karşısındaki karanlık ve küf kokan dükkânında büyükçe bir masada oturuyordu. Dükkânda yalnızdı ve yine büyük adamlar gibi giyinmişti. Sarı kaşları, kızıla kaçan saçları ve iri cüssesiyle her çocuğun bir şekilde çekindiği biriydi. Çekinme payım bir yana, iyi anlaştığımızı düşünüyordum. En azından konuşabiliyorduk.

Doğum günüyle ilgili düşüncemi ona açtığımda bir süre elleri çenesinde gözlerimin içine baktı. Sonra birden gülmeye başlayarak son zamanlarda duyduğu en parlak fikrin bu olduğunu ve kesinlikle yapmam gerektiğini söyledi. Apartman boşluğunda düzenli olarak yaptığımız ruh çağırma seanslarında üstlendiği oturum başkanı rolünden oldukça etkilendiğim için söylediklerini önemsiyordum. Evet, diye tekrarladı, bunu yapmalısın. Hediyesini alıp kapısına dayanmalısın. Seni doğum gününe çağırmamak ne demekmiş görsün o piç! İşte gene sinirlenmişti. Bir anı öbürüne uymuyordu. Gereğinden fazla sinirlendiğini fark ettiğim için onun davet edilip edilmediğini sormaya gerek duymadım. Piç,

diye usul usul tekrar ederek yumruğunu avucuna vuruyordu. Ben artık gideyim diye mırıldanarak usulca dükkândan çıktım.

Öğlene doğru anneme Alp'in doğum gününe davetli olduğumu söyleyerek para istedim. Aldığım sınırlı parayla ona bir kitap aldım. Alp'in kitapları sevip sevmediği konusunda en ufak bir fikrim yoktu, aslında umurumda da değildi. Ne de olsa doğum gününe davet edilmemiştim, hediyeyi beğenip beğenmemesini neden önemseyecektim ki? Evet, kararımı vermiştim, hediyemi kapıdan verip Alp'i utanç içinde bırakacak, şaşkın ve etkilenmiş bakışlar eşliğinde, mağrur bir şekilde oradan ayrılacaktım. Ama her zaman her şey insanın planladığı gibi gitmiyor.

Zili çalmadan önce birkaç dakika süren bir kararsızlık yaşadım. İçeriden gelen şen kahkahaların verdiği ürperti, annemin davet edilmediğim bir doğum gününe gittiğimi öğrendiğinde vereceği tepkinin korkusuyla birleşiyor, karnımdaki ağrıyı artırıyordu. Bir süre hediye paketinin üzerindeki resimlere bakarak bekledim. Ortalama bir Noel Baba, dört geyiğin sürdüğü, hediyelerle dolu kızağında oturmuş yapay bir neşeyle gülümsüyordu.

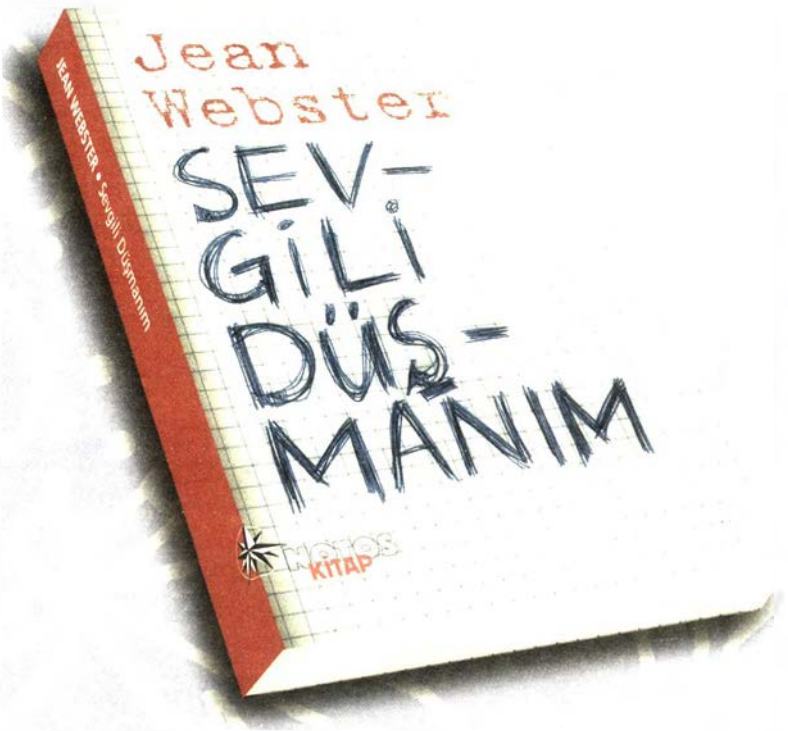
Zili çalmamla kapının açılması arasındaki süre uzadıkça uzadı, ya da bana öyle geldi. Kapıyı annesi açtı ve umursamaz bir havayla, "Alp, arkadaşın geldi," diye içeriye seslendi. Alp koşarak neşe içinde kapıya geldi. Beni gördüğünde yüzünde oluşan anlık değişimi hayatım boyunca unutabileceğimi sanmıyorum. Yüzüme anlamsız bir donuklukla bakıyordu. Annesi, "Oğlum niye ayakta dikiliyorsunuz, alsana arkadaşını içeri," dediğinde ağlayarak arka odalardan birine doğru kaçtı. Kadın ne olup bittiğini anlamaya çalışırken beni içeri aldı ve Alp'in yanına doğru seğirtti. Elimde hediyem salon kapısının eşiğinde bekliyordum. Alp'in bağırışlarıyla annesinin onu ikna çabaları salona kadar geliyordu. Masanın etrafında toplanmış çocuklar en cici bici kıyafetleri içinde sorgular gözlerle bana bakıyordu. Keyiflerini kaçırdığımı söyler gibi yüzleri asılmıştı. İçerideki tartışma bir süre sonra Alp'in annesinin zaferiyle sonuçlandı ve Alp onu izleyen annesiyle birlikte yanıma geldi. Gözünde yaşlar, titreyen bir sesle, "Hoş geldin," dedi. Öbür çocuklardan çıt çıkmıyordu. Herkes heyecanlı bir filmin son sahnesini izler gibi bana bakıyordu. Hiçbir şey demedim, hediyemi masanın kıyısına bıraktım, annesinin kalmam için ısrarlarına rağmen evden usulca çıktım. Artık orada daha fazla durmanın bir anlamı yoktu.

Eve geldiğimde annem neden bu kadar çabuk döndüğümü sordu. "Sıkıldım," dedim. Kafasını öne eğerek evin geçimine biraz katkı sağlasın diye elinden hiç bırakmadığı örgüsüyle ilgilenmeye devam etti. "Bir şeyler yedin mi," dedi. Cevap vermedim. Kalbim hâlâ hızla çarpıyordu. Alpler'in evinden çıkarken duyduğum heyecandan ölür gibi olma hissi daha önce hiç tatmadığım bir mutluluğa dönüşmüştü. Alp'in beni gördüğündeki şaşkın yüzü, sonra gözyaşları içinde hoş geldin deyişi aklıma geldikçe daha çok seviniyordum, içim içime sığmıyordu. Dünyada yapamayacağım şey yok gibi geliyordu o an. Her tarafı dökülen evin bir köşesinde parıldayan annemin yanına oturdum. Başımı dizlerine koydum. Annem örgüsüne ara verdi, nasırlı elleriyle saçlarımı okşamaya başladı.

Bir süre orada öylece yattım. Sonra banyoya gidip yüzümü yıkadım. Gözüm birden aynadaki çocuğun yüzüne takıldı. Hatları benimle tıpatıp aynıydı, ama bir o kadar da yabancıydı bana. Uzun uzun aynaya bakarak bu yabancı yüzün anlamını çözmeye çalıştım. Bu yüzde ne içimdeki sevinçten ne de duyduğum hasarsız gururdan eser vardı. Çok sevdiği bir şeyi kaybetmiş ya da hiç bulamamış insanlar gibi görünüyordu. Dokunsalar ağlayacak gibiydi. Aynadaki çocuk ben hariç her şeye benziyordu. Ona daha fazla bakamazdım, yoksa tüm neşemi kaçıracaktı.

Işığı kapattım, onu karanlıkta tek başına bırakarak banyodan çıktım. □

Kadın özgürlüğü

Artık eski Sallie McBride'ın yerinde, küçük dönüşümleri, iyileştirmeleri kendine dert edinen, mutluluğun yalnızca iki kişilik bir dünyada bulunamayacağını anlayan, güçlükler karşısında dirençli, adanmış bir kadın vardır... Kızıl saçlı, cesametli, elinizi uzatıp dokunabileceğiniz, gerçek, kanlı canlı, büyüleyici bir kadın...

Büyük Amerikan yazarı Mark Twain'in ikici kuşaktan yeğeni olan, en olgun çağında hayata gözlerini yuman Jean Webster'ın son başyapıtı olan **Sevgili Düşmanım**, insana iyimserlik aşılayan, sürükleyici bir roman olmanın yanı sıra, kadın erkek ilişkileri, kadın özgürlüğü, liderlik, pedagoji, kalıtım ve çevre gibi konularda çığır açmış öncü düşüncelerin izdüşümlerini içeren bir roman.

NOTOS KİTAP

İngilizceden çeviren: İbrahim Yıldız
Kapak tasarımı: Mehmet Ulusel
262 sayfa
13*19.5 cm
Ağustos 2008
18 YTL

info@notoskitap.com

Genel Dağıtım:
Alfa Dağıtım
Tel: 0212 513 34 20 - Faks: 0212 519 33 00

ETHEM ALPAYDIN

Astroloji

"ÇIKTIĞIN KIZ HANGİ BURÇTAN?" DİYE SORDU NESRİN.

"Bilmem," dedim.

"Doğum günü ne zaman?" diye üsteledi.

"Temmuz galiba. 23 ya da 24 Temmuz." İpek'le çıkmaya başlayalı birkaç hafta olmuştu, birlikte hiç doğum gününü kutlamamıştık.

"Aslan burcu," diye atıldı Nesrin. Garson pidelerimizi getirince sustu, geriye yaslandı. "İşin zor," dedi sonra. "Aslan burcu kadını mahveder adamı."

"Nasıl yani?" diye sordum.

"Dünya onun çevresinde döner. Bir o vardır, bir de başka herkes."

İpek'in kendini beğenmiş bir yanı vardı gerçekten de, ama sırf birkaç gün önce ya da sonra doğduğu için gözden çıkarmak istemiyordum.

"Sen Yengeçsin," dedi Nesrin. "Yapamazsın. Yengeç erkeği Aslan kadınıyla anlaşamaz."

"Bir yolu, istisnası yok mu?" diye sordum. "Belki yükseleni uygundur."

"Ne kadar yükselsen de, insen de olmaz." Dediği kesindi, dönüşü yoktu.

"Belki," dedim, "doğum gününü yanlış hatırlıyorum. Belki başka bir burçtur."

"O zaman iş değişir."

Kahvelerimizi içtikten sonra, "Falıma baksana," dedim. Fincanımı çevirdim, kapadım. Çabuk soğusun diye Nesrin yüzüklerinden birini çıkarıp fincanın üstüne koydu.

"Önünde iki yol var," dedi. "İki yolun sonunda iki kişi var." Kafasını fincanımdan kaldırdı, gözlerini gözlerime dikti. "Birini daha eskiden tanıyorsun, biri daha yeni. Eskisi senin için daha hayırlı."

"Başka?"

Durdu bir süre. "Telefon konuşmaların var," dedi. "İyi haberler alacaksın."

"Kız var mı?" diye sordum. İpek var mıydı falımda diye merak ediyordum. Acaba İpek kahve falımda çıkarsa, ama burçlarımız uygun değilse, yine de birlikte olabilir miydik? Burç mu yenerdi, kahve falı mı?

"Bir kız var," dedi.

"Nasıl bir kız?" diye sordum. Siyah saçlı, desin diye bekliyordum, omuzlarına dökülen. Siyah gözlü. Uzunca boylu.

"İsminde S harfi var."

"Göbek adı olur mu?"

"Hayır," dedi, "olmaz." Hem burçlar, hem kahve falı ters çıkmıştı. Kızdım içimden

kendime. Neden baktırmıştım ki fincanıma? Neden söylemiştim İpek'in burcunu?

Kampüse dönünce ekonomi vizesine çalışmak için kütüphaneye girdik. Nesrin ders kitabını okuyup özet çıkarıyor, ben onun notlarından çalışıyordum. Cam kenarında boş bir masa bulduk.

"Ben bu fal işini anlamadım," dedim Nesrin'e. "Bir fincan daha kahve içsem, fincanın içinde yine aynı şekiller, çizgiler mi çıkacak?"

"Tam aynı çıkmaz ama benzer. Genel olarak aynı olur, detaylar fark eder. Örneğin, önünde yine iki yol olur, biri eski, biri yeni, ama çizgiler biraz daha kalın olur ya da ince."

"S harfi de yine çıkar mı?"

"Çıkabilir ya da belki isminin başka bir harfi çıkar."

"O zaman dört, beş kahve içsem isminin bütün harfleri çıkar mı birer birer?"

"Saçmalama," dedi Nesrin. Neden kızdı anlamadım. Sustu. Bir süre notlarından ekonomi çalıştım. Ders kitabında önemli bir cümle okuduğunda hem fosforlu kalemle altını çiziyor, hem de benim için not alıyordu.

"Haydi kalkalım," dedi bir süre sonra, "geç oluyor."

"Peki," dedim. "Seni eve bırakayım mı? Bugün arabayla geldim."

Ertesi gün vize çıkışında koridorda rastlaştık.

"Nasıl geçti?" diye sordu.

"İkinci ve üçüncü soruları yaptım," dedim. "Birinciyi biraz yaptım. Dördüncü soruyu boş bıraktım."

"Notlarımda vardı," dedi Nesrin.

"Evet, ama sınavda aklıma gelmedi."

Kantinden birer çay aldık. Hava güzeldi, çimenlerin üstüne oturduk. Uzandım, başımı yere koydum. Vizeden çıktığım için rahattım. Bir uçak geçti üstümüzden, pencerelerini bile seçebiliyordum.

"Kız arkadaşının doğum gününü öğrendin mi?" diye sordu Nesrin.

"Hayır," dedim, "sormayı unuttum."

"Konuşmadınız mı dünden sonra?"

"Konuştuk. Dün gece sen beni aradıktan sonra aradım. Havadan sudan konuştuk, aklıma gelmedi." Esasında aklıma gelmişti ama Aslan burcu çıkmasından korktuğum için sormamıştım. Cebim çalınca doğruldum, İpek arıyordu.

"Sınavın nasıl geçti?" diye sordu telefonda.

"İyi," dedim. "İdare eder. Sen nasılsın?"

"Evdeyim, bugün okula gitmedim." Çimenlerin karşı ucunda frizbi oynuyorlardı. "Seni düşündüm," dedi İpek telefonda. "Sen de beni özledin mi?" Bir çocuk dönerek hızla gelen kıpkırmızı frizbiyi sıçrayıp ustalıkla yakaladı.

"Ben de," dedim telefona, "ben de seni özledim. Yarın akşam çıkıyoruz, değil mi?"

"Başka bir şeyler söyle bana," dedi İpek, "güzel bir şeyler." Çocuk aynı ustalıkla geriye fırlattı frizbiyi.

"Ne söyleyeyim ki şimdi sana," dedim. Nasılsa yarın akşam görüşecektik, şimdi neden bir şeyler söylemem gerekiyordu ki? Duraladım. Nesrin uzandı, yanıma bıraktığım dosyamı açtı. İçinden çıkardığı kâğıdın bir yanında bana verdiği ekonomi notları vardı; öbür, boş tarafını çevirdi. Ses çıkarmadan bir şeyler yazdı, bana gösterdi. Yazdıklarını okuyup telefonda İpek'e söyledim ben de: "Sınavda hep seni düşündüm," dedim. Tanıdık el yazı-

sını kolaylıkla okuyordum. "Sen aklıma geldin." Nesrin çok iyi bildiği bir dersin notunu çıkarır gibi hızla yazıyordu. "Dün gece seninle telefonda konuştuktan sonra uyuyamadım bir türlü. Sabahı, tekrar seni görebilmeyi bekleyemedim." O yazıyordu, ben söylüyordum.

Telefonu kapadıktan sonra çimenlerin üstüne uzandım tekrar. "Sağ ol," dedim Nesrin'e. "Hayatımı kurtardın." Sonra acıktığımı hissettim, neredeyse öğlen olmuştu. "Kantinden yiyecek bir şeyler alacağım," dedim, "sen de ister misin?"

"Hayır," dedi. Sandviçimi alıp döndüğümde yoktu; herhalde birine rastladı, diye düşündüm. Frizbi oynayanlar da gitmişti.

Öğleden sonra matematik dersinde gidip yanına oturdum:

"Nereye kayboldun biraz önce?"

"Hiç," dedi, gülümsedi. "Eline ne oldu?" Çimenlerin üstünde oturduğumda boyanmıştı herhalde. Ellerimi tuttu Nesrin. Çevirdi, içlerine baktı. Ben de baktım.

"El falı bakmayı biliyor musun?" diye sordum. □

Reyhan Yildirim

Öyle Bir Çift

YÜZÜKLERİNİ KAPALIÇARŞI'DAN ALMIŞLAR. MUTFAKTAYDIK, ANNEM:

"Hani, nerde tek taş pırlanta?" diye sordu.

"Aldırtmadım, çok paraydı."

"Ooo daha şimdiden," dedi teyzem. Ok gibi fırladı kızgın kamalar gözlerinden ablamın; tak tak tak! Teyzemin kalbine, aynı noktaya gömüldüler.

"Ay ne halin varsa gör çocuğum, kime ne? Biz senin iyiliğin için..."

İyilik istemeyen ablamın yaşı yirmi olmuştu.

"Hayır bu farkında değil, ama çocuk sayılır daha."

"N'apayım abla, laf dinletemedik."

Birini mi sevmiş ne, oğlan oralı olmamış anlayacağınız. Okulla başım hoş olmadığından debelenirken, izleyemedim gerçekte yaşadığı şeyi. "İlk önüme gelene varmazsam..." derken çıka gelen enişte!

Kundakta bebeği var enişte'nin, fakat ölen bir kadın yok ortada. Belki basıp giden bir kadın, hem de daha loğusayken giden! "Bir doğurmam eksik, anası da sayılırım oğlanın," diyen dertli babanın Allah'ın sevgili kulu olduğunu gösteren yegâne işaret, o, ablam! Emziriyor oğlanı. Nasıl, nereden demeye ne hacet, sütü geliyor, şakır şakır. O cılız memelerin birkaç saat arayla dolup taştığını görenin dili tutuluyor. Maşallahı var bebeciğin, boyun falan kalmamış ortada. Hiç de bir anlık öfkeyle yapılmış bir evliliğe benzemiyor bu yaşadıkları. "Aaah, ah! Vaaah, vah!"ları seven aile üyelerinin konuşmasına değecek bir hikâye var ortada, ne ki ablam hiç açtırmıyor konuyu. Sadece bir kere, o da bana, "İyi adam enişten, sen de sevsen memnun olurum," dedi de bakakaldım suratına.

İkimizin görev duygusu da güçlü. Her ay yarım saatlik bir hal hatır sorma. Fakir evlerinin bazı bazı güneş gördüğünü bildiğimizden üstelemiyorduk. Öbür zamanlarda solup saydamlaşan derilerinden onlar yakınmıyorsa, biz ne söylesek boş. Çocuklu bir çift için ne derece uygun bu ev?

Merdivenleri yutan karanlıkta kımıldayan bilinmedik canlılara basmamak için ışık aramaya bile korkuyorum. Güçlükle inip kapıyı çaldığımda, sevinir miydi beni gördüğüne?

"Ne yaptın okulu?"

"Hiç."

"Kırmızıya boyalı saçlara kızmıyor mu müdür?"

"Aman, kimin umurunda?"

"Kızım, iki üç hafta sıkacaksın dişini."

"Bak sen, evlendi ya bizimki... Kızımmış."

Asardı suratını. "İyiliğine söyledim."

"Of tamam, param yok, hem tutmaz, boyatsam daha feci olur. Sen takma bunlara."

"Tut oğlanı da limonata getireyim sana."

Kucağımdaki çocuk amma ağır gelirdi. Hatırlıyorum, gür kara saçları arasından etrafını incelerdim, o dönmeden. Temiz bir evdi, güneşte kuruturlar ya kayısıları, öyle sarıkara bir renkteydi koltukları. Kullanılmış, fakat cilalı mobilyalar falan. Sobanın önünde odun kovası dururdu hep ve hep dolu tutarlardı, yaz kış. Görüntü olarak idare eder de şu koku!

Sonra astımlılar gibi, çaresizce soluyarak, çıkıyordum akasyalı meydana. Oh! Bu ay da bitti. Çantamdan çıkardığım parfümü beynime sinen kokuyu bastırması için dudaklarımın tam üstüne sıkıyordum; küf kokusu, gaz kokusu, tuvalet kokusu... Evin içi bir âlem. Durağa yürürken, sağ yanım işkenceci cenneti, sol yanım çığlık... Mahallesi de berbat bunların.

Enişte min hanidir süren dansının anlamını tartışamam. Patlak gözlerinde gördüğümün aşk olduğundan emin değilim. Ne var ki onlara has bir ezginin sırtında, küçük adımlarla döne döne yol alınan, tutarlı bir birlikte kalma isteği var kalplerinde. Dansı hiç bitmedi enişte min: İlle de Semra. Ablamın kanca burnuna, sarı kirpiklerle solan çıplak gözlerine, zayıf bir ip çilesinden ibaret saçlarına ilendiğini duymuş değiliz. Hiçbirimiz! Enişte m dönedursun, ablam da, ayı kollayan dünya ya da sanki çipil gözlerini enişteme dikerek dönen semazen... Ateş olmuş memelerinden dört bir yana saçılan sütü içmez olunca çocuk, enişte m içmiş derler. "Yanaklarına kan oturdu pezevengin," diye söylenirdi de teyzem, annem can sıkıntısıyla yutkunurdu, cevap veremediğinden. Ne diyecek? Kardeşi! Gönül koysa ne yazar? Bu da böyle, densizin teki işte. Dert mi sorarsınız anama? Ooo kıyamet gibi!

Nasıl bilebiliriz ablamların hangi ikizlik nedeniyle bir araya geldiğini? Bodrum katındaki dairenin kapılarını kapatıp bir denizatını andıran sırt uzantılarıyla soluyarak, "sessiz" bir sohbet koyulttukları düşüncesi hiç çıkmıyor aklımdan. Hayır, kimselerin özeneceği tür bir mutluluk değil onlarınki. Bu ikisinden birini başka isteyenin çıkacağını da sanmam. İyisi mi diyorum –her ziyaret sonrası diyorum– unutmak şunları, akıl erdiremediğimden! □

Cengiz Akın

Babamın Odası

Ders çıkışı okulun bahçesinde futbola dalıp, Nermin'i unuttum. Üstelik yenişemedik. Eve her zaman gittiğim geniş caddeden değil de kestirme bir yoldan, evlerin iç içe geçtiği, sokaklarında kırık dökük bisikletleriyle çocukların oynadığı mahalleden geçip gitmeye karar verdim.

Evinin önünde sümükleri akmış, yanakları kızarmış bir çocuk gördüm. Dört beş yaşlarındaki çocuğa, derste aklım daha iyi çalışsın diye annemin verdiği üç şekeri hiç düşünmeden verdim. Arkasından iki çocuk daha çıktı. "Abi bize de şeker," diye tutturdular. Küçük, sıkıca tutmuştu şekerleri. Verdiğim şekerlerden ikisini geri alıp ötekilere vermek istedim. Elini zorla açmaya çalıştım. Ağladı. Korktum, annesi duyar diye. Kaçtım.

Sokağın dar kıvrımında az kalsın bir ihtiyarla çarpışacaktık. İki kere aynı anda karşılıklı yönlere gidelim derken oldu. Gülümsüyordu; bense küçük çocuğun annesinin arkamdan gelip gelmediğinden emin olmak için ikide bir arkama bakıyordum. Nihayet geçeceğim sırada omzuma dokundu.

"Ne bu halin?" dedi.

"..."

"Banka müdürünün oğlu değil misin sen?"

"Evet," dedim uzaklaşırken.

"Saçından bildim," deyişini duyar gibi oldum.

Beş dakika erken gideyim diye seçtiğim sokakta çocuklar ve ihtiyar yüzünden fazladan beş dakika kaybettim.

Annem kapıyı açtı:

"Ne bu halin, yine top koşturdunuz değil mi?" dedi. "Gir içeri de Nermin Ablan gitmeden falına baksın."

Girişte pardösümü, ceketimi ve kravatımı çıkardım. Lavaboya gidip çabucak elimi yüzümü yıkadım. Ter kokusunu bastırmak için parfüm şişeleri arasında babamın kolonyasını aradım. Bulamadım. Çok geçmeden benim yüzümden kolonyasını bankadaki odasında sakladığını hatırladım. Çaresiz annemin misafir için aldığı ucuz kolonyayı ellerime, yüzüme, sonra da kazağımın üzerinden koltuk altlarıma sürdüm.

Nermin salondaki ikili koltukta sırtı cama dönük oturuyordu. Annemse hemen karşısındaki tekli koltuktaydı. Nermin'in yanına oturdum. Aceleyle sehpadaki fincana uzandı. Annemin benim yerime saatlerce öncesinden kapadığı fincan, tabağına yapışmış düşmü-

MUHAMMET ŞENGÖZ

yordu.

"Olsun, varsın dileğim tutsun. Sen gene de bir bak," diyordu ısrarla annem.

"Mihri Abla, pişmiş aşa su katıyorsun. Dileğin tutmuş ya. Birazdan Beyin de gelir."

"Pencereden bakar, o içeri girmeden fincanları mutfağa götürürüm."

"Günah benden gitti."

Faldaki her şeyi kendi yazmış gibi sözcükleri yinelemeden, net olduğu kadar kesin olacakmış gibi üzerine basarak söylüyordu. Evimizde tatsızlıkların yaşanacağına, benim üniversiteyi kazanıp İzmir'e gideceğime o karar vermiş de şimdi annemle bana açıklıyordu sanki. Zavallı annem tekli koltuktan kalkıp babamın yolunu gözlemeyi unutmuş, falımda çıkanlara dalmıştı. İzmir diye duydukça da, "Âmin yarabbi," diyor, ardından elleriyle yüzünü sıvazlıyordu.

"Falda sana bir güzel görünüyor," demiş ve ardından buğulu sesiyle eklemişti Nermin: "Etine dolgun, saçları kahverengi ve küt kesimli...."

"Ah, öyle deme ablası, o daha bu işler için çok küçük."

Verdiği tarif kendine hiç uymuyordu. Onun saçları simsiyah ve beline kadardı. Sonra zayıf sayılırdı.

Birkaç şey daha söyleyecekti ki birden sustu. O suskunlukta utanmasaydım –annem

olmasaydı– elimi uzatıp çenesini yüzüme çevirir sonra da gözlerinin kahverengisine bakarak, "Derste kitaplarımın satır aralarına senin için şiirler yazıyorum," derdim.

Nermin'in neden sustuğunu az sonra anladık.

Annemin, "Daha tabağa bakmadın," dediği anda babam elindeki anahtarları birbirine değdirerek çıkardığı sesle varlığını duyurdu.

Salondaki hava, anahtar sesinin titreşiminde değişiverdi. Annem arkasına dönüp, "Bey, bey," diye bağırdı. Misafirimiz sıvışıp gitti. Bense babamın birbiri ardına sıraladığı öğütlerini kahve kokusu eşliğinde dinledim:

"Pazartesinden itibaren okuldan sonra bankaya geleceksin. İşim bitene kadar yanımda ders çalışacaksın."

Bu demek oluyordu ki, hafta içi her gün dörtten yediye kadar babamla odasında kalacaktım. Yetmez gibi altı ay boyunca her gün bankadan eve babamla on dakika yürüyecektim.

Hafta sonunun ardından, pazartesi okul dönüşü doğruca bankaya gittim. Nermin için kullandığım sokağı babam için kullanmak hoşuma gitmemişti.

Odasına girdim. Deri koltuğuna kurulmuş oturuyordu. Anlamsızdı, soğuktu. İçerisi sıcaktı oysaki. Pardösümü çıkarıp askılığa astım. Masasının kenarına bir sandalye çekip oturdum. Kitabımı çantamdan çıkarıp masanın üzerine bıraktım. Kafamı kaldırınca gözlüğünün üstünden, "Şimdi oldu işte" diyen bakışını yakaladım. Bakışından cesaret alıp kravatımı gevşetmek istediğimde yeleğinin altındaki kravatını işaret ederek bu konudaki duyarlılığını yineledi.

Baktığını fark etmediğim bir anda önümdeki kitabı çekip aldı. Satır aralarına iliştirip sonra da sildiğim şiirleri fark etti. Hızla çevirdiği kitap sayfalarından birinde durdu. O gün son derste okuduğumuz sayfaydı. Silmeyi unuttuğum şiirimi gösterdi. "Nermin gelmeyecek / Nermin gelemeyecek."

"Şimdi oldu bakışı" çekili tül perdenin arkasına saklanarak yerini, "tüm bunlar da ne demek oluyor" bakışına bırakmıştı.

Kitabı başından sonuna kadar karıştırıp ona göre saçmalık olan yazılarımı, çekmeceden çıkardığı büyütecin yardımıyla okumaya koyuldu. Silinmiş her bir satırı üzerinden defalarca geçerek okumaya çalışıp ne yazdığımı harf harf buldu. "Seninle uzanalım yıldız parkına / Seninle Nermin" diye hafifçe mırıldandı.

İlk defa suratını bana karşı bir gülümseme kapladı. Beni anlamış olabilir miydi babam, aramızdaki otuz dokuz yaş farkına karşın, diye düşündüm. Sonra da içime o bakışın bir küçümseme olduğuna dair kuşku gelip yerleşti. Nerminsizlik yerleşti. Şekerleri geri almak istediğim çocuğun şekerlere sarılması gibi sıkıca sarılmak istedim kitabıma. Yapamadım. Nermin'in fallarının sahiciliği, yaşadığım son üç günün dalgalı havasında gelip ta şurama oturdu. Sonra bu sahicilik babamın yüzünde umutsuzluğa, babam sokaktan hızla uzaklaşırken az kala çarpışacağım ihtiyara dönüştü. Hayatım nasihatlere bulandı. Oda nasihat koktu, kolonyayla karışık. Koku yerini ciddi görüntülere bıraktı. Babamın odasına girerken, kapının üstündeki "müdür" yazısı geldi gözlerimin önüne. İçimden, "Yok, yok," dedim, "babamın gülümsemesi alaya aldığındandır beni." Önceden kapının önünde rastladığım memurların hallerini anımsadım. İçeri girerlerken, defalarca kendilerine çekidüzen verdikleri zavallı haller. Zavallı memurlardan biri gibi hissetmiştim kendimi. Ama aşmalıydım bu aşağılılık duygusunu. O an saçlarımdan nefret ettim. □

ASLI SOLAKOĞLU

İki Yüz Elli

Tomris Uyar'a...

OTOBÜS DURDU. YOLCULAR, MUAVİNİN YORGUN AĞZINDAN DÖKÜlen, "Harem. Molamız yarım saattir; kıymetli eşyaların otobüste bırakılmaması, saat 23.30'da yolcularımızın yerlerinde olması önemle..." uyarısına kulak asmadan, açılmış kapıdan dışarı bıraktılar kendilerini. Kalabalığın arasından başını içeri uzatan, kelinde Harem'in ışıkları parlayan esmer orta yaşlı bir adam, koltuk altına sıkıştırdığı küçük gri torbaları sallayarak tanıdığı birine seslenir gibi konuştu.

"Torbalarrr, iki yüz elli..." Cam gözlü muavinin buruşan yüzünden diri bir öfke aktı ağzına bu sefer. Yorgunluğun yerini, dudaklarından aşağı sarkıttığı "iğrenen" bir ifade aldı.

"Çekil kenara amca, görmüyor musun yolcular iniyor!" Alışkan bir omuz silkmesiyle kalabalığa karıştı amca, uzaklaştı.

İki saatlik yol yorgunluğunu atmak için, çorbacı-dönerci karışımı lokantanın boyası dökülmüş metal sandalyelerinden birine bir çuval gibi bıraktı bedenini. Parmakları yanından ayırmadığı kitabını okşamaya devam etti. Tuvaletteki işini bitiren Kâmuran Teyze, yanındaki sandalyenin ucuna ilişti.

"Kaçırmasak bari kızım otobüsü..." Kalktılar. Yürüdüler. Geceyi ışıklandıran otobüs şirketlerinin bol yazılı camekânlarının, tabelalarının önünden geçtiler. Kalabalığın savurduğu çocukların arasından bir de. Kız çocuklarının... Kimi atkuyruklu, tokalı; kimi kısacık saçlı, perçemli; kimi saçsız, biti temizlenip üç numaraya vurulmuş, dazlak kafalı...

Koltuklarına yerleştiklerinde Kâmuran Teyze anlatmaya devam ediyordu.

"Çok gidip geldim bu yolu. Oğlumu işe koyduğumdan bu yana kendimi Keşan'a hapsettiydim, ama anam hastalanınca çağırdılar... Dedim de telefonda, börek siparişlerim var, hem canı kızartma filan çeker oğlanın, siz eğleyin anamı üç beş gün daha... Yok, beni istemiş, son kez göreyim Kâmuran'ı demiş, ana yüreği işte... Yaz günü bir şeycikler yemez benim oğlan. Karpuzdan, kızartmadan başka... Eli de değmez. Yemesi gerek değil mi kızım, daha yeni memur; azıcık et tutması gerek, ama hiç umurunda değil. Sigaradan başka gözü bir şey görmez oldu. Babasına benzer zaten. Biraz canı sıkıldı mıydı, içkiye yüklenirdi rahmetli, bir de bana. Ama neyse geçti hepsi... Hayat pek kısa kızım. Şu oğlanın mürüvvetini görsem yetecek, ama bir deri bir kemik, kim beğenir bilmem ki... Neyse ki, bir işe yerleştirdi Ahmet Beyler. Bizim apartmanın altında bakkalı olan Ahmet Bey, geçen yıl yandaki dükkânı da aldı, 'Bizim Bakkal', 'Bizim Market' oluverdi. Neyse işte bu Ahmet

Bey, o bankanın müşterisiymiş. Kazanıyor adam tabii... Benimkini de orda güvenlik görevlisi yaptı, kapıya koydular, gelene gidene bakıyor... İyi adam, sözü geçiyor işte."

Bakışları dışarıdaydı. Yaz geceleri hep böyle kalabalık mı oluyordu İstanbul? Yoksa otogarın olağan hali miydi bu? Oysa Ankara, tam bir yalnızlar kentiydi. Yaz, kış fark etmezdi. Sokakları sakindi. Hava kararır kararmaz, eve girme zili çalmış gibi kaybolurdu herkes. Oysa çoğu için hayat, o saatten sonra başlardı. Kendisi için de öyle değil miydi?

Nefesini dakikalardır ciğerinde tutuyormuş gibi bıraktı yavaşça. İki koltuk arasına sığmayan uzun bacaklarını toparladı. Sırtındaki yastığı düzeltmek için eğildiğinde, Kâmuran Teyze aceleyle elini uzattı.

"Ben yapayım, dur kızım." Hamarat ellerinden sızan kısa süreli bir neşe, işe yaradığını düşündürdü. Sevindi. Çantasından çıkardığı bir kalın dilim böreği bıraktı kucağına.

"Al kızım şunu, ye... Sen de pek zayıfsın, şu yüzüne bak, sırf kemik... Pırasalı bunlar, bizim oraların usulünden. Gerçi ben de sonradan, evlenince öğrendim. Kaynanamdan... İyi kadındı, helali hoş olsun. Yıllarca evinde baktı bize. Kolladı, Ankara'dan gelin gelmiş, diye beni görmeye gelen meraklı mahalleliyi içeri bile almadı. Eh, evden dışarı da çıkarmadı... Kocamın dizinin dibinde oturmaya evlendiydim, ama askerliği bitip Keşan'a döndükten sonra bile kaynanamın eteğini öptüm durdum. Öptük yani... Eski zaman kadınıydı, oğluna da pek düşkündü rahmetli. Her şeyi ondan öğrendim. Börekleri de... Haftada dört kez açarım bu böreği, fırına götürürüm. Bizim orda alıştırdım kadınları, benden alırlar. Günleri, gezmeleri için... Kolaylık işte. Keşan deyip geçme, oranın bile var sosyetesi kızım. Ama çok severler böreğimi, bir tadına baksaydın bari... Aslına bakarsan yavrum, ben kokusundan bile bıktım bunun. Evde pişirmiyorum artık. Bir sokak arkada fırın var, o da Ahmet Beylerin. Benim hiç aklıma gelmediydi de, bir gün karısı söyledi. 'Ne uğraşıyorsun! Götür bizim çocuklara, anlaşırsın az bir paraya, onlar da kazanır, sen de yorulmazsın,' dediydi. İyi de oldu. Boş tepsileri alıyorum onlardan bir gün önce, geceden başlıyorum açmaya, ancak yetişiyor sabaha kızım; yaşlandım artık, ellerim hamur tutmuyor eskisi gibi, ama ne yapacaksın... Mecbur. Gelip alıyor çocuklar sonra. Ceplerine üç kuruş koymazsan gelmezler, demişti Ayten Hanım, Ahmet Bey'in karısı. Kaç tepsi börek kızım, nasıl taşıyayım. Taşımayı geçtim, bana verdiklerini onlara geri mi vereyim! Bir gün baktım olmayacak, fırından çıkınca bana getirmeden kahvaltınızı buradan yapın, dedim, harçlık olsun size. Önce burun kıvırdılar, sonra sevdiler pırasalıyı. Severler böreğimi Keşan'da."

Elindeki bez çantadan, üzerinde "Bizim Market" yazan poşete sarılı, kenarlarından pırasaların sarı ölgün iplikçikleri sarkan kalın bir dilim börek çıkardı kadın. Ayakta duramayacak kadar çelimsiz görünüyordu, hani bir rüzgâr çıksa... Belki de bu yüzden, yanında dikildiği köşeli sütuna tutunuyordu sol eliyle. Sağ kolunun altına başını sıkıştırdığı uzun, kirli saçlı kızın ağzına tuttu böreği.

"Yesene kız..." Küçük kızın tırnaklarındaki kırmızı ojeler, kavlamış, dökülmüştü. Kalan parçaları da duvardan badana temizler gibi kazıyordu.

"Yapma kız, bırak süsünle oynaşmayı da tut şunu, ye, rahat dur..."

Kızının sağa sola savurduğu kollarını karnının üzerinde birleştirdi. Çantasını omzuna asıp beklemeye koyuldu. Bakışları, gelen, giden, duran otobüslerin yolcularına değmeden kayıyordu uzağa. Kendi kendine konuşuyordu.

"Nerde kaldı bu adam?" Sabırsızlanan ayakları en fazla birkaç adım atabiliyordu, ayrılma buradan demişti ya, kımıldayamıyordu. Yanında mızmızlanan kızına çevirdi yüzünü. Tedirginliğini, parmaklarıyla sıktığı kızın etine geçiriyordu.

"Ne iyi teyzeymiş ha kızım, güzel kızım, hasta anasına yapmışmış bak, ver bakayım bir lokmacık da bana. Tam muhacir işiymiş... Nerde kaldı bu baban, bu kadar uzun mu sürer bir bilet almak? Hırlama kız, tut şu öksürüğünü, ye şunu... Bir gidelim köye bir şeyciğin kalmayacak, sen de o rutubetli bodrum köşelerinde kurudun tabii. Ben de... Ah benim haspa anam yüzünden, toprağında boncuk varmışmış, hay toprağına, köye bir varalım ha kızım, nefes al sen de rahatla, ben de hesabını düreyim yedi ceddimin, neymiş ele kız satmak görsünler, nasıl değiştirirmiş bu şehir adamı görsünler. 'Gideceksin kız Türkân, yoksa bana benzer kurursun buralarda,' demişti anam. Demez olaymış. Topunun da... Kat kat oyalara sarıp getirmemi bekledikleri boncukları fırlatacağım önlerine önce, sonra seni kız, seni tabii... Eli ayağı kopasıcaların önüne atacağım dölümü. Neymiş küflü duvarlarla yatıp kalkmak, ele her gün ekmek taşıyıp, pisliklerini temizlemek göstereceğim onlara. Bakma öyle acı acı kız, acıtma beni de şimdi, ye şunu, ye dedim sana..."

MUHAMMET ŞENGÖZ

Kadın, elindeki böreği kalabalığın ayakları dibine fırlattı telaşla. Kızının avuç içi kadar yüzü kıpkırmızı kesilmiş, gözlerinden akan yaşlarla ıslanmıştı. Kendince imdada yetiştiğini söyleyen kel, esmer kafalı adamın elinden aldığı gri torbayı, kızının ağzına tuttu. Adam bir yandan ısrar ediyor, diğer yandan bu zayıflıkla nasıl böylesi tombul ellere sahip olunabileceğini düşünüyordu.

"İki yüz elli vereceksin hanım, satıyoruz bu torbaları herhalde, beleşe yok..." Adamın, kendilerini ne çabuk fark ettiğine şaşarak arkasını döndü, koynundan para sarılı mendilini çıkardı. Boğumuna gümüş yüzük sıkışmış parmağıyla açtı çevresi oyalı mendili.

"Al bakalım, iki yüz elliymiş... Hırsızlık bu..."

Kadın, kucağında gözü yaşlı kızı ile boş gözlerle uzağa daldı. Parmağının etine gömülmüş yüzükle oynamaya başlayan kızının kemikli ellerini avuçladı. Adam hâlâ ısrar ediyordu.

"Al sen bir tane daha şu torbadan hanım, lazım gelir size otobüste..." Kadın, öfkeyle bakan gözlerini adama doğrulttu. Bir çalımla adamı geçip nereye gittiğini bilmeden yürümeye başladı.

"Ne adammış, ne biletmiş bu be... Gelemedi bir türlü... Sus kız sen de artık, çıkmadı mı midendekilerin hepsi?"

Üç kişilik tuvalet kuyruğunun en önünde, başını, siyah üzerine rengârenk çiçeklerin bezediği yemeniyle sıkıca bağlamış, tombul yüzlü bir kadın bekliyordu. Arkada ise, güneş yanığı bileklerine doladığı mavi boncuklu halhalın iz yerlerini kaşıyan; eteğinin sökülmüş yerlerindeki iplikçikleri kopartan iki genç kız vardı. Ağzındaki türküyü çevreye salarak, tepsinin içindeki çayları savura savura geçen çocukla göz göze geldi kızlar. Gülüştüler.

"Sıran geldi kız, gir hadi..." Camlı bölmede kendini korumaya almış, gömleğinin cebinde görevli yazan adama tuvalet parasını bıraktı halhallı olan. İki yüz elli. Sonra daracık kapıdan eteğini sürüyerek daldı içeri. Tam bu sırada koşarak kapıya gelen zayıf, tombul elli bir kadın, elinden tuttuğu kız çocuğunu sürükleyerek tuvalete girmeye çalıştı. Diğer elinde, ağzından sıkıca kavradığı gri bir torba vardı.

"Çekilin, acele işim... Çöp yok mu dayı burada, al da at şunu... Çekilin dedim a, çocuk hasta, görmüyor musunuz? Gözlerinin feri kalmadı kızımın... İyi misin ha, söyle kınalı kuzum? İki yüz elliymiş, el kadar kâğıda bu kadar para istenir mi be, torbası batsın, satacak başka şey bulamamış akşam akşam, hadi kızım..."

Eteğindeki ipleri avucuna toplayan kız bekledi. Yüzünü buruşturdu.

"Zorlamasana kızı daha fazla, sıramızı verdik diye de pişman etme, otobüs kalkacak, sabaha kadar seni mi bekleyeceğiz, hadi çık dışarı..." Aralık kapıdan dışarı taşan kokuya burun tıkadı herkes. Homurtular çevreye yayıldı.

"Kapıyı kapat bari, çocuksa çocuk, burası da tuvalet..." İşini bitiren kadın, kimseye bakmadan, incecik bedenini sağa sola çarparak, kuru iki ağaç dalına benzeyen kollarından sürüklemeye başladı kızını. Görevli, arkalarından telaşla seslendi.

"Hanım dur, paranı vermedin, iki yüz elli..."

Kadın gitmişti.

Otobüs hareket etti. Gara girişte geçilen yolun iki katını kattı yorgunluğuna tekerlekler. Durmak da yorucu, diye düşündü Kâmuran Teyze'ye bakarak. Sonra başını dışarı çevirdi. Beyaz ışıklı otobüs bürolarını; üzerine ışıklı, renkli harflerle şehir isimleri yazılı camekânların neşeli gibi görünen yorgun bekleyişlerini; ayaklarının dibine kutular, koliler, çuvallar, bavullar yığmış kalabalığı seyretti. Simitçiyi... Çaylarını yudumlayan iki çocuklu bir aileyi... Otobüs önünde bayrak açmış, boyun damarları yırtılırcasına İstiklal Marşı söyleyen, sonra da davul zurnayla asker uğurlayan kalabalığı... Kucağında minik kız çocuğu ile koşan zayıf bir kadını... Koltuk altına sıkıştırdığı soluk renkli kâğıt torbalardan para kazanan kel kafalı, esmer adamı...

Otobüsün içini neşelendiren sarı ışık, gümrük alanında gemilere yüklenmeyi bekleyen konteynırların gölgelerini aydınlatıyordu. İstanbul'un en koyu limanından uzaklaşıyorlardı. Harem'den. Bu kadarcık ışık bile İstanbul'u aydınlatıyordu sanki.

Kucağındaki kitaba çevirdi gözlerini: *Yaz Düşleri, Düş Kışları*. Böreğin bıraktığı sarı yağlı izleri görmezden gelerek, kırıntıları silkeledi Tomris Uyar'ın sözcükleri üzerinden. Mona Lisa'nın kemikli yüzünden, sert bakışlarından sızan kadınsı sevecenlikte gönendi yüreği, bir kez daha.

Kâmuran Teyze, aceleyle örgüsüne sarıldı. Uyumak üzere olanlar, naylon torbanın hışırtısıyla yerlerinden sıçradı. Aldırmadı. Aldırmıyordu bu teyze kimseye, durmadan örüyor, herkese börek yediriyor, nefes almadan konuşuyordu.

"Konuştum durdum kızım, adını bile sormadım. neydi? Mona ne? O nasıl isim ayol? Türkân mı? Ha ikinci adın, anladım... Tesadüfe bak, anamın adı da Türkân, babası doğduğunda..." □

NALAN KARADUMAN

Suya Gelen

ELİ KARNINDA, BİR DÜĞÜMÜ BULMUŞ DA TUTMUŞ GİBİ, SIMSIKI TUTUyordu onu. Bir mendil topağı mıydı, elbisenin kumaşı mıydı avucunda topaklanan? Öylece topaklanıp kalmıştı içerde. Kollar kenetli. Öne eğik baş sallanıyor, kolları kenetli iki yana, vücudunun dağılmaması için. Böyle çok parçalı bir şey nasıl bütünmüş gibi durur ki zaten?

Bataklık. Varlığıyla yokluğu bir, bataklık. Titreyen kumlardan çok uzakta... balçık. Ejder ağzında kıvılcımıyla ta... ötede duruyor. Başka nerde, başka her yerde ejder.

Pembe etler üst üste yığılmış göbeğinde ve omzunda, kollarında, her yerinde Kalin'in. İleride, mermer sütunların öte yanındaki Here'ye baktı. Here beyazdı, kendi pembe. Here cildine değen ışığı parlatıyordu, Kalin kesik. Kesik Kalin, kan sızıyor kesik yerlerinden. Here uzaklaşıyor sarmaşıklara doğru. Hiç görmemiş sarmaşıkları Here. Yine görmüyor. Onun gördüğü kıpırdayan şeyler. Başlar, omuzlar. Kıpırtısıyla ışıklı olan deniz. Kalin'in ayakları ağır. Kalin'in ayakları domuz ayakları, bakıyor Here'nin yaklaştığı, kendinden öte yere. Orada Barka var, Hiriz var, Sara var. Hepsi bir başka yerden çıkıp gelmiş, sütunlarla çevrili meydandalar şimdi. Renklerini yine de görüyor Kalin. Barka'nın mor başını, eflatuni Sara'yı ve Hiriz'in sedefini. Başka pembeler de var çevrede. Yığın yığın, kat kat görüyor şekilleri Kalin. Gözünden içeri doğru, Perse'nin uzun gagalı alıcı kuşu girdi. Başı dönmeye başladı, içindeki girdapta, boşala boşala aktığı karanlıkta Kalin'in. Alıcı kuşun gagası çıktı. Kalin'in korneası çıktı. Kalin aktı gözünden biraz daha, dışarı. Güçlükle toparlıyor sınırlarını diğer nesnelerin yamaçlarından bedeninin.

Perse ağır adımlarla geliyor. Dev ayakları Perse'nin. Kıllı göğsü Perse'nin. Ayakları, en çok eli kolu; boşluğa boşluğa savrularak çevresindeki her şeyi var eden.

Perse'nin elleri, üzerine uzun uzun düşünülmesi gereken şeyler. Gelirken dünyayı toparlayıp gelir çünkü. Here görmüştü onları. Beyazlığı ışımıştı. Kalin görmüştü. Çoğala çoğala gelen nesnelerden o kolları.

Hiriz'in burnunda, burnunun olması gereken yerde, başka hiçbir şeyde olmayan, o ucu kalkık, kanatları kapalı, küçük bir kuş gibi duran, o sedef var. Sedef burnu Hiriz'in. Hiriz belki de sadece bu burun diye düşünüyor Kalin.

Barka, kısa künt, kahverengi her yeri, her yeri bir dikdörtgenden bölünmüş Barka'nın. Ağzını açıp kapatıp durur. Here'ye anlatıyor şimdi.

* * *

Kalin oradan bakıyor onlara. Perse geldiği yerden. Ejderleri sadece Kalin mi görüyor, yoksa her birinin gördüğü başka bir şey mi var? Bilemez Kalin. Ağzı yok çünkü. "Ejder var mı," diye soramaz.

Kafasını kaleminin içine sokmuş, giden günlerin benzerliklerinin başkalıklarının hesabını yapıyor Dirin. Dirin öyle işte; yukarı bakar, sonra indirir kafasını. Uzakta durur sonra yakına gelir. Kaleminin ucuna, sanki her gün gözleri onun içinde değilmiş, sanki yazdıkça tükenen, tükendikçe açılan o değilmiş gibi bakar. Bakar, Dirin.

Sara uzaktan gelmişti. Kediden. Eflatuni geceden. Sara akar gibiydi yere. Sonra durur coşar gibiydi, tırmanır gibiydi ve akardı Sara. Usul usul yağardı yere, oradan toplanıp göğe.

Belki Perse de ejderleri görmüştü.

Uzakta, çok uzaktaki kıyılarında bataklığın, bir hat boyunca uzanan duvarlara, başka yeşil sarmaşıklar sarılmıştı. Bataklık gündüzleri cehennemiydi Kalin'in ve diğer yaratıkların. Ejderler ise yoktu, uyurlardı öğle vakitleri.

Ejderler yokken, bu kez güneş ısıtır ısıtır ortalığı, bataklık kaynardı. Orta yerlerde, bildikleri yükseltilere sığınmış diğer yaratıklar, kollarını açar kaparlar ya da toplaştıkları kayalığın kenarlarından balçığa düşmemeye dikkat ederek, gün kızdırdıkça ortalığı, yanan kayaların üstüne, sarmaşıkların dibine serilirlerdi. Pis bir koku yükselirdi bataklıktan. Hiriz'in sedef burnu içten içe kaşınırdı. Hâlâ uyanık kalabilenler burunlarını tutar, bir yandan kayaların tuzu, bir yandan kendi terlerinin tuzu içerisinde bir yandan diğer yana döner, sonra su oluğuna gidip ıslatırlardı üstlerini başlarını. Su oluğu sızım sızım damlatırdı suyu. Temizdi o. Kokusuzdu. Yaratıkların üzerine düştükten saniyeler sonra buharlaşsa da, can verirdi bedenlere.

Suya Gelen görürdü onları. Suya Gelen uçarak gelirdi. Başıyla kolları arasına asılmış bir sepette meyvelerle gelirdi.

Başka bir zamandan gelirdi Suya Gelen. Nereden gelirdi? Niçin gelirdi? Her öğle sonrası, yaratıkların iyice içi geçmişken bu tepeciklerde, gün artık devrilirken, onun kanat çırpışlarıyla gölgelenirdi üstleri... Sepeti bırakır, çekilir kenara, su oluğunun başına, otururdu. Prizmalı uçlarını uzatırdı tüylerinin, damlayan suyun altına. Turuncu, kımıldayan bir hareket yayılırdı, sakinleşen bataklıktaki güvenli yükseltiler üzerine.

Birer birer gelip, olgun, sulu meyvelerden alırdı yaratıklar. Kalin, Hiriz, Perse, Dirin, Sara ve diğerleri. Onlar canlanıp hareket eder hale gelmeden önce Suya Gelen kanatlarını bir iki çırpar, sonra üzerlerinde bir daire çizerek veda eder, turuncu yansımalarıyla tüylerinin, uçar giderdi.

Bütün o yaratıklar yok olmadan önceki o gün Perse, öğle vakti gelmeden önce duvar dibindeki sarmaşıkların içine girdi. Kertenkeleler güneş iyice kızmadan önce en dar yarıklara girebilmek için bir koşuşma içindeydiler. Birinin kuyruğu elinde kaldı Perse'nin. Sonra kertenkelelere aldırmamaya karar verdi. Perse de uyumak için zorladı kendini. En iç bayıltıcı sesleri geçirdi içinden. En mahmur öğle sonlarını düşündü, birazdan uyumuştu.

Uyandığında, henüz uyuyordu diğer yaratıklar. Bir önceki zamandan sakladığı, sıcaktan kurumaya başlamış meyveyi tırtıkladı. Su oluğunun başına gidip ağzını kocaman açtı. Damlaları yuttukça dirildiğini duydu bedeninin. O sırada bir kanat çırpışı duyuldu. Yaratıklar bu sesle yavaş yavaş uyanmaya başladı. Perse, Suya Gelen'e yer açtı su oluğunun başında. Gidip bir meyve aldı sepetten ve yaratıklar toplanmadan yiyip bitirdi. Kendine gereken gücü toplamıştı Perse. Ve uzun zamandır çaresizlik anlarında sık sık düşündüğü şeyi artık gerçekleştirebilirdi. Suya Gelen bir yerden geliyordu. Demek ki bu yerin dışın-

da, üzerinde sulu meyveler yetişen, o mis kokularını meyvelere yükleyen bir başka yer vardı. Suya Gelen oradan geliyordu. Ve oradakiler, bataklığı biliyordu. Bataklıktakilerin de yaşayabilmesi için kendi meyvelerinden gönderiyorlardı. Suya Gelen'le. Veya belki de, yalnız Suya Gelen haberliydi bataklıktan. Ve onu buraya bağlayan bir şey vardı. Belki geçmişte bir zamanda, o da bataklıkta yaşayanlardan biriydi. Ve unutmamıştı bataklığı. Belki gönderilmişti dış dünyadan haber getirmek için.

Bunları Kalin'e soramazdı. Ağzı yoktu çünkü Kalin'in ve bilse bile yanıtlayamazdı. Here'ye soramazdı. Çünkü Here sadece kımıltıları görürdü. Hiriz bilemezdi. Sedef burnundan ötesini görmezdi o. Belki Sara. O başka yerden gelmişti. Artık üzerinde hayat olmayan bir başka bataklıktan. O belki nasıl çıkılacağını bilirdi. Ama gözlerini kendi içine çevirmişti. Akıp yağmaktaydı gün bütün gün.

Perse usulca yaklaştı Suya Gelen'e, yanıtı öğrenecekti. Suya Gelen baktı ona :

– Sakın! dedi.

Perse durmadı. Daha yakına geldi. Suya Gelen toparlamaya başlamıştı kanatlarını. Turuncu bir ışığa kesmişti ortalık. Perse konuştu:

– Nereden geldin?

Suya Gelen baktı ona:

– Gitmem gerek.

Perse olanca haşmetiyle kapadı önünü. Yaratıklar meyve yemeyi bırakmış, şaşkınlık içinde bakmaktaydılar ikisine.

– Önümden çekil. Güneş son ışıklarını dağıtmadan buradan gitmem gerek, dedi Suya Gelen.

Perse emindi artık.

– Başka bir yer var değil mi, dedi. Bataklıktan başka bir yer.

– Olup olmaması önemli değil. Ama ben artık gitmeliyim.

– Nasıl uçuyorsun?, dedi. O sırada turuncu kanatların prizmalarından yansıyan ateşîn renklere daldı gözü. İstemsizce uzandı eli ve bir tüy kopardı kanadından Suya Gelen'in.

Yaratıklar korkuyla birbirlerine yaklaştı. Suya Gelen'in çığlığı, batmakta olan güneşin altın ışıklarını saçtığı göğe doğru yükseliyordu.

Yapmamalıydı. Bunu şimdi anladı Perse. Kızgınlıktan, buhrandan eli ayağına dolandı, dönmeye başladı Suya Gelen'in çevresinde. Suya Gelen ise, prizmalardan turuncuya boyayarak her yanı, çığlıklar içinde çırpınıyordu. O çırpındıkça Perse'nin aklı karışıyordu. Ellerine hâkim olamıyordu Perse. Ve elinin değdiği her prizmayı olduğu yerden koparıyordu.

Diğer yaratıklar korkudan donakalmış, bu renk cümbüşü içindeki çığlıklardan kulakları sağırlaşmış, gözleri renklerden körleşmiş, öylece bakıyorlardı.

Perse'nin kolları durmadan çalışıyor, gök uğulduyordu.

Bir zaman sonra, o koca gövdesi yere yığıldığında, prizmalardan bir yığın içerisinde Suya Gelen'i arıyordu. Yoktu. Prizmalar yerlere saçılmış, çığlık olup göğe ağmıştı Suya Gelen.

Perse, Sara'nın ellerini başına kapattığını, yere çöktüğünü gördü. Anladı.

Aniden gök gürlemeye, bataklık kabarmaya başlamıştı. Her zamanki uğultulardan başka bir uğultu, her zamanki kaynamadan başka bir kaynama sardı dört yanı. Yaratıklar endişe içinde gökyüzünün iyice karardığını, bataklığın ise kaynayarak meydana doğru aktığını, genişlediğini fark etti. Önce Kalin'in kesik vücudu battı balçığa. Ona koşan Here'nin beyaz elleri kayboldu sonra. Sara hâlâ başı ellerinin içinde, eğrile doğrula acısını haykırıyordu. Hiriz'in sedef burnunu, Dirin'in kalemini gördü Perse. Sonra onların yitti-

ğini.

Bataklık kaynıyor, pis kokularını daha bir etrafa yayıyor, buharlar çıkarıyordu... Barka, koca Barka yitti balçık içerisinde, Sara nereye gittiğini bilmedi. En son Perse'nin ayağına sıvandı balçık.

Geceydi artık.

Ejderler çıkmıştı. □

Cem Erem'den kitaplar, yazarlar...

2008'de sizde iz bırakan kitaplar hangileri?

2008'de bende iz bırakan iki yazar Elif Şafak ve İhsan Oktay Anar oldu. Elif Şafak *Siyah Süt*'te kendi hamileliği sonrasında yaşadığı zorlukları anlatarak kadınların hamilelik sonrası uyumsuzluklarının, olumsuzluklarının altındaki nedenleri anlamamızı sağladı. Oktay İhsan Anar ise *Suskunlar*'da yine her eserindeki gibi, okuturken düşündürttü, düşündürürken güldürdü, hüzünlendirdi, merakta bıraktı; kısacası kitabında her şey vardı. Hani, "Yılbaşını nasıl geçirirsen, yeni yılda da öyle devam edersin," denir, ben de 2009 yılbaşını *Suskunlar*'ı okuyarak geçirdim.

Ama 2008 kitabı derseniz; Zülfü Livaneli'nin *Sevdalım Hayat* ve *Son Ada*'sı, Ahmet Ümit'in *Bab-ı Esrar*'ı zevk alarak okuduğum üç kitap oldu. Yabancı yazarlardan ise yayın yılına bakmaksızın söylersek, Italo Calvino'nun *Kesişen Yazgılar Şatosu* ve *Görünmez Kentler* adlı eserleri oldu.

2009'dan beklentileriniz ve tasarılarınız neler?

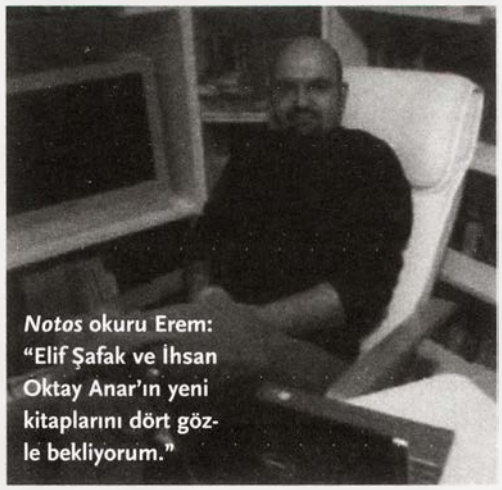
2009'dan en büyük beklentim, sağlık sorunlarım ile ilgili atacağım adımlar. Genel olarak konuşursak, 2008'in pek iyi geçmediği kanısındayım; hem Türkiye hem de dünya için üzücü bir yıl oldu. Her inişin bir çıkışı vardır; 2009'un 2008'den den daha iyi geçeceğine inanıyorum. Elif Şafak ve İhsan Oktay Anar'ın yeni kitaplarını dört gözle bekliyorum. Elif Şafak'ın yeni kitabının eli kulağında imiş, üstelik konusu da tam benlik. Ahmet Ümit'in kitabı da benzer konudaydı ve çok beğendim; o da inşallah 2009'da yeni bir kitap çıkarır. İhsan Oktay Anar'dan ise pek haberimiz olmuyor maalesef, sanırım kendisi puslu kıtalarda oturuyor.

Yeni yazarlardan hangilerini okuyorsunuz?

Okumayı çok seviyorum; o kadar çok yeni kitap çıkıyor ki (iş hayatına atıldığımdan beri "çok" oldu), açıkçası pek takip edemiyorum piyasaya yeni çıkan yazarları. Ama Mehmet Şenol Şişli, Faruk Duman, Hasan Ali Toptaş, Çiğdem Maner'i okuyorum.

Yazıyor musunuz?

Üniversite yıllarımda birkaç hikâye yazmıştım. Şimdiyse yoğun çalışma hayatında yaratıcı bir şeyler ortaya çıkarmak pek mümkün olmuyor.

***Notos* okuru Erem: "Elif Şafak ve İhsan Oktay Anar'ın yeni kitaplarını dört gözle bekliyorum."**

Osman Şahin'in 2009 Dünya Öykü Günü Bildirisi

En eski çağlardan beri ölümsüzlüğün ne olduğunu arama tutkusuna kapılan insan soyu, ölümsüzlüğün, kendi öz yaratısı "sanat" olduğunu anlamıştır.

Öykü, insanlığın en yaratıcı söz sanatıdır.

Doğa kendi yasalarına göre işler, öykü ise, insanlığın temel yasalarını ölçüt alır kendine, ona göre yazılır. İçinde insan olmayan bir öykü düşünülemez.

Öykü sözcüklerle yazılır. Sözcükler birer sestir, birer güçtür. Her sözcük bir doğumdur, bir tomurcuk çoşkusudur, yaşama yeniden bağlanmadır. Yıllanmış seslerdir sözcükler, yıllanmış coğrafyalardır. Milyonlarca ağzın, dilin, soluğun sıcaklığını ve nemini taşırlar. Her sözcük bir düşünce taşır içinde. "Söz" insandır. "Söz" insana bir şey anlattığı sürece 'söz' dür, anlatmıyorsa 'boş laf'tır.

Öykünün kendine özgü kuralları, kurgusu, dili ve derinliği vardır. Öykü yaşamdaki gerçeklikle aynı olsun diye yazılmaz. Öykü gerçeği ile yaşam gerçeği birbirine uymaz. Görünenler, yaşananlar bir fotoğraf gerçeği ile yazılırsa bu öykü olmayacak, gazetecilik olacaktır. Öykü, yaşadığımız gerçeklerden bağımsızdır ve dış dünyayla bir ayrılık taşıyacaktır.

Yazar, yaşadığı çağın tanığıdır; kendi payına düşeni yazar ama yazdıkları ne kendi yaşamının tamamıdır, ne de görebildiklerinin...Yazar yüreğini dünyaya, topluma kapatamaz. "Yazarın ayakları ne denli kendi toprağındaysa, kulakları da yeryüzünde olacaktır" diyor Yaşar Kemal. Yazarın içinde beslediği, büyüttüğü temel gerçek, insan duygusu ile insan gerçeğidir. Montaigne'in: "Bir insanda yeryüzü insanlığının bütün halleri gizlidir" sözünün önemini, yazar herkesten iyi bilir; her insanın içinde bir "Hamlet" olduğunu, sıradan insanların başını kaldırmaya hakkı olduğunu da...

Yazar, edebiyatın sürekliliği içinde düşüncelerini, birikimlerini, algılarını akıl süzgecinden geçirerek özümseyen, onları kâğıda dökerek, öykü yokuşunda sürekli koşmaya çalışan kişidir. Sözcüklere ruh verendir, bir sözcük damıtıcısıdır. Öykü kıvamını, sözcüklerin kaynaşmasını sabırla bekler. Yüreğinden, aklından geçen sözcüklerin, okurların yüreğinden de geçeceğini, onu sarsacağını, ürperteceğini bilir.

Yaşlı insan yüzleri geçmişin aynaları sayılır. Her çeşit insan yüzü, duyulan birkaç çekirdek söz, ağır çalkantılı yaşamlar, çarpık ilişkiler, savaşlar, afetler, acılar, ihanetler, analık duygusu, korku, ölüm ve aşk gibi temel insanı duygular, yazarın yüreğinde büyük anaforlar, patlamalar yapar. Tohumlanma, çimlenme başlar. Derken, yüzlerce sözcüğün kanından, canından oluşan, başında, sonunda ve ortasında hep 'insan' olan 'öykü' çıkar ortaya. İnsanın derinine inmeyen, yalnızca süslü sözcüklerin cilasıyla yetinilerek yazılmış öyküler kanımca kalıcı olmayacaktır.

Zaman kadar eski, zaman kadar genç, İlyada ve Odysseia gibi iki büyük destanın yaratıcısı, İzmir'li yurttaşımız Homeros'tan günümüze, birbirinden çoşkulu, güzel, kanatlı sözlerle anlatı geleneğimizi taçlandıran Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali, Sait Faik, Orhan Kemal, Yaşar Kemal ve daha pek çok büyük, soylu yazarlarımızı saygıyla anıyor, selamlıyorum.

Dillerimiz, kültürlerimiz, yaşantılarımız farklı olsa da, öykülerimizin kardeş olduğunu yineliyorum.

DÜNYA ÖYKÜ GÜNÜ'nün bütün öykücülerimize ve öykü severlere kutlu olmasını diliyorum.

Orada Mistral'di rüzgârın adı

Yasemin Yazıcı, "Ben de ne kadar istemiştim bir gün Avignon Festivali'nde orada olmayı. Sonra, hiç aklımda yokken, ansızın kendimi bir kez daha kentin eski sokaklarında buldum," diyor. "Aslında yolculukların geleneğidir; bir kez yola çıkınca, artık her türlü iyi ve kötü rastlantılara açıktır yazgınız." Yasemin Yazıcı, Avignon Festivali izlenimlerini *Notos*'a yazdı.

Yasemin Yazıcı

Alphonse Daudet *Değirmenimden Mektuplar* kitabında, "Palais Papes'ı (Papalar Sarayı'nı) görmediyseniz hiçbir şey görmemişsinizdir," diye yazar. Elbet, birçok yer için benzer cümleler kurulabilir. Çoğunlukla da bu türden öznel alımlamalar süsler yolculuk gözlemlerimizi. Anılarımız, zamanla başkalaşır usumuzda. Her gezi, kendimize teslim olmaksa biraz; varlığımız, yabancı ruhlar birliğinin izdüşümüdür artık. Yanımıza aldığımız kitaplarda, kimi cümlelerin altını çizip ortak bir ruh birliğini mimleriz okurken. Alphonse Daudet'nin yazdıkları da benim için Provence'ın geçmişini aydınlatan, yanım sıra taşıdığım bir fener oldu. Ayrıca Palais Papes'ın görkemi karşısında etkilenmemek gerçekten de olanaksızdı.

Avignon, irili ufaklı birbirine benzer Provence (taşra) kentlerinden biri. Tüm çevresi yüksek surlarla kaplı bu eski kentin saklı tarihi uzun bir Avrupa hikâyesi. Çınar ağaçlarının serin koridorlara dönüştürdüğü caddeleri, eski yüzlü evlerin yüzyıllarca komşuluk ettikleri dar sokaklar, kiliseleri, katedralleri, şapelleri... Solgun kiremit çatılarıyla bir zamanlar kapıları kendi üzerine kapanan eski bir ortaçağ kenti Avignon. Çevresinde gittikçe genişleyen halkalar oluşturan yeni yapılaşmaya, modern hayatın izlerine karşın, kentin kalbi hâlâ Papalar Sarayı'nda çarpıyor.

Tarih nasıl korunur

Umberto Ecco'nun *Gülün Adı* romanındaki o ağdalı gizemin ilk elden tanığı, tarihsel mekânlarından biri eski kent Avignon. Ortaçağ hayaletlerinin saklı yurdu. Geçmiş kaç yüzyılın izleri ve sırlarıyla döşenmiş taşları dile gelse, kim bilir neler anlatacaklar uzun ve karmaşık belleklerinden. Yine de, belki biraz duyarlıkla, o örtülü hikâyelerdeki insan ruhunun en karanlık köşelerinin so-

Festival neşesi ve Avignon sokakları.

lukları işitilebilir, azıcık ürpertici de olsa. İnsan ve mekân arasındaki o tuhaf bağlanmanın gücü duyumsanabilir; irkiltici duygulanımlarla.

Papalar Sarayı'nın geniş avlusunda gölgelerin valsi sürerken, geçmiş ayak izlerinden kalan o çöküntülü mermer basamaklardan çıkıp şimdilerde turistik şenliklerle bezeli, biraz da unutuluşun resmini taşıyan her simgeden zihnimizi arındırdığımızda, ürküten bir görkemin esiridir artık ruhumuz. Tin ve ten birbirine karşıt sözleri bırakır usulca. Şimdi üst bahçede gezinip, sonra burçlara oturup kenti yukarıdan izlerken, aşağıdaki solgun kırmızı çatılarla kaplı eski kentin çevresini saran kalın ve yüksek duvarlar, hâlâ korunmak isteyen bir tarihin örüntünü imliyor yalnızca.

Hemen az ötede, hızla akıp giden Rhône nehri, türlü Avrupa kentlerini dolanarak Avignon'dan geçerken, kim bilir kaç yüzyıldır seyredilen sularıyla çoktan Akdeniz'e karışıp gider. Böyle düşünedururken içinizden bir ses, hem eski hem yeni dünyayı yabancılayarak fısıldar: Zaman hangi gerçekliktir ki bizi böylesine avucunun içinde tutmaktadır türlü yalancı arzularla.

Ve Rhône, Avrupa'nın en güzel iç akıntılarından biri.

Kıyılarında türlü acının, sevincin gezintileri yapılıyor yüzyıllardır. Sularına düşen kentlerin yansısı, hangi dileklerle seyredilmiştir düşünceli bakışların dalgınlığında. Bilinmez.

Ben de, ne kadar istemiştim bir gün Avignon Festivali'nde orada olmayı. Sonra, hiç aklımda yokken, ansızın kendimi bir kez daha kentin eski sokaklarında buldum. Aslında yolculukların geleneğidir; bir kez yola çıkınca, artık her türlü iyi ve kötü rastlantılara açıktır yazgınız. Hani bazen umduğunuzu bulamazsınız ama bazen de umduğunuzdan fazlası düşer şansınıza. Ardından kimi anıları toplar getirirsiniz beraberinizde. Gezmek, yer ve zamanla karşılıklı danstır. Bazen ayak uydurur, bazen de tökezler adımlarınız.

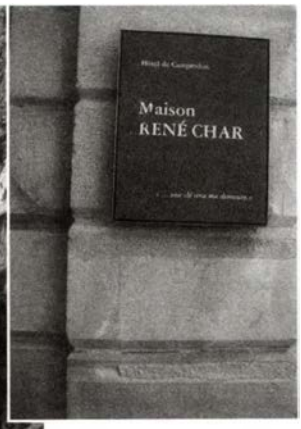
La Republique Caddesinin çınar altı gölgeliklerine doğru ilerlerken bunları düşünüyorum. Sıralanmış eski kitap satıcıları karton kutulara dizdikleri nice okunmuş kitabı, albümü, kartpostalları, 33'lükleri, CD'leri... yeniden satışa hazırlıyorlar. Festival bürosundan programı ve ekte birçok broşürü aldıktan sonra Palais Des Papes Meydanına doğru, yaşamaktan hoşnut duygularla ilerlerken, sabah güneşi usulca yükseliyor.

Bir yeri yeniden görmeyi severim, diye yazmıştım bir keresinde. Yeni yerler yerine, gittiğim yollardan bir başka zamanda yeniden geçmekten duyduğum haz, yeni gördüğümden hep fazla olmuştur. Gördüklerinizle görmedikleriniz, zamansal bir oyun gibi durmaksızın yer değiştirir her varışınızda. Usunuzda bir zaman oyununa dönüşür yeniden gitmek... Gitmek.

Jeanne Moreau...

Görkemli Palais Des Papes'ın karşındaki kafelerden birine oturuyorum. Çevrem hızla kalabalıklaşıyor. Papalar Sarayı'nın devasa gölgesi meydanın ortasına dek düşmüş. Usuldan bir serinlik hissediyorum gölgesinden. Uyanmaya hazırlanan bir devin kımıltıları, sanki gölge oylumlarında deviniyor. Elime öyle çok broşür tutuşturulmuş ki, kimini de ben almışım tabii. Hangisin-

den başlasam tembelliğiyle, günün programına göz atıyorum öylesine. Saat 11'de Jeanne Moreau'nun bir konuşması var. Doğrusu yerini bile henüz bilmiyorum. Üstelik yetişir miyim? Kuşkuluyum. Sonraki birkaç etkinliği işaretleyip çıkıyorum meydandan. O sıra dar sokağın bitimindeki kalabalığa doğru ilerliyorum. Binanın girişine yöneliyorum. Kapıdaki tabelada Jean Vilar'ın evi yazıyor. Saate bakıyorum. Az sonra Jeanne Moreau gelecek... Tam o anda yanımdaki birkaç fotoğrafçı kapıya doğru yönelirken, içeri giren Matmazel Jeanne'la yüz yüze geliyoruz. El çabukluğuyla, gazetecilik günlerinden kalan artık bir hevesle... Birkaç kare de ben çekiyorum.

İçten gülüşü, rahat davranışlarıyla hem zamanla hem de kendisiyle barışık, varlığında kendi halesini taşıyan bir oyuncu. Konuşurken ön sıralarda bekleyen eski hayranları, kimi yaşlı delikanlılar var, sonradan Matmazel Jeanne'a ilişkin birkaç anısını anlatıyor birkaçı. Hâlâ gözlerinde taşıdıkları o parlak hayranlık ışıklarıyla, elleri anılarının coşkusuyla deviniyor o sıra... Onlar hiç bilmediğimiz anların içinden görüyorlar şimdiki zamanı. Bense sevdiğim filmlerden duygulanıyorum Jeanne Moreau'ya bakarken. *Gece*, *Asansör*, *Jim ve June*... Daha nicesi, gördüğüm film kareleri gözlerimin önünden geçiyor. Üzerinde beyaz bir gömlek ve pantolon... Dostlarına ziyarete gelmiş gibi keyfili bakışlarla, konuşmalarında incelikli bir alaysama; hayata dair. Yalnız kaldığında kim bilir hangi düşleri görecektir Avingon'un yüzünde; bizim göremediğimiz.

Jean Vilar'a gönül borcu

Festivalin 60. yıldönümü kutlanıyor. Jean Vilar adı bu yüzden yeniden anılıyor sevgiyle. Festivalin kurucusu J. Vilar. Papalar Sarayı'nın avlusunda 1947 yılında bir avuç tiyatrocuyla birlikte ilk kez *II. Richard* sahneleniyor. Üzerinde keten bir pantolon, ayağında espadriller... O günleri, amaçlarını anlatıyor J. Vilar bir filmin solgun kopyasında. Eski günlerin sanat aşkından bugüne kalan önemli bir festival. Ta ilk günlerinden kalma siyah-beyaz filmleri, artık belgesel kopyasına dönüşmüş; meraklısına Jean Vilar evinde gösterimde. O zamanların kostümleri, aksesuarları sergileniyor ayrıca. Ucuz dokumalardan yapılmış kostümlerin üzerindeki simler, düğmeler bile boyanarak çizilmiş. Öylesi gönüllülük dolu, bir festival geçmişini imliyor her biri.

Jeanne Moreau, insanların Palais Des Papes'in avlusuna bahçe sinemasına gider gibi minderlerini alıp geldiklerini, üzerinde oynadıkları sahnenin durmaksızın nasıl sallanıp gıcırdadığını anlatıyor. Şimdilerdeyse, en görkemli oyunları, en son tekniklerle ve oldukça pahalı bir gösterimde gerçekleştiriyorlar, aynı avluda. Üstelik yer bulmak hiç kolay değil.

Jean Vilar'ın evi hâlâ aydınların uğrak yeri. Bahçesinde türlü söyleşiler yapılıyor. Dar kitap standında değerli kitaplar satılıyor ve etkinlikler dışında da konuklarıyla ünlü ünsüz aydınların bir buluşma köşesi. İster istemez dünyanın tüm aydın uğraklarına benziyor. Eğlenen kalabalığa uzak, meraklısına yakın bir yer(deler).

Dışarı çıktığımda git gide çoğalan kalabalıkla karşılaşıyorum. Sıcak bastırıyor. Ancak görülecek etkinlikler bir bir imlenmiş aklımda, usulca kendi festival haritamı çiziyorum.

Temmuz ayına direnen ulu çınar gölgelerinin altından yürüyorum. Bu kez Agnès Varda'nın "Avignon'da Vilar'ı Anımsıyorum" başlıklı, 1949-1955 zaman dilimine ait fotoğraf sergisine gidiyorum. St.Charles şapelinde. Yeniden tarihin kokusu burnumda. Usulca soluklanıyorum. Duvarlarda devasa boyutta fotograflar. Hepsinin yabancısıyım kuşkusuz. Sanki resimli bir festival romanı oluşturmuş Agnès Varda. Yaşanmış sanatsal günlerden bir tutam anılar demeti. Eskimiş güzel günleri anımsatan dokunaklı bir belgesel. Festivalin ilk adımlarından sahneler... ve tabii herkes çok genç ve kimi de hayatta değil artık. Şapel'in toprak-taşnem kokulu dokusuna asılı, büyütülmüş bu dev karelerde, hiç olmadığım zamanların tadında bir burukluk duyumsuyorum.

Ben mi duyarlıyım, hayat mı çok

İçten gülüşü, rahat davranışlarıyla hem zamanla hem de kendisiyle barışık, varlığında kendi halesini taşıyan Jeanne Moreau.

dokunaklı. Bilmiyorum.

O anda Papalar Sarayı'nın önünde çoluk çocuk yığınlaşan turistik kalabalık, aralarına karışan genç tiyatrocuların sokak gösterilerini izliyor. Uzun yürümelerin yorgunluğu Palais Des Papes'ın bahçesinde, teraslarında, burçlarında salkımlanarak geçiriliyor. Rhône hızla akıyor aşağıda. Avingon köprüsünün altından geçen sulara bakan insanların aklından kim bilir neler geçiyor o sıra. Zamanın çoğunu bu unutuş anlarına bırakıyoruz, ayrımında olmadan. Belleğimizdeki anıların soluk izleri, yaşamın dipte tortulaşan atıklarına karışıyor yavaşça.

Festivalin arka bahçesi

Palais Des Papes'ın arka yüzünün bir yanı Cinema Utopia, öte yanıysa Tiyatro. Etkinlik programları zengin. Sinemacılarla tiyatrocular sarayın arkasında saklı gibi. Daha çok gençlerin ve meraklı yetişkinlerin uğrak yeri; biraz Festival'in arka bahçesi. Üstelik aramazsanız bulması da pek kolay değil.

Ben her yorgunluğumda Cinema Utopia'dayım. Yeni bir yönetmenle tanışıyorum beyaz perdede. 1972 doğumlu bir yönetmen Éléonore Weber. Solcu bir ailede yetişmiş. Sanatında bunun önemli kalıntılarını taşıdığını söylüyor, film gösterimi sonrasındaki söyleşisinde. İki orta metraj filmini izliyorum. Genç bir yönetmen kadın. Şimdilerde doğal olarak Avrupa'da gündemde olan göçmenlik üstüne öyküleri anlatıyor; ancak kamera ve sahneleme biçemi çok deneysel ve başarılı. Sanırım yolu açık bir sinemacı Éléonore Weber. Belki bir gün İstanbul Film Festival'inde de görmek mümkün olur filmlerini.

Festival günleri Avingon'un en kalabalık yüzü. Belki bu yüzden, birden sonbaharı düşlüyorum durduğum yerde. Çıplak çınarları, parkların kendine açılmış boşluğu, kafelerin buharlı camlarının ardında insan gölgeleri... Kendine dönük o ıssızlıkta bir kış, en Avingon'lu zaman olmalı bu kentte.

Gezgin ruhları mutlu etmek en zoru tabii.

René Char'ın evi

Jean Vilar festivale damgasını vuruyorken, bu yıl 100. yaş günü kutlanan René Char da eşlik ediyor ona. Birçok tiyatro topluluğu oyunlarını sergiliyor.

Bu yüzden, şairin yaşadığı Isle sur la Sorgue'u da görmek istiyorum. Birkaç kez önünden geçmiştim. Küçük, Venedik tarzı bir kasaba. Durakta inip küçük bir mücevhere benzeyen kasabanın sokaklarında dolaşıyorum. O dar sokaklar –hatta birinin adı iğne sokak ve ancak bir kişinin geçebileceği darlıkta–, o azur rengi panjurlu Provence evleriyle dolu, elbette çınar ağaçlarının gölgesinde serin kafeler bekliyor yalnızlığınızı.

Bir tur atıp yürüdüğünüzde René Char'ın evini buluyorsunuz, hangi sokaktan girerseniz girin. Öyle küçük, öyle birbirine açılan yollarla dolu bir yer. Üstelik kasabaya Venedik duygusunu veren, içinden geçen Sorgue nehrinden akan sular... Ama Venedik'in bulanık, yoğun sularına karşın, öyle berrak ki, kasabayı içinde seyrediyorsunuz... Alçak ve usul usul akıyor. Bu yüzden öteki adı "Mırıldanan Nehir".

Çocuklar içinde kano sürüyor, dipteki yosunlara dalıp çıkarak şen gülüşlerle çınlıyor nehrin üstü. Sanki dünyanın felaketleri buraya uğramıyor artık.

René Char'ın sevdiğim bir dizesini işitiyorum Sorgue nehrinin mırıltılarında.

İnsan kalacağız biz bağışlanmazlık pahasına.

Gün yorgunluk olarak bitiyor ayaklarımda. Ama nedense adımlarım hiç duymuyor bunu. Hep yürümek, yürümek istiyorum; içimde gizli üşengeçliklerimi savurmak istercesine.

Apansız güçlü bir mistral esiyor. Dirilten, biraz hoyrat bir serinlik.

Gördüklerimle düşlerim, düşlerimle düşüncelerim birbirine dolanıyor... Rhône'nun hızla akan delişmen suları, Sorgue'un mırıldanan berrak akıntısı. Hangisinde ben'im daha çok diye düşünedururken, yazı zamanı nasıl da geçmiş: şimdi yeni bir yaz hayatımız. □

Portekiz'de ülke ekonomisi çok iyi olmadığından –Portekizliler çoğunlukla AB'yi suçluyordu– her şey çok ucuz. Yemekler lezzetli, müzikler aşırı turistik mekânları seçmediğiniz sürece hoş, fado dinlenen mekânlarda ya da tavernalarda fiyatlar çok sarhoş olduğunuza kanaat getirmedikleri sürece mönülerdekilerle aynı, ulaşım kolay, tepeleri çıkmak için asansörler bile var. Ve ekim ortasında bile yaz güneşi parıldıyor. Daha ne istenir bilmiyorum...

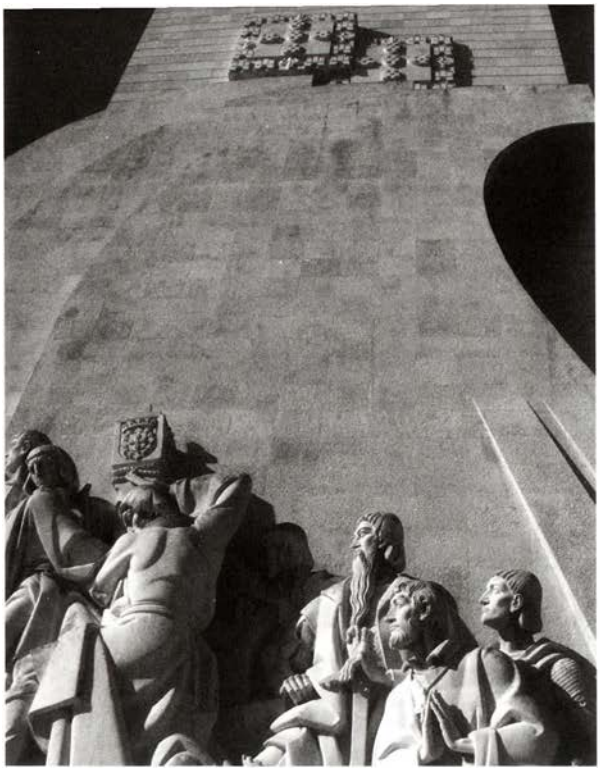
Z. Heyzen Ateş

Avrupa'nın en ucunda bırakılmış, hatta okyanusun kenarında kendi haline terk edilmiş bir ülke olan Portekiz, aslında eski kıtanın köhneliğinin en güzel yanlarıyla modernizmin çekici özelliklerini bir arada yaşatan ender yerleşimden biri. Büyük kâşiflerin ulusu olarak anılan Portekizliler hâlâ bir yandan geleneklerini yaşatıyor, bir yandan da hızla gelişen dünyaya ayak uydurmaya çalışıyor. Tamam, itiraf ediyorum, bu son bölümde belki henüz yeterince hızlı değiller ama bunu da ülkenin Avrupa Birliği'ne girişiyle sarsılan ekonomisini hâlâ tam olarak toparlayamamış olmasına bağlamak gerekiyor belki.

Portekiz'in başkenti Lizbon ve kuzeydeki rakibi Porto, ülkenin en gelişmiş iki şehri. Taş yolları, tramvayları, katedralleri, kuleleri ve meydanlarıyla yarı magribi yarı batılı bir doku sunuyorlar gezginlere. Doğu'nun esintisinin bütün ayrıntılarda hissedildiği bu iki küçük şehir, İber yarımadasını gizli cevherleri olarak süslüyor. Bu satırdaki "küçük" lafının özellikle altını çizmek istiyorum, çünkü Lizbon da, Porto da çevrelerindeki en az bu şehirler kadar güzel kasabalar sayılmadığında dört beş günde bitirilecek kadar küçük.

Alfama mahallesi

Roma dönemindeki adıyla Olispo ya da bugünkü adıyla Lizbon, yedi tepeli şehirlerden, bu yüzden kalacağınız yer-mahalle, hayatınızı kolaylaştırmak açısından büyük önem taşıyor. Elbette mesafelerin kısa, taksilerin ucuz olduğu bu ülkede taksiyle de yolculuk yapabilirsiniz ama trenler ve tramvaylar özellikle

Lizbon'un çevreindeki en güzel kasabalar Sintra ve Cascais'ten görüntüler.

gezilecek bölgelerde çok iyi çalıştığından, bu çok gereksiz olacaktır. Tarihi yapıların yoğunluklu olarak toplandıkları bölge "Alfama" adlı mahalle. Bütün mahalle bir tramvay hattıyla donatılmış durumda. Daracık sokaklarıyla belirgin bir Arap mirasının sezildiği Alfama'nın adı, arapça al-hamam'dan geliyor. Bir zamanlar bu bölgede bulunan sıcak su yatakları mahalleye adını vermiş. Bir zamanlar Emevilerin yüksek tabakasının yerleşim mekânı olan bu mahalle Salazar döneminde memurlara verilmiş. Güneyinde Baixa isimli alışveriş-yemek bölgesinin ve daha da ileride nehrin –Rio Tejo– yer aldığı düşünülürse, yönünüzü karıştırmadığınız sürece Lizbon Kalesi'nden Katedral'e, her yeri tramvay durakları arasında seyahat ederek görebileceğiniz bir mahalle Alfama. Üstelik burada oteller değil pansiyonlar yer aldığından, konaklama da çoğunlukla pahalı değil (gecelik ortalama 40 avro). "Sé" ya da katedral, Emevi camisinin yıkıntıları üzerine Alfonso Henrique'nin emriyle romanesk bir kilisenin inşasıyla başlayan ve 1755 depreminde kilise yıkılınca yerine barok bir tane inşa etmeye karar veren Portekizlerin, sonunda dönemin hemen her mimari akımını birleştirerek ortaya çıkardıkları ilginç bir mimari örnek. Kale ise –Castelo Sao Jorge– 9. yüzyılda Emevilerin, 12. yüzyıldaysa Hıristiyanların yaptıkları eklerle bütün şehri ayaklarınızın altına seren, enfes bir yapı.

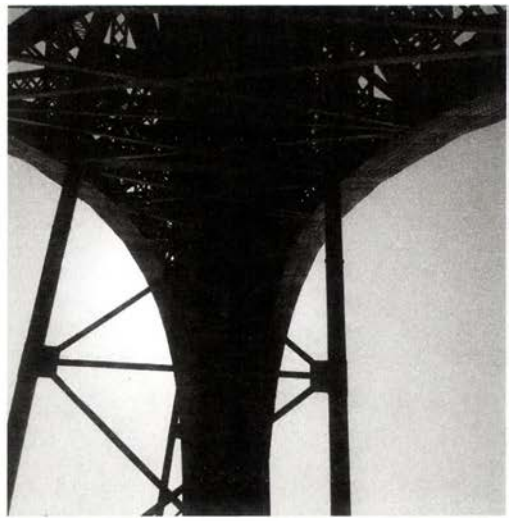
Lizbon'un çevresi de var

Lizbon yalnızca Lizbon'dan ibaret değil. Çevresindeki kasabalar da bu şehre ayrı bir değer kazandırıyor. Her kasabaya ayrı bir istasyondan gidildiği için istasyonları iyi öğrenmek gerekiyor. Bu kasabalar arasında bence en güzeli olan Sintra'ya Entrecampos istasyonundan sürekli kalkan trenlerle yaklaşık bir saatte gidiliyor. Sintra'ya vardığınızda istasyonun hemen yanından 434'e biniyor ve biletinizi kaybetmiyorsunuz. 4 avroluk bu biletle şehrin tek hattını dolaşan bu otobüse dilediğiniz gibi binip inebiliyorsunuz. Sintra'nın pazarı, pazarlık yapmasını biliyorsanız Lizbon'daki pazarlardan çok daha hoş. Palacio Nacional hâlâ şehri kontrol ediyor. On üçüncü yüzyıldan itibaren herkesin dışını koruduğu, içineyse kendince ekler yaptığı bu sarayın her odasının ayrı bir hikâyesi var. Kraliçeleri aldatan kralların yaptırmak zorunda kaldığı dekorasyonlar, soyu tükenen ailelerden kalma tahta işlemeler ve kraliyete verilen hediyeler. Alfonso'nun, kardeşi II. Pedro tarafından hapsedildiğinde tutulduğu oda da burada. Ardından meşhur Castelo Dos Mouros yani kale duvarları geliyor. Çok da güvenli olmayan bir tırmanışla ulaşılabilen kulelerinden görülen manzara kaçırılmamalı. Masal şatolarını andıran Palacio Nacional de Pena ve Monserrate sarayı da görülmesi gerekenlerden.

Cascais

Lizbon'dan ulaşılabilen bir başka kasaba da Cascais. Tam bir sayfiye mekânı olan Cascais, her halde Portekiz'deki en lüks yerleşim birimi. Avrupa sosyetesinin yatlarıyla geldikleri bu liman lüks mağazaları, pahalı restoranları ve okyanus manzarasıyla benim gibi beş parasız geziyorsanız, çantanızla sandviçinizle ve suyunuzla gitmeniz gereken yerlerden. Lizbon'daki Cais do Sodre istasyonundan on beş dakikada bir tren kalkıyor Cascais'ye.

Sağda: Eiffel'in Dom Luis köprüsü.

Yanılmayın diye söylüyorum, Lizbon'da nehir kenarına indiğinizde aklınıza boğaz gelecek ve karşı kıyının da dev İsa heykeliyle Lizbon'a dahil olduğunu düşüneceksiniz ama hayır. Lizbon dendiğinde kıyının tek bir tarafı kastediliyor. Öbür kıyıyla ilgili bir soru sorduğunuzda insanlar sizi anlamayabiliyor. Karşıya feribotlar ve vapurlarla geçiliyor. Oldukça hoş ama öbür taraf merkezden çok farklı. İsa heykeli dışında da görecek başka bir şey yok.

Porto

Porto'ya uçmak kadar gereksiz birşey olamaz. Lizbon'dan trenle dört saatte gidilen Porto hem yolunun manzarası hem de havaalanı işkenceleri ve Porto havaalanının şehre uzaklığı düşünüldüğünde, en rahat raylı sistemle gidilen bir şehir. Ucuz ve kaliteli –ne yazık ki çoğunlukla tatlı– şarap ve güzel manzara. Yalnız balık yerseniz nehirden değil, okyanustan geliyor olmalarına özen gösterin.

Porto ne yazık ki tepelerin yan yana dizildiği bir şehir olduğundan yürüyerek gezmesi oldukça yorucu. Adını İspanya'da doğan ırmaktan alan Douro bölgesinin cevheri olan şehir şarabının yanı sıra saat kulesi, abartılı barok kiliseleri, dar sokakları ve öfkeli kadınlarıyla ünlü. Porto'nun kendisi tarihi boyunca her kurala başkaldıran denizciler tarafından kurulduğu için asiliğiyle biliniyor. Ama 1628'de kumaş vergisi yüzünden belediyeye saldıran kadınlar ve ilerleyen yıllarda ülke tarihindeki kadın hareketlerinde şehrin önemli rol oynaması Porto'ya, kadınlarına karşı dikkatli olunması gerektiği gibi bir ün kazandırmış.

Porto'nun anahtar mahallesi Ribeira. Sao Francisco Kilisesi, Misericordia ve Arap salonu denen balo salonuyla –ben ilgi çekici bulmadım ama benden önce gidenler çok övmüştü– saray ve nehre doğru inildiğinde Riberia meydanı. Asıl mesele de o meydan –karşısında her birinde bedava tur atabileceğiniz şarap mahzenleri var. Çünkü Eiffel'in en başarılı yapıtlarından biri olan Dom Luis I köprüsü orada yer alıyor. Köprüyü yürüyebilirsiniz ama bence üzerinden geçen tren/metro'yu kullanmayı tercih edin. Ribeira'nın hemen kuzeyindeyse –yazılarda bu "kuzeyinde" sözünden nefret ederim ama Porto'da bu, kafanızı kaldırıp görebileceğiniz uzaklık demek– Kale yer alıyor. Ben şehrin en az reklam görülen yeri orası olduğu için kaleyi kuleden de köprüden de daha çok sevdim ama gezin görün, siz karar verin. Bütün nehir kıyısı dev reklam panolarıyla donatılmış ve insan ister istemez rahatsız oluyor. Şehirde her adımda yeni bir tepeyle karşılaştığınızdan çevreyi dolaşmanın en iyi yolu şehir turu yapan in-bin otobüslere bilet alıp onlarla yolculuk etmek.

Porto, ticari bir şehir olması nedeniyle de olsa gerek Lizbon'dan daha pahalı. Restoranlarda yemek saatlerini geçirdiğinizde doğru düzgün yiyecek bulamıyorsunuz. Bu neden öğle yemeği saatlerine dikkat edilen bu şehirde yemeğinizi 13.00-15.00 arası yemeye kendinizi alıştırsanız iyi olur. Elbette balıklar enfes ve elbette şaraplar hoş. Ancak öyle çok sayıda restorana rastlayacağınızı düşünmeyin. Özellikle merkezde pek çok kafe olmasına karşın, restoran sayısı o kadar fazla değil. Daha doğrusu bir sokakta dört tanesine rastlarken sonraki onlarca sokakta tek bir taneyle bile karşılaşmayabiliyorsunuz.

Özetle, Portekiz Avrupa'nın belki de en ucuz ülkesi. Ülke ekonomisi çok iyi olmadığından –benim konuştuğum Portekizliler çoğunlukla AB'yi suçluyordu– her şey çok ucuz. Yemekler lezzetli, müzikler aşırı turistik mekânları seçmediğiniz sürece hoş, fado dinlenen mekânlarda ya da tavernalarda fiyatlar çok sarhoş olduğunuza kanaat getirmedikleri sürece mönülerdekilerle aynı, ulaşım kolay, tepeleri çıkmak için asansörler bile var. Ve ekim ortasında bile yaz güneşi parıldıyor. Daha ne istenir bilmiyorum... □

Süryani edebiyatı

Bilinmeyen bir edebiyatın binlerce yıllık geçmişi

Süryani edebiyatının Hıristiyanlık öncesi dönemden bugüne gelen binlerce yıllık geçmişinden kalan yapıt sayısı pek azdır. Hıristiyanlığı benimseyen Süryani ataları, inançları yüzünden sayısız yapıtı yok etmiş. Oysa büyük bir kültür kalıtı vardı. Anadolu'nun da başlıca zenginlikleri arasında bulunan Süryani kültürü üstüne adamakıllı çalışılmaması da eksiklerimizden. *Notos*'un bu sayısında Süryani edebiyatının genel çizgileriyle tanıtılması bile önemli bir adım sayılır.

Gabriyel Akyüz

Hori-Episkopos
Mardin Kırklar Kilisesi Ruhanisi

Süryanilerde, Hıristiyanlık öncesi yazılmış ve bugüne kadar ulaşabilmiş tek yazınsal yapıt, MÖ 704-681 yılları arasında Asur Kralı Senharib'in veziri ve başdanışmanı olan filozof Ahikar'ın yazdığı kitaptır. Ahikar'ın özdeyişleri genellikle öğüt verici temalarla süslüdür:

"Oğlum! Bilge adamla taş taşımak, cahil adamla şarap içmekten daha iyidir."

"Oğlum! Ayağında ayakkabı varken dikenlere bas ki, çocuklarına ve torunlarına yol açasın."

"Oğlum! Gizli bir söz işittiğinde yüreğinde sakla, yoksa ağzında ateş olur ve seni yakar. Hem insanlar arasında rezil olursun, hem de Allah'ı öfkelendirirsin."

"Oğlum! Düğümlenmiş bağı çözme ve çözüleni de düğümleme."

Yapılan araştırmalarda, Urfa Krallığı'nın (Abgarlar) mezarlarının üstüne yazılan bazı efsanelerle birlikte, Hıristiyanlık'tan çok önce yaşamış Arami filozofu ve şairi Vafa'nın birkaç satırlık şiirleri de bulunmuştur. Ancak, günümüze kadar korunabilmiş tüm bu kaynakların, Süryani edebıyatına temel oluşturduğunu söyleyemeyiz.

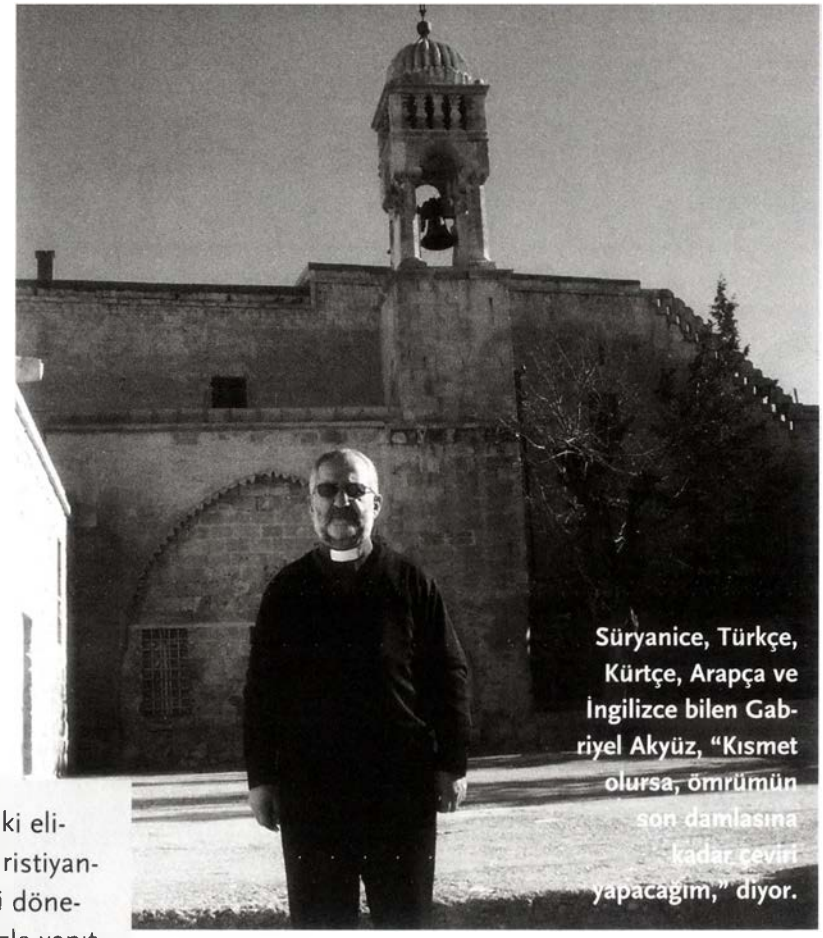
Bu nedenle, Süryani edebiyatının esas oluşumunun Süryanilerin Hıristiyanlığı benimsemesiyle başladığını, dolayısıyla kilisede türediğini söyleyebiliriz. Süryani edebiyatı, Süryani kilisesinin entelektüel atalarının ürünü olup, bu edebiyatın karakteri İncil'e göre ayinsel, dinsel, tarihsel ve gelenekseldir. Süryani ataları Hıristiyanlığı benimserken bu yeni inanca olan ilgilerini ateşlemiş ve gelecek nesillerin putperestliğin tuzağına yakalanmaması için putperestlikle ilgili tüm bilimsel yapıtların kalıntılarını yok etmiştir.

Süryani bilginleri edebiyatta; dilbilgisi, konuşma, hatiplik, belagat, şiir gibi alanlarda uzmanlaşıp harikulade yazınsal yapıtlar üretmiştir. Bunun yanı sıra Süryani edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturan azizlerin ve şehitlerin yaşam öykülerini[1] anlatan sayısız yapıt kaleme almışlardır.

Rahatlıkla diyebiliriz ki, Yunan edebiyatının yapıtları bir bütün olarak değerlendirildiğinde Süryani edebıyatından üstün değildir. On altıncı yüzyıla kadar geniş ve yoğun bir konuma sahip olan Süryani edebiyatı, tarihsel olayların etkisiyle bu genişlik ve yoğunluk özelliğini kaybetmiştir. Yirminci yüzyılın başlarında, yeni yetişen edebiyatçılarımız Süryani edebiyatının eski görkemine kavuşması için çaba harcamışsa da, görünen o ki, pek de başarılı olamamışlardır.

Süryani edebiyatında şairlik ve şiir ölçüleri

Şair, Süryani şiir ölçüsünün düzgünlüğünü ve zayıflığını gösteren sanatçıdır. Şairliğin amacı, ölçüm aracılığıyla güzel ve düzgün sözler düzenlemek ve düzenlenen bu sözlerle, benzer ve eşanlamlı sözcükler arasında uyum sağlayabilmektir. Şi-

Süryanice, Türkçe, Kürtçe, Arapça ve İngilizce bilen Gabriyel Akyüz, "Kısmet olursa, ömrümün son damlasına kadar çeviri yapacağım," diyor.

Mardin Süryan kilisesi papazı Gabriyel Akyüz, Süryani tarihinin günışığına çıkmasında büyük emekleri olanlardan. Dua ve vaazların dışındaki bütün zamanını ruhanilerin Süryanice yazdığı yapıtları Türkçeye çevirmekle geçiriyor. Süryaniceden on üç kitap çevirdi.

irin ezgisi/melodisi iki unsurdan oluşmaktadır. Birincisi şiir düzeni, ikincisi ise mod/makamdır. Ezgi, bu iki unsurun birleşmesiyle uyum sağlar ve insanın bilincini, duygularını ve davranışlarını derinden etkiler.

Süryanilerde şiir düzeni milattan önceki dönemlere uzanır. Son yüzyıllarda arkeologların Ur ve Ninova harabelerinde yaptıkları kazı çalışmaları sonucunda, Aramiler'in şiirle ilgilendiğine dair kanıtlar ortaya çıkmıştır. Hatta geçen yüzyılda Asur kütüphanelerini ortaya çıkaran araştırmacılarından İngiliz Episkoposu Valış, *Savto Duroyto* adlı yapıtının 15. sayfasında şunları yazmaktadır:

"Ur şehrinde yapmış olduğumuz yeni kazı çalışmalarında, müzisyen koro tarafından ay için terennüm edilen birçok şiir bulduk."

Bulunan şiirleri yazan şairlerin adları belirtilmemekle birlikte MÖ 8. yüzyıldan daha eski oldukları kaydedilmiştir. Şiirlerden birinde de şunlar anlatılıyor:

"Yönetmenliğin parlayan ışık gibi göklerde görülmekte, yeryüzündeki işlerini bana göster. İsteğin ne olduğunu kim bilir ve insan onu ne ile ölçebilir? Göklerin ve yerlerin Rab'bi, tanrıların Rab'bi, hiç kimse seninle eşdeğer tutulmaz."[2]

Ne yazık ki elimizde Hıristiyanlık öncesi döneme ait fazla yapıt kalmamıştır. Çünkü Hıristiyanlığı benimseyen atalarımızın inançlarına sadık kalmaları ve ileriki yüzyıllarda torunlarının putperestlik tuzağına düşmelerini önlemek için putperestlikle ilgili tüm eski yapıtları yaktıklarından söz etmiştik. Bizlerse, atalarımızın bu yaptığını bir hata olarak kabul ediyoruz. Yunanlılar, Romalılar ve öbür uluslar bu hataya düşmeyip, putperestlikle ilgili tüm yapıtlarını korumuştur.

Ne yazık ki elimizde Hıristiyanlık öncesi döneme ait fazla yapıt kalmamıştır. Çünkü Hıristiyanlığı benimseyen atalarımızın inançlarına sadık kalmaları ve ileriki yüzyıllarda torunlarının putperestlik tuzağına düşmelerini önlemek için putperestlikle ilgili tüm eski yapıtları yaktıklarından söz etmiştik.

İlk şair Vafa ve ötekiler

Tikritli Rahip Antun Ritur, *Belagat* adlı yapıtında, Aramiler'de adı bilinen ilk şairin milattan önceki yüzyıllarda yaşayan Vafa olduğunu vurgulamaktadır. Patrik I. Efrem, *Barsavm el-Ülü el-Menthur* adlı kitabının 190. sayfasında, altı ve yedi vezinden oluşan beşinci şiir ölçüsünün kendisine ait olduğunu vurgular. Elimize geçen şiirlerinden bir beyit şöyledir: "Ben değerli Vafa, kendinden keder ve üzüntüyü uzaklaştırmış. Yüreğini sevindirir, yas ve gamı teper, insanların kalbini kıran öfkeyi de. Çünkü öfkeden ötürü, denemeler, insanı ebede dek sarar."

Milattan sonraki yüzyıllarda Süryani şiirinde ün kazanan kişiler:

1. Urfalı Bardayson, 222.
2. Asuno, Mor Efrem'in öğretmeni.
3. Mor Efrem, 285-373. Mor Efrem'in döneminde şiir sanatı zirveye ulaşmıştır.
4. Diyarbakırlı Mor İshok, 364-418.
5. Zeynub.
6. Kurilune, 435.
7. Abrohom Kaydunoyo'nun kız kardeşi.
8. Miyafarkanlı Mor Moruthe,

Lübnanlı Patrik Nuh

(Kendi doğumu hakkında)

Bu dünyanın ağı 1451 (Yunan) yılında beni kendi karanlığına çekmiştir
Kamçılarla bana dayak attı
Çözülmeyen zincirlerle beni bağladı
Denizin derinliklerine beni kurşun gibi batırdı.

Sanma ki biz senin köleleriniz ve sen bizim efendimizsin
Ne yazık ki işlediğimiz günah yüzünden bizi köleleştirdin
Sen benim annemdin, beni ikrah ettin ve şehvetin de bana ihanet etti
Sana nasıl inanayım, hiç çarem yok çünkü senden yaratıldım.

421.

9. Urfalı Mor Rabule, 435.

10. Mor Balay, 460.

11. Antakyalı Mor İshok, 450. "Kadişat Alaho" ile ilgili 2136 bentten oluşan bir kasidesi vardır.

12. Melfono Narsay, 507.

13. Suruçlu Mor Yakup, 522.

14. Mor Şemun Kukoyo/Çömlekçi. 510'da Suruçlu Mor Yakup onu ziyaret etti.

15. Aftunya oğlu Mor Yuhanon, 539.

16. Gevargi Dhame (Arapların Episkoposu).

17. Mor Habib (Suruçlu Mor Yakub'un öğrencisi).

18. David Bar Favlus Dbeth Raban, 837.

19. Tikritli Antun Ritur, 840-850.

20. Patrik Bar Madeni, 1252-1263.

21. Doğu Mafıryanı Mor Ğriğoriyos Yuhanon Bar-Ebroyo, 1264-1286.

21. Lübnanlı Patrik Nuh, 1451.

Bin yıldır susan tanıklar

Gabriyel Akyüz tarafından Süryaniceden Türkçeye çevrilen *Mardin Metropoliti Mor Filüksinos Yuhanon Dolabani'nin Yaşam Öyküsü Ve Günlük Anıları* adlı yapıt, Yuhanon Dolabani'nin, yaşamının son yıllarında kendi kalemiyle anılarını ve yaşam öyküsünü Süryanice yazdığı bir kitap. 1885 ile 1968 yılları arasını kapsayan bir zaman diliminde anlatmış yaşam öyküsünü ve anılarını Yuhanon Dolabani. Tamamında kendisini cemaatine adamış bir din adamıyla karşılaşsak da, o döneme farklı bir bakış açısıyla bakmamızı sağlıyor kitap. Dönem olarak Osmanlı imparatorluğunun son dönemleriyle Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk dönemlerini kapsıyor. Dolabani yaşam öyküsünü ve seyahatlerini anlatırken; Süryanilerin Anadolu'da değişen dengelere bakış açısını da yakalıyoruz yer yer. Misakımilli sınırlarının hayal meyal çizildi çizilecek zamanları aynı zamanda. Kâh Suriye'ye pasaportsuz geçişler, kâh Filistin'e pasaportla geçişler... Filistin hükümeti tarafından Yahudi ajan sanılıp, öfkeyle satılacak topraklarının olmadığının söylenmesi... Sonra İngiliz, Fransız komutanların ziyaretleri, "hangi devletin egemenliğini istiyorsunuz?" demeleri... Günümüzde, Türkiye'nin güney doğusunda kalan bölgede Süryanilerin Müslümanlardan dolayı çektikleri sıkıntılar... Bu kavgalarda şehit olan Süryani Hıristiyanlar, mallarının yağmalanması... Kiliselere sığınan Süryani cemaatinin açlıktan kırılmak üzere olması... Sonra Tanrı'nın dirayeti ve olayların yatışması... Mezopotamya'nın geçit vermez dağlarında seve seve, aşkla, imanla inzivaya çekilen Rahipler... Yuhanon Dolabani'nin yaşam öyküsünü ve seyahatlerini okurken, yer yer yüz yıl önceye farklı bir bakış açısıyla tanık oluyoruz. Mardin Merkez Kırklar Kilisesi Papazı Gabriyel Akyüz tarafından Türkçeye çevrilen ve yakın bir zaman sonra kitapçı raflarında yerini alacak olan kitap, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Süryanilerin Anadolu'ya ilişkin bakış açılarını merak edenler için okunması gereken bir yapıt.

Mehmet Dinç

Daha sonraki yüzyıllarda yetişen nice şairimiz vardır. Süryani şairler genellikle kafiyeyi Arap şairleri gibi kullanmadı. Süryanilerde kafiyeyi kullanan ilk şair, Doğu Mafıryanı Mor Ğriğoriyos Yuhanon Bar-Ebroyo'dur.[3]

Doğu Süryanileri'de yetişen ünlü şairler:

1. Mor Şemun Bar Sabohe.
2. Narsay.
3. Mar Yeşu-Yab.
4. Yuhanna el-Davali.
5. Nusaybinli Gevargis.
6. Nusaybinli Bagi.
7. Yuhanna el-Merci.
8. Msahduta.
9. Yeşu Bar-Nun.
10. İliyo Anbarayo vb.[4]

20. yüzyılda yetişen şairlerimiz:

1. Yuhanun Kaşişo.
2. Tuma Nahroyo.

Süryani şiir düzeni 1. yüzyılda başlamış, 4. yüzyılda oldukça gelişmiş, 12. yüzyıla kadar canlılığını sürdürmüştür. Süryani şairlerin şiirleri din, edebiyat ve mücadeleyi konu etmiştir. Süryani şiir düzeni, harflerle ve noktalarla değil hecelerle düzenlenen sözlerdir. Hece, şiir ölçüsünün birinci temel ilkesidir. Ölçünün temeli de, sözcüklerdeki ilk heceye dayanır.

Şiirin ikinci temel ilkesin de şu dört öğeden oluşur:

1. Vezin (Odşo).
2. Şekil (Eskimo).
3. Unsurlar (Estukse).
4. Ayaklar (Şoke).

Bu dört öğenin amacı; şiir ölçülerindeki mısraların, cümlelerin ve sözcüklerin düzenini en iyi biçimde kurmaktır.

Şairliğin üçüncü temel ilkesini de, ölçü ve ölçü bölümleri oluşturur. Belagatçı Tikritli Antun Ritur'a göre, Süryani şiir ölçüsü dört bölüme ayrılır:

1. Basit Ölçü (Fşito): Ayakların sonunda noktalansa bile, cümlelerin anlamını birbirinden ayırmaz. Fakat ona cümle eklendiği zaman, okunmaya ve kurama eşlik eder.

2. Bileşik/Terkip Ölçüsü (Mrakbo): Birçok ayaktan oluşur, uzunluk ve kısalık bakımından değişiklik gösterir.

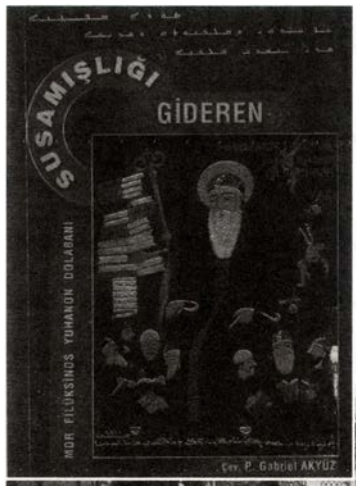
3. İkı Katlı Ölçü (Hfifto): Eşanlamlı iki unsurdan meydana gelir. Unsurun ortasına bir nokta konur ve anlam bakımından da unsurlar birbirinden ayrılır.

4. Hece Ölçüsü (Hegyonoyto): Değişik cümlelerden (basit ve bileşik) oluşur. Sınırlı ve sınırsız olmak üzere ikiye ayrılır:

a) Sınırlı Cümleler: Tüm uzun ve kısa, basit ve bileşik cümlelerin yerleriyle sayıları bellidir. Genellikle Sugyotho ve Ulyotho ilahilerinin nazmı bu ölçüye göre kurulmuştur.

b) Sınırsız Cümleler: Yerleriyle sayıları belli olmayan cümlelerdir. Mimre şiirleri bu ölçüye göre düzenlenmiştir.

Dokuzuncu yüzyılın ortalarında

Suruçlu Mor Yakup'un Şiir Ölçüsü: On iki heceli bir temel olarak bilinmektedir. Arapça'daki Munseriğ, Reciz ve Hafif ölçülü şiirler bu ölçüye uyum sağlamaktadır.

Yukarıdaki kitap, 451-521 yıllarında yaşamış, Surçlu Mor Yakup'un. Aşağıda: Kilisede kitap okuyan çocuklar.

Solda: Menbeçli Mor Flüksinos. Sağda: Şair Mor Efrem. Yediheceyle şiirler yazdı. Dördüncü yüzyılda yaşadı.

yaşayan Tikritli belagatçı Rahip Antun Ritur, Süryani şiir ölçülerini on sekiz bölüme ayırmış ve bunları *Belagat Bilgisi* adlı yapıtında derlemiştir. Birinci bölümü, üç heceyle başlar, son bölümü yirmi heceyle sona erer. Bu şiir ölçülerinin en ünlüleri üç tanedir:

1. Nusaybinli Mor Efrem'in Şiir Ölçüsü: Yedi heceli bir temelden oluşur. Arapça'da Bahr-ıl-Tavil adıyla tanınır. Mor Efrem'in on iki bin kasidesi vardır (üç milyon cümle). Ayrıca Mor Efrem'in kız kardeşinin oğlu Hbed-Şmayo'nun da, Hunlar'ın Rum topraklarını istilasını anlatan bazı kasideleri vardır.[5] Mor Efrem'in şiirleri sekiz ayrı makamla kilisede terennüm edilir. Bu makamların dışında ayrıca serbest saydığımız birkaç tane daha makam esastır.

2. Mor Balay'ın Şiir Ölçüsü: Dizeleri beşer heceden olup iki temelden oluşmaktadır. Arapların şiir ölçüsünün temelini de oluşturur. Mor Balay, kendisine özgü bu şiir ölçüsünün üzerinde birçok kaside yazmıştır. Bunlardan yüz otuz dört tanesi 1902 yılında Zeyter Sitin tarafından Lapsik'te yayımlandı. (Bkz. Patrik Takvimi, 1 Ekim, 2002)

3. Suruçlu Mor Yakup'un Şiir Ölçüsü: On iki heceli bir temel olarak bilinmektedir. Çünkü giriş, gelişme ve sonuç bölümündeki dizeler dört heceli olup üç unsurdan oluşmaktadır. Arapça'daki Munseriğ, Reciz ve Hafif ölçülü şiirler bu ölçüye uyum sağlamaktadır.[6] Mor Yakup yedi yüz altmış üç şiir besteledi. Günümüze üç yüz doksan yedi tanesi ulaşmıştır. İsa Mesih'in haça gerilişiyle ilgili tek bir şiiri üç bin beyitten oluşmaktadır. Mor Yakup'un şiir ölçüsü sekiz ayrı makam ve sekiz ayrı nakaratla kilisede terennüm edilirken, serbest makamları da beş-altı tanedir.

Süryanice'deki şiir düzeni kafiyesizdir. Yalnız 9. yüzyılın başlarında Arapların şiir üslubuna uymuştur. Bazı hecelerin uzun ve kısa olması şiir ölçüsünü bozmaz. Ayrıca cümlenin söyleyişi, bir harekeli ya da durgun bir harfle ya da iki durgun harfle başlarsa ölçü bozulmaz. Süryanice'de en ünlü şiir ölçüleri, beş temelden oluşur. Birinci temel üç heceden oluşur. Öbürleri de dört, beş, altı ve yedi heceden oluşur. Tüm Süryani manzumeleri bu beş temel üstünden düzenlenir.

Süryanilerde felsefi şiirler

Süryani şairlerin Tanrısal ilhamlarla yazdığı felsefi şiirler, her döneme uygun olup onur, yücelik ve ihtişam dolu entelektüel şiirlerdir. Şu anda sahip olduğumuz inanç, erdem ve izlediğimiz Tanrı yolu bile, bu şiir bahçesinin eşsiz güzellikteki solmaz çiçeklerindendir. Bu güzel şiirler, canlı varlıkların lütuf dolu güzel esintilerinden etkilenmiş, nur ve azizlikle tutuşarak bu tatsız dünyaya inmiştir. Boşlukta olan kişileri de, kendi güzel yaşantısından hoşnut bıraktıktan sonra tekrar eski yerine geri dönmüştür.

Fakat o eşsiz güzelliklerin ve iyiliklerin etkisi kalbimizde ve öz varlığımızda yerleşmiş olup; kiliselerimizde, okullarımızda, medreselerimizde, saraylarımızda ve evlerimizde bizlerle birlikte saygı ve hoşgörüyle yaşamaktadır. Süryani şiirine baktığımızda tüm bu üstün nitelikleri görüyoruz.

Bunlarla birlikte felsefi şiirimizin, maddenin en alt seviyesinden en üst seviyesine kadar canlarımızı yücelten bu muhteşem özelliğini dile getirmeden geçemeyiz. Çünkü ruhani düşünceler, yüksek felsefi ideolojiler ve harika hikmetli fikirler içermektedir. Bu da derin ve büyük anlamlar taşımaktadır.

Felsefi şiirlerimiz, üç büyük bölüme ayrılır. Her ne kadar şairlerimiz bu şiirleri bir araya toplamışlarsa da; 4. yüzyılın başından 13. yüzyılın sonuna kadar, bu önemli ve anlamlı şiirlerimizin değişik ülkelerde, değişik yayınevlerince yayımlandığını görmekteyiz.

Birinci Bölüm:

Felsefi şiirinin birinci bölümü "Din ve Ahlak" ile ilgilidir. Hikmetli kasideler, özdeyişler, şiirli anlatımlar ve inzivaya çekilme konuları içeren şiirlerdir. Bu şiirler, 4. yüzyıl ile 13. yüzyıl arasında altın çağını yaşadı. O dönemlerde yaşayan şair-

➜

David Bar Favlus

18. şiirinden örnekler (Sode)

Cahil kişi öfkelendiği zaman at gibi kişner
Cevap vermekten sıkıntı çeken, akıllı sayılamaz
Ateşe odun atılmayınca sönmeye mahkûm olur
Tartışmaya da cevap verilmeyince hemen söner.

Babanın ve senin dostunu asla terk etme
Babanın evine bile çağrılmadıkça sakın gitme
Ölüm ile ölüler diyarı sürekli aç ve hiç doymazlar
Tamahkâr göz de dünyanın malından doymaz.

Eğer birinin konuşmaya acele ettiğini görürsen
Bil ve anla ki, cahildir ve düşüncesizdir
Tek bir sözle bir çocuğu terbiye edemezsin
Eğer dayak yiyeceğini bilmezse.

Yüreği öfke dolu bir adam sürekli kışkırtıcı olur
Kızgın, her türlü kötülüğü ve günahı işler
Tarlada çalışan karnı doyar ve çocukları da aynı şekilde
Boşta gezen ise oldukça fakirleşir.

Babasından ve annesinden çalan,
Hırsızlık yapmadığını iddia ederse, günah işleyenlerin ortağı ve arkadaşıdır
Eleştiriyi kabul etmeyen ve katı yürekli olan
Aniden gelen kasırga gibi düşüşü olur ve çaresi olmayacak.

Kuş uçar ve ölüme doğru yaklaşır
Cahil kişi, boş olayları görmeye koşarak gider
Sabretmeyi bilen de yiğitlerden üstün olur
Öfkesine gam vuran da kraldan üstündür.

David Bar Favlus Dbeth Raban (837) Mor David Bar Favlus'un şiir kitabı yirmi iki şiirden oluşmaktadır ve Süryanice alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Her şiirin ilk mısrasındaki sözcük hangi harfle başlamışsa, o harf o şiirde tekrar kullanılmamıştır. Bu da şairin ustalığını göstermektedir.

6. şiirinden kesitler (Vav)

İyilikleri işlemeyen ve var gücüyle kendini şehvetlere teslim edenin vay haline
Çünkü bütün ekinini bedensel tarlasında ekmektedir
Onu işkence edecek büyük bozgunluk ondan biçecektir

Aden bahçesindeki meyveyi yiyen Adem, hastalıklara kapıldı
Yas dolu yemekten yemeği imrenmiştir
Bütün dünyadaki insanların amacı budur;
Para, mal, mülk çoğalsın ve halk arasında saygınlığı olsun.

Ey bilgeli! Kazanılması güç olan Tanrı korkusudur,
Onu mal ve mülk yerine kazan.
Herkes gibi mezarın derinliğinde çürüyeceğine dair hatırla
Elde ettiğin bütün paralar, sana yardım etmezler.

lerimizde ve şiir üretiminde büyük bir artış kaydedildi. Sanki tümünün tek amacı Süryani şiirinin büyüklüğünü kanıtlayabilmekti.

Bu alanın öncüleri üç saygıdeğer azizimizdir. Bu azizlerimiz gerek yazdıkları şiirler, gerekse taşıdıkları değer, onur ve yücelik bakımından birbirlerine eşit, kopmaz, ayrılmaz ve bölünmez bütünlüğe sahiptir. Bunlar Nusaybinli Mor Efrem, Amidli (Diyarbakır) Mor İshok ve Suruçlu Mor Yakup'tur.

İkinci Bölüm:

Felsefi şiirin ikinci bölümünde "Mantıklı Şiirler" yer alıyor. Bayrağını en sıradan kişi bile taşıyabilir ve şiirin bilgeliğini istediği gibi kullanır, ama şiirli vahiy ne emretmişse onu yapmak zorundadır. Böylece iman konusundaki yazılar da bir şiir şekline bürünürken, heretiklerle savaşır ve gerçeğe karşı olan kişilerin yanlış fikirlerini reddedip, kötü düşüncelerinden dolayı onları uyarır. Böylece iman hakkındaki kasidesi, birçok mantıklı vezinleri içine alan hoş ve güzel bir şiirdir.

Üçüncü Bölüm:

Felsefi şiirin üçüncü kısmı ise "Ruh"la ilgilidir. Ruhun durumunu, kökünü, hayattaki yaşayışını, göklere sevgiyle yücelişini ve bu dünyanın günahlarından arınışını kapsamaktadır. Görüyoruz ki bu alandaki süvariler, filozof şair Bar Madeni ile bilim insanı şair Bar-Ebroyo'dur. Her ikisi de, felsefi şiirin en yüksek zirvesine ulaşmak için havanın kanatları üzerinde en yüksek göklere uçmaya çalışır. Bar-Madeni düşünür bir şair olup, düşüncesine özgürlük fırsatı verir. Güzel olan sihirli ve ruhani ufukları birbirinden ayırarak bizlere gösterir. Bar-Ebroyo da, filozof ve yaratıcı bir şairdir. Bu hayatın ufukları ona yetmezken, ruh dünyasında yeni ve aydınlatıcı ufuklar aramaktadır.[7] □

[1] Süryanicede yaşam öykülere "taşhitho" denilmektedir.

[2] Gabriel Ass-ad, *El-Musiki el-Suriye Hıbr'il-Tarih*, Arapça, s. 8. Metropolit Hanna Dolabani'nin elyazması makalesindendir.

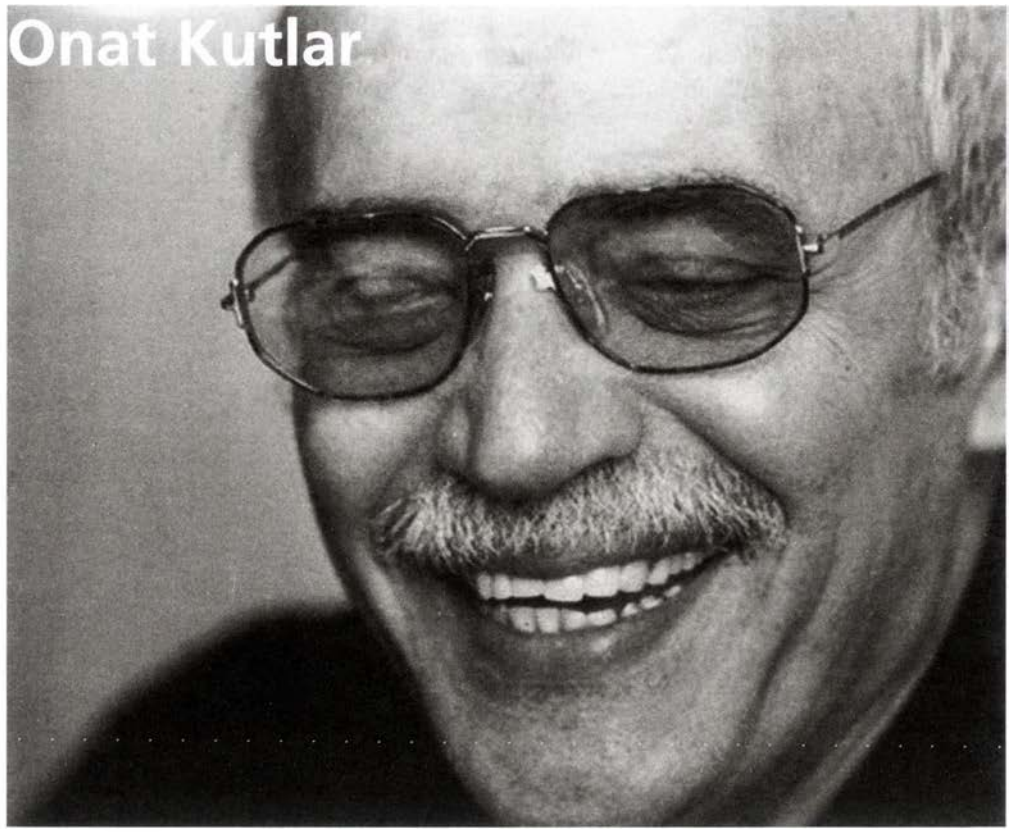
[3] Fuitutho, *Mor Filüksinos Yuhanon Dolabani* (Tikritli Rahip Antun Ritur'un Rhitrutho adlı yapıtı ve P.Gabriyel Kardahe'nin yapıtından derlemiş), 1927, Kudüs'teki Mor Markus Manastırı, Süryanice elyazması.

[4] Gabriel Ass-ad, *El-Musiki el-Suriye Hıbr'il-Tarih*, Arapça, ss. 71-72.

[5] *El-Hikme* dergisi, 1929, Kudüs, Arapça, sayı 10, s. 459.

[6] Nimetallah Denno, *Süryani Müziği*, Türkçesi: P. Gabriyel Akyüz, Mardin, 1997, ss. 40-41.

[7] Rahip Bulus Behnam, *Süryaniler'de Felsefik Şiirler*, Arapça, Türkçesi: P. Gabriyel Akyüz, Mardin, 1997.

Çevirmen

Bu özelliğimi ilk kez, çocukken fark ettim. Evimizin avluya bakan ikinci kat odasının penceresi önünde oturmuş, garip bir olayı izliyordum. Avluda, çiçekten meyvaya dönüşmek üzere olan bir zerdali ağacı vardı. Meyvaları serçelerden korumak için dallarına örümcek ağı gibi ince bir iplik ağı gerilmişti. Ama gene de çok sayıda serçe vardı ağaçta. İçlerinden bir bölüğü iplere ve dallara çarparak kalkıyor, yüksek avlu duvarının ortasındaki bir deliğe doğru uçuyor delik çevresinde bir süre çırpındıktan sonra yeniden ağaca konuyordu. Tam o sırada "pat" diye bir tüfek patlıyordu yanıbaşımdan. Ağaçtaki serçelerden birinin cansız yere düştüğünü görüyordum. Ağacın yanında, elinde porselen bir tabakla Ticaret Mahkemesi'nin yaşlı odacısı duruyordu. Düşen serçeyi alıp, usulca tabağa koyuyordu. Tabak ölü serçelerle doluydu. Karşıda kullanılmayan ahırın karanlık kapısı önünde, elleri ceplerinde öylece duran küçük erkek kardeşim dikkatle odacıyı izliyordu.

Gökyüzü, ikindi güneşiyle aydınlık, avlu gölgeliydi. Küçük kuşların ölümü için epeyce elverişli bir saat.

Düzenli aralıklarla, serçelere, odacıya ve yanıbaşında bir iskemleye ters oturmuş, bir tek tüfeğin gez ve arpacığından dikkatle nişan alan aile dostumuz Ticaret Mahkemesi Yargıcı'na bakıyordum. Namluyu hafifçe oynatıyor, sonra bir noktaya gelince gözlerini kısarak tetiği çekiyordu. "Pat!.." Bir serçe daha. Odacı, ölü serçeyi, olgunlaşarak düşmüş bir meyva gibi tabağa koyuyordu.

Anam kahve fincanlarını topluyordu. Sürekli hareket halindeydi. Bir yolculuğa çıkacakmış gibi. Oysa yolculuğa çıkacak olan babamdı. Onu akşam olmadan çiftliğe ulaştıracak olan at, kapıda sabırsız kişniyordu. Babam konuğun gitmesini bekliyordu. Sadece ablam, duygularını saklayamadı. On dört yaşındaydı. Tırnaklarını kemirirken birden bağırdı: "Vuracaksanız yılanı vurun. Serçeleri niçin vuruyorsunuz?" Yargıç gözlüklerini bir an alnına kaldırdı. Ablama baktı. "Bu yezitler yarın tek çağla bırakmaz ağaçta kızım..." dedi. Serçeleri vurmaya devam etti. Bu tuhaf

düğümü çözmesi için babama baktım. O, pencereden kardeşime seslendi, "Oğlum, ahırdan kolanı getir." Kardeşim sızlanarak karşılık verdi: "Ben yılandan korkuyorum. Getiremem." Annem, "Babanı duymadın mı?" diye seslendi kardeşime. "Yola çıkacak." Sonra Yargıç'a döndü. "Yoruldunuz..." "Yok canım," diye cevap verdi Yargıç. "Kalemi kırdık bir kere..." Yeniden nişan aldı. "Pat." Bir serçe daha. Konuşmaları garip bir tedirginlikle dinliyordum. Bu insanların hepsi aynı dili konuşuyorlar, ama birbirlerinin söylediklerini anlamıyorlardı. Sanki odada bir japon, bir ingiliz, bir macar, bir ispanyol vardı ve hiçbiri ötekinin dilini bilmiyordu. Bir şey yapmalıydım. Çünkü serçeler ölüp duruyordu; pencereye dayanmaktan uyuşan kolumu sallayarak odanın ortasına yürüdüm. Beni bile şaşırtan yüksek bir sesle konuşmaya başladım:

"Yani ablam diyor ki, serçeler duvardaki yuvalarına gizlenmiş yılandan korktukları için ağaca konuyorlar. Serçeleri vuracağınıza o yılanı vurun. Hem serçeler kurtulsun, hem de ağaç... Babam konuğuna git diyemediği için yola çıkamıyor. Atın kolanını istemesi bu yüzden. Belki konuk anlar diye... Küçük kardeşim kolanla yılanı karıştırıyor. Bu yüzden korkuyor. Hakkı da var. Çünkü geçenlerde babam, karanlıkta kolan sanıp bir yılanı tutan birinden söz etmişti. Şimdi unuttu herhalde bunu anlattığını... Annem konuğun yorulmadığını biliyor. Bunu söylerken, artık gitseniz demek istiyor... Yargıç amca ise serçeler için verdiği idam kararından dönmeyeceğini söylemek istiyor... Odacının da hiç sesi çıkmıyor, çünkü korkuyor..."

Rahatladım ve sustum. Herkesin ne demek istediğini söylemiştim. Ama odadakilerin yüzüne bakınca bir korku doldu içime. Anlaşılan ciddi bir pot kırmıştım. Babamın durumu kurtarmak için söylediği gönül alıcı cümlelere rağmen Yargıç izin isteyip gitti.

O anda, yaptığım işin sadece bir "çeviri" olduğunu, kimseyi kızdırmak istemediğimi elbette anlatamadım, çünkü açıkçası, yaptığımın ne olduğunu da iyice bilmiyordum. Özelliğimi kavramam ve adlandırmam için yılların geçmesi gerekti.

Çevirmenlik, bilinen bir iştir. Güçlükleri olduğu doğrudur. Ama eninde sonunda, yaptığımız iş, bir dilde yazılan ya da söyleneni bir başka dile aktarmaktır. Benimki ise bambaşka bir olaydı. Aynı dili konuşan insanların söylediklerini gene aynı dile çevirmek. Bana öyle geliyordu ki, evde büyüklerle küçüklerin, okulda öğretmenle öğrencilerin, sokakta köylü kentlilerin, ülkede yönetenlerle yönetilenlerin birbirlerini anlamaları için birinin çıkıp bir tür "çeviri" yapması gerekiyordu. Ve başka konularda olduğu gibi, bu konuda da sorumluluk duyuyor, hatta çoğu kez bu sorumluluğun altında eziliyordum.. Gene de bir başkası üstlenmediğine göre, bu görevimi yerine getirmeliydim. Yılmak bilmez bir bağlılıkla işimi sürdürdüm.

"Çevirmenlik" görevim kimi zaman mutlu sonuçlar doğuruyordu. Beyazıt Kitaplığı'nın avlusunda, sevgilisi delikanlıya aşktan söz etmek isterken kimya formülleri anlatan genç kızın sözlerini "türkçeye" çeviriyordum örneğin. Genç kız mutluluktan bayılmış gözlerle bakıyordu bana. Ya da bir felsefe kitabını bir türlü anlayamayan arkadaşıma yeniden ve gene "türkçe" anlatıyordum Eflatun'un dediklerini. Bu kez anlıyor ve çok sevdiği felsefe konularında ilerliyordu. Ama kimi zaman da kolayca tahmin edebileceğiniz gibi, inanılmaz karışıklıklara, kızgınlıklara neden oluyordum.

İnsanların konuşmalarındaki ikiyüzlülükten mi kaynaklanıyordu acaba benim bu mesleğim diye düşündüğüm çok olmuştur. Bir ölçüde doğrudur bu. Ama tümüyle değil. Söylediğinin tersini düşünen birinin yüzünden maskesini sıyırmak bu anlamda bir "çeviri"dir elbette. Ama iki ayrı insanın, aynı sözcüğü, örneğin "özgürlük" ya da "masa" gibi biri soyut, öbürü somut iki sözcüğü tümüyle ayrı ayrı kavradıklarına da tanık oluyordum. Böyle durumlarda, elbette bir "ikiyüzlülük" söz konusu değildi. Ama gene de bir çeviri gerekiyordu.

Beni en çok şaşırtan olay, günün birinde, iki insanın sözlerimi aynı dilde birbirine benim kullandığım sözlerle yeni ve "üçüncü bir dil" oluştuğunu görmem oldu. Çünkü eninde sonunda iki "taraf" arasında bulunan ben de, bir "dil"le konuşuyordum.Ve bu dil, öbür ikisinden farklıydı. İki insan, iki topluluk, ya da yeryüzü ile insan arasında yeniden üretilen bir dil.

Şimdi kimi zaman düşünüyorum. Acaba edebiyat denilen şey bu mu? Bu konuda bir yazı yazmayı da bu yüzden düşündüm. □

ONAT KUTLAR
1936-1995

İshak
(1959)
Pera'lı Bir Aşk İçin Divan
(1981)
Yeter Ki Kararmasın
(1984)
Sinema Bir Şenliktir
(1985)
Unutulmuş Kent
(1986)
Bahar İsyancıdır
(1986)

Edebiyatımızda 2008'in iz bırakanları

Edebiyatımızın geçen yılında hangi kitaplar, yazarlar, olaylar öne çıktı? Soruyu yönelttiğimiz beş yazarımızın kişisel seçimlerini yansıtıyoruz. Aklımızdan geçenlerin en azından bir bölümü onların yanıtlarında vardır...

İnci Aral

Yoğunluk nedeniyle biraz geriden izliyor olsam da gördüğüm kadarıyla Türk edebiyatı bağlamında 2008 sıradan bir yıldı. Okuduklarım arasında bende hayranlık ve iz bırakan, önemli sayacağım bir eser yoktu. Gençler için de, yayımlanma olanaklarının artması ve ortaya çıkan sayısal çokluğun niteliksel bir sıçramaya neden olmadığı görüşündeyim. Genel olarak en büyük sorunumuz olan "vasat"lık bu yıl da sürdü gitti. Geniş bir ortalama okur kesimine seslenen, bol bol satılan kitaplarsa, ilgilenmediğim için okuma alanım dışında kaldı.

Okuduklarım içinde iz bırakmak değil ama sözü edilmeye değer birkaç kitap ve yazar şunlar:

Öykü: Hasan Özkılıç, *Gönlümün Şirazesi Bozuldu* – Onur Caymaz, *Kalbin ve Tenin Bütün İstekleri*.

Roman: Ethem Baran, *Yarım* – Özcan Karabulut, *Amida Eğer Sana Gelemezsem*.

Biyografi: Feyza Perinçek, Nursel Duruel, *Cemal Süreya*.

İnceleme: Nurdan Gürbilek, *Mağdurun Dili*.

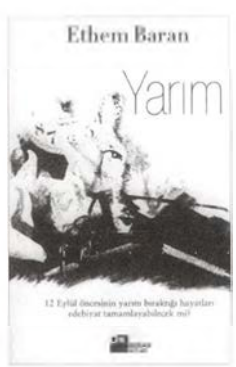
2008'in en önemli olayı Türk Edebiyatının "Frankfurt Kitap Fuarı Onur Konuğu" olmasıydı. Öncesi ve sonrası tartışmalarıyla uzun süre gündemi meşgul eden bu konukluğun –ayrı bir yazının konusu olan– hem içeriği hem de bize özgü kavrayış ve düzenleme yanlışlıklarıyla amacına ulaşmadığı kanısındayım.

Bir başka durum, korsan yayınların 2008'de, görülmemiş bir azgınlıkla özellikle Anadolu ve sahil kesimlerinde piyasayı tümüyle ele geçirmiş olmasıydı. Sahte bandrollerle iki üç kitabı beş-on TL'ye, hoparlörlerle müşteri çağırarak pazarlama pervasızlığının hiçbir ciddi yaptırım ve cezayla karşılaşmıyor oluşu hayret, kaygı ve utanç vericiydi.

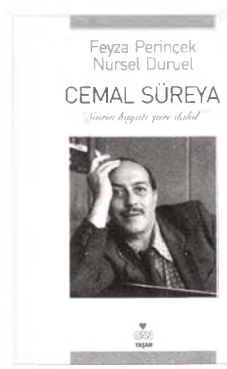
Bence 2008 yılının iyi yanı ve zenginliği; dünya edebiyatından çok önemli yazarların ve hem okuyan hem de yazanda iz bırakacak değerli kitapların genellikle iyi çevirilerle ve özenli baskılarla nitelikli Türk okuruna sunulması oldu. Pek ilgi görmeyen, hiç sözü edilmeyen bu kitapların içinde İngiliz yazarların öne çıktığını düşünüyorum.

Ömer Ayhan

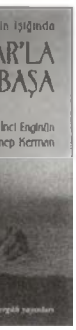
Yılın yarısını yurt dışında geçirdiğimden, dikkatimden kaçan kitaplar mutlaka olmuştur. Okuyabildiklerim arasında, Michael Cox'un *Gecenin Anlamı* romanı öne çıkıyor. Özellikle kurgu açısından oldukça yaratıcıydı, dönem atmosferinin verilişi ise çarpıcı. Kuramsal kitapların eskiye göre daha çok yayımlanması kuşkusuz bir kazanç. Orhan Pamuk'un uzun bir aradan sonra yeni kitapla dönmesi de . Edebiyatımızda aşk romanlarının çok farklı yaklaşımları nadiren getirdiği düşünülürse, Proustyen bir yaklaşım edebiyatımız adına bir zenginlik olarak okunabilir.

Frankfurt Kitap Fuarı ile ilgili kesinleşmiş bir kanım yok. Aldığım duyumlar, birkaç yazarımızın kişisel çabalarıyla kendi adlarına birtakım anlaşmalar yapabildiğini gösteriyor. Ancak makro düzeyde fırsatın ne denli değerlendirilebildiğini görebilmek için sanırım iki üç yıl beklemek gerekecek.

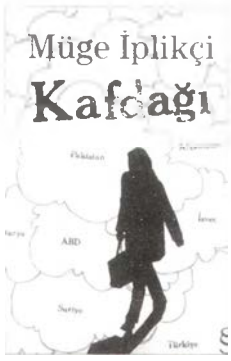
Serpil Gülgûn

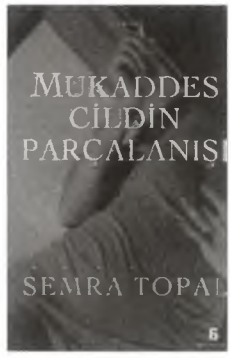
Masumiyet Müzesi, Frankfurt Fuarı'nda Türkiye yılı olması, sonra, TÜYAP'ın 68'i anması, Füruzan'ın onur yazarı olması. Bunlar, 2008 deyince aklıma ilk gelenler. Tabii, bir de İlhan Berk'le Fazıl Hüsnü'nün kayıpları var. Telafisi olmayan kayıplardan biri de kuşkusuz Fethi Naci. Beni en çok etkileyen kitapçı'nın *Kafdağı* gibi. Ortadoğulu iki kadının ve 11 Eylül ile 17 Ağustos'un kesişen tarihleri üzerinden bir bellek kaybı ve yanılsamalı gerçeklik kavrayışını irdeliyordu İplikçi. Gerçeği ve üst gerçeği katmanlayan ve her daim fantezinin sınırları içinde bulunan Nazlı Eray'ın *Kayıp Gölgeler Kenti* ile kitaplarını Almanca yazan E. Sevgi Özdamar'ın, bir genç kadının büyüme hikâyesini anlattığı *Haliçli Köprü* romanı ve fuarın onur konuğu Füruzan'ın *Harac*'ının yeniden basımı sevindiriciydi. Özlem N. Yılmaz iki kız kardeşin öyküsünden yola çıkarak kadınların dünyası üzerine anlattığı masalı kapsayan *Kızböceği*, Ayşegül Çelik ise *Şehper, Dehlizdeki Kuş* adlı öykü kitaplarıyla kendilerine yeni bir alan açtılar. Diğer önemli çalışmalar ise, Fakiye Özsoysal'ın feminist-eleştirel bir okuma açısından tiyatro eleştirisi alanında Türkiye'de bir ilk olan *Oyunlarda Kadınlar*; Hülya Adak, Ayşe Gül Altınay, Esin Düzel ve Nilgün Bayraktar'ın kadınların cinsel dünyasını, feminist bir bakışla araştıran *İşte Böyle Güzelim* ile Nil Mutluer'in derlediği cinsiyet, din, eğitim, etnisite, hukuk, göç, medya, militarizm, sınıf ve siyasetin farklı kesişim noktalarına odaklanan makalelerden oluşan *Cinsiyet Halleri-Türkiye'de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları* oldu.

Hande Öğüt

Kadınların ürettiği edebiyat ve kadın yazarlar ilgi alanıma girdiği için bu yıl yine kadınlar tarafından yazılan öykü, roman, deneme ve araştırmaları öncelikli olarak takip ettim. Yazdıklarıyla beni çok heyecanlandıran, Bataille, özellikle de Sade geleneğinin izinden giden, bir dekadan olduğunu düşündüğüm Semra Topal'ın *Mukaddes Cildin Parçalanışı* diğer kitaplarında olduğu gibi cinsellik ile kötücüllüğü bir araya getiren, farklı kurgusuyla önemli bir romandı. Kötücül, şeytani karakterlerin ve antikahramanların benzer şekilde yaratıldığı bir başka roman *Elmaslardaki Gökyüzü* beni takip edeceğim bir yazarla tanıştırdı: Nilüfer Altınel... Sokakta, bir erkek kılığında yaşayan ama bedenini satmayan bir kadın kahraman üzerinden çirkinliğin, yalnızlığın, şiddetin ve pisliğin hikâyesini anlatırken Altınel tekinsiz sokakları getiriyordu karşımıza. Hatice Meryem'in yeni romanı *İnsan Kısım Kısım Yer Damar Damar* da varoş hayatı, yoksulluk ve buradan çıkan parodiyle önemliydi. Sevgilisini öldüren bir kadın katilin izini süren gazeteci kadın karakteriyle, gerçeğin kurmacaya, kurmacanın gerçeğe evrildiği kurgusuyla Sibel K. Türker'in, *Meryem'in Biricik Hayatı*, iyi bir roman okuma isteğimi yatıştırdı, tıpkı Müge İplikçi'nin

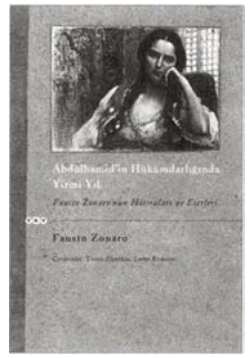

taplara gelince, onlar şöyle: İnci Enginün, Zeynep Kerman, *Günlüklerinin Işığında: Tanpınar'la Başbaşa*, Ahmet Haşim, Paris, *Frankfurt veyahut Hiç*, Fausto Zonaro, *Abdülhamid'in Hükümdarlığında Yirmi Yıl*, Beşir Ayvazoğlu, *1924: Bir Fotoğrafın Hikâyesi*. Üzerinde gereği gibi durulmayan bir kitap oldu benim için *1924*. Cenap Şehabettin, Abdülkhak Hamid, Mehmet Akif, Süleyman Nazif ve Sami Paşazade Sezai'yi merkeze alan bu kitap daha çok ilgi hak ediyor.

Cem Erciyes

Frankfurt Kitap Fuarı: Türkiye'nin bu yıl konuk ülke olduğu Frankfurt Kitap Fuarı, yıllardır gurur duyduğu edebiyatını ve düşünsel birikimini dünyayla paylaşmak isteyen Türkiye için somut bir fırsat olması, büyük beklentiler doğurması ve gerçekten büyük bir organizasyon olması nedeniyle geçen yılın en çok konuşulan olayıydı. Fuar, Türkiye yayıncılık ve edebiyatının aslında ilk büyük uluslararası sınavı da oldu ve sanırım Türkiye bu sınavı "kanaatten geçer not" alarak atlatmayı başardı.

Masumiyet Müzesi: Biz Orhan Pamuk'un her yeni kitabını zaten merakla bekleriz, o artık Nobelli bir yazar olduğu için bu merakımızı diğer dünyayılarla paylaştık. Pamuk'un edebiyatın sınırlarını aşan bir fikrin ürünü olan, yine büyük bir ustalık ve yaratıcılıkla yazılmış romanı edebiyat dünyasında ölçülü bir beğeniyle karşılandı. Müzenin romanla aynı tarihte açılmaması sanırım tek hayal kırıklığımız oldu.

Yaşar Kemal'in ödülü: Hani her ödül biraz da onu verenin prestijidir derler ya, artık hiçbir ödüle dönüp bakmayacak Yaşar Kemal'in Ankara'da Cumhurbaşkanlığı Kültür Sanat Büyük Ödülü'nü almasının nedeni, devlete bir jest yapmaktı belli ki. Devletin zirvesi, Yaşar Kemal'e verdiği ödülle Türk edebiyatının bir kuşağıyla, bir dönemiyle ve Kürt kültürüyle gerilimi azaltmak için önemli bir adım atmış oldu. Biz de, sevdiğimiz yazar bir kez daha ödül aldı diye bir kez daha sevindik.

ODTÜ'lünün gazete tercihi değişiyor

GazeteODTÜLÜ'nün düzenlediği anketin sonucuna göre, *Cumhuriyet* gazetesi yüzde 17'lik dilimle birinci sırada. İkinci sırada yüze 12,5'lik oy oranıyla *Taraf* gazetesi bulunuyor.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrenci gazetesi *GazeteODTÜLÜ*'nün, ODTÜ öğrencilerinin hangi gazeteyi daha çok okuduğunu belirlemek için bu yıl düzenlediği anket sonuçları, 2006 yılı Kasım ayında yapılan anketin sonuçlarından farklılık gösterdi. 2006 yılındaki ankette *Cumhuriyet* gazetesi yüzde 26,1'lik dilimle birinci olurken, *Hürriyet* yüzde 14,7'lik oranla ikinci, *Radikal* de yüzde 12,3'lük oranla üçüncü olmuştu.

Bu yıl 1-14 Kasım tarihleri arasında oylamaya sunulan anketin sonuçlarına göre, ilk sırayı yüzde 17'lik oranla yine *Cumhuriyet* aldı. İkinci sırayı yüzde 12,5'lik oy oranıyla alan *Taraf* gazetesini, yüzde 11,5'lik oranla *Hürriyet* izledi.

"Hangi gazeteyi düzenli olarak takip ediyorsunuz?" sorusuna verilen yanıtların değerlendirilmesiyle ortaya çıkan sonuca bakınca, *Cumhuriyet* gazetesinin okunma oranının düşmesi ve 2007 yılı Kasım ayında yayın hayatına katılan *Taraf* gazetesinin ikinci sırada yer alması dikkat çekiyor.

Çingene Kızı Halide Edip'in Bilinmeyen İlk Eseri mi?

Serdar Soydan

Hanımlara Mahsus Gazete'de *Çingene Kızı*'ndan sonra tefrika roman yayımlanmaması ve derginin gitgide bir resimli reklam dergisi hüviyetine bürünmesi, bu eserin yayınına da siyasal yetke emriyle son verilmiş olabileceği görüşünü destekleyecek iki ayrıntıdır.

Tesadüf

Osmanlı ve Türkiye edebiyatında Çingene temsillerini analiz etmeyi amaçlayan bir çalışmam için kaynak tararken, 1899-1900 yıllarında, *Hanımlara Mahsus Gazete*'nin 131 ile 171. sayıları arasında yirmi tefrika olarak çıkmış *Çingene Kızı* adlı yarım bir esere rast gelmemle başladı her şey.[1] Güzide adlı genç bir kadının Üsküdar'da rastladığı bir çingene kızını halasının konağına götürmesi ve eğitmek istemesini anlatan tefrikası yarıda kalmış bu eserin yazarı "Halide" idi.[2]

Yaklaşımı açısından dönemi için oldukça ilerici,[3] öncülü olarak değerlendirilebilecek Ahmet Mithat'ın *Çingene* adlı romanı ile karşılaştırıldığında iki açıdan –baş karakterinin kadın olması ve çingene kızı Zeynep'in düşüncelerini aktarmasıyla– ilgi çekici bulduğum bu eseri yazan "Halide" kimdi? İnsanın aklına ister istemez Türkiye edebiyatı'nın ölümsüz ismi, büyük yazar Halide Edip Adıvar geliyordu ilk önce.

Hemen herhangi bir kaynaktan Halide Edip Adıvar'ın doğum tarihine baktım. 1884'ü[4] görünce on beş, on altı yaşlarındaki bir kızın böyle bir eseri kaleme almasının, dahası dönemin oldukça popüler dergilerinden birinde yayımlatmasının imkansız olacağını düşünerek Halide Edip Adıvar olmadığına karar verdiğim bu Halide'nin kimliğini araştırmaya devam ettim.

Araştırma

Ancak dönemin matbuatında eserleri yer almış olası Halide'leri saptamak için *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*'nı incelerken Halide bint-i Edip[5] imzası ile 1897 tarihinde yayınlanmış bir yazı ve bu yazının yayınlanmasından kısa bir süre sonra bu defa "Halide" imzası ile çıkmış bir diğer yazı olduğunu gördüm. Bu, *Çingene Kızı*'ndan da önce, on üç, on dört yaşlarında iken Halide Edip'in yazılarının yayımlanmış olduğunu gösteriyordu.

Biraz daha kapsamlı bir araştırmaya girişerek yazarın verdiği röportajları okumaya başladığımda Halide Edip'in yazmaya ne denli erken başladığını kanıtlayan başka ifadelere ulaştım. Örneğin Ruşen Eşref Ünaydın'ın *Diyorlar Ki* adlı kitabında yer alan röportajında, kendisine, edebiyat merakına hangi yaşta kapıldığını soran Ünaydın'a; "Zannederim, on iki yaşımdan beri! İlk parçalarım hiç basılmadı. Herkes gibi evvelâ jurnalimi karaladım. On dört on beş yaşlarındaydım. Bazı mevzular tevsi ederdim. Hocam Rıza Tevfik Bey beğenirdi. Meselâ *Harap Mâbetler*'deki 'Eller'i o vakit yazdım,"[6] diyordu yazar. Ünaydın'ın, metnin devamında Halide Edip'in bu dönemde birkaç roman denediğini, bunları yalnız evdekilere okuduğunu ve

Eserde iki İngiliz yazardan alıntı yapılmış olması da, eserin, on iki yaşından itibaren çeviri denemeleri yapabilecek denli İngilizce bilen Halide Edip Adıvar olabileceğini ihtimalini güçlendiriyordu. Hele bu yazarlardan birinin Shakespeare olması bu ihtimali daha da kuvvetlendiriyordu. Anılarında beş ve on dört yaşlarında iken iki kez kendisine Shakespeare okunduğunu vurguluyordu Halide Edip.

bunların basılmamış eserler olduğunu belirtmesinden yola çıkarak, "Acaba," dedim, "ya unutmuşsa, yahut unutturmak istiyorsa..." Çünkü röportajın devamında bu defa da eserlerinin, yazıp bitirdikten sonra kıymetlerini yitirdiğini, kabuğunu değiştiren bir yılan gibi onlara dönüp bakmadığını, onlara yabancı kalmak istediğini ve bu sebeple yazdıklarının önemli bir kısmının kaybolduğunu da belirtiyordu yazar.[7]

Anılarında da bunu destekleyen bir bölüm göze çarpar. On iki yaşlarındayken yaşadığı bir olaydan yola çıkarak bir eser yazdığını söyler Halide Edip. Yazdığı ilk eserlerden biridir hem de bu. Ancak "Sihirli Kuyu" adlı bu öyküsünün daha sonra yayımlanıp yayımlanmadığını hatırlayamaz. "Tılsımlı Kuyu" yazılmasından her halde çok sonra, 5 Temmuz 1912 tarihinde *Tanin* gazetesinde yayımlanmıştır oysa.

Tüm bu bilgilerin ışığında kesin bir şey söylemek kolay değildi. Daha net bir sonuca varabilmek için eserin içeriği ile Halide Edip'in yaşamöyküsü ve anılarını karşılaştırmanın yararlı olabileceğini düşündüm.

Serdar Soydan benzerleri az bulunan genç araştırmacılardan. Özellikle Osmanlıca metinlere dönük tuttuğu projektörüyle kazıyor, tarıyor. Bilinmeyenleri gün ışığına çıkarmaya çalışırken, unutulanları hatırlatıyor. Notos Kitap'ın Gezi Kitaplığı dizisindeki pek çok kitabın da editörlüğünü yürütüyor.

Benzerlikler

Halide Edip'in çocukluğunu anlattığı *Mor Salkımlı Ev* ve hakkında yazılanları, röportajlarını, anılarını bir araya getiren Hilmi Yücebaş'ın *Bütün Cepheleriyle Halide Edip Adıvar* adlı kitabı başta olmak üzere pek çok kaynağı tarayarak yazarın çocukluk ve ilk gençlik dönemine dair bir fotoğrafı netleştirdikçe eser ile yazarın yaşamı arasında bazı benzerlikler olduğunu fark ettim.

Örneğin annesinin ölümü ve babasının yeniden evlenmesinin ardından "Büyükbaba" ve "Haminne" ile yaşamaya başlayan Halide Edip'in anılarındaki halayığın adı da, *Çingene Kızı*'ndaki halayığın adı da aynıydı: Fikriyar. Halide Edip'in dayısı ve ardından "Büyükbaba" öldükten sonra aile Üsküdar'a taşınır ki *Çingene Kızı* da Üsküdar'da geçmekteydi. Halide Edip anılarının Üsküdar'da geçen bölümünde iki kez Çingenelerden bahsediyordu. İlki Haminne'nin anlatımıydı: "Rahmetli Bedrifem, Mahmure'yi doğurduğu zaman, yedinci günü akşamı, ben misafir çağırdım. Bir de Selamsız'dan şarkı söylemek için şu meşhur Çingene'yi getirtmiştim."[8] (Bu alıntıda çağırılan Çingene'nin Selamsız'dan gelmesi de önemli bir ayrıntı. Çünkü *Çingene Kızı*'nda Güzide, Zeynep'e nerede yaşadığını sorduğunda küçük kızın verdiği cevap da aynıdır.) İkinci anı ise bilfiil Halide Edip'in deneyimlediği bir olaydı: "Kına gecesi, Çingene Havva denilen, Haminne'nin eskiden tanıdığı güzel sesli bir kadın, birkaç Çingene şarkıcı, bir udî, bir kemanî getirdi."[9]

Halide Edip için Çingenelerin ne denli önemli olduğunu da yine anılarından öğreniyoruz. Yazar, sütninesi Çingene olduğu için inadı tuttuğunda aile efradının kendisine, "Ne olacak Çingene sütü emmiş," dediğini söylüyor.[10]

Eserde iki İngiliz yazardan alıntı yapılmış olması da, eserin, on iki yaşından itibaren çeviri denemeleri yapabilecek denli İngilizce bilen Halide Edip Adıvar'ın olabileceği ihtimalini güçlendiriyordu. Hele bu yazarlardan birinin Shakespeare olması bu ihtimali daha da güçlendiriyor. Anılarında beş ve on dört yaşlarında iken iki kez kendisine Shakespeare okunduğunu vurguluyordu Halide Edip.[11] Eserinde, daha sonra beş oyununu Türkçe'ye çevireceği yazardan alıntı yapmış olması beklenebilecek bir durumdu.

Ayrıca eserin merkezinde yer alan Güzide'nin tasviri ile Halide Edip'in fiziksel özellikleri de yer yer benzeşiyordu. Ve tüm bu bilgiler ve karşılaştırmalar ışığında *Çingene Kızı* adlı eserin Halide Edip Adıvar'a ait olduğunu iddia etmenin hatalı olmayacağı ortaya çıkıyordu.

Çingene Kızı

Yukarıda da belirttiğim üzere, eser, baş kişisi Güzide'nin Üsküdar Selamsız'da dilencilik yapan bir Çingene'den Zeynep adlı küçük kızı satın alması ile başlar. Zeynep ise Güzi-

de'nin niyetinden habersiz, genç kadını kandırıp kandıramayacağını, ondan sadaka koparıp koparamayacağını düşünmektedir.

"Çocuk, ancak bir maymunda görülebilen bir çeviklikle sıçradı. Topallayarak kendine doğru gelen hanıma ilerledi. Ellerini açıp yüzüne şayan-ı merhamet bir kıyafet verdi. Yan gözle de hasıl ettiği tesiri anlamak için hanımın yüzüne bakıyordu. (...) Birkaç lokma ekmek için veçhini iyi bir oyuncu gibi değiştirmeye mecbur olan bu sefil çocuk, beş altı yaşında bile umumi budalaların para vermeleri için nasıl hareket etmek lazım geldiğini biliyordu. Eyvah ki bu defa o küçük sahtekârın tesadüf ettiği çehre sfenksten daha durgun, daha celaletli idi."

Güzide Zeynep'i eve getirir. Ancak halasının vereceği tepkiden korktuğu için halasının oğlu Rıfkı'dan annesi ile konuşmasını ister. Aralarında geçen konuşma ilginçtir.

(...) –Bugün bir çocukluk ettim. Bir küçük çingane kızı getirdim. Acaba halam yanımda bulundurmama müsaade eder mi?

– Amma yaptın ha! Anneme söyleme, eğlenir dururuz.

– Pek iyi bilmişsin. Hiç halamı aldatacağımı aklın kesiyor mu? Hem ben onu eğlence için almadım, terbiye edip adam etmek için (aldım).

– Benim aklım çinganenin adam olacağını kesmiyor.

– Yanılıyorsun azizim, sen çinganelik mayasını bilmezsin. Onların bizce adam olmamaları kendi milliyetlerini muhafaza etmeleridir.

– Adam bırak sen de şu milliyeti belirsiz adamları.

– Yanılıyorsun, onların milleti çoktan tahakkuk etti. Hindistan'dan hicret eden bir kabile olduğunu herkes biliyor. İster isen tarihçelerini yaparak sana veririm.

– Ay şimdi maksadın nedir? Bu aldığın çingane ile ne yapmak istiyorsun?

– Yanımda kalması için valideden müsaade almanı istiyorum. Sonra tahsil görmüş bir çinganenin nasıl olduğunu anlayacağım.

– Annemden istediğin müsaadeyi almaya çalışırım. Fakat sen de lütfen bana şu himaye edeceğin harikulade kızın ders programını söyle.

– Vaktim olduğu zaman ileride söylerim.

– Kuzum Güzide, raks ile musiki dahil olsun.

Çingene Kızı'nın Abdülhamit yönetimini işkillendiren, yönetimin tefrikayı durdurmasını gerektiren özelliği ne olabilir?

Rıfkı gidip dindarlığı vurgulanan yatalak annesine konuyu açar. Yaşlı kadın;

"Bak evladım, ihtimal dediğin gibi bir çinganeyi evde bulundurmak şer-i şerife mugayir değildir, her halde onu bir hoca danışırım ya, ne ise şimdilik mademki kimsesiz bir fukarayı eve getirmiş, varsın dursun. Fakat bunların (uyumsuz) bir millet olduğunu herkes bilir. Eğer evde evlatlık gibi büyüttüğümüz kızın milletini halk öğrenirse kıl u kale mucip olur. Bir de Rıfkıcığım, çingane kadınları pek de sahib-i iffet değildirler. İlerde evimde bir kadının münasebetsiz bir hareket edeceğini katiyen bilsem, kızım olsa tart ederim. Güzide şimdilik bunu saklaya-

bilir. Amma söyle de öyle kendi ile bir tutmasın. Öyle ya bir Müslüman evladı kimsesi belirsiz, ileride iş açacak bir yumurcağı tepesine çıkarmasın," der. Zeynep'in evde kalması işi hallolmuş gibidir.

Akşam olur. Zeynep'e bir oda hazırlarlar. Küçük kız kendisini yabancı hissettiği bu odada bunalır. Pencereye gider; geçmiş günleri, tatsız anıları hatırlar...

"Bu kız pek küçük iken bile çinganelerin herkesin tahkiratına hedef olmuş bir millet olduğunu bilir idi. Bazen falcı ile ızgaracının fazla torbalarını taşıyarak büyük bir caddeye iner idi. İşte o vakit birtakım adamların çırpınarak kadınlara terbiyesiz muamelelerini, annesinin yani falcının para kazanmak için söylediği garip şarkıları yahut bir keçicinin kendilerini görünce yüzünde hasıl olan âdeta iğrenmeye yakın nefretini unutmaz idi. Bu familya hakkında en son hatırladığı şey bir gün çadırın önünde babasının yediği şiddetli bir dayak idi. Onu hiç unutmadı. Gaddar yüzlü, şişman birinin savurduğu sopalar fena bir gürültü ile babasının arkasına iniyor idi. Çingane ellerini kaldırmış olduğu halde, dövenin, "Sen çaldın, çıkar saatimi," demesine karşı sükunetle duruyor idi. Izgaracı ile falcı çadırın önünde durmuş oldukları halde gözlerindeki o bakış hiç unutulmaz idi. Nihayet babasının başı(nın) yarıldığını, ızgaracının maşa ile şişman herife hücum etmesini, sonra birçok halk toplanarak çadırlarının yıkıldığını, bir torba arasından altın saati çıkardıklarını biliyor idi. Kırmızı kuşaklı bir Arnavut'un, "Bu her gün fırınımdan ekmek çalar idi," demesi galeyan-ı hiddetle birbirini iten bir küme insanın haykırmaları arasında kayboldu.

İşte bu kalabalıkta başından kanlar akan, herkes tarafından bir yumruk yiyen fakat gözlerindeki vahşet tezayüt etmedikçe siyah, tehlikeli yüzü fevkalade metanet kesb etmekte olan babasıyla beraber polislerin sürüklediği ızgaracı ile falcının büyük bir demir kapıdan içeri girmelerini gözünün önüne getirdi. İşte bu vaka ebeveynini hırsızlığa sevk eden harekat-ı alemi, sonra onlara edilen haksızlığı her çingane(nin) çekmeye mecbur olduğunu anlamış idi. O vakit kendi kendine alemin, bunları yalnızca vahşetlerine bırakmayıp da o menhus medeniyetlerine sokmaya niçin çalıştıklarına bir mana veremez idi. Bir zaman sonra bu da dilenci oldu. Halkı aldatmakla bahtiyar olur idi. Şimdi mevkii bütün bütün başka. Duvarları kaplayan kitapları Güzide ona okutacağını vaat etmişti. İçindeki sevinç, vaktini dil-gir etmekle geçireceği bir halkı anlayacağını aklı kesmesinden mütevellit idi. Oh, birkaç sene daha, bakalım, başından kanlar akan o vahşi yüzlü adamın intikamı alınacak. Pencereye yaklaşarak..."

Eser tam burada yarım kalmıştır.

Çingene Kızı'nın kaderi ve Değeri

Çingene Kızı'nın, niçin yirminci tefrikasında aniden kesiliverdiğine dair pek çok olasılıktan söz edilebilir. Gazete yönetimi yahut Halide Edip'in tasarrufu olabilir bu. Ancak bu iki olasılığın dışında, siyasal yetke ile ilgili bir sorun yaşanmış olması ihtimali nedense daha güçlü gibi geliyor bana. Bu kanıya varmamı sağlayan iki önemli nokta var. İlki Abdülhamit yönetiminin bu dönemde basın yayın üzerindeki baskısı.

Çingene Kızı'nın yayımlanmaya başlamasından bir yıl önce *İkdam*'da tefrika edilen Recaizade Mahmut Ekrem'in *Saime*'sinin ve iki yıl sonra da yine aynı gazetede tefrika edilecek Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, daha sonra *Şıpsevdi* adını alacak *Alafranga*'sının tefrikaları Abdülhamit yönetimi tarafından kesilmiştir. Recaizade'nin eseri ahlaka aykırı bulunduğu için, Hüseyin Rahmi'nin eseri ise jurnalcileri hicvediyor diye yasaklanmıştır. İstibdat dönemi boyunca gazete ve dergiler üzerindeki siyasal yetke baskısı ve yayıncılara âdeta nefes aldırmayan yasaklamalar bu iki örnekle de sınırlı değildir. *Hanımlara Mahsus Gazete*'de *Çingene Kızı*'ndan sonra tefrika roman yayımlanmaması ve derginin bu tarihten sonra gitgide bir resimli reklam dergisi hüviyetine bürünmesi, bu eserin yayınına da siyasal yetke emriyle son verilmiş olabileceği görüşünü destekleyecek iki ayrıntıdır.[12]

Peki, *Çingene Kızı*'nın Abdülhamit yönetimini işkillendiren, yönetimin tefrikayı durdurmasını gerektiren özelliği ne olabilir?

Tahminimce bu, aynı zamanda Halide Hanım'ın eserini değerli kılan özelliktir. *Çingene Kızı* anlatıcısının, –her ne kadar Tanzimat Edebiyatı'nın karakteristik özelliklerinden biri olan üçüncü tekil, her şeyi bilen, müda-

Çingene Kızı'nın yayımlanmaya başlamasından bir yıl önce *İkdam*'da tefrika edilen Recaizade Mahmut Ekrem'in *Saime*'sinin ve iki yıl sonra da yine aynı gazetede tefrika edilecek Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, daha sonra *Şıpsevdi* adını alacak *Alafranga*'sının tefrikaları Abdülhamit yönetimi tarafından kesilmiştir. Recaizade'nin eseri ahlaka aykırı bulunduğu için, Hüseyin Rahmi'nin eseri ise jurnalcileri hicvediyor diye yasaklanmıştır.

hil bir anlatıcıysa da– özellikle sona doğru Zeynep'in aklından geçenlerin okuyucuya aktarılması, metinde bir Çingenenin hırsları, zekâsı ve tüm toplum düşmanlığı ile kendini var edebilmesidir. Halide'nin eserini Ahmet Mithat'ınkinden ayıran budur. Çingenenin aklından geçenleri dikkate alan, aktaran, nerede ise onunla empati kuran bir anlatıcı vardır karşımızda.

Çingene Zeynep, anne ve babasının (falcı ile ızgaracının) yaşadıkları ayrımcılık ve şiddeti hatırlar. Gökyüzünün, bir belirip bir kayboları yıldızların altında geçen günlerini, babasının yediği dayağı, başından akan kanı, sırtına vurulan yumrukları... Tüm bunlar, sadece Çingene oldukları için gelmiştir başlarına. Zeynep kinle doludur. Kendi kendine, mırıldana mırıldana, ağlar gibi içinden geçirdiğini okuruz tüm bunları. Düzene karşıttır artık. Dilenerek, kandırarak, aldatarak kendini var etmeyi seçmiştir. Bu bir çeşit öç almaktır dünyadan. Güzide'nin kendince iyilik etmek için ona okutacağı kitaplara bakarken düşmanı olduğu insanları, onların kültürlerini tanıyacak olmanın mutluluğu içindedir. Ancak niyeti başkadır. Çünkü o, birilerinin kendilerini –Çingeneleri– niçin bu uğursuz kültüre sokmak istediklerini anlayamamakta, bu kültürü öğrenmeyi sadece alacağı intikam için istemektedir.

Zeynep'in düzen karşıtı bir çocuk olup kendini toplum dışında kurgulaması, dışarıdan sistemin doğrularını öğrenip "insan" sınıfına girecek bir "vahşi" olarak görülürken içten içe kin ve nefretle yanıp tutuşması Abdülhamit yönetimini rahatsız etmiş, dahası korkutmuş olabilir. Bugün dahi ötekine, ötekinin tüm ötekiliği ile kendini var etmesine tahammül edemeyen, tüm etnik, dinsel ve cinsel azınlıklar üzerinde haksız baskılar kuran siyasal yetkeler dünyasında yaşadığımız düşünüldüğünde 19. yüzyılın sonunda çökmek üzere olan, paranoyaklaşmış bir imparatorlukta Halide'nin (Edip Adıvar) *Çingene Kızı* adlı romanının muzırr bulunup yasaklanması şaşırtıcı olmasa gerek.

Ancak neden her ne olursa olsun, Abdülhamit jurnalcileri yahut Halide yahut *Hanımlara Mahsus Gazete* yönetimi bizi ne yazık ki bugün de son derece tanıdık ve acı verici olan, öte yandan dönemi içinde değerlendirildiğinde ilerici, ötekini, azınlıkta olanı dolaylı yoldan da olsa özneleştirmesi, onun düşüncelerini aktarması ile de takdir edilesi bu eserden mahrum bırakmışlardır. Daha doğrusu eserin kalanından... Ne yazık ki Çingene kızı küçük Zeynep'in sonunu öğrenemeyeceğiz. □

[1] Eserin asıl adı "Çingane Kızı"dır. Çingane kelimesi zaman içerisinde Çingene olarak kullanılmaya başladığından bu yazıda ve eserin sadeleştirilmesinde değiştirilmiştir.

[2] *Çingene Kızı* yirminci tefrikada kesilir. Eser tamamlanmamıştır. Gazetenin sonraki sayılarında konu ile ilgili bir açıklama yapılmamıştır.

[3] Metnin neden ilerici bulduğuma "Çingene Kızı'nın Değerlendirilmesi" bölümünde değineceğim.

[4] Halide Edip'in doğum tarihinin 1882 ya da 1883 olarak belirtildiği pek çok kaynak da vardır.

[5] Halıde bınt-i Edip: Edip'in kızı Halide

[6] Ruşen Eşref Ünaydın, *Diyorlar Ki*, İstanbul.

[7] Ünaydın, a.g.e.

[8] Adıvar, a.g.e., s. 52

[9] Adıvar, a.g.e., s. 110

[10] Adıvar, a.g.e., s. 14

[11] Adıvar, a.g.e., s. 68 ve 119

[12] Gazete'nin *Çingene Kızı*'nı tefrika etmeye başlamasından çok önce *Hanım Kızlara Mahsus* adlı ekinde yayınlamaya başladığı Emine Semiye'nin *Muallime* adlı romanı bu tarihten sonra da bir süre yayımlanmaya devam etmiştir.

KAYA GENÇ

"Alıştığım estetik dünyanın kendine inancı yok gibi."

MURAT YALÇIN

Macera'dan önce kendinden bahset istersen. "Kaya Genç kimdir?" benzeri sorular bana soruldu birkaç kez, bu zorun zoru soruyu ben sana aktarmış olayım ya da...

Bu felsefi bir soru ve felsefi bir biçimde yanıtlanması gerekiyor. Öncelikle sorunun kendisi, bunun bir sorun haline gelişi, bunun yazarlığın önde gelen meselesi olması ilginç. Kitap yazıp yayımlamak, tarihsel süreç içinde incelendiğinde, farklı işlevleri olan bir eylem. On altıncı yüzyılda yazan Philip Sidney ve Edmund Spenser sözgelimi, Spenser varlıklı bir aileden gelmiyordu ve büyük şair olmak için yazıyordu. Romalı şairlerin geleneğini sürdürerek belli bir geleneği takip etti, pastoral çoban şiirleri yazdı. Çünkü o dönemin büyük yazar kariyeri dediğimiz sürecin parçası bu şiirleri yazmaktı. Bu yazarlar hem edebi ün için yazıyor hem de ileride bir işe girerken kendilerine yardımcı olsun diye. Sözgelimi büyük şair Milton var veya Spenser da böyledir; devlet görevlisi olarak çalışmışlar, git İrlanda'da sömürgecilik yap, şu zavallılara kültürün güzelliğini göster, falan... O yüzden "credential" dedikleri "ben buyum" demenin bir yolu da kitap yazmak gibi düşünelim. Bana böyle bir so-

Macera, yola yapmak için değil, yıkmak için çıkmış bir roman. İngiliz romanının temelini oluşturan macera hikâyelerinden gerçekçi 19. yüzyıl romanlarına dek, yazarların kullandığı, arkasına gizlendiği, benimsediği veya ironisini yaptığı sesler, kendisi de bir macera hikâyesi olan bu kitapta, bir kâbus gibi yan yana geliyor... KayaGenç (1981) genç bir yazar, _Macera_ ilk kitabı...

ru sorduğunuzda hissettiğim de, politik, kültürel, tarihsel olarak tanımlanmış bir "ben buyum" deme biçimini tekrarlamam gerektiği. Yazar kariyeri dediğimiz ve biraz bahsettiğim bu tarihi fenomeni yeniden üretmek için doğum yılımı, aldığım eğitimi, dahil olduğum toplulukları saymam gerek. *Macera* öncelikle bütün bu süreçlerin bir parodisi yapılarak, bu süreçlerin tarihsel anlamı üzerine düşünülerek yazılmış bir kitap. Çok çeşitli kültürel ve politik sorunlar yüzünden rahatlıkla "ben onu yazdım" gibi basit bir cümle bile kurmak zor geliyor bana. Aynı şekilde "ben şuyum" demek de. Tabii katı gerçekler var, istatistikler var. 1981 yılının 10 Mart günü, bir doğum belgesi, Şişli Terakki'de okul kayıtları, üniversitede karşılaştırmalı edebiyat ve sinema derslerinde tutulan ders notları, sonra bir pasaporta vurulmuş Amsterdam şehrine giriş damgası, öğrenci vizesi, Amsterdam Üniversitesi kütüphanesinde Oscar Wilde üzerine bir tez...

İkincisi, "Ne tür kitaplar okudun?" sorusu var aklımda ama bunu biraz da kaynaklarına girerek yanıtlamanı istiyorum. Daha doğrusu "minnettar" olduğun yazarlar/kitaplar hangileri?

Arşivlere, biriktirmeye, sınıflandırmaya, sonra bunların içinde uzun uzun dolanmaya meraklıydım. Sonra bu değişti. Arşivcinin mutlaka değer yargılarıyla tasnif eden biri olması şart değilmiş gibi görünse de ister istemez belli estetik, ideolojik ölçütlerle topluyoruz. Kitap okurken, toplarken, seçkinci diyebileceğimiz tavır, bazı kitaplara adam gibi kitap muamelesi yaparken diğerlerini küçümseyen, "bu kitap kötü kitap" diyen tavır. Şimdi bazı insanlar sözgelimi gelip *Macera*'nın iyi mi yoksa kötü mü olduğu hakkında yorum yapmak ihtiyacı içinde bir eleştirmenin cümleleriyle konuşuyor. O zaman fark ediyorum ki kitapların iyi veya kötü olduklarını düşünmenin özel bir anlamı, ideolojisi var. Nabokov sözgelimi *Edebiyat Dersleri* kitabında not verir ya, Puşkin'e diyelim yıldızlı pekiyi, Dostoyevski'ye orta vermek; edebiyat, "roman sanatı" hakkında bu tavır bir ideolojik, etik, estetik bütünlüğe sahip. Buna liberal sanat geleneği diyelim. James Wood var bugün bu estetik değerlendirme yaklaşımının uygulayıcısı. Sahneleri teker teker inceleyip olmuş mu olmamış mı diye bakıyor. Bu yargılar değişerek okuma deneyimlerini, yazılı olanla ilişkiyi özel biçimlerde belirliyor. Edebiyata, kitaplara bu şekilde bakmanın bir anlamı var, bu tasnif edici, yargı verici, neyin iyi neyin kötü edebiyat olduğunu söyleyen ses, benim değil, ya da şöyle diyelim, bizim değil; politik sürecin, süreçlerin bir parçası. Biz de onu içselleştirerek süreçteki yerimizi alıyoruz. Burada Matthew Arnold'ın kültür ve anarşi diyerek ayırdığı, Avrupa edebiyatına, romanına, sanat geleneğine angaje olmak diyelim, söz konusu olan buysa, sonuna dek diyeyim etkili olsun diye, sonuna kadar o geleneğe angaje olduğumu söyleyeyim. Arcadia'dan Pamela'ya, *Tristram Shandy*, *Tom Jones*, Defoe... bunların yeri merkezidir bahsettiğimiz Avrupa anlatı geleneğinde.

Edebiyata, kitaplara bu şekilde bakmanın bir anlamı var, bu tasnif edici, yargı verici, neyin iyi neyin kötü edebiyat olduğunu söyleyen ses, benim değil, ya da şöyle diyelim, bizim değil; politik sürecin, süreçlerin bir parçası.

Bizim burada Fransızların, İtalyanların, İngilizlerin edebiyatına olan ilgimiz de böyledir, onlarla konuşma isteğidir, onlara konuşma, onlar gibi, onlar için konuşmadır, ama onlara karşı konuşmaya da dönüşebilir, bir dil ve kültür kendi yıkım noktalarını da içinde taşıyor.

İngiliz edebiyatına nasıl yöneldin?

Şimdi oraya gelelim, tabii bahsettiğim bilgi dünyasında İngiliz edebiyatı diye ayrıştırdığımız şey, aslında bu ayrıştırmayı neden yaptığımız da sorgulanmalı, İngilizlerin edebiyatı şeklinde söyleyelim, başat olarak adlandırabileceğimiz bir konumda duruyor. Bir imparatorluğun, nedir 19. yüzyıl ortalarında durum, dünyadaki toprakların yüzde sekseninden fazlası mıdır yüzde doksanı mıdır, Avrupalı ülkelere ait, hepsini bir biçimde kendilerine bağlamışlar. İngiliz edebiyatı dediğimiz öncelikle bunun edebiyatı, bu bağlama sürecinin. Gündelik hayatta baktığın zaman, bir işadamının ekonomi politiğine, bir şirket diyelim ki ülkeye giriyor, bunların arkasındaki ekonomik ilkeler o kadar belli ki. Britanya İmparatorluğu dediğimiz, artık tabii Britanya diyoruz, bu siyasi, kültürel, coğrafi, tarihsel oluşum bir anlamda hepimizi konuşturuyor, bizi konuşuyor, bizimle konuşuyor, bize konuşuyor, bizsiz de konuşacağını söylüyor. Biraz can simidi gibi onların dili, kültürü ilginizi çeker, o kültür bir uzun efendilik sürecinin kültürüdür ve düşünün İngilizce konuşan bir Hintli'yi Pakistanlı'yı, *Arthur & George* romanında Julian Barnes bunu güzel gösteriyor, o İngilizceyi başarıyla da kullansa İngiliz yurttaşı tam olamaz, bir "fark"la yurttaştır. Bizim burada Fransızların, İtalyanların, İngilizlerin edebiyatına olan ilgimiz de böyledir, onlarla konuşma isteğidir, onlara konuşma, onlar gibi, onlar için konuşmadır, ama onlara karşı konuşmaya da dönüşebilir. Bir dil ve kültür kendi yıkım noktalarını da içinde taşıyor. İlgiler politiktir, İngiltere'de olup biteni merak edince bunu en iyi İngiltere'de çıkan gazeteler verir. Sosyalizme angaje olunca İngiltere girift bir sosyalist kültür tarihine sahip, bu ilgi ve angajmanlar içinde merak nesnenizi nesnenizin otantik diliyle görmek, anlamak istersiniz. Böyle başlar. Oradaki kuvveti, çok uzakmış gibi görünen buraya o kültürü anlamanın burasıyla o derin ilişkisini görmek, burası derken dili söylüyorum, Türkçeyi kullanma biçimlerimizi ve Türkçeyle yaptıklarımızı, bunları düşünürken de İngiliz edebiyatı, biçimlendiren, empoze edilen, tarihsel bir dil olarak içine girmeyi istediğiniz, "penetrate" ettiğiniz yani seksüel anlamıyla, böyle bir şeydir.

Yazmaya ne zaman, kaç yaşlarında başladın? O zamanki düşüncelerin, hayallerin nelerdi?

Ayrıştırmak, yazmayı ve yazmamayı iki farklı dönem olarak akılda ayırabilmek ne kadar mümkün onu doğrusu çok bilmiyorum. Kendimi bildim bileli yazıyorum, gibi söylemek isterdim, bu şekilde söylemek kulağa hoş geliyor, üstelik ilginç bir biçimde anlamlı oluyor. Kendini bilmek, bu insanın kendisini inşa etme eylemi Delfi tapınağında yazdığı için de meşhurdur ya, Avrupa medeniyetinin bütün yapısı, kuruluşu bu sihirli sözde ifadesini buluyor. Kendimi ne zamandır biliyorum, diye sorayım sözgelimi. Orada tarihselleştirelim, 1990'ların ortasında, 1995 sözgelimi, görünüm şuydu: Ülkede yüksek kültüre ait isimler, kurumlar, zihniyet hâlâ var, şimdikine kıyasla örneğin çok daha fazla var. Kültürün seçkin roman, şiir ve politik geleneklerinin temsilcileri hayatta ya da daha yeni ölmüş, bir yandan da yeni iş yapma, kurum, kültür ve siyaset teknolojileri ülkeye giriyor, politik-ideolojik kültürüyle birlikte. Böyle bir arka planda yazmak kurucu, ayrıştırıcı, yıkıcı, meşru ve yasak bir eylem. Şöyle ki, benim yazma eylemiyle, bunun kültürel ve politik olarak kurucu yanıyla ilgilenmem daha çok bir siyasi faaliyetti

şimdi düşündüğümde, ama zaten daha çok illegal yöntemlerle, mümkünse şiddet de kullanarak düzeni yıkmak, devrim yapmak, iktidar çarkını hareket ettirmek, bunların, bu yıkıcı eylemlerin ki benim ilgimi çeken, kendimi içinde iyi hissettiğim bunlardı. İşte bunların kuruluşunda yazma eyleminin anlamı özeldir. Broşür yazmak, duvara slogan yazmak veya mektup yazmak bir gazete, bir arkadaş için, "Neden böyle olmalı?"yı açıklamak. Buralarda yazmak yalınkat şekilde bir işleve hizmet etmiyor yalnızca, aslında buralarda en Yunan haline bürünüyor. İşleviyle içeriği müthiş bir uyum içinde. Onlu yaşlarda bu şekilde yazarken kurulan hayal dünyayı değiştirmek. Gerçekten yazarken değiştiriyorsunuz. Dünyayı değiştirmek için yazmak dünyayı değiştirmektir öncelikle. Yazar olma, hele romancı olma, edebiyatçı olma, bunlar sonradan gelen, kendini bilmek, kendini kurmak, ekonomik ihtiyaçlar, bunlardan gelen arzular. Onların tarihi başka tabii.

***Macera*'dan önce neler yazdın?**

Macera'nın ilk hali, adına "Şeffaf" demiştim, bambaşka bir şeydi, onu başladıktan herhalde yirmi ay sonra bitirmiştim, kitabın ikinci yeniden yazılışı sonucunda aldığı haliydi, bitmiş bir kitaptı. Onu da sözgelimi saklamadım, zannetmiyorum ki bir yerde duruyor olsun.

"Roman", yazmaya karar verdiğin bir tür mü, yoksa yazacakların kendiliğinden bu tür içinde mi varlık kazandı?

Bu çok güzel bir soru, zaten *Macera* da bununla ilgili öncelikle. Niçin bazı yazdığımız şeyler veya nasıl diyelim, evet, nasıl bazı yazılan şeyler roman dediğimiz, roman olarak ayrıştırdığımız türe dahil oluyor? Yazıyı roman yapan şey nedir, bunun üzerine. Burada genesis sorusu şu: Roman nasıl bir ilk yönlendirici oluyor, kişiyi bir özne olarak roman nasıl harekete geçirebiliyor, bir son mu yoksa başlangıç mı ve yazdığımız şey mi roman oluyor yoksa roman yazdığımız için mi zaten roman yazıyoruz? *Macera*'da giderek kitabı okunamaz kılan, kitaba devam etmeyi imkânsız kılan, pervasızca anlatıcı, yönlendirici öznenin kendi seçimlerinde ve dünyasında ısrarıdır. Yazılanın roman olmaktaki ısrarı dayanılmazdır, olayların roman şeklinde olma isteği *Macera*'daki temaların, dertlerin en önemlilerinden biri. Kitabın kendisi bu soru üzerine yani...

"Roman nedir?" sorusuna yanıtını merak ediyorum. "Şiir yazan şiir, roman yazan roman üstüne düşünüyordur aynı zamanda" düşüncesiyle soruyorum. (Bir penaltıda kaleciysem ve mutlaka gol yiyeceksem, ters köşeye yatmayı tercih ederim...)

Roman, roman olarak bilinen şeyin, Derrida'nın terimiyle söylersek, bir "differance"la yeniden oluşmaya çalışması, ama bu süreç her yeniden yaşanışında zaten imkânsız bir süreç olduğundan bir yeni şey

Kitap okuma eylemiyle kitaptaki eylem

Roman her zaman, her yerde en geçerli bir tür, nereden bakarsak bakalım böyle... Bugünün dünyasında roman neleri karşılıyor sence? Roman okumak ne gibi anlamlar katar hayatımıza?

Roman okumak öncelikle bir mutluluk, hayattaki büyük keyif. Bir koltuğa gömül, üç gün kalkmadan bir kitap devir. Bir yandan kendini kandırma yöntemi, klinik açıdan bakıldığında bilişsel, psikolojik bir süreç yaşanıyor, bir doktor karşıya geçip incelese mesela. Tabii o doktor aynı zamanda okurun kendisi, romanı okuyan kendisini dışarıdan izleyebiliyor. Böyle arada katmanlar oluşuyor, kitabı okuma eylemiyle kitaptaki eylemi ve bunları birlikte takip edebilen düşünme eylemi, tüm bunlar birlikte yaşanıyor. Roman da bu üçlü diyeceğim ama olmayacak, kitaptaki karakterin düşünme eylemi de var ve onun düşüncesindeki karakterlerin eylemleri de var. Belki sonsuza kadar gidiyor, bu aynalar dünyasına girmek kitap okumaktaki mutluluk. Roman bunu yaratıyor ve karşılıyor. Elbette insanı eylemden uzaklaştırıyor ama yapılacak en önemli eylemleri de okuyarak yaratmak, keşfetmek gibi durumlar da var.

doğuruyor. Peki roman olarak bilinen şey, bunun bir özü var mı, Platonik anlamda bir roman özü var mı... Yoksa bile, politik-sosyal kültür içinde oluşmuş diyeceğiz. Tanrı gibi yani, bir varlık sorunundan çok artık bir anlam sorunu olmuş. Bunun şimdi bir tarihsel arkeolojisini yapmak, farklı dallarını, köklerini araştırmak, bunun üzerine düşünmek, nasıl roman olarak yaftalanan şey roman denilen şeyin kendisi olamaz, bunlar üzerine bir yeni romanla, ama akımla karışmasın, yeni bir romanla düşünmek, bu soruya da yanıt olur herhalde.

Macera'nın macerasına gelirsek, bu kitabın yazılış sürecine ilişkin –hem metnin ilerleyişi (ya da "büyümesi" diyelim) hem de senin yazma biçimin bakımından– neleri paylaşmak istersin?

Freud'un bahsettiği "mystic writing pad" dediği ve gerçekten var olan, sürekli üzerine yazdığımız ama eski yazdıklarımızı da çıkarıp alabildiğimiz bir bloknot gibi düşünelim. *Macera*'da artık ben hiç göremiyorum neyin nereden silinip neyin nasıl değiştiğini, ama bir teknolojinin göstermesini çok isterdim. Cümlelerin, paragrafların, bölümlerin bir sahile vuran dalgalar gibi uzun zamana yayılmış bir hareketi söz konusu. Gittikçe büyüdü diyemem belki ama sahil ve dalga şeklinde düşünmek daha iyi sanırım. Bir yandan da rüzgâr var, arada yağmur yağıyor, doğa olayı gibi anlatayım çünkü öyle; yazılanlar çeşitli niyetler, arzular, deneyimler eşliğinde değişiyor. O değişimi yansıtan bir teknoloji güzel olurdu gerçekten. Bir sayfa gözümüzün önünde ilk halinden şimdiki haline gelse ve o sayfayı okumak, aslında bu değişimi seyretmek olsa. İşte o gördüğümüz, yazmanın kendisi olurdu, yazı son halini nasıl aldığını yazardı, onu okumak, tanık olmak, onun tarihselliğinin farkında olmak olurdu. Soruda bahsedilen ilerleyiş, zaten düşününce sürekli kendini yok eden bir şey, bir bölümün kitapta ilerleyişi onun eski halinden başka bir hale geçmesi, şimdi var olanın geçmişte kalması, gelecek adına sürekli olarak geçmişte bırakılması... Bunu yansıtan bir cihaz olsaydı diyorum.

Her kitap kendi koşullarını bir anlamda dayatır. Okur gönüllü ya da gönülsüz uyar, uyar gözükür bu koşullara. _Macera_, nasıl bir okur ister, beklentileri var mıdır?

Belki inançla inançsızlık arasında gidip gelmeyi seven bir okur diyeyim, kendi başına pek bir anlamı yok gerçi böyle bir lafın. Yani alıyorsun kitabı önünde açıyorsun, yazılanlara inanmaman gerekiyor aslında ama Coleridge'in lafı var ya, kendi isteğinle, rızanla inançsızlığını askıya alman, onu yaparak, burada rıza tabii kilit kelime, rıza göstererek inanç yaratıyorsun. O inanç sayesindedir ki kitabın içinde ilerliyorsun. Peki rıza göstererek inandığın kim veya ne? Veya nasıl diye, gramer açısından yanlış da olsa sormak gerek. İnandığın nasıl? Heidegger'in "gelassenheit" kavramından uyarlayalım; kendini bırakıp her türlü belirsizliğe rağmen "tamam, devam edeceğim" diyorsun. Şimdi bu bir, *Macera*'yı okurken bunu yapacaksın ama bakalım

Günümüz romanı

"Günümüz romanı" diyebileceğimiz belirgin bir roman biçiminden söz edebilir miyiz? Belirli açılımları taşıyan eğilimler görebiliyor musun?

Biraz bahsettim, Nabokov, Tolstoy, Çehov, Saul Bellow, bu yazarları çok beğenen ve bir liberal roman kanonunun teorisini yapan James Wood var. Onun tespit ettiği, günümüz romanı diyerek biraz kızdığı, metindeki karakterlerin özgül dünyalarına saygı duymadan saçmalıklar üreten, gerçekçi liberal roman kanonunun inceliklerinden bir politik, estetik gerekçesi olmadan sapan kitaplar. Zadie Smith'in *Beyaz Dişler*'inde veya Thomas Pynchon'ın kitabında abartılı ve absürd olarak, avaz avaz bağırarak var olan karakter ve durumlar liberal kanona ters geliyor. Jonathan Safran Foer'ın kitaplarında da, Türkçede de var artık, dil başrolde ve kötü İngilizce, yanlış İngilizce kullanan anlatıcılar var veya çocuk anlatıcı, çocuk retoriği olarak tanımlanmış bir söz dizimiyle konuşuyor. Bunları da yayıncılar sevip reklam yaptı, iyi de bir şey ancak *Ulysses* veya *Finnegans Wake* gibi o aşırı angajman ve yıkım noktasındaki kitaplar artık az yazılıyor. Şimdi televizyon şirketleri, eğlence endüstrisi müthiş toparlanmış, tefrika edilecek, edilen yeni hikâyeler bulmuş durumda. Bazı sinemacılar ve romancılar da bu eğlence dünyasının eleştirisi yapan kitaplar, filmler yapıyor ama eğlenceli şeyler hakkında vızıldanmalar gibi geliyor daha çok. Reklamcı oldum, yıllarca para kazandım, şimdi bu konuda biraz vızıldanayım, belki biraz daha para verirsiniz gibi. Ciddi estetik, politik ve dile ait projeler yok. Ayrıca günümüz romanı diyeceğimiz azınlık kültürleri, alt kültür, alternatif kültür romanları var. Spivak'ın sorusuyla bağlantılı olarak onlar konuşabilirler mi, onların sesi nedir, bu sorunlarla karşılaşıp ona baktığımız kitaplar var. Ama çoğunlukla bir 19. yüzyıl huzuru ve demokrasiyi kutlayan hava içinde her şey tatlıya bağlanıyor ya da Nietzsche'nin söylediği hınç anlamında egemen kültüre hissedilenler dile geliyor. Çıkış yolu olarak ise kendini tanımak, kendini bilmek gösteriliyor. Bunlar eski tabii.

sonuna kadar gidecek misin? Çünkü alıştığım estetik dünyanın, rızayla inandığım dünyanın kendine inancı yok gibi. Peki inançsız bir şey, bir ses nasıl bir dünya yaratacak da biz ona inanalım? Beklenti, öyle diyelim, *Macera*'nın beklentisi bu; rıza göstererek inançsızlığı askıya almayı hem yapmak hem de bunun anlamını düşünmek.

Macera ilk bakışta doğal bir dili olan, yani "iletişim aracı" bir dille yazılmış bir "yazar anlatısı". Biçimiyle, biçemiyle klasik anlatıları canlandırıyor, geçmiş bir yazınsal çağın bağlamları üzerine kurulmuş sonuçta. Ama bunu gerçekleştirirken "kötü" bir niyet de taşıyor. "Saf okur" olmaya yatkın roman okurunun bu niyete ortak olması güç müdür gerçekten?

Ses Taklitçisi diye bir kitap çıkmıştı, Avusturyalı yazar Bernhard'ın, Yapı Kredi bastı, orada kısa kısa bir sürü anlatı var, gerçi onlardan birinin başlığı da sanırım "Ses Taklitçisi"ydi. Orada yazarın anlattığı bir şey var ama kitapta ima ettiği bir başka şey var, kanal değiştirir gibi bir sürü ses arasında gidip geliyorsun, hepsi ayrı derdi olan tipler. *Macera*, evet birini taklit ediyor kötü niyetle ama o taklit ettiği, kötü niyetle taklit ettiği kişi olmak da istiyor, ancak bunu başaramıyor. Başaramaması gerek. Neden başaramaması gerek? Başaramaması gerek yoksa nesnesiyle yer değiştirir. Taklitçi olacak ama taklit ettiği asıl şey olmadan. Bunu biraz açalım. Nesnesinin yerine geçmesi nasıl olurdu? Nesnesi gibi kendinin üstesinden gelerek. Ama üstesinden geldiği şeyler arasında en son aşamada kendi kötü niyetinin olmaması gerek. O niyetin orada kalması gerek. Bunu kim kontrol edebilir? Bir süre sonra kimse edemez. Oturmuş yazıyorsun, bir grup arkadaşın önünde amcanı taklit ediyorsun, kendini kaptırıyorsun. Amcan olamasan da amcan gibisin, herkes de sana bakınca amcanı görüyor. Amcan varken senin ne anlamın var, diyeceksin. Amcanın aslı zaten yan evde duruyor. Ama ben de derim ki amca ölmüş, gömülmüş, toprağın altında. Düşünceleriyle aramızda ama asıl varlığı, dilsel varlığı gitmiş, o bütünlük yok. Ben de onu taklit ederek şimdi de olduğunu ima edeceğim. Okurun amcayı tanımasa da şimdi buradaki varlığını biraz düşünmüş olması iyi olur.

Macera'yı okuyanlar arasında bundan sonra yazacaklarını merak edenler olacaktır. Bitirirken, tezgâhta ne var ne yok, diye sorayım; yürüyen bir yazı, olgunlaşmış bir tasarı babında...

Yazı, yazdıkça yazılan bir şey olduğu için ve yazılırken şekilsiz, şekilsizlikleri değişik şekilsizlikler oluyor ve hiçbir zaman nihai olmayan bir şekli en sonunda ona vermiş gibi yapıyorsunuz; o yüzden olgunlaşmak gibi düşünmüyoru. Hem *Ulysses* hem *Savaş ve Barış*'ta olan "metempsychosis" kavramı var, Proust'ta da var zannedersem. Yani illa bir sanat diye ayrıştıracaksak roman sanatını, gerçi ayrıştırmak da gerekir, orada en büyük projelerden üç tanesini söylüyorum. *Ulysses*'te kadın kahraman Molly yatakta soruyor kocasına, "Ne demek metempsychosis kocacığım?" diyor. "Ruh göçü" diye açıklıyor o da. Diğer iki kitapta da, zaten benzerler birbirlerine, kalabalık davet sahnelerinde konuşulan bir konu olarak, seans olarak geçiyordu. Olgunlaşmak değil de işte, o kavramı, göçü, ruh göçünü kullanalım. Bu devrimci ruh olur, Avrupa'da gezindiği yazılan hayalet olur, böyle metafizik şekilde ifade edeyim; bu müthiş soyutlamalar gelir ve sana dan diye hâkim olur, kendi diliyle konuşmaya başlar... Bunlar, evet, oluyor şimdi. □

Deniz Yalım Kadıoğlu

Fil

"Beni daha ne kadar kilit altında tutabileceğini sanıyorsun..."

Sesini duyuyordum ama başımı çevirip bakmak bana acı veriyordu. Uzun hortumlu, yelken kulaklı, sütlü kahve renginde, yavru bir fildi yalanlarım. Boynu bükük, şişman bir fil. Ondan utanıp utanmadığımı merak ediyordu. Koca bacaklarını oturduğumuz bankın üstünde ileri geri sallarken ahşabın gıcırtısı beni delirtiyordu. Evet, utanıyordum. Ama daha çok, duyduğum bu utanç nedeniyle kendimden.

Sesi kızgın değil, kırgındı. Onu bu hale ben getirmiş, yalanlarımla besleyip büyütmüştüm. Önceleri rengârenk çiçeklerle dolu büyük bir parkta duruyordu. Mutluydu, bütün gün dilediğince koşup oynuyor, rahatsızlık vermiyordu. Bazen varlığını bile unutuyordum. Fakat bir zaman sonra bu alan ona dar gelmeye başladı. Filimin canı sıkılıyordu. Koca hortumunu kulağıma sokuyor –sözde oyun için yapıyor–, o güne dek yaptıklarımdan rastgele birini seçip fısıldıyordu. "Hatırlıyor musun o gün..." diye başlayan, yıllar öncesinde kalmış büyüklü küçüklü yalanlarım, sudan bahanelerim, gizli dolaplarım, her şey sanki bir cımbızla geçmişimden tek tek çıkarılıp önüme seriliyordu. Neden ya da nasıl uydurduğumu bile bilmediğim bir olayı hatırlatıyor, en ince ayrıntısına kadar ballandıra ballandıra anlatıyordu. Benim üstümde ne vardı, Leyla ne diyordu, barın içi ne kadar da loştu, içimde neler kurmuş ama kıza ne söylemiştim... Önceleri dediklerini önemsemiyor, sözünün arkasında duran her insan gibi ben önde, filim arkamda dimdik yürüyordum. Kimi zaman adımlarımı kasten hızlandırıyor, kulaklarını deli gibi çırparak koca cüssesiyle yeri göğü inleterek, nefes nefese ardımdan koşmasını izliyordum. Bana yetiştiğinde ıslak gözlerini kırpıştırıyor, "Senden başka kimsem yok," diyerek vicdanımı eziyordu.

Neyse ki onu benden başka kimse göremiyordu. Dünya ondan habersizken o her şeyden haberdar, yaşayıp gidiyordu. Ama bu da ona yetmiyordu. Artık benden çıkmak, başkalarıyla, başkalarının yapay dünyalarıyla tanışmak istiyordu. Bütün bakışlar üstünde olmalı, dünyanın tüm yalanlarıyla o oynamalıydı. Hırsından sağı solu tekmeliyor, "Baksana ne kadar büyüdüm, bırak beni ne olur. Söz, kimseye bir şey söylemem," diye ağlıyordu. Bense ellerimle, dilimle büyüttüğüm bu yaratığı ne salmak ne de yanımda taşımak istiyordum. Kaç kere uyuduğu ânı kollamış, parmak uçlarıma basarak kaçıp gitmiş, işyerimden oturduğum şehre kadar tüm çevremi değiştirmiştim. Ama kendimi tutamayıp doğruyu sakındığım anda, açlıktan bir deri bir kemik kalmış bir halde yanı başımda belirmişti. "Seni özledim," demişti her seferinde ve daha dumanı tüten yalanımı soğumasını beklemeden bir lokmada midesine indirmişti.

Bugün evimin boş odalarında sessiz sedasız, ağır adımlarla dolaşan bir ihtiyar. Bu dünyada gerçeğimi bilen tek varlık. Bana bir şeyler anlatmalı. Her geçen gün biraz daha sağırlaşan kulaklarım yalnızca onu duyabiliyor. Filim suskun. Konuşamayacak kadar bitkin. Oysa sesini nasıl da duymak istiyorum, biri benimle konuşsun istiyorum. Sütlü kahve geçmişimi... İstiyorum. □

Hangi kitapları okumak zorundayız?

Nihat Ziyalan

Salt kitap ismi verilerek işin içinden çıkılacak bir soru değil bence. Allahın sevgili kuluymuşum ki, çocukluğum, ilkgençliğim Maarif Klasikleri'nin peş peşe basıldığı bir ortamda geçti. Klasikler edebiyattan 'haz' alma duygusunu geliştirirken bir yandan da insani değerleri yükseltir: Hayata ötekinin gözüyle de bakabilmek. İyilik, güzellik. Kendi özüne dürüst olmak. Okuyucudaki sezgi gücünü geliştirmek gibi...

(Sevgili Güner Sümer'den duymuştum: Paris'te et almaya gittiği kasap onun sanatçı olduğunu öğrenince satırını bırakıp arka tarafa çağırır. Heykel atölyesidir. Dış kapıyı kapayıp bir şişe şarap açar. İşte bu tür bireylerden oluşan halk; De Gaul zamanında, Fransa NATO'dan çıkınca şampanya patlatarak olayı kutlayabilir. Sidney'de taksici arkadaşım tam bir kitap kurdudur. O sırada İsveçli yazar Torgany Lindgren'in *Yılanın Yolu*'nu okuyor. İsveçli müşterisi kitabı görünce çok heyecanlanmış. "Annemin şu sıralar morali bozuk ona Sidney'de bir taksi şoförünün *Yılanın Yolu*'nu okuduğunu söylersem kendisine iyi gelir," diyerek, hemen İsveç'teki annesini arıyor.)

Gençlik kitaplarıyla klasikler bir arada okunursa sağlam temel üstüne sağlam bir bina örülmeye başlamış olur.

İnsanımızın *Söylev*'i okuyup özümsemesi, yaşadığı toprağın kıymetini, nasıl bu günlere gelindiğini bilmesi bakımından çok önemlidir. Hemen ardından *Anayasa*'yı okumalı, hatta cebinde taşımalıdır.

Çocuk Kalbi, *Pal Sokağı Çocukları*, *Küçük Prens*, *Alis Harikalar Diyarında*, *Martı-Jonathan Livingstone*.

Başta Rus Klasikleri olmak üzere bütün klasikler.

Nasrettin Hoca, Derleyen Pertev Nail Boratav, *Don Quijote*, Laz fıkraları.

Server Tanilli'nin yapıtları.

İlyada, *Heredot Tarihi*. Yaşar Kemal ve Orhan Kemal'in yapıtları.

Yunus Emre, Mevlana'nın *Mesnevi*'si; Charles Darwin, *Türlerin Kökeni*. Beethoven'in hayatı üstüne kitaplar, *Şu Çılgın Türkler*, *Binbir Gece Masalları*. *Huzur*, Ahmet Hamdi Tanpınar.

Nâzım Hikmet'in yapıtları.

Sait Faik, Cemil Kavukçu'nun yapıtları.

Orhan Pamuk'tan *Cevdet Bey ve Oğulları*, *Beyaz Kale* ve "Pencereden Bakmak" adlı öyküsü.

Kafka'nın yapıtları. Salinger'dan *Gönülçelen*.

Bilge Karasu, Ferit Edgü, Selim İleri, Erdal Öz, Tomris Uyar, Necati Tosuner (*Yakamoz Avına Çıkmak*'taki "Gelecek" adlı öyküsü kaçırılmamalı). Hulki Aktunç, Murat Yalçın, Barış Bıçakçı, Behçet Çelik, Faruk Duman, M. Sadık Aslankara, Sema Kaygusuz'un yapıtları...

Dağlarca, Melih Cevdet Anday, Ece Ayhan, Edip Cansever'in yapıtları.

İlkyardım, sağlıklı beslenme, görgü kuralları benzeri kitapları okumak da çok önemli bence.

AYTEN GÖRGÜN

Cehennemin Dibi

ZEMHERİYDİ.

Hem de ne zemheri!

Rüzgâr, yaramaz çocuklar gibi kapıya bacaya tırmanıp duvarları dövüyor, daha da hırsını alamayıp beyaz örtüyü kaldırıp silkeliyor ortalığı tipiye veriyordu.

Zara'nın soğuğunu, ayazını ancak yaşayan bilirdi.

Biz kahveci Rıza Babanın yerinde, ılık sularda veriyorduk altmış altının gözüne.

Elimdeki karonun papazıyla bakışırken Vasvi'nin ölüm haberi gelip altmış altıyı orta yerinden böldü. Apo'nun Tuğrul kapıyı ardına dek dayamış,

"Kızıl Vasvi öldü!" dedi.

Memet Ağa parladı:

"Ula dürzü, kapasana kapıyı. Dondurayazdın milleti."

Vasvi ölmüş ha!

Allah rahmet eylesin.

Kalkıp cenazenin başına varmak lazım.

Yalandan da olsa iki damla yaş dökmek lazım.

Kadınlara haber salmalı.

Sarılıp sarmalanıp almalılar koltuk altlarına şekeri, yağı, unu gitmeliler Vasvi'nin evine.

Toplanıp ateşin çevresinde başlamalılar helvayı kavurmaya.

Hoca efendiyi bulup uyandırmalı, Vasvi için cenaze namazına durulmalı.

Dışarıda zemheri.

Rüzgâr, hiç göz açtırmıyor ki, adam bir adım ötesini görsün.

Vasvi aslen buralı değil. Yıllar öncesinden ta mübadele döneminde kopmuş gelmiş buralara.

Devlet göstermiş ırmağın kıyısını, evini oraya yapmasını salık vermiş.

Biz dedik: " Devlet ne bilir bizim soğuğu?"

Vasvi kulak asmadı milletin lafına, inadım inat diyerek günbegün çalışıp yaptı evini ırmağın kıyısına.

"Lan Vasvi, ne sen bilirsin buraları ne devlet, buranın kışı kara kış olur. Irmaktan esen yel iliklerini kurutur. Sen gel biraz daha içlere sokul."

La dedi lo demedi Vasvi. Irmağın en çok rüzgâr alan yerine kondurdu damını.

Ayten Görgün *Notos*'ta ilk öyküsünü yayımlıyor. Çok değişik yerlerde yayımlamaktansa, öykülerinin *Notos*'ta yayımlanmasının kendisi için önemli olduğunu düşünüyor.

"Burası iyi, ormana yakın odunu rahat toplarım," dedi.

Dinlemedi köylü lafını, Kızılırmak'ın ayazında titreye titreye öldü. Şöyle ilklerine dek hiç ısınmadı.

O tipinin içinde Mirza ve üç arkadaşı karlara bata çıka, söylene söylene vardılar Vasvi'nin evine. Vasvi yatağında kaskatı kesilmişti. Dört bir yanından tutup koydular tabuta. Geldikleri yoldan ağızlarından duman çıkara çıkara düştüler yola. Hoca Efendi, uykusu bölünmüş gözlerini pörtlete pörtlete, arkasında dört kişilik ahaliyle durdu namaza. Dualar her zamankinden hızlı döndü dilinde. Soğuktan ayaklarını hissetmedikleri anda tabutu koydular karla dolu çukura. Dördü bir yandan alelacele davrandı küreklerine. Sanki bir zamanlar atmış altı oynayıp çayları yıktıkları Vasvi değildi, sanki esen rüzgârın altında rakı içtikleri Vasvi değildi tabutun içindeki. Son görevlerini yapmıyorlardı da beton atar gibi dolduruyorlardı küreklerini. Hoca Efendi, görevini tamamlamış yamaçtan inerken geride ölü taşların arasında ruhları donmuş dört adam kürek sallıyordu.

Mirza ve arkadaşları kahveye döndüklerinde yarı yarıya buzdan adamdılar. Suratları pancar gibiydi. Selamsız sabahsız geçip oturdular sobanın kıyısına. Kimse "Allah razı olsun" demedi. Dahası diyemedi, dördü de birbirinden nemrut görünüyordu. En gencimiz onlar diye vermiştik bu görevi.

İkinci demli çaylarından sonra geldiler kendilerine. Gidip en uçtaki masaya kuruldular. Başladılar kendi aralarında fısır fısır konuşup kıkır kıkır gülmeye. Nerden geldi neşeleri anlamadık, döndük altmış altıya.

Biraz sonra Mirza, yüksek sesle tüm kahveye sordu, "Zara'yla öbür dünya arası kaç saattir?"

Ellerimizde kâğıtlar, tavlanın pulları birbirimize bakakaldık. Soğuk çarpmış ola dedik Mirza'yı.

Mirza susmadı, konuştu, " Vasvi'nin ruhu varmış mıdır Araf'a?"

Şeytan diyor, kalk Mirza'nın ağzına iki yapıştır. Arkadaşları da hiç ses etmiyor anca gülüyorlar.

"Vasvi Araf'ın kapısından girince içeri, Azap Melekleri ayakta karşılamış onu.

Yıllardır omzunda taşıdığı melekleri ellerinde birer kara kaplı defterle zıplamış yere.

Teslim etmişler günah ve sevap defterini Azap Meleklerine.

Bu melekler, hassas terazilerde ölçmüş defterleri; sevap ve günah kefeleri bire bir denk gelmemiş mi?

Herkes buna çok şaşırmış. Tabii bizim Kızıl Vasvi'de."

Fesuphanallah bu ne saçmalıyor böyle. Niye kimse ses etmiyor?

Meğer bizimkilerde böyle bir maskaralık istiyormuş,

Hepsi oyunu bırakmış pürdikkat onu dinliyor.

Hatta sağır Abbas, Mirza susunca, " Eee," diye meraklanıyor.

"Azap Melekleri bu durumda ne yapacaklarını şaşırıyor,

Şimdi Vasvi ne tarafa gidecek?

Bu zavallı melekler önlerindeki evraka ne yazacaklarını bilemiyor.

Sonunda Yüce yaratanın huzuruna çıkıyorlar.

Yaa Rab, Vasvi kulunun sevabı ve günahı eşit çıktı.

Daha önce böyle bir durumla karşılaşmamıştık, ne yapmamızı emredersiniz?

Yüce yaradan, önünde akan derelere, ötüşen kuşlara bakıp,

'Kulumun kendisine bırakın, nereye gitmek isterse gitsin,' demiş."

Dayanamadım artık, masanın üstündeki kül tablasını alıp Mirza'nın anlının çatına atacaktım ki, kahveci Rıza Baba elimi tutup oturttu beni yerime.

"Vasvi'ye soruyorlar, nereye gitmek istersin? Senin için cehennemin kapıları da cennetin kapıları da sonuna dek açık, kararını ver.

Vasvi hiç düşünmeden cehenneme gitmek istiyorum diyor.

Azap melekleri şaşıp kalıyor. Vasvi'nin şekerini, tansiyonunu hatta ateşini ölçüyorlar her şey normal. Vasvi'ye tekrar soruyorlar, son kararın mı bak geri dönüş yok? İstersen cennete de gidebilirsin, diyorlar. Vasvi kararından vazgeçmiyor.

Aynı Kızılırmak'ın kenarına evini yaparkenki gibi la diyor da lo demiyor.

Melekler gidip bu şaşılacak durumu yüce yaratana aktarıyor.

Ya Rab, kulunu cehenneme gönderelim mi? diye soruyorlar.

Yaratan, öfkeyle 'Hayır! Onu cehenneme değil, cehennemin dibine gönderin,' diyor.

Melekler Vasvi'yi kollarından tutup cehennemin dibine götürüp bırakıyor.

Üstüne de kapıyı küt diye örtüyorlar.

Yüce yaratan, günlerce Vasvi kulunu anlamaya çalışmış.

Sonunda dayanamayıp görevlileri çağırmış, 'Gidin bakın şu Vasvi kulum cehennemin dibinde ne haltlar karıştırıyor,' demiş. İki görevli koşa koşa gitmiş cehennemin dibine.

Görevliler kapıyı açar açmaz bizim Vasvi bağırmış, 'La oğlum kapatın şu kapıyı, cereyan yapıyor,' demiş."

Bütün kahve bastı kahkahayı, Mirza'yı alkışlayanlar bile oldu.

Rıza Baba'ya seslendim, "Rıza Baba, bu Mirza'ya soğuk bir şeyler gönder de kendine gelsin," dedim.

Rıza, "amaaan sen de" dercesine elini salladı.

Bunlar bu karda kıyamette Allah'ın kendilerini görüp duymayacağını sanıyor.

Apo'nun Tuğrul yine kapıyı sonuna dek dayayıp sırıtarak,

"Gülsüm Anam Kızıl Vasvi'nin helvasını gönderdi, toplanıp yapmışlar."

Onlar aynı kazandaki helvaya kaşık sallarken, ben dilimde duayla çıktım dışarıya. □

Ertürk Akşun: "Önce ihtiyaç yaratılacak..."

Yayıncılık dünyasını yakından biliyorsunuz. Turkuvaz Yayınları'nın satış sorumlusu gözüyle, yayıncılık sektörünün bugün en belirgin sorunu sizce nedir?

"Geçmişte her gün yeni bir yayınevi kurulmazdı."

Ben asıl sıkıntının arz talep ilişkisinde olduğunu düşünüyorum. Kronikleşmiş söylemlerden –Türkiye'de okuma oranının düşüklüğü, devlet desteğinin olmaması, sektör olamama vb – ziyade sorunun burada olduğunu, kaynağının özellikle yine yayıncılarda olduğunu düşünüyorum. Yayıncılığımızda talebin azlığı çok uzun zamandır bilinen bir gerçektir. Buna rağmen arzın fazlalığı (her ay 1500'e yakın yeni kitap basılıyor) sektörün kirlenmesine ve okuyucu gözünde güven kaybına sebep oluyor. Bugün gelişen teknoloji ve yabancı dil bilme oranının yüksekliği yayımlanacak yeni kitap konusunda inanılmaz bir fırsat yaratıyor. Yayıncılığın büyük sermaye gerektirmemesi, telifsiz ürün basmak, ucuz çeviri, yerli yazarlarca hızlı yazılan içi boş ürünler okuyucuda bir tıkanmaya yol açtı. Kötü ürünler iyi ürünleri kovmaya başladı. Ucuza üretilen ürünler kitabevlerine çok yüksek iskontolarla verilmeye, sırf marketler için kitaplar üretilmeye başlandı. Okuyucu sayısı değişmedi ama bu tür ürünler çoğaldı. İyi yayıncılık yapmak isteyen yayınevlerin de bunlara dayanamayıp kötüye benzemeye başladı. Bir çizgi yakalayamadılar, bir misyon üstlenemediler. Bu tür yayıncılar elbette para kazanamadıkları takdirde piyasadan çekilecek, ama tortuları uzun yıllar sürecektir.

Geçmişle bugünü karşılaştırabilir misiniz?

Geçmişte okuyucu da, yayıncı da belliydi. Her gün bir yayınevi kurulmazdı. Kurulanlar da uzun yıllar sektörün içinde kalırdı. Yeni ürün özenle seçilir, birçok süzgeçten geçerdi. Daha az çeşit ürün yayımlanırdı ama daha çok basılırdı. Okur neyle karşılaşacağını bilirdi. Ama bunun da sakıncası ürün yelpazesinin darlığıydı.

Yayıncılık niçin bir sektöre dönüşemiyor?

Kapitalizmde ihtiyaç zorla yaratılır. Henüz yayıncılarımız bunu keşfedemedi, ya da henüz yolun başındalar. Önce ihtiyaç yaratılacak. Suni de olsa.

Yaptığınız işten hoşnut olup olmadığınızı, nedenleriyle belirtir misiniz?

Bizim sektörde satış en zor alanlardandır. Genellikle satış müdürlüğü pazarlama müdürlüğü ile karıştırılır. Halbuki satış müdürleri okuyucuyla ve piyasayla gerçek iletişimi kuran kişiler olarak üretimin içinde olmalı. Örneğin kitap sunulurken nelere dikkat edilmeli, bunu en iyi satış ekibi analiz edebilir.

Gila Kohen Öykü Yarışması

Şalom gazetesi ve Gözlem Gazetecilik, genç yaşta yaşamını yitiren editör Gila Kohen'in anısına başlatılan öykü yarışmasının beşincisini düzenliyor.

Yarışmanın koşullarına göre, katılımcılar daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış en fazla üç yapıtla yarışmaya katılabiliyor. Seçici kurulu, Feridun Andaç, Liz Behmoaras, Stella Hazbay, Tülay Gürler ve Mario Levi'den oluşan ve konu ya da yaş kısıtlaması bulunmayan yarışma için gönderilecek yapıtların, çift satır aralığı ile yazılması, en az beş en fazla on beş A4 sayfası uzunluğunda olması gerekiyor.

Katılımcılardan öykülerini CD'ye kaydetmenin yanı sıra, bir kopya orijinalini, özgeçmişlerini ve birer fotoğraflarını postayla göndermeleri isteniyor. Ayrıca yarışma sonrasında yayınlanacak öykü kitabının basımının, zamanında ödül törenine yetişebilmesi için yarışmacıların yapıtlarını e-posta ile haber@salom.com.tr adresine ulaştırmaları isteniyor. Öykülerin en geç 27 Şubat 2009 tarihine kadar Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş. merkezine e-posta ve kurye vasıtasıyla aracılığıyla olması gerekiyor. Yarışmada birinciye 1.750 TL, ikinciye 1.250 TL, üçüncüye 1000 TL ve iki kişiye de mansiyon ödülü verilecek. www.salom.com.tr

Ezgi Umut

Resim Dersi

SOLUK SOLUĞAYIM. KEŞKE ARABAYLA ÇIKSAYDIK. BİR AN ARKAYA DÖNÜP tepenin yamacında, gölgeli kayalıkların bitiminden denize kadar uzanan kasabaya bakıyorum. Yok, hiç ilgisi yok. Düşlerimde yaşayan ve anılarımdaki sislerin içinden fışkıran o yeşil dallarla bezeli, çiçek kokulu, kırmızı damlı kasaba yok artık.

Etrafıma bakınıyorum. Nereye kayboldu? Aşağılara bakınıyorum. Oysa o durmamış, dağ keçisi çevikliğiyle tırmanmaya devam ediyor. İşte en tepeye de ulaştı. Oradan öylece bana bakıyor, el sallayarak. Bir yontuya benziyor uzaktan, güneşi ardına almış, yakışıklı, kara saçlı genç bir adam yontusu.

Sırtımı tepeye ve ona dönüp oturuyorum bir taşın üstüne. Cebimdeki sararmış ve yıpranmış fotoğrafı çıkarıyorum. Üzerindeymiş babamın, dedeme vermişler sonra. Şimdi durduğum yer, fotoğraftaki alt bahçe çitlerinin orası olmalı. Gözlerim doluyor. Fotoğraftaki dalgalı, siyah saçlı, kara gözlü o genç adamın gözlerinde onca dert yüküne karşın, ne güzel umut kıvılcımları çakıyormuş. Pek fark etmemişim daha önce ya da düşünmemişim. Hep elemli gelirdi bakışları, acı çeken bir ruh gibi. Bakışlarındaki esrik mutluluğu keşfedebilmek için onca yıl geçmesi ve buralara gelmem gerekirmiş.

Babam benden daha genç, diyorum içimden. Fotoğrafa bakarken birden bunun ayırdına varıyorum. Ölüler yaşlanmıyor. Hangi yaşta öldülerse, o yaştaki görünümleri kalıyor bellekte, varsa fotoğraflarda.

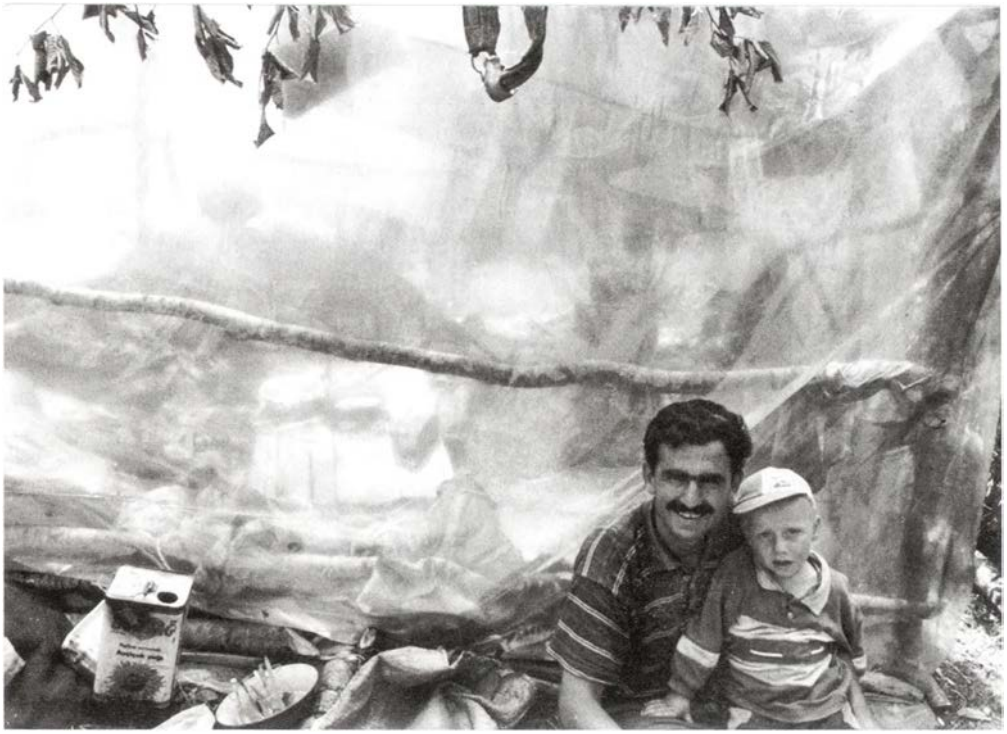
Babam deyince şimdi olduğum yaştan çok daha genç birine babam diye koştuğumu hatırlamak, bu yaşımda ne tuhaf geliyor. Çocuklar büyüdükçe babaları da yaşlanacak, diye düşünürdüm hep. Ama babam ve kendim için bozulmuştu bu kural.

Başımı tepeye çevirip ona el sallıyorum. Onunla karşılaşınca öğlen, sanki bir an...

Dedemle tırmanmıştık tepeye son gelişimizde. Kulübeye doğru koşarken, ayağım bir ağaç köküne takılmıştı da yere düşmüştüm. Toprak tırmık gibi çizmişti dizlerimi, kanatmıştı yol yol. Nasıl acımıştı dizlerim. Dişimi sıkmış, sesimi çıkarmamıştım. Büyük gündü, babama geliyordum.

Ahşap kulübenin kapısında beliren, o yakışıklı esmer adama doğru kuşlar gibi uçacağım "baba" diyerek, kollarım iki yana açılmış, onu kucaklamak için.

Babam gözleriyle kucaklayacak beni, belleğimde bıraktığı, susuz gözyaşları saçan, elemli gözleriyle okşayacak yüzümü. Ben ufak tefek çocuk, beline sarılacağım babamın. Biz içeri doğru ilerlerken koltuk değneklerinin tok tıkırtısı yankılanacak küçük kulübe-

Ergün Gündüz

de.

"Oğlum, anneni üzmüyorsun değil mi?" diyecek.

Üzmediğimi söyleyeceğim ona, sanki annem varmış gibi yaparak.

Ardından okulumu, arkadaşlarımı, derslerimi soracak, sedire otururken. Koltuk değneklerini de duvara yaslayacak. Çarpım tablosundan zor sorular soracak dokuz kere sekiz gibi...

Su içme bahanesiyle arka bölmeye geçeceğim. Mutfağa geçerken orada, kapının karşısında yatak odasının köşesinde, camın önünde duran tozlu şövalenin üzerindeki örtüyü azıcık aralayıp her seferinde yaptığım gibi o yağlıboya tabloya bakacağım, ayağı kopuk adama ve kadınlara, kanlar içinde yola serilmiş kalabalığa. Hangisi annem diye düşüneceğim... Sonra elimde mutfaktan kaptığım ve aceleyle doldurduğum bardaktaki suyu çok susamışçasına içerek geri döneceğim babamın yanına, odaya girdiğimi, o tozlanmış tabloya baktığımı anlamasın diye.

Orada resmin ortasında, yerde kanlar içinde yatan adamın kim olduğunu, artık dayanamayıp soracak cesaretim de olacak:

"Baba bu adam sen misin?" diyeceğim. Hep bunu sormak isterdim.

Tahta kulübenin sofasındaki sedire oturunca, sorularım da bitince resim çizmeye başlamıştık birlikte. "Baba, bana savaş resmi çizsene!" deyince bana nasıl da kızmıştın. Oysa ben sadece öğrenmek istemiştim. Savaş resmi çizmeni isteme nedenim, sana sormak içindi. Dedemin izlerken "tüh tüh..." diye sesler çıkardığı, nenemin de televizyonun yanındaki tahta iskemleye oturup pamuk saçlarının birazını örten beyaz tülbentin bir ucu ile gözlerinden akan yaşları kurularken dinlediği savaş haberlerinin her gün kaç kere gösterildiğinden haberin olsaydı, bana yine kızar mıydın?

"Baba, o tabloda yerde acıyla kıvranan, kopuk bacağından kanlar sızan adam sen misin?" diye sormanın yolunu arıyordum. Eğer o adam sensen, yerde uzanmış kanlar için-

deki kadınlardan biri de annem olacaktı mutlaka. O gün çarşıya birlikte gitmişsiniz. Yapacağın resim için malzeme alacakmışsınız. Öyle anlatırdı anneannem hep. "Baba, bana annemi göstersene hangisi?" diye soracaktım sana.

"Şu bir kolu kaldırımdan aşağı sallanan, yüzü parçalanmış kadın değil, değil mi benim annem? Biraz ötede yolun ortasında yüzükoyun yatan kumral saçları öbek öbek kan olanı mı yoksa benim annem, hani etrafında bir dolu paketin etrafa saçıldığı? Orada kucağındaki bebeğe sarılmış olarak taşlaşmış anne de benimki olamaz değil mi? Şu örtüsü kaymış ve ıslak saman rengi saçları kaldırımdan aşıp yola dağılmış, gözlerinde gökyüzü olan kadın mı yoksa annem, söyle hangisi baba?"

Babama, annemle ilgili sorular sormamı istemezdi dedemler. Hep tembih ederlerdi sakın sorma diye. Ben yine de annemi sorabilmek için hep planlar yapardım. Biliyordum. Annemi hatırlayınca iyileşecektin sen. Küçücük aklımla bunu nasılsa keşf etmiştim o zamanlar.

Ama "savaş resmi" deyince, sen sanki hiç savaş yaşamamışsın gibi kızdın bana, kalktın, fırçayı kül rengi boyalara bulayıp gri bir martı çizdin.

"Martı o renk olmaz ki, baba" demiştim çizdiğinin o gri gölgenin martı olduğunu anlayınca.

"Oğlum, Martılar da kirlendi savaştan!" derken dudağının kenarı tuhaf bir şekilde kıvrılmış, iki kaşının arasındaki çizgi de derinleşmişti. Hele gözlerinden taşan yaşsız elem damlacıkları. O anda hatırlayamamıştım tablonun bir köşesinde yerde boynu bükük debelenen ak bir martıyı da gördüğümü.

Yıllar sonra internet'te okudum Nizar Kabbani'nin "Resim Dersi" adlı şiirini de, yüreğim nasıl sızladı. Bizim resim derslerimize ne çok benziyordu o şiir. Babamın ve benim resim derslerimize.

Sonra komşuda olan Katya annem gelmişti kulübeye. Karnı kocamandı o son görüşmemizde. Elimi karnına koyup, onun o minik bebeğin, patisiyle nasıl tekmelediğini duyumsatmıştı bana Katya annem. Onun o kocaman karnına sarılmak ve anne demek istemiştim, anneciğim Katya anneciğim. Zaten ıslak saman sarısı saçlarıyla Katya'nın anneme ikizi kadar benzediğini söylüyordu komşu teyzeler.

O anda nasıl sevinmiştim. Belki... belki annemin olmadığını, patlamada öldüğünü, hatırlamam da unutmam da sona ererdi, buluşmalarımız gibi. Sen hatırlardın. Belki ben de unuturdum. Oysa sen hiç unutmamışsın aslında. O tabloyu yapabildiğine göre. Evet evet o tabloyu yapabildiğine göre sen savaşı unutmadın ki, annemi unutasın. Belki bir dahaki gelişlerimde annemi sormazdın bana. Belki de iyice hatırlayınca annesizliğimi, beni dedemlere hiç göndermezdin. Sizinle kalırdım. Hep bunlara umutlanmıştım...

Elimdeki sararmış fotoğrafa yeniden bakıyorum gören gözlerle.

Bebeciğinin ılık tekmelerini duyumsadıktan sonra Katya annemle birlikte, üçümüz bahçeye çıkmıştık. Katya annem bir fotoğrafımızı çekmişti bizim baba- oğul. Tek bir fotoğraf. Ah keşke dijital fotoğraf çağı erken başlasaymış. Ama Katya annemin komşudan ödünç aldığı makinede son iki kare kalmış. Ona içimden Katya annem dediğimi bilseydin yine kızarmıydın bana?

"Çok güzel çıktı, öyle çektim ki, koltuk direkleri bile gözükmedi!" demişti, Katya annem o bozuk Türkçesiyle. Sağaltım için çıktığı bu dağ kulübesinde, kimsesiz bir kaçak göçmen olarak bakımını üstlenen Katya annemi, eş olarak benimsemişti babam.

Sonra son kareyi çekerken, Katya annem, aniden takılmıştı makine.

"Eyvah eyvah üst üste çıktı filmler!" diye üzülmüştü Katya annem. Babam da gürültülü mutlu bir kahkaha atmıştı. Kim derdi ki o anda neşe ile çağlayan gibi gürüldeyen o

Bu sayıda "Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden ikisini yayımlıyoruz. **Ezgi Umut** ile **Hülya Sürer**'in öyküleri, Ergün Gündüz'ün geçen sayıda yayımladığımız fotoğrafından çıkarak yazılmış bir grup öykü arasından seçildi.

adam bir iki gün sonra...

Uçurumdan aşağılara doğru dalıyorum. Çok acı çekmiş olmalı...sipsivri kayalık...

Uçağa yetişmeliydim. Onu ilk kez bugün görmüştüm. Aşağıda o beton denizinin içinde, kır pidecisinde buluşmuştuk. Bana "abi" deyince ne yalan söyliyeyim, hiç bir şey hissetmemiştim ta ki gözlüklerini çıkardığı anda, yüzüne daha dikkatli bakıncaya değin. Elemli bakışlarına kadar herşeyiyle babam duruyordu karşımda.

"Babamızın bir fotoğrafı var mı sende?" diye soruyordu. Sonra da sustu ve gitgide derinleşen o sessiz yalnızlığına gömüldü.

Aynaya bakmasının yeterli olacağını da söyleyebilirdim, cebimdeki saramış fotoğrafı da gösterebilirdim. Ama yapamadım. Pidecide, öğlen sıcağı ile iyice uyuşup, sessizlik de katlanılamayacak denli ağır gelmeye başlayınca, "Haydi tepeye tırmanalım." demiştim sadece.

Kalktım. Fotoğrafı özenle iç cebime yerleştirdim. Pantalonuma yapıştığını varsaydığım yarım asırlık toz topraktan arınırken, sesleniyorum ona.

"İnelim artık! Uçağı kaçıracağım yoksa!" □

HÜLYA SÜRER

Ormanda

SER SERÊ, SER ÇAVA... GÜLDÜĞÜME BAKMAYIN. NENEM ŞÖYLE SÖYLERDİ: "Lawo, ağlamaya utanıyorsan, bari gül. Derdi içinde tutma, şişersin." Vallahi ne diyeyim? Madem bilmek istediniz. Kalkıp büyük şehirlerden geldiniz. Başımız gözümüz üstüne... Üç gün evvel mavisi pel pel dökülmüş eski minibüse doluşup yirmi saat tıkış tepiş yolculukla daldık gurbet eline... Yatağımız, yorganımız, unumuz ve de çayımızla... Elçi bize, bahçe sahipleriyle anlaştığını, fındık hasadından iyi para kazanacağımızı söylemişti. Geçen sene konakladığımız araziye vardık önce, çoluk çocuk çadırlarımızı çatmaya başladık ki, yeşil elbiseli askerleriyle komutan bey geldi. "Buraya konamazsınız. Yasak!" dedi. Meğer Vali Bey, şehre girmemizi istemiyormuş. Emirnameyle yasaklamış bizi. "Komutan bey, nereye gidelim?" dedik. "Biz mi davetiye gönderdik size? Paşa gönlünüz nereye istiyorsa oraya gidin, çadırlarınızı derhal sökün şimdi!" demez mi? Bütün paramızı yola vermişiz. Nasıl hemen dönelim? Toplaşıp, ormana sığındık. Şimdi sekiz çadırız, toplam doksan kişi varız her hal... Naylon çadırda barınmak kolay değil tabii. Güneşte içerisi yapış yapış oluyor, havayı bir türlü çekemiyorsun ciğerine. Dün geceki gibi yağmur yağdığında da su basıyor, eşyalarımız ıslanıyor. Hem güneşten, hem yağmurdan belki korur diye, bu meşenin altına kurduk konları; yapraklar gece boyu hışır hışır tepemizde. Tavanımız da, duvarımız da şeffaftır. Karanlıkta dalların gölgeleri sallanır durur, büyüklerin bile içi ürperir, sağı solu kolaçan ederken, uyuyakalırsın. Ormanda ses türlü türlü, ağır yorgunluk olmasa kim bilir kaç kez uyanırsın. Değişik bir çıtırtı duydun mu, acaba yabani hayvan mıdır, yoksa belalı insan mı diye korkarsın. Hangisi ötekinden iyi ki? Bak, çocuk sabah kalktı, dudakları uçuklamış. "Ağaçta maymun hayaletler saklanıyor," diyor. İçme suyu mu? Dört beş kilometre ötede bir köy var. Suyumuzu oradan alırız dedik. Yedi kiloluk beyaz bidonlarla çeşmeye gitti gençler. Aralarında şakalaşıyorlarmış. Sonra iki kişi gelmiş yanlarına, "Burada Türkçe konuşulur," demişler. Atışmaları uzayınca, meydan kahvesinden köylüler de sarmış çevrelerini, "Çeşmemizden su alamazsınız, defolun gidin," deyip kovalamışlar bizimkileri. Yarım bidon suyumuz kaldı şimdi. O da akşama yetmez. Hırsız gibi gece tekrar köy çeşmesine ineceğiz mecbur. Diyeceğim, bura halkı bize düşman... Pek içlerine sokulmamaya çalışıyoruz ama mecbur kaldığımızda, hepsi dönüp bakıyor. Vallahi bazen ben de dönüp bakıyorum kendime... Onlar niye bakıyorlar böyle diye. İşimiz yirmi güne bitecek. Eğer paramızı alabilirsek, pamuk toplamaya Çukurova'ya geçeceğiz. Bahçe sahipleriyle de, cep telefonuyla anlaşıyoruz. Yoksa telefonun da canı cehenneme... Dün camiye gitti beşimiz. Cihazı şarj edeceklerdi. İzin vermemiş imam. Ne diyelim? Memlekette on liraya iş bulsak, gelmeyiz. Yağmu-

runa çamuruna gelmeyiz, rezilliğine, istenmediğimiz yere hiç gelmeyiz. Ücret mi? Yirmi liradır, gündeliğimiz. Çalışan çocuksa eğer, yarısı. Aman, tuvalet nerede efendim? Tuvalet yoktur yani. Oğlanı arı soktu, az ilerde ağaçların arasında çişini yaparken... Çok konuştum, yeter üzdüğüm sizi. Yoksulluk, perişanlık nesi var ki daha anlatılacak. Bak, hanım içeride, hamur açıyor. Beraber yemeden bırakmayız, olmaz öyle şey. Siz ki halimizi merak edip bu çamurlu tepeye çıktınız. Bizim hazırlayacağımız sofranın zahmeti mi olur. Peki, çek bakalım oğlumla beni... Hadi lawiko, sen de gülümse... □

(Ser serê, ser çava: Başım gözüm üstüne. Lawo, lawiko: Oğul. Pel: Yaprak. Kon: Çadır.)

6. Liselerarası Kısa Film Yarışması başladı

İstanbul Lisesi tarafından organize edilen ve kendi alanında ilk ve şimdilik tek olan Liselerarası Kısa Film Yarışması'nın bu yıl altıncısı düzenleniyor.

İstanbul Lisesi, beş yıl önce düzenlemeye başladığı, Türkiye'deki lise öğrencileri arasında düzenlenen tek ulusal kısa film yarışması olma özelliğine sahip olan Liselerarası Kısa Film Yarışması'nı bu yıl da tüm Türkiye'ye açık olarak devam ettiriyor. Amacı öğrencilere genç yaştan sinema sevgisi kazandırarak Türk sinemasının geleceğine katkıda bulunmak olan yarışma, genç yönetmen adaylarına fırsat sunuyor. İstanbul Lisesi Liseler Arası Kısa Film Yarışması tüm lise öğrencilerini film çekmeye davet ediyor. Sinema çevreleri tarafından büyük takdir gören yarışma, yarışmacıların filmlerini ülke çapındaki okul ve film festivallerinde gösterimine de olanak sunuyor.
Yarışma Jürisinde; yönetmen Umut Aral, oyuncu Erkan Can, senarist Önder Çakar, yönetmen Selim Demirdelen, oyuncu Cansu Dere, oyuncu Cansel Elçin, İFSAK Yönetim Kurulu Üyesi ve yönetmen Selim Evci, İstanbul Erkek Liseliler Eğitim Vakfı Genel

Müdürü Kemal KAFADAR, İstanbul Üniversitesi öğretim üyesi Doç.Dr. Ceyhan Kandemir, yazar Yekta Kopan, oyuncu Özge Özberk, sinema eleştirmeni ve yazar Yeşim Tabak, oyuncu Bennu Yıldırımlar, oyuncu Hakan Yılmaz ve *Altyazı* dergisi genel yayın yönetmeni Fırat Yücel bulunuyor.
Son katılım tarihi 8 Mayıs 2009 olan yarışmanın sonuçları, genç sinemacı öğrencilerin ustalar ile bir araya geleceği ve ödüllerin sahiplerini bulacağı, 4 Haziran 2009 Perşembe günü yapılacak olan festival gecesiyle son bulacak.
Yarışma süreci, katılım şartları ve iletişim hakkında tüm bilgilere ve gelişmelere, www.ielsinema.com sitesinden ve 0212 514 15 70 numaralı telefondan ulaşmak mümkün.

Sabahattin Ali'nin mektupları

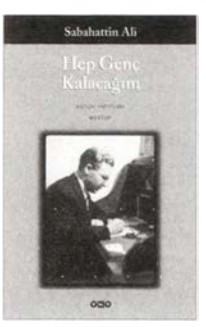
Hep Genç Kalacağım, Sabahattin Ali'nin hayatını, edebi ve siyasi görüşlerini daha yakından tanımamızı sağlıyor.

Türkçe öykü ve romanın büyük ismi Sabahattin Ali genç yaşından itibaren kendisine gönderilen mektupların yanı sıra kendi yazdıklarının büyük bölümünü de saklamış. Sabahattin Ali'nin ölümünün ardından da eşi Aliye Ali ve kızı Filiz Ali'nin saklanan bu mektuplar YKY tarafından *Hep Genç Kalacağım* adlı kitapta bir araya getirildi. Bu mektupların bir bölümü, daha önce Filiz Ali ile Atılla Özkırımlı'nın hazırladıkları *Sabahattin Ali* adlı kitapta da yer almıştı (Cem Yayınevi, 1979). Sabahattin Ali'nin Ayşe Sıtkı İlhan'a yazdığı mektuplar da *İki Gözüm Ayşe* adlı kitapta bir araya getirilmişti (Bilgi Yayınevi, 1991). *Hep Genç Kalacağım*'da *İki Gözüm Ayşe*'deki mektuplar bulunmamakla birlikte, bu kitaptaki mektuplara Ayşe Sıtkı Ilhan'ın verdiği yanıtları okuma imkânı buluyoruz. Böylelikle, bu iki kitabın birbirini tamamladığı düşünülebilir.

Hep Genç Kalacağım'daki mektuplar edebiyat meraklıları için pek çok açıdan önem taşıyor. Sabahattin Ali mektup yazmayı seven biri, özellikle kendine yakın hissettiği arkadaşlarına yazdığı mektuplarda iç dünyasını korkusuzca açmış. Bu yanıyla Sabahattin Ali'nin o çok sevdiğimiz öykü, roman ve şiirlerini yazdığı günlerdeki haletiruhiyesini bu mektuplardan takip etmek mümkün. Mektuplarda değinilen gündelik hayata ilişkin ayrıntılar vasıtasıyla Sabahattin Ali'nin hayat hikâyesini de biraz daha yakından öğreniyoruz –aynı zamanda 1930'lar, 40'lar Türkiye'sine ilişkin önemli ayrıntıları takip etmek de mümkün.

Sabahattin Ali'nin yazıştığı kişiler arasında Türk düşün ve edebiyat dünyasının önemli isimleri var. *Hep Genç Kalacağım*'da yayımlanan bu mektuplar edebiyat tarihi açısından da hayli önemli. Örneğin Nâzım Hikmet'in 6 Mart 1943 tarihli mektubunda Orhan Kemal'den söz ettiği şu satırlar: "Burada, Bursa cezaevinde Raşid Kemali adında bir delikanlı var. Suçu benimki gibi. Altı ay sonra cezasını bitirip çıkıyor. Çok istidatlı ve şimdiden cidden güzel, nevi şahsına münhasır şiirleri ve hikâyeleri var. Altı ay sonra dışarı çıkınca siz ağabeylerinin yardımını bekler." Tarihsiz, ama bu mektuptan sonra yazdığı anlaşılan mektubunda da Nâzım Hikmet o dönemin hikâyecileri hakkındaki görüşlerini, "büyük Türk hikâye ve romanının tek bayrağı bilfiil sensin" dediği Sabahattin Ali'yle paylaşıyor. Bu mektupta da, cezaevinde elinden tuttuğu Orhan Kemal'i Sabahattin Ali'ye emanet ediyor Nâzım: "Orhan Kemal'le şimdiden ilgilendiğini anlıyorum, onun elinden tutarsan sana yakın zamanda yardımcı olabilir. Edebiyatımızın bugünkü şartları seni öyle bir yere getirmiştir ki, rehberlik etmeye ve bunun mesuliyetlerini yüklenmeye mecbursun. Verimlisin, bu sana rehberliğinde en büyük yardımcıdır." Nâzım'ın değerlendirmelerinin yanı sıra –birkaç cümleyle dönemin yazarları hakkındaki fikirlerini Sabahattin Ali'yle paylaşmaktadır–, edebiyatçılar arasındaki ağabey-kardeş ilişkisine dair de önemli satırlar bunlar.

Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan*'ı yazdığı sıralarda Niha! Atsız'la girdiği polemik bilinir, ama bir zamanlar mektuplaştıkları, iyi kötü bir ahbaplıkları olduğu pek bilinmez. Konya Hapishanesinde bulunduğu sırada, 1933'te Atsız şöyle yazmış Sabahattin Ali'ye: "Sen bir zamanlar adamakıllı milliyetperverdin. Birkaç salak senin fikrini nasıl çeldi de şu zıkkıma meylettin? (...) Sana hiçbir zaman benim gibi şoven nasyonalist, faşist militarist ol demem. Fakat artık çocukça hareketlerden de vazgeçmeni tavsiye edebilirim."

Türk öykücülüğü kronolojik ve tematik olarak araştırıldığında Sabahattin Ali'nin öyküleriyle Sadri Ertem'in öyküleri arasında bir bağ bulunduğu ifade edilir; tabii ki Sabahattin Ali'nin öykülerinde toplumcu dünya görüşündeki bir aydının bakış açısı hâkimdir, memleket gerçeklerini bu bakış açısıyla değerlendirir. Önemli bir farktır ikisi arasındaki. 28 Ocak 1937 tarihli mektubunda Sabahattin Ali'nin yazdığı satırlar da bu farka işaret ediyor. Mektuptan anlaşıldı-

ğına göre, Sadri Ertem Almanya'da yayımlanacak bir seçki için öykü istemiştir, Sabahattin Ali öyküleri arasında seçim yapamayacağını belirttikten sonra, "mezkûr müessesenin arzu ettiği (Kemalist Türkiye'nin yeni psikolojisini canlandıran, izah eden ve inkılabın forme ettiği yeni Türk insanını anlatacak mahiyette olan)" öyküler yazmadığını da vurgular.

Edebiyat meraklılarının ilginç bulacağı mektuplardan biri de Sabahattin Ali'nin Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı ve Garip şiiriyle ilgili görüşlerini içeren mektup. "Bizim şu genç şairlerin yani Orhan Veli ile Oktay Rifat'ın başlarına gelene pek müteessir oldum. Zavallı çocukların genç yaşta cinnet geçirecekleri hiç tahmin edilmezdi. (...) Bu patolojik âsârın mütehassısı bir kalem (mesela Abdülhak Şinasi Bey) tarafından yapılacak (ruhi, edebi, tıbbi) bir tahlilini bütün kariler beklemekte ve o şiirler zaten sırf böyle bir etüdün mukaddemesi telakki etmektedirler."

Sabahattin Ali'nin Aziz Nesin'le birlikte *Markopaşa*'yı yayımlamış olduğu da az bilinir. *Hep Genç Kalacağım*'da yer alan, Şerif Hulusi'nin, Mücap Ofluoğlu'nun, Haluk Yetiş'in ve bilhassa Aziz Nesin'in Sabahattin Ali'ye yazdıkları mektuplar *Markopaşa*'nın tarihine ilişkin önemli bilgiler veriyor. Dergiyi yayımlarken dışarıdan gördükleri baskının yanı sıra, Aziz Nesin'le Sabahattin Ali'nin hayli tartışmalı bir ilişkileri olduğunu okuyoruz.

Kitapta yer alan –belge niteliğindeki– önemli mektuplardan biri de Sabahattin Ali'nın Hasan Âli Yücel'e yazdığı 14 Aralık 1946 tarihli mektup. 4 Aralık günü yaşanan Tan gazetesi olaylarının ardından 11 Aralık günü Sabahattin Ali bakanlık emrine alınır. Bunun üzerine dönemin Milli Eğitim Bakanı'na uzun bir mektup yazar. Bu mektupta *Yeni Dünya* gazetesini yayımlamaktaki amaçlarını özetler, nasıl bir demokrasi özlediğini ve kendisini suçlayanların demokratik bir Türkiye'den neden çekindiklerini anlatır.

Hep Genç Kalacağım, Sabahattin Ali'nin hayatını, edebi ve siyasi görüşlerini daha yakından tanımamızı sağlıyor, Türkiye'nin bir dönemi, o dönemin edebiyatı, gündelik hayatı vb üzerine ilginç ayrıntılar sunuyor okuyacak olanlara. □

BEHÇET ÇELİK

Sabahattin Ali, *Hep Geç Kalacağım*
YKY, 2008, 559 s.

"Kendini oynayan yabancı"nın romanı

İnsanın kimi zaman içine düştüğü, çıkmakta zorlandığı ruhsal karmaşa döngüsünü çarpıcı biçimde aktaran metinlerden biri *Kasırganın Gözü*.

Necati Tosuner, bir süredir kaleme aldığı metinleri hayli kısa tutuyor. 2007'de yayımlanan *Yakamoz Avına Çıkmak*'taki öykülerin bir bölümü birkaç cümleden ibaretti; yeni romanı *Kasırganın Gözü* de alıştığımız roman hacminde değil. Bu nedenle roman olup olmadığı tartışılabilir, ama nicedir edebi türlerin sınırlar bir hayli gevşedi; sayfa sayısı ve hacim de öteden beri bu konuda bir ölçüt değil. Genelde bu gibi metinlerin öykü mü, roman mı olduğu tartışılır, ama *Kasırganın Gözü*'nün şiire ve denemeye de yakın duran bir yapısı var. Bununla birlikte, *Kasırganın Gözü*'nün anlatının içerdiği farklı sesler nedeniyle roman olarak adlandırılabileceğini düşünüyorum. Esasında tek bir kişinin yapıp ettikleri (hatta daha çok iç dünyasında olup bitenler, içinden geçirdikleri) anlatılsa da, Necati Tosuner'in bu tek kişinin dünyasını farklı anlatı teknikleriyle anlattığının vurgulanması gerekir. Kimi yerde son yıllarda yazdığı öyküleri andıran bir minimalizm içerisinde hayli saklıyor anlatmak istediğini, kimi yerde tek bir anın fotoğrafını (diyelim, bir bardağın düşüşünü) ağır çekim gösteriyor okura, görüntüyü gören kişinin aklından geçenlerle birlikte veriyor. Böylece bardağın düşüşünün yanı sıra bunu seyreden anlatıcıyı da, hatta bu ikisini seyredeni de -anlatıcının kendine dışarıdan bakışını da- görüyoruz.

Bir hesaplaşma içerisinde Tosuner'in roman kişisi. "Altmıştan sonraki birkaç basamağı" tırmanmış, bir hayli hayat tecrübesi bırakmış arkasında –hepsi bölük pörçük kal-

mış, bunların arasından anlatının şimdisine kalabilmiş pek bir şey yok. Geçmişle giriştiği hesaplaşmanın içerisinde (boğuşma da denebilir buna) kendini de yitirmişe benziyor. Yaşantılarla birlikte onları yaşayan da gitmiş gibi; kalan biri var ama aynı kişi değil. "Ben, kendini oynayan yabancı," diyor bir yerde. Roman kişisinin dikkat çekici yanı bu farkındalık. Bir şeyler yapıp ederken olduğu gibi, hissederken de tetikte, az öteden bakıyor gibi kendisine. Bu nedenle, çoğu şeyi beceremiyor, en başta da kendini eylemeyi, oyalamayı, kandırmayı.

Balkondan seyrettiği dışarıdaki insanların iyi kötü kendilerini oyaladıkları uğraşları varken, onun için bu pek mümkün değil. "Yapay bir dinginliğe bırakmaya çalışmıştım kendimi, içimde sanki çıban çıkmıştı. Unutmaya çalışınca çıban dikenleniyordu. Kendisini unutturmuyordu. (...) Kendime doğru hep geri çekilir olmuştum. Yenilginlik tutmuştu yakamdan, beni sarsıyor; sarstıkça bana kinleniyordu. Sanki artık bitmesini istiyordum, –her şeyin bitmesini... Ve, daha artan bir kinle, beni kendime iteliyordu yenilgi."

İnsanın kimi zaman içine düştüğü, çıkmakta zorlandığı ruhsal karmaşa döngüsünü çarpıcı biçimde aktaran metinlerden biri *Kasırganın Gözü*. Kendini sağaltma çabasını (kendini dinginleştirme uğraşını) beyhudeleştiren yine sağaltma çabasındaki kişinin kendisi oluyor, bunun "yapay bir dinginlik" olduğunu söyleyerek. İçindeki çıban –"yenilginlik duygusu"– kendini tümüyle bırakacakken, her şeyin bitebileceği anda onu "kendine iteliyor." Kasırganın döngüsü de böyle olmalı, diye düşünüyor insan. Bu döngüyü –kasırgayı?– bir başka yerde de hissederiz: "Kendime derinlemesine bakmaktan usandım. İçimdeki kurtulamadığım karanlık! O kararmışlığı kazımaktan.. kararmışlığı kazımaya çalışmaktan.. kazıyıp kazıyıp da kararmışlığın daha koyusunu bulmaktan, usandım."

"Kendini oynayan yabancı" kendi içine gömülmüş gibidir, geçmişin hayaletleriyle (en çok geçmişteki kendisinin hayaletiyle) boğuşmaktadır. Şimdi'de yaptığı tek şey seyretmektir, yıllar içerisinde dışarıdakilerin, başkalarının hayatlarındaki ayrıntıları çekip almakta yetkinleşmiştir. Bu ayrıntılar da kendisine çarpmaktadır kimi zaman. "Yerdeki çakılları sayarmış gibi" geçen köpek ona yalnızlık vermektedir, çemkirir gibi çekilen perdeleri üstüne almaktadır. Neyse ki o keskin farkındalık, bunların sanı olduğunu, olabileceğini hissettirmektedir. Bir de keskin bir alaycılıktan güç bulmaktadır. Kendine acırken kendine batırdığı bir iğnedir alaycılığı. Reklam sloganı bulur kendini kendine ifade ederken: "Damıtılmış sıkıntı burada!" der, "Eğlenceli sıkıntıdan gına gelenlere..." Kendisiyle meşgul, dönüp dolaşıp kendine varırken, başkaları için de kaygılanmayı sürdürür; belki de kendi için kaygılanmasının kendisi dahil kimseye bir faydası olmayacağını bildiğinden. Balkondan sağı solu seyrederken keskinleşen gözleri, sıkıntıları hissetmekte hassaslaşmış duyargaları bir kasırgayı haber vermektedir.

Kısa ama çarpıcı bir roman *Kasırganın Gözü*. Dili ve kurgusuyla da her okunuşunda farklı biçimde algılanmaya müsait, çok boyutlu bir metin. Tosuner'in "sıkıştırılmış" cümleleri, sonraki okumalarda metnin tamamının okunmuş olması sayesinde –kasırganın bütünü görüldükçe– farklı yönlere açılabiliyor. Kolay kolay, "Okudum, bitti," denecek romanlardan değil *Kasırganın Gözü*. □ BEHÇET ÇELİK

Necati Tosuner, *Kasırganın Gözü*
Kanat Kitap, 2008, 66 s.

Sezer Ateş Ayvaz'ın 2006 Yunus Nadi Öykü Ödülü alan *Tamiris'in Gecesuçları*'ndan sonra yayımlanan kitabı *Aynalarda Yaz*, inceliklerin, hüzünlerin, yalnızlıkların kitabı bir bakıma. On beş öyküden oluşan kitapta erkek karakterlerin ağzından yazılmış birkaç öykü dışında öykülerin tümü kadınları; özellikle de şehirli, mutsuz, ne istediğini bilmeyen kadınları, kadınların ağzından anlatıyor.

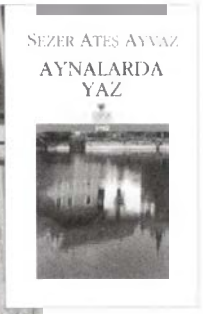
Öykülerdeki erkeklerden söz etmek istiyorum öncelikle. Üç öykünün kahramanı erkek: "Melusine ya da Çılgın Aşk", "Parkamı Seviyorum", "Kozmos ve Kaos". Bu öykülerin özellikle son ikisi belki de kitaptaki güncel sorunlardan dem vuran, mizaha göz kırpan yegâne öyküler, o nedenle de kitabın genel atmosferinin biraz dışında kalıyorlar. Gündelik yaşama dair olmaları, bu öykülerin diğerlerine göre biraz daha yüzeysel kalmalarına neden oluyor. Geri kalan öyküler, yazarlarda ve yapıtlarında "cinsiyet"in öne çıkmasından çok hoşlanmasam da, Sezer Ateş Ayvaz'ın çok başarılı bir "kadın öyküleri" yazarı olduğunu, kadınları, yaşamlarını, duyumsadıklarını çok iyi bildiğini kanıtlar nitelikte...

Ayvaz, özellikle "öykü içinde öykü"yü başarılı bir biçimde kullanıyor, iki ayrı metnin iç içe geçtiği bu öyküler kitapta öne çıkıyor. Kitaba adını veren "Aynalarda Yaz", okurken zaman zaman Füruzan'ı anımsattı bana. Alt metindeki çocuk, çocuğun anıları belki de bunu anımsatan. Öykülerin çoğunda görülecek mutsuzluk ilk burada varlığını hissettiriyor. Müthiş bir aşk, ardından gelen evlilik ve yavaş yavaş değişmeye başlayan yaşamlar... Tam olarak ne olduğu, neyin değiştiği, kadın kahramanın daha sonra ne yaptığı verilmese de –ki tüm bunlar aslında fazlalık olurdu– bir ailenin ya-

Hüzünlü ve yalnız kadınlar

Sezer Ateş Ayvaz, şiirsel dili, zengin ayrıntıları, halinden anladığı kadın kişileriyle, usta bir öykücü. Bazı öykülerinde oldukça kapalı ve okuru dışarıda bırakan bir tutum sergilese de şiirselliğini kaybetmeyen bir yazar.

şamına sinen hüzün; canı sıkkın baba, karışmayan anne, değişen dayı ve hepsinin ardında kafasında soru işaretleriyle bir çocuk, sözcük sözcük işlenmiş öyküye.

Yine alt metinlerle beslenen "Şarkılar Seni Söyler", beraber büyüyen iki kız çocuğundan birinin nikâh gününü anlatıyor. Kurgusal bir geçmiş öyküyü ilerletirken, nikâha gidene kadar verilen ayrıntılar Sezer Ateş Ayvaz'ın ne kadar iyi bir gözlemci olduğunu imliyor okura. "Eldivenin Öyküsü"nde var olan alt metin ise, kadın kahramanın iç sesi. Yıllar süren bir evlilik, büyütülen çocuklar, sevgiden çok alışkanlık duygusuyla bağlanılan eşin ansızın yitip gitmesi ve içine düşülen yalnızlık... İtalik dizilmiş iç seste, aslında görüyoruz ki bu yalnızlık yeni değil, hep var olmuş ama yapılacak işler, pişirilecek yemekler, kurulacak sofralarla arkalara itilmiş, yok sayılmış. Yalnızlık duygusunun öne çıktığı başka öyküler de var, bu öykülerde koca daha yitmemiş, işten eve, evden işe gitmekte, varla yok arası... İlişkideki incelikler, beklentiler, sürprizler bitmiş, çocuklar büyütülmüş... Eğitimli, kentli, sanatçı olarak nitelendirilebilecek kadınlar ise eve kapanmış, mutsuz, yalnız ve yaşamı sorgular bir durumda. Bir yandan, "her şeyim var, neden bu mutsuzluk?" diye kendilerini sorgularken toplumsal değer yargılarının kelepçelerinde, bir yandan da "her geçen gün yataktan daha isteksiz çıkmanın" zorluğuyla baş etmeye çalışmaktalar. Ama her şeye rağmen Ayvaz'ın kadınları, güçlü kadınlar. Bir şekilde yataktan çıkıp günü geçirmekte, hatta bir öyküde değişmeye ve iyileşmeye yönelik adımlar bile atmaktalar. Bu öykülerde yazar günümüz kadınlarının içine düştüğü çelişkileri öyle farklı ayrıntılarda yakalıyor ki okura şaşırmak kalıyor kimi kez. Canı içki istiyorken, çocuğu tarafından "gündüz vakti içen anne" olarak bilinmekten korkmak, aynaya bakınca yılların değiştirdiğini yüzdeki çizgiler olarak görmek, iyi hissetmek için siyaha boyanan gözler, kadın arkadaşlarla yapılan yüzeysel sohbetler...

Kitapta dikkati çeken bir başka öykü "Bütün Oteller İstanbul Palas". Yine mutsuz bir aile varsa da öyküde, bu kez yalnızlık çeken kahraman ailenin büyük kızı. Günlük biçiminde yazılan öykü özellikle dili ustaca kullanımıyla öne çıkıyor. Şizofren olmaya adım adım yaklaşan çocuğun tuttuğu günlükte, zaman zaman kişilik bölünmesiyle yazılan ilgisiz cümleler, camların buğusuna çizilen resimler ve okurken gerçek olup olmadığına emin olunamayan intihara teşebbüsler, öyküyü belki de kitabın en etkileyici metni durumuna getiriyor. Bu günlük, kurgusu ve diliyle okuru o aileden bir insan kılıyor.

Sezer Ateş Ayvaz, şiirsel dili, zengin ayrıntıları, halinden anladığı kadın kişileriyle, usta bir öykücü. Bazı öykülerinde oldukça kapalı ve okuru dışarıda bırakan bir tutum sergilese de şiirselliğini kaybetmeyen bir yazar. *Aynalarda Yaz* da öykü okurlarını oldukça memnun edecek bir kitap. □

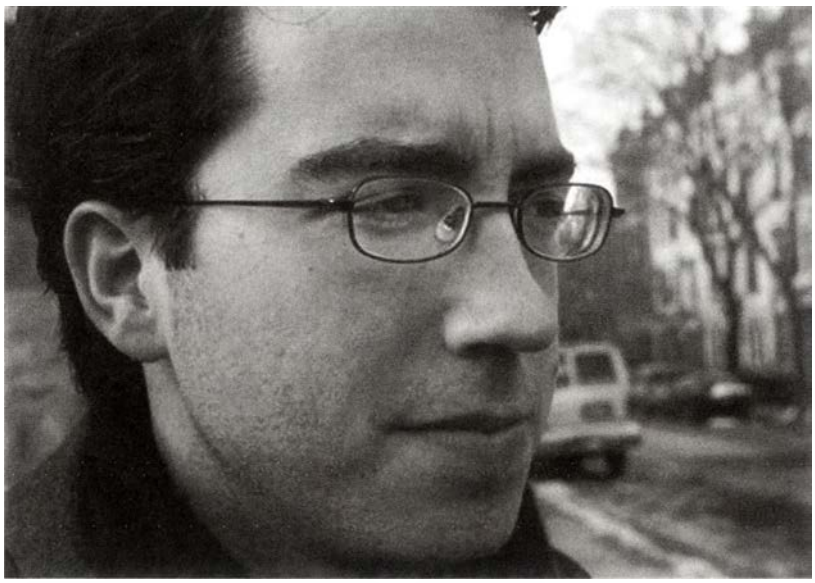
BANU YILDIRAN GENÇ

Sezer Ateş Ayvaz, *Aynalarda Yaz*
Can Yayınları, 2008, 108 s.

2009 Orhan Kemal Öykü Yarışması

Çukurova Edebiyatçılar Derneği, Orhan Kemal anısına, öykücülüğümüze yeni, özgün yapıtlar kazandırmak amacıyla bir öykü yarışması düzenledi. Yarışmaya, kitap oylumunda, yayımlanmamış bir öykü dosyasıyla (Altmış sayfayı geçmemek kaydıyla) başvurulabilir. 15 Şubat 2009 tarihine kadar başvurulması gereken yarışmanın koşulları aşağıdaki adreslerden edinilebilir:

Çukurova Edebiyatçılar Derneği (ÇED) Cemal Paşa Mah. 7 Sok. Karabucak İş Merkezi Zemin Kat No: 90 (015073) Seyhan Adana
halisetekbas@hotmail.com • 0536 854 12 79

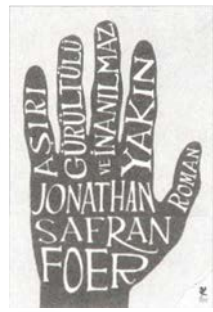

Benim babam 11 Eylül'de öldü amca

Aynı zamanda bir koleksiyoner olan J.S. Foer'in nesnelere olan düşkünlüğü ise, romanlarında nesnelerin de en az karakterler kadar kanlı canlı ve dokunulabilir olmalarını sağlıyor.

Bir romanın en önemli kısmı ilk cümlesidir, derler. İlk cümlenin çarpıcılığı, kitabın ruhunu da yansıtır. Albert Camus'un *Yabancı*'sı, "Anam ölmüş bugün," diye başlar, Paul Auster'in *Yükseklik Korkusu* (*Vertigo*), "Su üzerinde ilk yürüdüğümde on iki yaşındaydım," diye. Bu yazarların izinden giden genç dahi Jonathan Safran Foer'in romanı *Aşırı Gürültülü ve İnanılmaz Yakın*'ın ise ilk cümlesi şöyle: "Peki ya bir çaydanlık?"

J.S. Foer, *Aşırı Gürültülü ve İnanılmaz Yakın*'da, babasını 11 Eylül'de kaybeden bir çocuğun, Oskar'ın hikâyesini anlatıyor. Oskar, hayatına devam etmeyi reddediyor ve annesi gibi, hayatına devam eden herkese derin bir öfke duyuyor. Teröre küçük bir çocuğun gözlerinden bakmamızı sağlayan hikâyenin Amerikalılar'a da söyleyeceği çok şey var. Saldırının Oskar üzerindeki en büyük etkisi, babasını kaybetmenin öfkesinin yanı sıra, birtakım yeni fobilere de kapı açması oluyor. Merdiven çıkamamak, kalabalık yerlerden korkmak, metroya binememek, yüksek binalara çıkamamak... Bütün bu korkularının nedeninin bilincinde olan ve zaten fazlasıyla bilinçli bir çocuk olan Oskar, ırkçı tutumlar geliştirmemek için kendini cezalandırıyor. Örneğin, Araplara istemediği halde kötü gözle baktığını fark edince, etlerini morartana kadar sıkıyor kendini.

Oskar, babası öldükten sonra onun eşyalarını karıştırır ve mavi bir vazonun içinde, üzerinde "Black" yazan bir zarf, zarfın içinde de bir anahtar bulur. Üstün matematik zekâsıyla birtakım hesaplar yaptıktan sonra New York şehrinde toplam 162 milyon kilit olduğunu keşfeder. New York'taki tüm "Black" soyadlı kişilere gitmeyi ve kilidin açtığı kapıyı bulmaya karar verir. Göğsünde, kalbinin üzerinde taşımaya başlar anahtarı. Oskar babasını özler ve öfkesi dinmek bilmez. Arayışı sırasında, Paul Auster'in erken dönem romanlarında rastlayabileceğimiz ilginç karakterlerle (Black'lerle) tanışır. Her birinin ayrı bir hikâyesi vardır. Yalnızlıklarına gömülmüş, nesnelere aşırı anlamlar yükleyen, bulmacalara meraklı, en az kendisi kadar tuhaf fikirleri ve projeleri olan karakterlerde babasından bir parça arar Oskar. Bu arayış, babasının yasını tutma sürecini anlatan bir yolculuktur aslında. Ve tüm yolculuklarda olduğu gibi, asıl önemli olan şey sonuç, yani anahtarın hangi kilidi açtığı, değildir.

Aşırı Gürültülü ve İnanılmaz Yakın aslında bir 11 Eylül romanı değil. Oskar'ın hikâyesi, Oskar'ın kayıp dedesinin ve torununa fazlasıyla düşkün olan hafif kaçık babaannesinin Dresden'de geçen ve bombardımanın etkilerini anlatan hikâyeleri ile paralel olarak ilerliyor. Dedesinin ağzından yazılan ve "doğmamış çocuğuna" yani Oskar'ın babasına ithaf edilen bölümler çok dokunaklı, zaman zaman insanı ağlatıyor. Babaannenin durumu ise daha vahim, Camus'un romanlarında rastlayabileceğimiz bir içekapanıklılık ve kaybolmuşluk halini barındırıyor içinde. Dresden bombardımanı, 11 Eylül, hatta Hiroşima. Temelinde "insan neden savaşır" sorusu kadar "insan neden sevişir"in de cevabını bulmaya çalışan karakterlerin asıl mücadele ettikleri şey ise, çoğu zaman günlük yaşamın dayattığı, insana işkence eden eylemler dizisi. Okula gitmek, tiyatro provalarına katılmak, uyumak, metroya binmek, gazete okumak, ve dedenin durumunu düşünürsek, konuşmak. Peki, bütün bunları yapmayı reddeden birine ne olur? İcatlar yapmaya başlar.

Kendini "mucit, takı tasarımcısı, takı üreticisi, amatör entomolog, frankofil, vejetaryen, origamist, pasifist, perküsyonist, amatör astronom, bilgisayar danışmanı, amatör

arkeolog ve koleksiyoncu" olarak tanımlayan, sağa sola (özellikle de Stephen Hawking'e) durmadan mektuplar yazan, duyarlılığı (zaman zaman Sezercik Aslan Parçası tadı verse de) insanı ağlatan Oskar, belki de Amerikan edebiyatının en sevilesi çocuk karakteri olmaya aday. Zaten Oskar'ın kafasındaki milyonlarca zeki ve eğlenceli fikir olmasaydı, roman muhtemelen sıkıcı ve hüzünlü bölümlerden ibaret olurdu. J.S. Foer, gerçekten de inanılmaz güzel ve aşırı dokunaklı bir roman yazmış.

Dahi sıfatını en çok hak edenlerden biri olan bu genç yazarın, Oskar gibi, milyonlarca zeki fikri barındıran, uçlarda gezinmeye meyilli ve çok iyi çalışan bir kafası var. Mizahı insancıl amaçlarla kullanmasının yanı sıra, kitaplarında denediği, yazının doğasına dair yenilikçi ve hoş fikirler, onu çağdaşlarından farklı kılıyor. Aynı zamanda bir koleksiyoner olan J.S. Foer'in nesnelere olan düşkünlüğü ise, romanlarında nesnelerin de en az karakterler kadar canlı canlı ve dokunulabilir olmalarını sağlıyor. Onları etrafımızda, evinizde, ofisinizde istiyorsunuz. Belki de, Oskar gibi, bu bir anahtarsa, göğsünüzün üzerinde taşımayı. Peki ya bir çaydanlık? Kesin olan şu ki, J.S. Foer'in dünyasında fikirler de, nesneler de insana yakın, insancıl ve sayıca çok fazlalar.

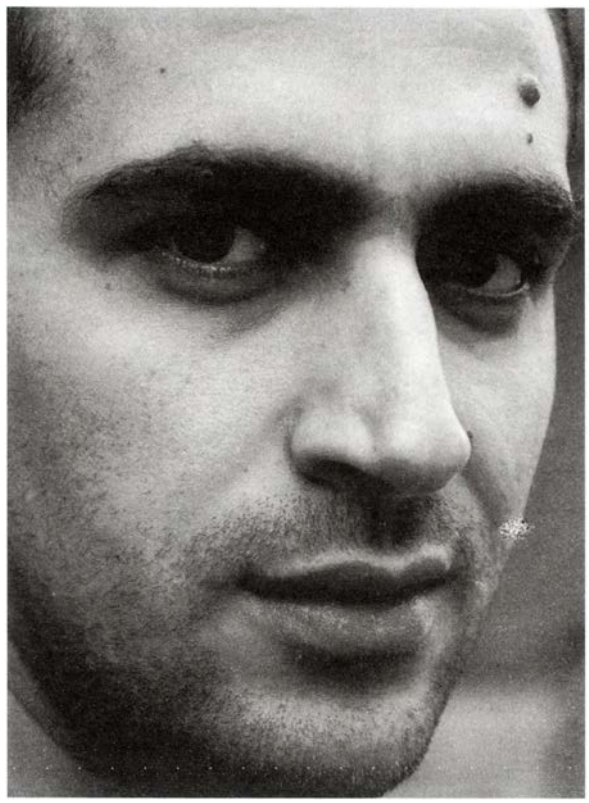
New York Times'in çok satanları arasında girmiş bu kitabı, çok satan kitapları sevenler ve onlara karşı önyargısı olanlar dahil, herkes okumalı. Bu arada Algan Sezgintüredi'nin kitabın ruhunu çok iyi yansıtan, başarılı ve yerinde çevirisini de es geçmemek gerekiyor. □

ZEYNEP ALPASLAN

Jonathan Safran Foer
Aşırı Gürültülü ve İnanılmaz Yakın
Çeviren: Algan Sezgintüredi
Siren Yayınları, 2008,367 s.

Aynadaki kendini kırmak

Ayna Çarpması belirgin bir acıyı, bazen nahif bir şekilde, abartmadan ve itici kılmadan satırlarının arasından süzüyor.

Ayna Çarpması, Murat Özyaşar'ın ilk kitabı. On iki öyküden oluşuyor ve yalnızlık konusunda en usta yazarlardan birinden, Cesare Pavese'den yapılan bir alıntıyla başlıyor: "Kendimi yalnız bırakmamak için bütün gece aynanın karşısında oturdum." Bu alıntının anlamı kitabı okumaya başladıkça daha da büyüyor.

Kendinden usanmayla yalnız kalmamak için kendine sarılma arasındaki çelişkili gerilim birçok öyküde iç içe geçmiş. Öykü karakterlerinin topallıkları ya da zor geçmiş çocuklukları, yoksullukları ya da kabul görmezlikleri tüm kitaba yayılmış olan yalnızlık duygusunu besliyor. Ayna, birçok öyküde bu yalnızlığa bazen süs olmuş, bazen keder. Kendi tarafından terk edilebilecek kadar yalnız kalabilenlerin aynalarla sorunu olması kadar doğal ne olabilir?

İlk kitapların ortak kaderi midir bilinmez ama öykülerin hem çatıları, hem yapıları birbiriyle çok benzer olmaz ancak bu her zaman bir üslup sorununa işaret etmez. Belki de uzun bir sürecin sonundan süzülen öyküler olduğundan, yazarın yazarlığa adımını oluşturan ilk dönemlerinin farklı zamanlarını içerir. *Ayna Çarpması*'nda da bu durumun izleri görülebilir. Her ne kadar izlek olarak öyküler birbirinden çok farklı olmasa da, gerek dilin kullanımı, gerek öykülerin kurguları ve yazarın kısa öyküye yaklaşımı –üslubu ortadan kaldırmadan– belli bir yazınsal çeşitliliği yansıtıyor.

Sayısı çok olmasa da bazı öykülerdeki ifadeler şiirsel olma çabasına göz kırpmış ki, bunlar o öykülerin samimiyetinden ve kısa öykünün "düz" çarpıcılığından çalmış. ("Kapının Cümle Halleri" ve tamamı olmasa da "Kuyu Ödevleri" bunlara örnek verilebilir.) Diğer öykülerde nadiren ortaya çıkan acıtıcı şiirsel hava öyküleri çok etkilemiyor, çünkü bu öykülerde sarsıcılık öykünün doğasına sinmiş durumda. Durum böyle olunca –kimi zaman sertle-

şen– gerçekçilik, şiirsellik çabasıyla tezat oluşturduğunda bile bu tezatın kimyası umut vaat ediyor. Bununla birlikte –gereğinden fazla kullanılan noktalı virgüller bir yana bırakılırsa– dilin kullanımı ve anlatımın akıcılığı oldukça başarılı.

Öykülerin neredeyse tümüne sinmiş bir kaybetme hali söz konusu. Çocukken kaybedenler, ne aşkta ne hayatta bir daha belini doğrultamıyor. "Gece Silgisi", "Kara Sayfa" ve "Kış Bilgisi" gibi öyküler "çocuk ve anne" temelinde yine iç acıtıyor. "Anne" aslında bütün kitap boyunca şu ya da bu şekilde okuyucuyla ve yazarla hesaplaşıyor. Bazen boğazda bir düğüm, bazen dildeki sus oluyor.

Tüm bu kaybetme ve yalnızlık duraklarında aşka da yer var. Ancak aşklar da ya yasaklı, yaşanmamış ya da ağır bedeller ödetiyor. "İtiraf" hazin bir hapishane öyküsü gibi dursa da, aşk nedeniyle nelerden vazgeçilebilir sorusuyla da ilgilenmiş. "Karşılıksız Fotoğraflar" da zeki kurgusuyla dikkati hak ediyor. "Çift Kâğıt" öykü içinde öyküleri ve yetkin anlatımıyla diğer öyküler içinde bir adım öne çıkıyor.

Ayna Çarpması belirgin bir acıyı, bazen nahif bir şekilde, abartmadan ve itici kılmadan satırlarının arasından süzüyor. Bir ilk kitapta olması gereken sevaplar ve günahlardan nasibini almış, bunların hesaplaşmasından alınının akıyla çıkabilecek bir kitap bu. Aynı zamanda gelecek kitapları ilgiyle izlenebilecek bir yazarı haber veriyor.

Mutlak yalnızlıkla kendine katlanmak arasında gidip gelen yalnızlara yazar, bir başka olasılığın olduğunu The Beatles'ın yardımıyla iletiyor kitabın sonunda: "Bu sabah aynaya baktım, kimseyi göremedim." □

YALÇIN TOSUN

Murat Özyaşar, *Ayna Çarpması*
Doğan Kitap, Kasım 2008, 97 s.

Sıradan bir adamın sıra dışılığı

Her şey güzel gidiyordu ama bu işte bir tuhaflık vardı...

Alper Canıgüz, 2000 yılında *Tatlı Rüyalar*'ı ve 2004'te de *Oğullar ve Rencide Ruhlar*'ı yayımladıktan sonra şimdilerde Gizliajans'la tekrar karşımızda. Bir metin yazarı olarak hayatını sürdüren Musa'nın başından geçen esrarengiz ve sürprizlerle dolu olayların anlatıldığı *Gizliajans*, başlangıçta sıradan sayılabilecek olaylar çerçevesinde ilerliyor, ama zaman geçtikçe kişilerin hiç de o kadar sıradan ve normal olmadığını anlıyor ve romanın bir bilimkurguya dönüşmesine tanık oluyoruz.

İşsiz metin yazarı Musa, işsizlik sürecini bol alkol ve aylaklıkla değerlendirirken, karşısına asker arkadaşı Şaban'ın çıkmasıyla beraber, hayatında olumlu gelişmeler olur. Şaban'la ev arkadaşı olurlar, artık bir evi vardır. Gece geç saatte gelen gizemli bir telefonun ardından da bir işi...

Şeytan isimli siyah bir kedinin sahibi olduğu yeni iş yeri Gizliajans'ta, iş arkadaşı Sanem'e âşık olur. Duygusal, yalnız bir adam olan Musa, Sanem'den karşılık aldığını hissettiği zaman ona daha çok bağlanır. Bu sırada çalıştığı ajansın tek müşterisi olan Samanyolu Mutluluk Okulu'nun, oturduğu apartmanın üst katında hizmet verdiğini öğrenir ve komşuları Müberra Abla'nın bu okula karşı ciddi bir tepki duyduğunu fark eder.

Tüm ajans çalışanlarının tuhaflığı karşısında kuşkulanmaya başlayan Musa, gözündeki rahatsızlık nedeniyle aralıksız ağlayan, "Çeşme" lakaplı Gürcan Bey'in, kendisini evine çağırdıktan kısa bir süre sonra, birebir tanık olduğu esrarengiz ölümü üzerine iyice paniğe kapılır. Bu durumda onu yatıştıran ve yönlendiren biricik aşkı Sanem'dir ama kısa bir süre sonra Sanem de, bütün ajans çalışanlarıyla beraber aniden sırra kadem basar. Olanların ardından dedektif Fezai Aydıntürk'ün ortaya çıkmasıyla, Musa kendisini uzaylıların ve onlara karşı savaşanların da yer aldığı, inanılmaz tuhaflıklar, tesadüfler ve sürprizler eşliğinde gelişen bir olaylar silsilesi içinde bulur.

Asmalımescit'te başlayan bu serüven, Mikonos Adası'na kadar uzanacak ve bu süreçte karşımıza, ajansla yakından ilgili olan (rahmetli Barbaros Bey'in karısı) Durnev Hanım, Ayberk-Berkay kardeşler, genel müdür Tunçay Bey, mu-

En çok kara mizaha yakın...

Üç romanınızı da belirli bir türe sokmak olası görünmüyor. Siz ne dersiniz?

Canıgüz: Yazdıklarım klasik anlatı kurallarına uymakla birlikte, evet, sanıyorum kurgu ve anlatım açısından kendine özgü bazı nitelikler taşıyor. İlla bir türe sok dense ama, herhalde en çok kara mizaha yakın görürüm romanlarımı.

Yeni bir kitap tasarınız var mı?

Canıgüz: Az kitap yazıp bitirebilmiş olmama rağmen kafamda pek çok yeni roman fikri vardır. Şu anda da bunlardan birkaç tanesi "zihinsel gündemimi" meşgul ediyor. Fazla detayına girmeyeyim, çünkü daha önce de ne zaman uzun uzun bir roman tasarladıysam sonradan pat diye başka bir şey yazmış buldum kendimi.

hasebeci Tamay Bey, Samanyolu Mutluluk Okulu müdürü Savuray Bey, Başpiskopos Makarios ve daha niceleri çıkacak. Bunların yanında *Radikal* Gazetesi'nin "sorumsuz" yazarı Kaan Sezyum, Nikola Tesla, Süpermen ve hatta Prens Charles da, yönü sürekli değişen ama kopukluğa yer vermeyen bu maceranın birer kahramanı olarak şenlendiriyor bizi.

Başkahramanımız Musa, kimine çok tanıdık gelebilecek bir karakter. Yalnız, sevgiye muhtaç, duygusal, karamsar, dolayısıyla kendisine yaşam ümidi ve sevgi verecek ilk şeye delice bağlanabilecek yapıda. Günümüz sosyal ve ekonomik yaşam koşulları göz önüne alındığında Musa'nın birçoklarıyla benzer bir psikolojik durum içinde olduğu söylenebilir. Bunun yanında öbür iki romanında olduğu gibi, beklenmedik gelişmelerle ördüğü şaşırtıcı kurgusu yanında, mizahını da yine ustaca konuşturuyor Alper Canıgüz. Samimi diliyle de romanı daha keyifli hale getiriyor.

Kitabın başındaki kısa özgeçmişte belirtildiği gibi "kahkahalarla ağlatan ve hıçkırıklarla güldüren kitapların yazarı olarak anılmak isteyen" Alper Canıgüz'ün beklentilerinin boşa çıkmayacağını söyleyebiliriz.□

GÜLBİN ERİŞ

Alper Canıgüz, *Gizli Ajans*
İletişim, Kasım 2008, 204 s.

Şimdiki zamanın acısı

Kadın sorunları, büyük şehir yalnızlıkları...

Hesaplaşmanın yüzleri vardır. Kendi geçmişiyle ya da yaşadığı şehirle hesaplaşabilir insan. İçine derin bir nefes çekip ağız dolusu küfredebilir kaderine. Yaşanan şeylerin ve eşyanın ağırlığını sırtından atmak istese de atamaz bazen. Hep şimdiki zamanda yaşanır bu hesaplaşmalar, sonu bilinse de adım atmaktan çekinilmez o çıkmaz yollara. Aynen, oyunculuğuyla da tanınan Nilüfer Açıkalın'ın *Yoldan Çıkmış Öyküler* adını verdiği kitabındaki öykü kişilerinin yaptığı gibi.

Kitap on bir öyküden oluşuyor ve yazarın yedinci öykü kitabı. Öykülerin hemen tümünde yazar, detayları vermede ve yazın görselliğini kurmada oldukça başarılı. Bu yapılırken hiçbir benzetme iğreti, hiçbir betimleme zorlama değil.

Öykülerde kimi zaman kadın sorunları, kimi zaman şehir yaşamının yalnızlıkları anlatılıyor. Şehirle aşk nefret ilişkisi yaşayan öykü kişileri hem gitmek, hem bu karmaşada kaybolup yaşamaya devam etmek ister. İstanbul'un "büyülü cadde"sinde kırık dökük cümleler arasında dolaşmakla, ıssızlık sevdasındaki –bazen tehlikeli– yolculuklara yelken açmak arasında gidip gelirler. Bu anlamda kitaptaki temel izleklerden birinin bu ikilemden doğduğu söylenebilir.

Yazarın dili, anlatımı ve atmosfer yaratma yetisi güçlü olsa da, kurgudaki ufak zaaflar ya da öykü kişilerindeki inandırıcılık sorunları kimi öykülerde –"Cinayete Zanlı"da olduğu gibi– dikkat çekiyor. Bu gibi öykülerde okuyucu bazen bir şeylerin eksik, bazen de fazla olduğunu hissediyor. Kimi öykülerde de –"Düşük" gibi– tüm anlatı içinde var olan sürekli gerilim yükseliyor,

yükseliyor, ancak anlatı sonunda beklenen olası etkiyi yaratmıyor.

"Kıyılan" ve "Asansördeki Kadın" hem dil hem kurgu açısından diğer öykülerden birkaç adım önde. Özellikle "Asansördeki Kadın" bir kısa öyküde olması gereken tüm öğeleri içerir gibi. Yalınkat değil buradaki sadelik, vuruculuğuyla okuyucuyu etkiliyor. "Issız Adaya Doğru" ise sinematografik anlatımı ve zeki sonuyla dikkat çekici.

Sonuç olarak *Yoldan Çıkmış Öyküler* güncele ilişkin göndermelerle birlikte şehir yaşamına dair birçok anlatıyı içeriyor. Diyaloglardaki yalınlık ya da içseslerin sahici kılınmış bilinç akışları kitaba ritmini kazandırıyor. Sinematografik boyut öykü kişilerinin dışarı ve ötekiyle kurdukları ilişkilerle çoğun sonuçsuz devinimlerinin yansıtılmasındaki başarıyı artırıyor. Tüm bu resmin merkezindeki öykü kişileriyse şimdiki zamanın acısını bölüşmüş, paylarına düşenle hesaplaşıyor. □

YALÇIN TOSUN

Nilüfer Açıkalın
Yoldan Çıkmış Öyküler
Phoenix, Haziran 2008, 140 s.

Oralarda bir yerde

Sağlam kurgulu, çocuk düşlemleriyle dolu...

İlk öyküsü 2002'de *Agora* dergisinde yayımlanan Seviye Merih, ustası Hasan Özkılıç'ın *Orada Yollarda*'sına selam gönderircesine *Oralarda Bir Yerlerde* adını vermiş bu ilk kitabına.

Oralarda Bir Yerlerde; İçre, Öte ve Fesleğensiz başlıklarını taşıyan üç ana bölümden oluşuyor: İçre, daha içrek, iç dünyalara giren öykülerin bir araya geldiği bir bölüm. İlk öykü, "Değil Öykü" başlıklı deneysel bir çalışma. Bu metinde yazar, yaşama tersten bakarak, yaşam gerçeklerine yeniden ve ters açıdan odaklanmamızı sağlıyor; tepetaklak bir duruş sergileyerek bu ters duruş/ters okuma içinden, pozitif algılama süreçlerimizi harekete geçirmeye dikkat ediyor. Olumsuzdan çıkan olumluluğu ya da olumluluğun olumsuzluklarını, bu kavramların birbirine dönüşümlerini zihinsel algılamalarımızı şaşırtıcı bir oyuna davet ederek, diyalektik bir duruşla sergilemeye çalışıyor. İçre bölümündeki öykülerin çoğu, durum öyküsü tarzına uygun olarak kaleme alınmış. Bazı öyküler bitmeden kalıyor; okurun zihninde çoğalmaya, tamamlanmaya açık olarak bırakılıyorlar. Yaşamın sürekliliği, okurların zihninde öykünün izini sürüyor.

Bu bölümdeki "Tepenin Gözü" öyküsü, küçük bir çocuğun gece ve karanlık korkularıyla, uzakta, kel tepenin üzerindeki tek ağaç hakkında bin türlü masallar uydurmasıyla öne çıkıyor. İnsanlığın çocukluk çağında mitoslar yaratmasına göndermelerde bulunan bu öykü, Yaşar Kemal'in köylülerinin mitos üretmeleri gibi, küçük çocukların da bir masal/efsane/mitos evreni olduğunu sezdiren ilginç bir çalışma. Ayrıca çocuğun yarattığı bu masalların kaynağında "bilinmezlik"; bilinmeyene duyulan korku olması gerçeği sezdirilerek, insanlığın ilk çağlarının çocukluk çağıyla olan benzerlikleri anımsatılıyor. "Tepenin Gözü" adlandırması, ünlü Tepegöz efsanesini de anımsatıyor. Hem *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde hem de *Odysseia*'da yer alan Tepegözler, o dönem insanlarının bilinçaltı korkularının ve şiddet eğilimlerinin birer timsali gibidir. "Tepenin Gözü" öyküsünde yer yer çocuksu/şiirsel ve masal diliyle yapılan betimlemeler de ilgi uyandırmakta. "Sülükler" öyküsü de kırsal kesimde eskiden tedavi amacıyla kullanılan sülüklerden hareket eden ama sonradan bir

metaforun anlatımı olduğunu sezdiren bir öykü; insanın yaşamına yapışıp kalan sülükleri anımsatırcasına. "Keşke Yanıbaşımda" İzmir'de geçen bir dostluk öyküsü. Birbirini ötekileştirmeden sımsıcak bir dostluk içinde kaynaşan Yunan gelin ile İzmirli genç kızın dünyaları... İzmir'in ruhu sindirilmiş bu öyküye; kentin sokakları, kenar mahalleleri, çitlenen çiğdemler, kapı önü sohbetleri, yaz gecelerinde esen imbatın kokusu... "Oralarda Bir Yerlerde" ise olmayan bir yere/yokluğa gitmeyi yeğleyen bir insanın ardından yaşanan kırılmalar, hüzünlü bir fotoğraftan bakan anılar...

Kitabın Öte bölümü, daha dışa dönük, daha dışsal/toplumsal nitelikli öykülerden bir demet oluşturuyor. "Güvercinler", betimlemeleri,

görsel zenginlikleri ve sinematografik öğeleriyle dikkati çekerken, sürpriz finaliyle okurun yüreğine soyut ama metalik tatta bir acıyı saplıyor. "Mısırların Arasında" tarım işçilerinin dünyasını anlatıyor. Canlı kareleri birbirine bağlayan sözcükler, sözcük tekrarları ve anlam oyunlarıyla etkileyici öykülerden. "Elma Kabukları Kan" ve "Eteklik" öykülerinde yine okura bırakılan finaller, zihinlerde insanın içini yakan sahnelere dönüşüyor.

Üçüncü kısmı oluşturan "Fesleğensiz", kısa bölümlerin bütünlendiği bir öykü. Annesi hasta, babası hapiste olan Hasan'ın bakışıyla, çocuk dilinin bütün nahifliğiyle aktarılıyor olaylar. Fesleğen kokuludur annesinin elleri ve bir gün Hasan fesleğensiz kalır. Annenin sürüp giden hastalığı, yoksulluk, bakımsızlık, babanın bir türlü gelmeyişi, Hasan'ın sevdiklerinin, birer birer yitip gitmesi... Önce, köpeği Duman'ın ölümü, sonra öğretmeninin tayin olup gidişi ve bahçedeki fesleğenlerin kuruması... Annesinin ölümü... Art arda gelen birçok felaketin küçücük bir öykü çocuğunun omuzlarına yüklenip kalması... "Hasan benim adım; babası hapis' ve/ fesleğenleri hiç sevmeyen bir küçük yıldızım/koyu karanlık gökyüzünde..." şeklinde şiirsel/hüzünlü bir tonda biter öykü...

Seviye Merih'in, özgün, sağlam kurgulu ve çocuk düşlemleriyle dolu bu başarılı öykü tarzını sonraki kitaplarında yepyeni ve daha ışıklı mecralara taşıyacağından eminim. □

HÜLYA SOYŞEKERCİ

Seviye Merih
Oralarda Bir Yerlerde
Kanguru, 2008, 120 s.

Yarım kalmış öyküler

Bütün insanlar aynı başarıyla canlandırılıyor...

Durumun değil hareketin öyküsünü yazıyor Didem Elif. Yaşamdan ince noktalar bulup çıkarmış, onları konu etmiş öykülerine. İlk kitabı *Aşk Bir Kadın Hastalığıdır*'da "Doğa", "Peri", "Çınar Ağacı" özellikle bu biçimde öyküler.

"Pupa", çocukluğa özlemin, modernizmin getirdiklerinin/modernizmin eleştirisinin, kuşak farkının alt satırlarında okunduğu bir kısa öykü. Genç yazar "Vapur"da ise modern bireyin yalnızlığı ve büyük şehirlerin insanı yalnızlığa itmesi üzerinde duruyor. "Cam Oda", ölüm temasıyla başlayıp başka mecralara yol alan iyi bir öykü.

"Yok"un ilk kısmının ustaca yazıldığını ve yazarın aşkı özgün bir biçemle anlattığını itiraf etmeli. Sürükleyici, güzel bir öykü.

"Kübik Mars", ilginç konusu ve karakterleriyle okurun merakını ayakta tutacak bir öykü. Ama bana yarım kalmış gibi geldi. Yazar belki başka bir kitabında bu öyküsüne kaldığı yerden devam eder diye düşündüm.

"Kaza" adlı öyküde genç kızın Tansu Kılıç'a, "Peki sizce, geldiğimden beri kafasını kaldırıp bana hiç bakmamış olması sağlıklı bir davranış mı?" diye sorması gerçekçi görünmüyor. En azından beni okurken rahatsız etti. Hayatta her şeyin olabileceğini belirtip açık kapı bırakmalı. Genç kız, Kılıç'a gerçek hayatta öyle bir soru sorabilir belki de. Ki hemen peşinden, "Haklısınız. Afedersiniz," diyor Kılıç'a, pişman oluyor.

Ve yarım kalıyor Elif'in öyküleri. "Buluşma" da yarım kalmış, Elif'in diğer öyküleri gibi. Bir kesiti anlatıp bırakıyor okuru. Gelişmelerin sonucunu öğrenemiyoruz.

Kitaba ismini veren kısa öyküyü mutlaka okumanızı isterim. Çok sıcak, sevimli bir öykü olmuş çünkü.

"Mektup", yine yarıda kalmış, sonunu merak ettiğim bir öykü. Acaba genç yazar bu öykülerini bir başka kitabında tamamlamayı düşünüyor mu diye ikinci kez sormak istiyorum.

Genelde birçok yazar ya erkek ya da kadın karakterleri daha iyi anlatır, daha gerçek kılar. Az sayıda yazar tüm insanları aynı başarıyla canlandırır. Didem Elif bu az sayıda yazardan biri. "Kendi Kendine"de bu iyice hissediliyor.

Edebi olmak için kılı kırk yarmayan, rahat, sade, canlı ve akıcı bir dili var. Niteleme sıfatlarına boğulmamış cümleleri, kısa kısa. 1976 doğumlu Elif'in yeni öykülerini merakla bekliyor olacağız. Yolu açık olsun. □

KAHRAMAN ÇAYIRLI

Didem Elif
Aşk Bir Kadın Hastalığıdır
Pupa, Eylül 2008, 128 s.

Murat Şahin

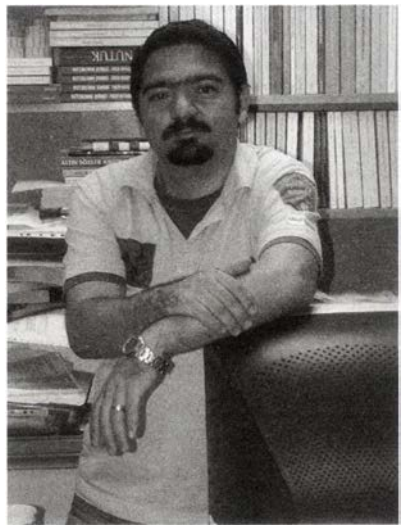
"Önemli olan çıtayı bir üste taşımak."

Geçenlerde yayımlanan öykü kitabınız *Amfatarak*'ın önce adını merak eder okur...

Bu isim konusunda Pupa Yayınları'nın da endişesi vardı. Birkaç kez "Emin misin?" sorularına maruz kaldım. Bu ülkede yayınevlerine şiir veya öykü kitabı götürdüğünüz zaman size şöyle bir bakarlar. Yayıncılık sektöründe kimse öykü ya da şiir basmak istemez. Bunun nedeni de öykü ve şiirin satmayacağının düşünülmesi. Tanınmış bir yazar değilseniz, ilk öykü kitabınızı çıkardıysanız, işiniz gerçekten çok zordur. Günde yüze yakın kitabın raflara girdiği bu dönemde sizin öne çıkmanız için farklı bir şeyler yapmanız gerekiyor. Okurun kitabın kapağına, ismine, son olarak da arka kapak yazısına baktığını düşünürsek, sizin de ilk yapacağınız bunlardan birinde bir fark yaratmak olacaktır. *Amtafarak* ismini kullanmamın en önemli nedenlerinden biri de, kitabın içinde okuru neyin beklediğini hissettirmek ve bir ipucu vermek. Okur, "Amtafarak" ve diğer öyküleri okuduktan sonra "Neden Amtafarak?" sorusuna da yanıt bulmuş olacak.

Kitabınız, "İzmir öykücüsü" olduğunuz vurgusuyla sunuluyor. Siz kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

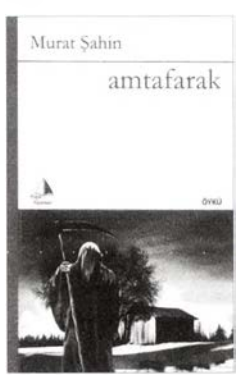
Ben bu konuda çok kesin hatlarla belirlenen bir tutum içinde olmaktan kaçınıyorum. Bir yere ait olmak; bir şehre ya da bir bölgeye... açıkçası bunu çok doğru bulmuyorum. Bunları vurgulayan kişi ya da kişiler sanırım daha çok İzmir'de yaşadığım ve öykülerin bazılarında İzmir'i anlattığım için böyle düşünmüş olabilir. Ayrıca ilk öykü kitabı ile birlikte ben İzmir öykücüsüyüm dersem, İzmirli yazarlara haksızlık etmiş olurum. Ben kendimi daha tam olarak yazar değil de, yazan olarak gördüğüm bu dönemlerde kalkıp da "İzmir öykücüsü" gibi iddialı bir söylemle dolaşmam çok doğru olmaz. Bu şekilde söylenmiş olması benim açımdan çok güzel. İlk kitapla böyle bir karar verilmesi zaten zor. Ben yazmaya devam edeceğim. Üçüncü, beşinci kitaptan sonra kişilerin düşünceleri daha doğru ve yerine oturmuş olacaktır. Önemli olan bu başlangıcın ardından çıtayı her defasında bir üste taşımak ve yükselen bir grafiğe sahip olmaktır.

Murat Şahin İzmir İletişim Kitabevi'nde çalışıyor. Kitap sektörünün emekçilerinden. Öteden beri yazdığı öyküleri *Amfatarak* adıyla yayımlandı.

Bir okur öyküden ne bekler?

Okur sade, anlaşılır, kendisini sıkmayan, zaman zaman bilmediği mekânlar, bilmediği hayat öyküleri arzular. Çoğu zaman kendinden ipuçları bulmak ister satır aralarında. Kızgınlığını, öfkesini, sevdalarını, dile getiremediği her ne varsa dile gelmesini, hatta haykırılmasını ister. Belki yaşadıklarının, belki olmak istediklerinin, belki hayallerinin, kırılganlıklarının aynadaki yansımasıdır ellerinde tuttuğu kitap. Her okur ya da seyirci; bir film, bir roman ya da bir resimde kendine özdeş bir şeyler aramaz mı? Ne kadar bizden bir şey bulursak, benimsersek o kadar bizden olur o öykü, o film, o resim. Okur bunların yanında düşünmek, irdelemek, farklı bilgiler, farklı alışkanlıklar ya da yerler de keşfetmek ister. Keşfettikçe büyür, çoğalır. Son olarak söyleyebileceğim; okur, bu yaşam kargaşasında bir an da olsa soluk almak, kendinden sıyrılmak, başka dünyalara seyirci olmak ve o dünyalarda da kendini bulmak ister.

Edebiyat ve kitap dünyamızda son zamanlarda bir moral kaybı var mı?

Üzücü olacak belki ama kötüye gidiş 2008 Ekim ayından beri hem kitabevlerinde hem de yayınevlerinde hissedilmeye başladı. 2009 daha gelmeden herkes temkinli hareket etmeye başladı. Maalesef ülkemizde en ufak krizden ilk etkilenenler kitap ve matbaacılık oluyor. 2009 yılı ile birlikte kitap dünyası hızını keserek yoluna devam ediyor. Krizlerde ilk gözden çıkarılan ne yazık ki kitap oluyor. Neredeyse son üç yıldır doğru dürüst zam yapmayan yayınevlerinin hemen hepsi 2009 yılına zam yaparak girdi. Maliyetlerin bir anda iki üç katına çıkması yayıncıları zor duruma soktu. Yayınevleri kitap basmaya karar verirken bir daha düşünür herhalde. Yazarlar ve çevirmenlerin başını çektiği edebiyat dünyasının emekçilerine de bu sıkıntılı gidişin yansıyacağını düşünüyorum.

İnan Çetin

Aslı Gül Öncel: "Eski Defter"de, sonbahar mevsiminin hüzünlü atmosferinin yazarın üstündeki etkisini iyi anlatamadığınızı, daha doğrusu derinleştirip etkili kılamadığınızı düşünüyorum. Oldukça sade ve anlaşılır öykünüz; bütünlüğü zedelemeden usulca akıyor, ancak sahneler de o ölçüde silik ve etkisiz. Adım adım yarattığınız sahnelerin belli belirsiz olması, ara noktalara girmemeniz (örneğin İrlanda ya da Paris ya da eski fotoğraf ve defterlerin niçin önemli olduğu gibi) özet üstüne özet yığmanız temel eksikleriniz olmuş. Anlatacağınız konunun nasıl bir değer haline geleceğini düşünmelisiniz; yani genel kanı ve düşüncelerden kaçınıp asıl, kendisi olan bir yapı kurmalısınız.

Aslı Keleş: Diliniz ve anlatımınız oldukça başarılı. Bir odada âdeta kıstırılmış öykü kişisinin düşünsel atmosferini de iyi yansıtmışsınız "Sansür"de. Görünürde doldurma öğesini taşıyan bu düşünceler, anlam gösterinin de ta kendisi. Zevkle ve haz alarak okudum öykünüzü. Eksikliklerinize gelince: Düşünsel atmosferle devinim arasında gerekli kıvamı yaratamamışsınız. Düşünceler kullanışlı bir devinime dönüşebilseydi daha güzel bir öykü olabilirdi. Sansür, resim, günce üçlüsünün özellikle öykü kişisinin kendisiyle yüzleşmesinin öğeleri olmalarından ötürü çelişkiler, çatışkılar ya da yüzleşmeyi tetikleyen neyse, o, daha iyi işlenmeliydi.

Ayla Gani: "Bay ve Bayan Bloom'un İtiraf Günü" güzel diyaloglarıyla, yalın diliyle ve göndermeleriyle başarılı bir öykü. Fotoğrafla kurduğunuz ilişki, öykünün gelişimi boyunca doyurucu bir biçimde hissediliyor. Final de başarılı. İyi ama tüm bu ilişkilerle yaratılan gerilim havası biraz daha etkili kılınamaz mıydı? Bence elinizde yeterince malzeme var, yapılabilirdi. Yine de sizden daha iyi öyküler bekleyebiliriz, bunu gösteriyorsunuz.

Aylin Göke: Bir rüyalar toplamı olan "Kabak Çiçekleri" adlı öykünüz iyi kurgulanmış, temiz ve sorunsuz diliyle okunması kolay bir öykü. Anlatıcının çocukluğundan kaynaklanan kimi durumları öğreniyoruz, ancak öykünüzde gerçekle rüyalar arasındaki karanlık noktalara yeterince önem vermemişsiniz. Belki, bu ilişkiyi daha iyi kurabilseydiniz ya da gereken önemi verseydiniz çok güzel bir öykü olabilirdi. İkinci öykünüz, "Ben Maskeli Madam, Ya Siz?"de birinci öykünüze benzer bir atmosfere sahip. Anımsamalar, özlemler... Bu öykünüzde de dile verdiğiniz önem, güzel, hatasız, doyurucu tümceleriniz övgüye değer. Ancak öykünüzde derin boşluklar da var; fazla anlatmadan sezdirmeyi seçmişsiniz anlaşılan, ama yine de kişilerin içinde bulunduğu psikolojik durumları güzel dilinizle daha güçlü bir biçimde betimleyebilirdiniz. Böylece öykünün atmosferi güçlenir, sahneler yerli yerine otururdu. Çünkü öykülerinizin yapısı buna elverişli.

Barış Bağcı: Öykünüz "Kelimelerin Alacakaranlığında" imgeler aracılığıyla çağrışımlara açık ve içinde yazma edimine ilişkin pek çok öğeyi barındırıyor. Elbette Svevo'nun ölüm korkusu ve öykünün asıl kişisinin körlüğü ana temalar; ancak bunları yeterince işlememişsiniz. Tersine, sanki birer küçük dekor gibi araya sıkıştırmışsınız. Anlatımınız güzel, dilinizde gözden kaçan bir küçük hata dışında sorun yok, ama bence, öykünüzün etkileyiciliğini artırmanız için sözünü ettiğim iki temaya daha çok önem vermeliydiniz. Hem öykünün atmosferi hem amacı hem de devinimi açısından bu size gerekliymiş gibi geldi bana.

Burak Karabay: "Kuşların Gribi"nde kişilerin sahne sahne neler yaptıklarını, yolculuktan sonraki durumlarını anlatmanız güzel bir buluş. Günlük hayatın sıradan, basit kaygıları öykünün omurgasını oluştursa da, anlatmak istediğiniz konu kuş gribinden doğabilecek bir felaket. Bunu anlatıyorsunuz ama biraz yüzeysel gibi. Belki, günlük hesapların, küçük ama ayrıntılarıyla hayatın temel gereksinimleriyle ele aldığınız konu arasında daha sıkı bir ilişki olmalıydı. "Kayıplara Dair", finalde de açıklandığı gibi, anıların sanki belli amaçtan yoksun oluşunu anımsatan bir öykü. Güzel işlenmiş, ritmi oldukça iyi. Kendini kolayca okutan bu öykünüzde, birinci tekil anlatımın da oldukça başarılı olduğunu söylemeliyim. Yalnız, bazı paragrafları fazla anlatmışsınız, daha doğrusu bir tekrar var. Biraz daha üstünde çalışır, Ayşegül ile anlatıcı arasındaki gerilimi biraz daha derinleştirirseniz daha iyi öykü olacaktır. Sigara sahnelerinin fazla anlatılmasının öyküye ne katkısı olduğunu da düşünün lütfen.

Cem Tunçer: "Büyüteç-im" özellikle Zuzu'nun notlarından oluşan son bölümüyle başarılı bir öykü. Fotoğrafa farklı bakış açınız, yorumlama biçiminiz güzel. Eksik olan şu ki, öykünüz yeteri ölçüde amacını anlatamıyor. Zuzu'nun yıldızlara bakışı nahif bir anlatımdan öteye gitmiyor örneğin. Oysa böylesi kısa öykülerde, her metaforun, her imgenin okuru sona hazırlaması ve kendi içinde bir değer taşıması gerekir. Güzel olan yalnızca güzelliği anlatmıyorsa, neyi anlatıyor, neye

hizmet ediyor, diye düşünün. Yanıtını bulduğunuzda daha rahat hareket edecek, yazma gücünüz artacaktır.

Ceyda Zeynep Koyuncu: İyi kurgusuyla, güçlü atmosferiyle, bir çocuğun duygularını yerli yerinde, abartılara başvurmadan anlattığınız "O Gün –On Dört Çocuk" adlı öykünüz başarılı. Yoksulluğun bir çocuk üstündeki yıkıcı etkisini, yoksulluğu hiç dile getirmeden anlatmanız da iyi öyküler yazacağınızı gösteren güçlü bir işaret. Ancak öykünüz güzel bir tümceyle sona ermesine karşın, sanki bir eksikliği de sezdiriyor. Belki çocuğun bırakıldığı yer, yine sözü edilmeden aha güçlü anlatılabilir. Kaybolma metaforu da böylece daha sarsıcı bir güce sahip olur. Öykünün örgüsünü tekrar gözden geçirin, belki bazı müdahaleler yapabilirsiniz; örneğin baba ile anne arasında geçen konuşmalardan seçtiğiniz sözcükler üstünde...

M. Davut Yücel: Ek (Örnek Metinler) başlığı altında yazdığınız birbiriyle bağlantılı üç öykü, "Dört Dakika Otuz Üç Saniye", "Sakinleri", "Yaşantılar Müzesi" deneysel metinler. Güçlü bir anlatımınız var. Dili iyi kullanıyorsunuz ve üstünde epey kafa yorduğunuz belli. Öyküleriniz bilimkurgusal öğeler taşıyor; ancak bu öğelerin hangi amaçla nasıl düzenlendiğini, nereye varmak istediğinizi anlamadım. Dilin tatmin etme olgusunun anlamsız anlatımı haline gelmesi olabilir, bunu anlıyorum, yine de yapmak istediğinizin bu olduğu anlaşılmıyor. Öykülerinizdeki amacı daha pekiştirir, deneysellikle amaçsızlık arasındaki bağı güçlendirirseniz, öykülerinizdeki mantık silsilesi yerli yerine oturabilir.

Ferhat İren: "Yapılanma" güzel tümcelerle açılıyor ve öykü ilerledikçe defterdeki gizemi merak ettiriyor. Diliniz temiz, pürüzsüz. Ancak öykünün sonuna geldiğimde, defterdeki gizin hâlâ açıklanmadığını, sezdirerek olsa bile, anlatılmadığını gördüm. Bence, büyütecin bir iki sözcükle vurgulanıp fotoğrafla kurulan ilişkinin ortaya çıkmasından daha önemli olan buydu. Yanılıyor muyum?

İnci Ponat: "Sönmeyen Işık"ın örgüsündeki zayıflık olmasaydı, iyi bir öykü olabilirdi. Güzel bir başlangıç, temiz bir dil ve iyi bir anlatım... Ancak kısaca değindiğiniz durumları biraz daha açabilir, sıkı bir örgü kurabilirdiniz. Sanırım biraz acele etmişsiniz; biraz daha üstünde çalışmanız gerekiyor.

Melih Sakarya: "Çiçekli"de kısa tümcelerle yarattığınız etki güzel. Ama öykü bitirilmemiş, amacı ve etkisi yarıda kesilmiş gibi. Çiçeklenen karakterin neyin sıkıntısını veya çelişkisini yaşadığını anlamıyoruz. İkinci öykünüz "Manken" daha iyi kurgulanmış, "Çiçekli"ye oranla etkisi daha güçlü. Çöplerin arasında Manken'i bulan anlatıcının içinde bulunduğu ruhsal duruma kısaca değinip biraz açabilseydiniz daha iyi olabilirdi. Dilenmek, cinsi sapıklık, yalnızlık gibi sözcüklerin çevresinde dönen konuşmaların açıklığa kavuşması için bu gerekliymiş gibi geldi bana. Ama öykünüzün finali oldukça başarılı. Bu güzel finali destekleyecek öğeler de var öykünüzde. "İnsanE" adlı öykünüzdeki dil, anlatım biçimi başarılı; taşıdığı gerilim açısından da iyi bir öykü. Karşı karşıya kaldığı tehlikenin etkisiyle kendi kendiyle hesaplaşan anlatıcının, kurbanıyla yer değiştirircesine büyüyen öfke ve pişmanlığını iyi vermişsiniz. Ancak arada verilen Davul, Keman vb. seslerin çağrışımlarından doğan düşüncelerde zaman zaman ölçünün kaçtığı oluyor. Örneğin, "Çoraplar: Ten rengi çoraplar. Kemanlar: Çoraplar? Davullar: Ten rengi?" Burada bir bağlantı sağlamak amacıyla bu yola başvurmuş olabilirsiniz, ama daha sağlam gerekçeler bulabilirdiniz bence.

Mustafa Ulaş: İyi başlayan ve heyecan, merak duygusunu ilerledikçe besleyen "Günlük Okuyan Adam" ne yazık ki, beklenen sonu gerçekleştiremiyor. Günlüğün bulunmasına ve Arap Celal'in okumasına kadarki bölümler öykünün gelişimini sonunu merak ettirici nitelikte iyi anlatılmış. Bundan sonraki paragraflarda öykünüz gevşemeye başlıyor. Günlükten beklenenin daha vurucu olması gerekirdi; gerçi Celal'in hikâyesi de güzel, ama iyi anlatılmadığını, Celal'in serüveninin yeterince işlenmediğini söylemeliyim. Biraz daha üstünde çalışırsanız, söz ettiğim gevşekliği giderebilirseniz daha iyi bir öykü olabilir.

G. Özge Kahraman: "Sıradan Bir Dağ Macerası" sakin akıp giden, güzel anlatılmış bir öykü. İki dostun arasında yıllar önce yaşanan bir olayın, sıradan bir günde anımsanması da güzel; basit ayrıntıların yarattığı heyecan da. Kullandığınız günlük dil, sahici diyaloglar, günlük olayların etkisi her şey yerli yerinde. Eksik şu ki, Nilay'ın nahif öfkesi belli belirsiz hissediliyor, belki öfke de değil bu, ama amacınız neydiyse onu, biraz daha derinleştirmeliydiniz. "Şiir Dinletisi"ndeki kıvrak diliniz, sözcük seçiminiz ve olayları düzenleyişiniz dikkat çekiyor öncelikle. Haz verici bir dil, ritmi hiç bozulmayan, akıp giden anlatımınızı bozan tek şey, öyle sanıyorum ki, sahici olamayan, en azından bana inandırıcı gelmeyen sahneler. Bay H.'nin belki de tek yeteneği sayılabilecek "şiir okuması", karısı için hayranlık verici olabilir, ama istasyonda yaşananlar biraz abartılı; abartıya başvurabilirsiniz elbette, ama bunun inandırıcı olması gerekir. Ya da öykünüzün yapısı baştan beri abartıları kaldıracak biçimde kurulmalıydı. Öykünüzün kurgusu, Bay H.'nin ressamın şiir okuma önerisini tuhaf bir gerekçeyle geri çevirmesi ve istasyondaki sahnenin dışında, tümüyle gerçek bir düzlemde gerçekleşiyor oysa. Karısının Bay H.'yi terk etmek isteği, bu olmamalıydı bence; belki fiziksel bir

neden olabilirdi ya da başka bir neden bulabilirdiniz – ki karısının "bu küçük adam" sözü buna işaret ediyor sanırım.

A. Rıza Küçükdoğan: Duyguları çok iyi dile getirmişsiniz "Yarım Kalan Kitap"ta. Torunun dedesine duyduğu sevgi bu kadar güzel anlatılabilir ancak. Ne var ki, örneğin, Ali'nin anlatıcıyı çağırışı ve anlatıcının dönüşte dedesinin öldüğünü görüp ilk aklına gelenin kitabın yarım kalması olması, öykünüzü zayıflatmış. Bence bu iki sahne, öykünün öbür bölümlerinde olduğu gibi soğukkanlıca anlatılmalıydı. Bu iki sahneyi yeniden gözden geçirin, kaygımı paylaşırsanız, yeniden yazın.

Sibel Ateş Yengin: "Beklenen Şarkı"da bir kadının değişim isteğini intihara götüren süreci pek çok benzetmeyle sona değin getirmişsiniz. Öyküdeki beklenti daha umutlu bir sonu işaret etmesine karşın, nedense bu olmuyor. Gerçi kadının bir nebze umutsuzluğunu anlıyoruz ama bu yeterli değil. Coşkulu bir değişim arzusunun birden ters yüz olması çok aceleye getirilmiş gibi. İkinci öykünüz "Hayırlısı" sürprizle gelişiyor, bu güzel, ama belki Sude'nin intikam duygusu, gizliden gizliye planlanan onca olayın daha sağlam çelişkilere işaret ederek gelişmeliydi. Sude'nin kardeşinin sevgilisiyle evlenmesini anlayabiliriz, ama kardeşinin yapamayacağını, onun annesine yapması için bir neden yok aslında, güçlü bir neden yok. Elmanın çürük tarafı olması bunu yapmasını gerektirir mi? Aile arasındaki çelişkiler, yani babanın bir çocuğunu daha çok sevmesi, aynı şekilde annenin öbür çocuğu sevmesi oldukça masum duygular değil mi?

Şükran Aşar: Tavan arasını uzun uzun betimlemişsiniz; bu uzun betimleme okurda farklı beklentilere yol açsa da, öykünün sonu bu beklentileri karşılamaktan uzak. Oysa, tavan arası hikâyesi, "Tavan Arası Cadısı"nın hüzünlü anlarıyla bütünleşebilirdi. Öykünüz de zaten bu hüzün üstüne kurulmuş, ama siz hikâyenizi dağıtmadan, elinizin altındaki malzemeleri iyi kullanıp çeşitlendirmeden çok aynı şeyleri farklı sözcüklerle dile getirmeyi seçmişsiniz. Buna gerek duymasaydınız, aynı bütünlük içinde öykünüzü açımlayabilirdiniz. Fazla tekrardan, çok gerekmedikçe kaçınırsanız daha doyurucu bir anlatımın yolunu da açmış olursunuz.

Şükrü Keleş: "Vadi Çiçeği" bir sanrı mı, rüya mı, hayal mi ne olduğunu anladığımı söyleyemem. Çiçekle, duvarla konuşan ve bir çocuğu bekleyen anlatıcının kim olduğunu, ne istediğini, nasıl bir dertten, hastalıktan ya da her neyse, muzdarip olduğunu bilmiyoruz. Bu nedenlerden hiçbiri öyküm için gerekli değil diyorsanız, o zaman, dildeki estetiğin, gizli söylemin bunları aşması gerekir ki, bana göre öykünüzde bu da yok. Bu sözlerim sizi incitmesin; yazma yeteneğinizin olduğunu gördüğüm için söylüyorum bu sözleri; enerjinizi, çabalarınızı doğru yöne harcarsanız, iyi öyküler yazabileceğinizi düşünüyorum.

Türkan Işık: "Mücrim" heyecan verici. Buluşunuz güzel; bir kadının kendine yabancılaşmasını anlatan zihinsel devinimi sonuna dek başarıyla sürdürüyorsunuz. Diliniz temiz, düzgün. Öykü hiç aksamadan akıp gidiyor. Genel olarak iyi bir öykü "Mücrim". Öykünün sonu sürpriz bir biçimde bitiyor, ama çok işlenmiş bir konu olduğu için belki, bana ilginç gelmediğini söylemeliyim. Bu, öyküdeki bir kusur değil elbette, yalnızca bu düşüncemi paylaşmak için söylüyorum. Yazma yeteneğinizi iyi değerlendireceğinizi umuyorum; görünen o ki, daha iyi öyküler yazabilirsiniz.

Yavuz Tezcan: Biçimsel yöntemi seçtiğiniz "Halaskârgazi Caddesinde Bir An" için fazla söyleyecek söz bulamıyorum doğrusu. Ancak size yenilikçi yöntemlerin ana felsefesinin yine yenilik olduğunu anımsatmalıyım. Berna Moran'dan bir alıntıyla belki söylediklerim daha iyi anlaşılacaktır: "Yazınsallık alışılmışı kırmak olduğuna göre, bunu mümkün kılan yollar uzun süre değişmeden kalamaz. Çünkü uzun süre içinde bu yollar da alışkanlık yaratır ve bir zaman gelir ki alışkanlığı kırma gücünü yitirirler. O zaman yeni sanat biçimleri, üslupları bulmak zorunluğu doğar ve yazarlar, çoğu kez, eski biçimi alaylı bir tarzda kullanarak onun dayandığı kuralları, gelenekleri yıkarak yeni biçimlere yol açarlar."

Arzu Uzunosman: Öykünüzün konusu güzel, ancak biraz yüzeysel anlatmışsınız; Orhan ile Ahmet arasında geçen diyaloglar özellikle inandırıcı değil. Ahmet'in babasının ölümünden ötürü beslediği intikam duygusu daha iyi anlatılabilirdi. Gördüğüm kadarıyla bunu yapabilecek donanıma sahipsiniz, öykünüzde kullandığınız dil, anlatım biçiminiz bunu gösteriyor. Üstünde çalışır, söylediğim eksikleri giderirseniz iyi bir öykü olabilir "Takıntı". İnandırıcılık, sahicilik üstünde düşünmeli, kafa yormalısınız; ilerde yazacağınız öykülere de yararını görürsünüz. □

Notos Blog, 27 Temmuz 2007'den bugüne, olabildiğince düzenli biçimde güncelleyip okurlarımızın yorumlarına ve tartışmalarına açık tuttuğumuz yayıncılık alanımız. Daha doğrusu, internetteki platformumuz. **Notos Blog**'da, üstelik sık sık öylesine nitelikli tartışmalar yürütülüyor ki, o düzeyde tartışmalara pek çok edebiyat dergisinde rastlamak bile çoğun olanaksız. 2 Ocak tarihli, "Okurun sorumluluk alması..." adlı yazıdan çıkan tartışma, asıl olarak dijital ve internet üstünden yayıncılık konusunda, pek çoğumuzun düşünmediği düşünceler ortaya atılmasına yol açtı. Bu tartışmayı dergimizin **Notos Forum** sayfalarına taşıyarak daha geniş bir okur çevresince paylaşılmasını amaçladık. **Notos Forum**'a çok büyük bir bölümünü aldığımız tartışma, aşağıdaki zaman sırasına göre yürütüldü. Bunun da benzerine pek rastlanmayan bir deney olduğunu belirtilebilir mi...

Ozan –

Yusuf Atılgan'ın *Bütün Öyküler* kitabını okurken gözüme takıldı. Kitapların başında yer alan baskı sayısının aslında kaç adet kitaba tekabül ettiğini merak etmişimdir. Kimi ciddi yayıncılar baskı sayısı yanında her baskıda basılan kitap adedini de göstermekte. Bir kısmı da kendilerinden önceki yayınevlerince yapılan aynı kitaba ait basımları gösterme ciddiyetini kazanmış durumda. Yusuf Atılgan'ın kitabında dikkatimi çeken husussa, daha önceki yayınevlerince yapılan basımlarla kitabın şimdiki yayınevi olan YKY'nin yaptığı basımlar arasındaki sıklık. YKY döneminde *Bütün Öyküler* kitabı 2000-2008 yılları arasında beş bası yapmış. Buna karşın ilk basımı 1960 yılında yapılan kitabın ikinci kez basılması için 1981 yılını, üçüncü basım içinse 1992 yılını beklemesi gerekmiş. YKY'den yapılan ilk basım içinse aradan tam sekiz yıl geçmesi gerekmiş.

Ortada ciddi anlamda bir niceliksel fark var. 1961-1981... Yirmi bir yıllık arada ancak ikinci basıyı bulabilmiş, 2000-2008 yılları arasındaki sekiz yıllık dönemdeyse tam beş bası! Acaba 2000-2008 yıllarının okuru 1960-1992 yıllarının okur kitlesinden daha mı fazla okumakta?

Tahmin ettiğim kadarıyla durumun açıklaması okur niceliğindeki muazzam artıştan ziyade eskiden yapılan her bir basımda şimdikilere nazaran çok daha fazla kitap adedinin basılması.

Bu durum aynı zamanda kitapların üzerindeki "bilmemkaçıncı bası" ibarelerini de yeniden gözden geçirmeyi gerektiriyor. Kitapların başında kitabın kaç basım yaptığını gösteren verilerin –akademik nitelikte olanları bir kenara bırakırsak– asıl sebebi, okurun kitabın kaç kere matbaadan geçtiğine dair olan muhtemel bir merakından ziyade bir kitabın satış rakamlarıyla ilgili bilgi sahibi olunmasıdır. Oysa biz okur olarak bu gerçek bilgiyi göremiyoruz.

Dolayısıyla bugün Türkiye'de 1000 kitap adediyle yapılan her bir basım ile yurtdışında çok daha fazla adetle basılan kitaplar arasında da bir karşılaştırma yapmak pek mümkün olmuyor.

Kırk küsur (belki elli, bilmiyorum) baskı yapan *Puslu Kıtalar Atlası* gibi kitaplar niçin her seferinde 1000-2000 gibi rakamlarla baskı adetlerini sınırlı tutmakta? Geçmişte baskı adedinin yüksek tutulması (en azından ben öyle olduğunu tahmin ediyorum) ile her baskının 1000'er adet yapılmasındaki bilmediğimiz sebepler ve bunların sonuçları nelerdir?

Evren Güldoğan

Takip edebildiğim kadarıyla yayıncılığımızın hem okuyucu cephesinden hem de Ankara'dan kaynaklanan sorunları var. Ancak en ilginci, belki en önemlisi bizzat bazı yayınevlerinin izledikleri stratejilerin, başvurduğu taktiklerin bir bütün olarak yayıncılığa zarar veriyor olması.

Dile getirilenler doğruysa, haksız rekabet ve rekabet ihlalleri söz konusu sektörde. Bu konuda yapılabilecek tek şey ise cesur (ve yeteri kadar vakti olan) bir yayıncının gerekli başvuruları yapması.

Rekabet Kurumu'na, örneğin, bir dilekçe yeter. Zabıtalar korsan kitapla mücadele etmiyor mu? İdari başvuru yolları açık. Uğraşmak gerek.

Bu arada müjdeli bir haber de verelim: KOSGEB kanununun değiştirilmesi için çalışmalar yürütülüyor. metinden imalatçı terimi çıkacak, böylelikle KOSGEB yayıncılar dahil tüm küçük ve orta boyutlu işletmelere destek verebilecek. En azından umudumuz bu.

Semih Gümüş

Evren Güldoğan'ın âdeta içeriden bilgi vermesi çok güzel.

Ben Yayıncılar Birliği yönetiminin bütün bu sorunlarla ilgili, ama özellikle "resmi" korsancılara karşı du-

yarsız oluşu (çünkü hemen tümü üyesi) yüzünden Yayıncılar Birliği'ne üye olmuyorum.

Geçenlerde Birlik üyelerinin bir toplantıya çağırıldığını duydum, Oradaki başlıklardan biri de, bugüne dek hiç kimsenin aklına getirip dillendirmediği vergi konusu filan olacakmış. Demek ki yazılanlar işe yarıyor, bazen.

Erdinç Akkoyunlu

Yayıncılık sektörü, hem teknolojinin hızlı gelişmesi hem de ekonomik kriz nedeniyle, 21. yüzyılda 20. yüzyılın okuma sektörü ve okur profili üzerindeki birçok alışkanlığını yakın zamanda değiştirecek.

Dünyanın en büyük gazetelerinden *New York Times*, geçtiğimiz yıllarda 2010 senesinden sonra "tamamen" internet üzerinden yayın yapacak sistemi oluşturduğunu ilan etti. İletişim sektörünün öncüsü ABD'deki bir gelişmenin dünyada büyük bir hızla yayıldığını da düşündüğümüzde, 2015 yılından itibaren *Hürriyet* gazetesinin en azından Türkiye'nin internet erişimi kolay olan İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi büyük şehirlerde kâğıda basılmamasını beklemek hayalperestlik olmamalı.

Bu noktada hem teknolojinin gelişimi, hem kâğıt ve baskı maliyetlerindeki tutarlı olmayan artışlar ve her geçen gün artan kâğıt üretimi için biraz daha fazla doğal kaynak gerekmesi nedeniyle iletişim kuramcılarına göre 2030'lu yıllarda dünya üzerinde basılı yayınlar neredeyse kalmayacak.

Dostoyevski'nin bin sayfadan fazla uzunluktaki *Karamazof Kardeşler* isimli romanı kitapların yerini alacak el bilgisayarlarının hafıza kartlarında saklanacak.

Türkiye'de 1970'li yıllardan sonra giderek ivme kaybetmeye başlayan dergicilik sektörünün, neredeyse her beş yılda bir yenisi patlak veren yerel ve küresel ekonomik krizlerden oldukça etkilenmesi nedeniyle, ülkenin en büyük dergi gruplarının başında gelen Doğan Burda'nın birçok dergisi ya kapandı ya da dergilerin artık satışı gerçekleşmeyen illere dağıtımı durduruldu. Hatta haftalık haber dergileri *Tempo* ve *Aktüel* de satış miktarlarındaki dalgalanma ve reklam alamama gibi nedenlerden ötürü haftalık çıkmama kararı aldı.

Tüm bunların yanında, arkasında büyük sermaye guruplarının yer aldığı Doğan Kitap, Yapı Kredi Yayıncılık, İş Kültür Yayınları gibi sermaye kuruluşlarının yayınevlerinin yanında okuru kökleşmiş Can, İletişim, Metis gibi yayınevleri sürümden para kazanarak yayınevlerini ayakta tutarken; Sel, Everest, Güncel, İthaki gibi orta halli yayıncılar ile Notos gibi butik yayıncılık yapanlar, Semih Gümüş'ün birçok yazısında anlattığı şekildeki tedbirlerle ayakta kalmaya çalışıyor.

Her şeyden öte, Kültür Bakanlığı'nın kitaplardan alınan KDV ve korsan yayıncılığın önüne geçme konusunda gösterdiği ağırkanlılık yayıncıları ezedursun, internet yayıncılığı alanında atılım yapmayan ve planlarına bu konuyu dahil etmeyen yayınevlerinin önümüzdeki 15-20 yılda varlıklarını sürdürmelerinin zor olacağını düşünüyorum.

Önümüzdeki yıllarda kâğıttan yapılan bildiğimiz kitapları alıp okumanın, kitap cd, dvd, dvx ya da adı her ne olacaksa "o" teknolojik kitaptan daha pahalıya satılacağını tahmin ediyorum.

Ahmet Büke

Erdinç Akkoyunlu'nun yazdıklarına tamamen katılıyorum.

Son on yıldır, e-kâğıt ve e-mürekkep (e-ink) teknolojileri çok hızlı gelişiyor. Ekrandan uzun metinleri okumayı zorlaştıran, daha doğrusu gözümüzün hızlı yorulmasına neden olan pürüzleri bu yeni teknolojilerle adım adım aşmaya başladılar. Çok kısa bir süre sonra bildiğimiz kâğıt inceliğinde kablolu ve kablosuz veri yüklenebilen, gözü yormayan ve kıvrılıp katlanabilen yeni donanımlardan (hatta sayfa çevirme animasyonlu) metinler okunabilecek ve bunların fiyatları hızla düşecek.

Bir süre sonra bildiğimiz kitaplar şimdiki eski kırk beşlikler gibi olacak.

Bunun için galiba çok da beklemeyeceğiz.

Çalhan Atak

Bu yazı için, "Ben gereğini yapıyorum," diyebilirim. Öğrenci iken bu kadar rahat ve çok kitap alamasam da o yıllarda bile korsana teveccüh etmedim, o yüzden de içim rahat. Fakat insanlara daha çok basılı yayın alın demek de içime sinmiyor doğrusu.

Odamda birikmiş dergi ve gazetelere bakıp da sonra çevreye duyarlı bir insanım ben diye gezinemiyordum çok zamandır. Nitekim uzun zamandır gazeteyi net'ten takip edip sonunda da dergi alımını da azalttığımda mutluluğu biraz yakaladım. Kitaplar konusuna gelince; aslında net'te okunacak o kadar bedava ve kaynak temel eser var ki, normalde birkaç yıl kitap almadan da idare edebilirim, ama okur sorumluluğu ve tüketim toplumunun ferdi olmak böyle bir şey işte, kitap almaya devam şimdilik.

Sorun bence şu; resmi korsancıların bu ülkede yıllardır var olması çok acı. Çözümleri elbette var ama isteyenler bu işin başında değil, girişmek de istemeyince çözümsüzlüğe devam.

Yayıncılık için zor yıllar olacağı kesin. Milenyuma girerken, yani 1999 yıllından itibaren çok konuşuldu, yazıldı. Her alıcısı olan emtia gibi kâğıt baskı da devam edecek dendi. Ama beş yaşındaki yeğenimin PlaystationPortable'ı benden iyi kullandığını hesaba katarsak gelecek nesillerin tercihi kâğıttan yana olmayacaktır.

Kemal –

Kitabın yanında edebiyat dergiciliği de çok kötü bir durumda.

Acaba *Varlık*, *Yasakmeyve*, *Hece*, *Heves* gibi dergilerin ne kadar basılıp ne kadar satıldığını nasıl öğrenebiliriz?

Semih Gümüş

Edebiyat dergileri, her zaman ve bugün, kitaplardan çok daha zor durumdadır.

Sözünü ettiğiniz dergilerin baskı ve satış rakamlarını bilmek kolay değil. Böyle bilgiler özel olduğu için, öğrenmeye çalışmak da doğru değil. Notos'un bu konuda kendine en güvenli dergiler arasında olduğunu belirtmem, bilmem doğru olur mu...

Doruk –

Ben aslında Ahmet Büke'nin bahsettiği projeleri oldukça ilginç buldum, çünkü şu noktada hiçbir gazete veya yayınevi herhangi bir yayını internet üstünden verip okuyucudan bunu okumasını bekleyemez; bilgisayar başında birkaç saat boyunca göz kırpmadan böyle yazıları okumak insana kendi isteğiyle yapılabilecek en büyük işkencelerdendir herhalde. Bu nedenle gerçekten göz yormayan, okuma pozisyonunu seçebileceğimiz kadar küçük donanımların geliştirilip yaygınlaştırılması gerekiyor. Diğer yandan bunun sonuçları da insanı meraklandırıyor; maliyetler ile satış fiyatı baskı ve dağıtım açısından elbette ki düşecek, ancak aynı zamanda korsan yayınlar her zamankinden daha ulaşılabilir olacak, belki mp3 isimli müzik formatı ve ardından müzik sektörünün gidişatıyla bağdaştırılabilir bu durum.

Çağan Harun

Benim bu konudaki yaklaşımım, kim ne derse desin, bu konunun ülkenin en başta da sosyoekonomik problemleriyle birlikte düşünülmesi gerektiği yönündeki düşüncedir.

Bu sorun ülkenin, örneğin kalkınmışlık düzeyinden azade düşünüldüğünde işin içinden çıkılabileceğini sanmıyorum.

Kitap fiyatlarının ne kadar olması gerektiği konusundaki fikrimi de belirteyim: bir kitabın masrafının yanına yüzde 20 kâr payı koyar piyasaya sürersiniz. 10 lira gideri olan bir kitabı 14 liraya satmak bence makul. Ha, isteyen bu fiyatın altında da, hatta hiç kâr payı bırakmadan da satabilir kitabını. Ancak bir kitabın fiyatının maliyetinin altında olduğu izlenimi uyanıyorsa, sizi bilmem ama ben art niyet ararım burada. Bir insan kendi isteğiyle neden zarar etsin ki? Bu homo economicus ilkesine ters düşer.

Öte yandan, bu durum, biz okurlar açısından düşünüldüğünde henüz ortada bir çözüm yoktur. Bir örnekle açacak olursak; bir yayınevi *Tutunamayanlar* gibi hacimli bir kitabı görece pahalıya satıyorsa, ama dediğim yolu izliyorsa, burada okur olarak söyleyecek hiçbir sözümüz olamaz. Çünkü adamın gideri fazladır, geliri de öyle olmak durumunda. Ama böyle olunca da bu sefer okur, pahalılığından ötürü kitabı alamayacaktır. Hem yayıncının hem okurun (ya da hem üreticinin hem alıcının) haklı olduğu bu durumda nasıl bir çözüm sağlanacak peki?

Bana kalırsa, başta da değindiğim gibi, ekonomik olarak, şimdiki düzeyin en az yarısı kadar kalkınma sağlanamadan bu soruna bir çözüm bulmak zor. Münferit örnekler gösterilebilir elbet, ama bu soruna ülke genelinde kalıcı bir çözüm üretmek başka türlü mümkün olmaz kanısındayım.

Şimdi kendimden bir örnek vermek istiyorum. Takip ettiğim ondan fazla dergi var. Kaçırmamaya çalıştıklarım şunlar:

Doğu-Batı
Cogito
Birikim
Baykuş
Toplumsal Tarih
Varlık
Notos
Atlas
National Geographic
Fotoğraf

Bunların fiyatını üç aşağı beş yukarı biliyorsunuz. Ben isterim ki takip ettiğim tüm dergilere abone olayım, her ay kapıma gelsinler, kitaplığımda bulunsunlar, her an elimin altında olsunlar, dilediğim an okuyayım. Gelin görün ki, bir üniversite öğrencisi olarak maalesef bu imkânım yok. Ülke nüfusunun en az yüzde 90'ının da ayda on dergi alacak imkânının olmadığını biliyorum. Düşünüyorum da eğer üniversitenin kütüphanesi olmasa, okuyamayan bir okur olarak ortalıkta dolaşacaktım. Şükür ki kütüphane var ve dilediğim an olmasa da bu olanağa sahibim.

Mehmet Can Ş.

Elektronik kitaplara dönecek olursak, bence kitap okumanın belli ritüelleri vardır. Elimde onun inceliğini ya da kalınlığını, ağırlığını hissetmeliyim. Sayfaları çeviren ben olmayım, göz boyayan animasyonlar sinirimi bozmaktan başka işe yaramaz. Bunu bir sigara tiryakisine elektronik sigara vermekle eş değer olarak görüyorum. Bir kitaptan yalnızca bilgi edinmemeleyim, ondan bir nesne hazzı da almalıyım. Sonra benim bir kitaplığım olmalı. Tozlu, karmaşık, öyle ya da böyle... Baktığım zaman "vay be" diyebileceğim bir kitaplık.

Bu kitaplığın yerini bilgisayardaki bir dosya alacak öyle mi? Bir virüs girdiğini düşünsenize... gidecek mi kaç yılda okuduğum kitaplar? Efendim sen de yedeklemesini yap diyeceksiniz; saçma.

Elektronik kitaplarla beraber kitap ayraçları da yok olacak. Bunların koleksiyonunu yapan pek çok kişi gördüm. İmza günleri ne olacak dersiniz... yazarlar nereye imza atacak? Şart mı imza atması? Bazıları için bu da önemli.

Ders kitapları nasıl olacak? Kitap okullarda disiplin unsurlarından biridir. Öğrenci bir kitaba nasıl davranmış, sayfaları yerli yerinde mi, yırtık mı? Ya da pek çok öğretmen kitabın okunup okunmadığını fiziksel durumundan öğrenirdi. Okullardaki pek çok disiplinin gereksiz ve itaatkar bedenler yaratmak amacıyla olduğunu düşünüyorum ama en azından böyle bir disliplinin olması gerektiği tarafatarıyım.

Ben elektronik yayıncılığa geçilmesini doğayı düşünmek olarak görmüyorum. Gazeteler doğal kaynaklar tükenmesin diye, sanal ortama geçecekmiş. Bahsettiğimiz pek çok gazetenin sahipleri öteki firmalarıyla doğaya ağaç kesmekten çok daha ağır zararlar veriyor. Bunun sadece, kâğıt basımından ucuz olduğu için ekonomik düşünceden kaynaklandığını düşünüyorum. Hadi gazeteler geçsin diyelim, günübirlik okunan ve sonra çöpe attığımız şeylerdir gazeteler, ama kitapların sanal ortama geçmesi aptalcadır ve bu ekonomik açıdan onlara kâr sağlamaz. Bir düşünün elektronik kitabı kopyalamanın kolaylığını. Kitaplarını okunması için geri dönmez endişesiyle yakınlarına bile vermekten çekinen birisi boş cd'lere kaydedip her isteyene dağıtacaktır. Efendim bunun kolayı var çoğaltılmaya karşı program da yaparlar, derseniz; o zaman da az önce bahsettiğim bilgisayara virüs girme durumunda kitaplığımın yok olması söz konusu olacak.

Teknolojiyle zaten yeterince haşır neşir olduk ama rezilliğini çıkarmaya da gerek yok diye düşünüyorum. Umarım o günleri görmem.

Ahmet Büke

Bunları işin rezilliğini çıkaralım diye anlatmayı düşünmemiştim. sadece böyle bir gidişat var.

Keşke mektuplarımı hâlâ postacı amcalar getirseydi. Şimdi ne kötü ki bilgisayarıma düşüyor.

Yoksa ben de bildiğimiz kitaplar arasında yaşamak istiyorum.

Ozan –

Otuz kırk yıl, bugünkü haliyle okuduğumuz kitaplardan elektronik kitaplara geçilmesi için fazla bir süre. Bundan çok çok daha kısa bir zaman dilimi içinde bu geçiş tamamlanacaktır.

Elektronik kitapları satın alma aşamasında sadece kapak yazısı ile yetinileceği ise kesinlikle doğru değil. Bugün idefix'te bile kitaplardan sınırlı okuma olanağı tanınmaya başlandı. Okuma olanağı olduğunu belirten ime sahip kitaplardan birine tıklayıp deneme yapabilirsiniz.

Elektronik yayıncılıktan söz açıldığında sıklıkla yinelenen "ama o kitabı koklamalıyım, elimde duyumsamalıyım" vb. romantizmi oldukça gereksiz. Tıpkı bilgisayar virüslerine dair düşüncelerde olduğu gibi, burada da elektronik yayıncılığı salt bilgisayar ekranı ve bugünkü bilgisayar teknolojisiyle sınırla olarak düşünme fikri var. Söz konusu olan kitapların bundan sonra bilgisayar ekranından okunacak olması değildir. Bu başlı başına her tür dijital ortama aktarılabilen ve elektronik kâğıt yahut elektronik tablet kitapların olması demektir.

Evet, ben de kitapların dokusunu seviyorum. Bir meta olarak kitap harika bir nesne. Ancak bu duruma salt bir romantizmle yaklaşmak kil tabletlerden papirüse, parşömene, tomarlara, oradan da ciltli kitaplara geçen insanların, "Yok abi, ben tabletin ağırlığını elimde hissetmeli, onun çamurunun, kilinin kokusunu duymalı, harflerin girintilerini parmaklarımda duyumsamalıyım," demelerinden pek farklı değil.

Virüslerle ilgili konunun da elektronik kitap teknolojisi hakkında fazla bilgi sahibi olunmamasından kaynaklandığını düşünmekteyim. Söz konusu olan artık kompakt disklere yükleyip masaüstü bilgisayarımızda okuduğumuz metinler değil. Elimize alıp okuyabileceğimiz, sayfalarını çevirebileceğimiz, tek bir kitap içinde binlerce cildi saklayabileceğimiz, hakiki, somut ama dijital ortamdaki elektronik kitaplar bunlar. Sanılanın aksine, virüslerin kitaplığınızı tehdit etmesi, kitaplığımızdaki ufak çaplı bir yangından sadece biraz daha yüksek bir olasılıktır.

Bu arada *Notos*'ta çıkan bir haber aklıma geldi bir anda: Yazarlardan birinin, dijital imza yoluyla kitap imzaladığına dair bir haberdi. Evet, yaşantılarımızın parçası olan kimi ayrıntılar gerçekten önemlidir. Ancak insanın böylesi devrimlere karşı romantik gereksinimlerle karşı durması olanaksız. Bugün o şahane deri ciltli, gravürlü, el yazısı kitapları ortalıkta çok fazla göremiyorsak sebebi budur. Bu Gütenberg'den beri yapılmış olan en büyük entelektüel devrimdir bence.

Gazete sahiplerinin ne kadar iyi niyet ne kadar kâr amacıyla elektonik yayıncılığa yaklaştıkları beni pek ilgilendirmiyor açıkçası. Aslına bakılırsa, şu geçiş süreci büyük olasılıkla işlerine de gelmiyordur pek. Ama bugün kâğıt üretiminin doğaya olan etkisi pek çok kişinin sandığının aksine, "canım işte bir iki ağacın kesilmesi"nden çok daha etkileci bir durumda. Mehmet Can Ş.'nin dediği bir hususa kesinlikle katılıyorum: elektronik kitaplar, kitap maaliyetlerini çok daha aşağıya çekecek. Olasılıkla fikri mülkiyet ve yayıncılık alanında müthiş bir devrim yaşanacak. İsveç'te kurulan Piratpartiet (Korsan Parti) bunun en güzel örneği. İsveç'teki başarısından sonra 17 ülkede daha bu parti kuruldu ve Yeşilleri bile geçebilecek bir potansiyele sahip. Partinin hedefi olan bütün fikri mülkiyet haklarının kaldırılması uzak gözükse de gittikçe artan özgür yazılım, ucuz ve yaygın yayın gibi konularda belli bir başarı kazanacakları şimdiden öngörülebilir.

Bütün bunlar aslında bizde kıymeti bilinmeyen ve porno sitelere

girmek, çet yapmak, dalga geçmekten öte bir şey olduğu pek idrak edilmeyen internet devriminin bir sonucu. İnterneti ben sanayi devriminden bile daha önemli ve etkili görmekteyim. Üstelik bu devrimin etkileri kaygıyla karışık, bilgiye dayanmasından ötürü bir haz vermiyor da değil.

Bu arada elektronik yayıncılığa geçilmesinden sonra kitapların kopyalanmasının daha kolay olacağı ve mp3'lerde olan benzeri bir korsan yayıncılığa sebep olacağı söylenmekte. Şunu belirteyim ki şimdiden internet üstünde basılı kitapları pdf formatında kitaplar halinde korsan olarak yayımlayan değişik siteler mevcut. Demek istediğim şu: biz istesek de istemesek de birileri birtakım kitapları yasal veya yasadışı yollardan elektronik kitap haline getirecek, masaüstü bilgisayar ekranından, dizüstlerinden yahut giderek yaygınlaşarak olacağı gibi e-mürekkepli tablet e-kitaplardan okuyacaklar. Bunun önüne geçilemeyecej ve bilgi daha hızlı ve dünya çapında bir dolaşıma sahip olacak ve belki daha önce görülmemiş küresel bir yazar tipi ortaya çıkacak.

Son olarak bakmanızda yararlı olabileceğini düşündüğüm birkaç sitenin adresini vermek istiyorum:

http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=Detay&ArticleID=883602&Date=16.06.2008&CategoryID=117

http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/73016/isvecte-ozgur-bilgi-icin-korsan-parti

http://www.altkitap.com

http://www.gutenberg.org/wiki/Main_Page

Ahmet Büke

e-kâğıt gibi çok hafif donanımların bile çalışmak için enerjiye ihtiyacı var. Bilinen sıradan enerji sağlayıcılar bu donanımı hantallaştırıyor. Yani pil ve elektrik bağlantısı gibi. Ancak nano-teknolojideki son gelişmeler bu engelin de hızla aşılmasını sağlayacak.

Nano-teknolojiyle geliştirilen "piezoelektrik malzeme"lerle kendi enerjisini üretebilen araçlar yapılacak. Aynen eskiden taşıdığımız kol saatlerinin kolumuzun hareketiyle kurulması gibi basit devinimlerle ihtiyacı olan enerjiyi üreten donanımlar olacak.

Elinizde tuttuğunuz e-kâğıdı kımıldatırken yaratacağınız kinetik enerji ihtiyaç duyulan enerjiyi üretecek.

Doruk

Söylediğiniz neredeyse her şeye katılmakla birlikte teşekkür de ediyorum, ancak aynı fikirde olmadığımız bir konudaki düşüncemi biraz daha açmam da gerekiyor sanırım.

Şu anda yasal olmayan e-book'lar elbette ki sanal korsanlık üstünden bu işi yapıyor, ancak bulunduğumuz noktada daha önce de belirtilmiş nedenlerden ötürü ne kadar kişiye ulaştığı meçhul. Elbette ki mp3'ten önce korsan cd, ondan da önce çekme kasetler vardı; ama mp3 formatının yaygınlaşmasıyla bu durum önlenemez bir hale geldi.

Ama belki de bu bahsettiğimiz durum sizin dediğiniz gibi şu an bile herhangi bir ücret ödemeden blog'ları kullanan yazarların önünü açar, uzun vadede sadece tahminler yürütülebilir sanırım.

Tila Sadık

Son paragrafta belirttiğiniz okurun daha çok kitap ve dergi alması hakkında, yararı olur mu bilmem; ama basit bir girişimde bulunabilir belki. Yaşanan kriz tüm dünyayı etkiledi. Amerika'daki yayıncılar bloglarında özellikle bu dönemde okurların kitap almasını teşvik etmeye çalıştı. Buna paralel olarak, Facebook'ta "Buy a Book, Save the World" adlı bir grup oluşturdular. Şu an bu grubun iki binden fazla üyesi bulunuyor. Biz de böyle bir grup oluşturursak, okuma oranı gibi çeşitli faktörlerden dolayı bu kadar katılım olmaması muhtemel; fakat arkadaştan arkadaşa (daha doğrusu kulaktan kulağa) Türkiye'de yoğun olarak kullanılan Facebook'ta biraz olsun sesimizi duyurabilir, dikkatleri yayıncılığın da tehlikede olduğuna çekebiliriz. Çoğu kişi kendi derdine düşmüş, kitap/dergi almayı bir kenara bırakmış durumda (yayıncılığın durumunu takip edecek kadar duyarlı okuyucu sayısı sınırlı ne yazık ki). Dolayısıyla hatırlatıcı bir etki yapsa bile bir şeydir. Semih Gümüş'ün Facebook'ta böyle bir grup kurmasını dilerim. Yayıncılığın gidişatını düzeltmek adına kitap/dergi alırken nelere dikkat edeceğimiz (kitapçıdan/internet üzerinden satın alma, yeni çıkan kitapları ya da az duyulmuş kitapların da alınmasına teşvik etme...) konusunda daha kapsamlı bilgi verebilecek birini tanımıyorum.

Elektronik yayıncılık olanaklarının böylesine gelişim göstermesi bana oldukça olumlu gözüküyor. Aslında zor anlar yaşayan yayıncılığın bundan yararlanabileceğini düşünüyorum. Şöyle ki; e-yayın satış sistemi vasıtasıyla kitaplar önce elektronik olarak düşük fiyatlarla okuyucuya sunulsa hem talep belirlenir, hem de yeterli e-satış yapıldığı takdirde elde edilen parayla basım masrafları karşılanıp kitap "gerçekten" basılabilir. En azından bazı kitaplar için böyle bir uygulama yapılabilir belki. □

Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?

Emile Bernard, *Haşhaş İçen Kadın*

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki resimden çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Nisan-Mayıs 2009, 15. sayısında yayımlanacak.

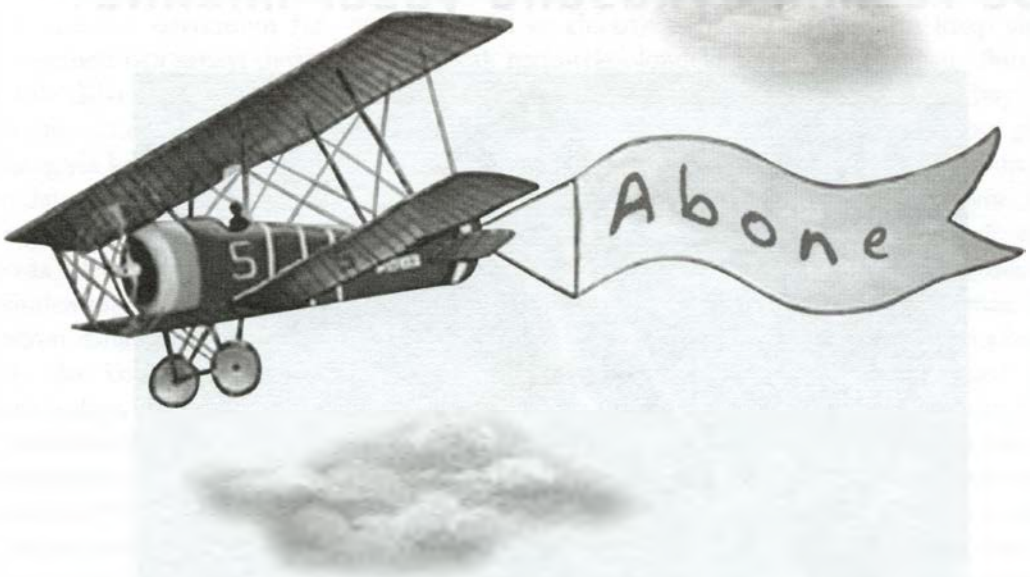
Fotoğrafın derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir fotoğrafın anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Mart 2009'dur.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

• Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap**'tan kitap armağanı kazanır.

Ad .....

Soyad .....

Adres .....

.....

Semt ..... İlçe .....

Şehir .....

Posta kodu .....

Telefon ..... E-posta .....

Abonelik tercihi ❑ 1 yıllık (altı sayı) abonelik 50 YTL ❑ 2 yıllık (on iki sayı) abonelik 90 YTL

Yurtdışı 1 yıllık 45 □ / 60 $ – 2 yıllık 80 □ / 110 $

Ödeme tercihi

❑ Havale/EFT
Garanti Bankası
Semih Gümüş
068-6612006 numaralı hesaba
abonelik ücretini yatırabilirsiniz.

❑ Posta Çeki
5287565 numaralı hesaba
abonelik ücretini yatırabilirsiniz.

Başlangıç sayısı ❑

Bu formun aslını ya da örneğini doldurup 0212 252 38 05 numaralı faksa gönderiniz.

NOTOS